B-1503

XII ÜLDLAULUPEO ALBUM

XII ÜLDLAULUPIDU

XII
ÜLDLAULUPEO
ALBUM

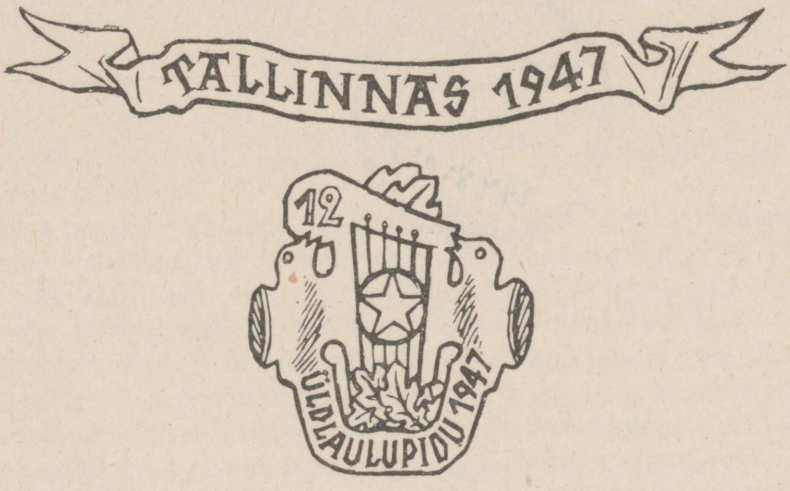

3 [illegible] 8

RK „Ilukirjandus ja Kunst"
Tallinn 1948

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees Ed. Pälli avakõne XII üldlaulupeol

Kallid seltsimehed! Lugupeetud lauljad ja külalised! Lugupeetud laulupeost osavõtjad!

Pärast pikemaajalist edukat ettevalmistavat tööd ja möödunud aastal toimunud vabariiklikku laulupäeva võime täna alustada XII üldlaulupidu. Üle kogu maa on kohale sõitnud ligi 800 laulukoori osavõtjate üldarvuga rohkem kui 25 000 inimest, nende hulgas 7000 last.

Niisugust suurt ja arvukat osavõttu pole seni olnud veel ühelgi eelmisel laulupeol. See näitab, et meie rahva ja tema elu arengus on toimunud põhiline murrang paremuse poole. Selle murrangu viis läbi eesti töötav rahvas 1940. aastal, kui ta kukutas kodanliku klikikorra ja kehtestas nõukogude võimu Eestis. See suur võit lõi kindla alusmüüri eesti rahva ja tema elu arengule sotsialismi õilsate põhimõtete alusel. Kaotati ühe inimese kurnamine teise poolt, rahvas muutus ise oma elu ja töö korraldajaks.

Saksa fašistlik okupatsioon katkestas ajutiselt meie rahva sotsialistliku ülesehitustöö. Pärast Suure Isamaasõja võidukat lõppu asus hukkumisohust vabanenud eesti rahvas taastama oma laastatud majandust ja kultuurielu. Selles suures ja ennastsalgavas töös, mis praegu kulgeb stalinliku viisaastaku poolt ettenähtud raamides, oleme saavutanud suuri võite. Meie tööstus, mis saksa okupatsioonist väljus varemeis, on jõudnud tootmismahult sõjaeelsele tasemele. Põllumajandus kannatas samuti rängalt fašistlike röövvallutajate raudse kontsa all. Kuid juba

nüüd võime märkida, et Eesti NSV põllumajandus on saanud üle sõjapurustustest, meie põllud on seemendatud ja kannavad rohket saaki. Meie karjakasvatus areneb jõudsalt tõusuteed.

Majandusliku tõusuga käib kaasas ka kultuurielu hoogne areng. Käesolev XII üldlaulupidu annabki selget tunnistust eesti rahva kultuuri hoogsast tõusust sotsialistliku ühiskonna soodsas õhkkonnas. Rahvahulkade kultuuri areng ei ole nõukogude korra juures enam üksikute progressiivsete tegelaste südamemureks, vaid see on muutunud kogu rahva ja riigi ülesandeks. XII üldlaulupeo ettevalmistamine näitab ilmekalt, kui palju on vabanenud rahvas loovjõudu ja energiat. Võib täie õigusega öelda, et käesoleva laulupeo ettevalmistamisest võttis osa kogu eesti rahvas. Veelgi enam, käesolev üldlaulupidu on muutunud ürituseks, mille tähtsus ulatub kaugele üle meie vabariigi piiride. Kõik nõukogude rahvad tunnevad elavat huvi eestlaste üldlaulupeo vastu, nad on saatnud meie laulupeole oma rohkearvulised esindajad. Nõukogude Liidu valitsus on käesoleva laulupeo heaks kordaminekuks kõigiti kaasa aidanud. See näitab, missugust hoolt ja armastust väljendab nõukogude ühiskond iga rahva omapärase kultuuri arengu suhtes, missuguseid soodsaid tingimusi peitub nõukogude ühiskonnas rahvuskultuuride täielikuks väljakujunemiseks. Sotsialistlik oma sisult ja rahvuslik vormilt — niisugune on iga rahvuse tõeline kultuur sotsialistlikus ühiskonnas.

Meie sotsialistliku riigi loojad ja juhid Lenin ja Stalin on alati suurt tähelepanu pööranud iga rahva omapärase kultuuri täieliku väljaarendamise vajadusele, sest ainult niisuguse arengu alusel võib välja kujuneda ja õitsengule puhkeda täisvereline ja progressiivne inimkonna ühine kultuur. Kodanlik ühiskond oma kapitalistlike vahekordadega on vigastanud ja moonutanud mitte üksnes inimeste elu ja vahekordi, vaid ka üldinimliku kultuuri arengut, moonutades seda kodanliku klassi mandunud maitsete ja seisukohtade külgepookimisega. Ainult uues sotsialistlikus ühiskonnas, kus on kaotatud inimese kurnamisele rajatud vahekorrad ja ühiskondlikud tavad, võib ka inimese kultuur vabaneda moonutavaist mõjudest. Sotsialistliku ühiskonna kunst, kirjandus, heliloomingon saanud puhtaks kodanliku ühiskonna poolt sinna toodud saastast, nad on muutunud vaba ja töödarmastava inimese tundeelu puhtaimaks väljenduseks, mille suur progressiivne ja edasiviiv mõju ühiskonnale on saanud selletõttu eriti tugevaks.

Käesolev eesti rahva laulupidu on selle asjaolu selgeimaks tõenduseks. Kui kogu meie suure sotsialismimaa rahvad ja sealhulgas ka eesti rahvas on rakendunud stalinliku viie aasta plaani edukale teostamisele,

siis mängib selles hiiglaslikus töös kunst kui rahvahulkade innustaja, töörõõmu looja ja inimeste tahtejõu suunaja silmapaistvat osa.

Algaval üldrahvalikul laulupeol kõlab eesti rahva laul kui võidulaul saavutatud suurvõitude puhul, kuid ühtlasi ka kui meie rahva edasise sotsialistliku ülesehitustöö võimas laul.

Eesti rahva töö- ja rõõmulaulu võimsaimad helid kõlavad algaval laulupeol meie nõukogude võimu, bolševike partei ja meie suure sõbra ning juhi seltsimees Stalini auks, selle inimese auks, kelle vankumatul juhtimisel sammume kommunismi säravate kõrguste poole.

Õnnitlen kõiki lauljaid, külalisi ja laulupeost osavõtjaid meie rahva suurpäevade, XII üldlaulupeo puhul ja soovin kõigile parimat laulurõõmu!

Üldlaulupeo peakomisjoni nimel avan Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi XII üldlaulupeo.

EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. Karotamme kõne XII üldlaulupeol

Seltsimehed! XI eesti üldlaulupidu oli 1938. aastal, seega 9 aastat tagasi.

Mis on toimunud selle aja jooksul rahvusvahelises elus? Meie oleme selle aja jooksul läbi elanud Teise Maailmasõja, mille õhutajaiks ja sütitajaiks olid saksa fašistid ja jaapani imperialistid. Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule ja Nõukogude Liidu rahvaste Suur Isamaasõda tähistavad seda ajajärku. Maailma vabadustarmastavad rahvad eesotsas Nõukogude Liiduga purustasid hitlerliku Saksamaa, purustasid imperialistliku Jaapani ja nende satelliidid. Nõukogude Liit asub maailma progressiivsete jõudude eesotsas, kes järjekindlalt võitlevad püsiva demokraatliku rahu loomise eest. Nõukogude Liidu majanduslik, poliitiline ja sõjaline vägevus, Nõukogude Liidu riiklik ja ühiskondlik kord, Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on nende aastate jooksul teinud hiilgavalt läbi kõige rängemad katsumused. See on bolševike partei, nõukogude võim, see on meie juht ja õpetaja seltsimees Stalin, kes Nõukogude riigis pikki aastaid kasvatasid rahvast nõukogude patriotismi vaimus, kindla truuduse ning ustavuse vaimus oma sotsialistlikule kodumaale. Ja see partei, see valitsuse, see seltsimees Stalini töö kandis head vilja. Nõukogude Liit päästis kogu maailma rahvad fašistlikust reaktsioonist ja barbaarsusest.

Eesti rahva elus on nende aastate jooksul, mis on möödunud XI laulupeost, toimunud ajaloolise tähtsusega sündmusi. Need on murrangulise tähtsusega aastad meie rahva elus. Aastail 1939/1940 jooksis kodanlik klikivõim Eestis nii poliitiliselt, majanduslikult kui ka kultuuriliselt täiesti ummikusse. Kodanlik Eesti asus täiel määral fašistliku Saksamaa sõiduvette oma välispoliitikas ja asus sepitsema Nõukogude Liidu vastaseid provokatsioone. See eesti rahva kõige laiemate hulkade poolt viha-

tud võim muutus eesti rahvale talumatuks ja 1940. a., s. o. 7 aastat tagasi, sündis Nõukogude Eesti, sotsialistlik Eesti vastavalt eesti rahva tahtele.

Ühe aasta töötasime meie nõukogude korras, siis toimus fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule, algas Suur Isamaasõda ja meie sünnimaad tabas ränk fašistliku okupatsiooni ajajärk. Sangarlikult võitles eesti rahvas fašistliku okupatsiooni vastu niihästi saksa okupatsiooni all olnud Eestis kui ka Nõukogude Liidu tagalas, eelkõige Nõukogude armee Eesti Rahvuskorpuse näol. Ja käsikäes vene rahvaga ja teiste Nõukogude Liidu rahvastega seltsimees Stalini juhtimisel võitis meie rahvas kätte oma vabaduse, hävitas fašistliku okupatsiooni ikke. See on otsustava tähtsusega ajalooline võit meie rahva elus, mille tagajärjel eesti rahvas jäädavalt vabanes sakslaste orjuse alt.

Ligi kolm aastat teeb eesti rahvas rahulikku tööd pärast sõda, ta teeb oma tööd kommunistliku partei, nõukogude võimu ja seltsimees Stalini juhtimisel, saades rohket vennalikku abi ja toetust vene rahvalt ja teistelt nõukogude rahvastelt.

Meie rahval on oma töös silmapaistvaid saavutusi nii linnas kui maal selle aja jooksul, niihästi töölistel, põllumeestel kui ka haritlastel.

Nõukogude Eesti tööstus täidab edukalt viie aasta plaani. Täna võime öelda ka seda, et stalinliku viie aasta plaani teise aasta esimese poolaasta tööstusliku toodangu plaan on samuti ületatud. Eesti põllumees on täitnud edukalt kõik oma põhilised ülesanded ja oma kohustused Nõukogude riigi ees, Nõukogude Eesti haritlaskond linnas ja maal võtab aktiivselt osa meie majanduslikust ülesehitustööst ja selle töö edasiarendamisest, meie teaduse ja kunsti, meie kultuuri ja hariduselu edasiviimisest. Eks anna sellest tunnistust meie Stalini preemia laureaadid seltsimehed Eugen Kapp, August Jakobson, Gustav Ernesaks, Vladimir Tomberg.

Eriline heameel on meil kõigil just tänasel suurel pidupäeval ära märkida Nõukogude Liidu valitsuse ja seltsimees Stalini suurt tunnustust meie muusikakultuurile — heliloomingule ja koorilaulule. Hiljuti toimus Stalini preemia määramine meie tuntud heliloojale ja tuntud koorijuhile sm. G. Ernesaksale. (Kestev aplaus.) See on väärikas tunnustus, väärikas kingitus meie rahvale XII üldlaulupeol.

Eesti rahva visa ja ennastsalgava, kõiki sõja tagajärjel tekkinud raskusi ületava tööga on märksa parandatud rahva ainelist ja kultuurilist elujärge. Meie rahvas töötab viie aasta plaani täitmisel innukalt, sotsialistlik võistlus süveneb ja laieneb, töövaimustus võtab hoogu. Vaadakem, kui palju on tallinlased tänavu teinud oma kodulinna, Nõukogude Eesti pealinna korrastamisel ja uue turuväljaku ülesehitamisel. See on

vaba rahva vaba loov töö iseenda, oma riigi, oma Nõukogude kodumaa hüvanguks.

Lenini ja Stalini suured ideed, sotsialismi ja kommunismi õilsad ideaalid, nõukogude patriotismi ideed on tunginud sügavale eesti rahva hulkadesse, need vaimustavad ja õhutavad, need organiseerivad rahvast tööle ja võitlusele sotsialismi ja kommunismi ülesehitamiseks.

Võit! — see on XII üldlaulupeo, meie rahva esimese nõukogude laulupeo deviis.

Võit kapitalistliku kurnamise korra, kodanliku klikivõimu üle Eestis.

Võit, mille saavutas Nõukogude Liit Suures Isamaasõjas.

Võit, mille eesti rahvas seekord lõplikult saavutas oma igivaenlaste ja põliste orjastajate — sakslaste üle.

Esimesed võidud, esimesed saavutused sotsialistliku ülesehitustöö rindel linnas ja maal ning rahva elujärje parandamise alal.

Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ideede võit kodanliku šovinismi üle, sotsialistliku ideoloogia võit kodanliku ideoloogia üle.

Eesti rahval on esmakordselt meie laulupidude ajaloos tõepoolest ja tegelikult põhjust ning õigus tunda XII üldlaulupeol suurimat ja siiraimat rõõmu, rõõmu oma töös ja võitlustes saavutatud võitude üle.

Meil on alles palju lahendamata ülesandeid, palju veel tegemata töid nii linnas kui ka maal, veel on palju lünki ja puudusi meie töös. Elu toob alatasa kaasa uusi ülesandeid, mis nõuavad lahendamist. Meie oleme aga kindlasti veendunud selles, et eesti rahvas kommunistliku partei ja seltsimees Stalini juhtimisel lahendab kõik meie ees seisvad ülesanded.

Meie eesmärgid on selged, tee meie jalge all on kindel, need eesmärgid ja teed on meile kätte näidanud Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suur ning surematu õpetus. Vääramatul sammul, käsikäes teiste nõukogude rahvastega, astub eesti rahvas seda teed mööda kommunismi poole Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel, Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel, seltsimees Stalini juhtimisel.

Eesti rahva südames loidab suur elurõõm ja töötahe, see pakitseb lihaseis ning muutub kõikjal tegudeks uue ühiskonna ülesehitamisel. See rahva elutahe, tööind ja loomisrõõm ületab kõik raskused meie töös, kõrvaldab kõik takistused meie teelt. Meie võimas ühislaul, mäng ja tants XII üldlaulupeol tuleb rahva enda südamest, tööinimeste rõõmutulvil hingest. Eks näidanud seda väga selgesti eilne unustamatu rahvakunstiõhtu Tallinna staadionil, eks näita seda tänane laulupidu.

Tungigu meie nõukogude laul, mäng ja tants iga kuulaja ja vaataja hinge! Ta õhutab, vaimustab ja organiseerib meid uutele töövõitudele,

uutele sangaritegudele meie Nõukogude kodumaa ja meie rahva hüvangu nimel. Ta õhutab ja kutsub iga töölist ja põllumeest täitma oma tööülesandeid. Meie eesrindlike käitiste ja meie stahhaanovlaste ning lööktööliste ülemaalise nõupidamise poolt on püstitatud loosung — täita Nõukogude Eesti 7. aastapäevaks, 21. juuliks käesoleva aasta tööstustoodangu 8 kuu plaan. Leningradi tööliste eeskujul tahavad Eesti NSV töölised täita aastaplaani 7. novembriks, et seega panna kindel alus kogu viie aasta plaani ennetähtaegsele täitmisele.

XII üldlaulupeo laul, mäng ja tants õhutab meid veel hoogsamini täitma oma suuri ülesandeid, mis meil ees seisavad, ta õhutab meid ühe hoogsamini korrastama linnu, alevikke, külasid, neid üles ehitama. Ta virgutab meid uutele saavutustele teaduse, kunsti, kirjanduse ja muusika alal, kogu meie kultuuririndel. Ta õhutab ja kasvatab meis uhkustunnet selle üle, et oleme Nõukogude kodanikud, maailma kõige eesrindlikuma ja võimsama riigi kodanikud. Ta õhutab ja kasvatab meis nõukogude patriotismi suurt ja õilsat tunnet.

Ta tuletab väljaspool Nõukogude Liidu piire viibivatele ausatele eestlastele meelde nende kohust — tulla koju, oma sünnimaale, oma töö- ja laulurõõmsa rahva juurde ning asuda uut elu, nõukogude elu Eestis üles ehitama. Tagasipöördumine vana juurde on võimatu. On ammugi aeg lõpp teha emigrandi mõttetule hulkurielule ja kiratsemisele võõrsil. Nõukogude võim annab selleks kõik võimalused.

Seltsimehed! Kommunistlik partei ja nõukogude võim hindavad kõrgelt eesti rahva progressiivset ja tõeliselt rahvalikku lauluvara, laulukultuuri.

Eks räägi sellest Stalini preemiad ja eesti tuntud rahvalauliku Anne Vabarna, rahvapillimeeste ja teiste autasustamine.

Üldrahvalike laulupidude traditsiooni jätkamine ja edasiarendamine nõukogude võimu poolt on nõukogude võimu ja bolševike partei stalinliku rahvuspoliitika järjekindel teostamine.

Laulupeod kujunevad nõukogude võimu ajal vormilt rahvuslikeks ja sisult sotsialistlikeks pidulikeks suursündmusteks meie rahva elus. Laulupeod kujunevad kindlasti tähtsateks panusteks eesti nõukoguliku rahvuskultuuri, eriti aga meie muusikakultuuri varasalve.

Soovin XII üldlaulupeole parimat edu ja kordaminekut!

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV valitsuse poolt tervitan südamest kalleid külalisi Nõukogude Liidu pealinnast, Nõukogude Liidu südamest Moskvast, sealt, kus elab meie suur Stalin, sõja- ja töösangarite linnast, sotsialistliku revolutsiooni hällist Leningradist, Läti, Leedu, Aserbaidžani, Karjala-Soome, Usbeki ja Gruu-

sia nõukogude vennasvabariikidest, Velikije Lukist ja teistest paikadest, kust nad on tulnud osa võtma eesti rahva XII üldlaulupeost!

От имени Центрального Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Эстонии и Правительства Эстонской Советской Социалистической Республики горячо приветствую наших дорогих гостей из столицы Советского Союза — из сердца Советского Союза Москвы, оттуда, где живет наш великий Сталин, из города немеркнущей ратной и трудовой славы — Ленинграда, являющейся колыбелью социалистической революции, из Латвийской, Литовской, Азербайджанской, Карело-Финской, Узбекской и Грузинской братских советских республик, из Великих Лук и других областей и городов, откуда они прибыли на наш всенародный певческий праздник!

Tervitan tuliselt seninägematult arvukat laulupeo tegelaskonda — kõiki lauljaid (eriti noorsookooride särasilmalisi liikmeid), mängijaid, rahvatantsijaid, kõiki kooride, orkestrite ja rahvatantsurühmade juhte, laulupeo üldjuhte, kõiki laulupeo tegelasi eesotsas laulupeo peakomisjoniga, kes on andnud ja annavad kogu oma jõu XII üldlaulupeo heaks kordaminekuks.

Tervitan varasemate laulupidude veteraane, kes viibivad XII üldlaulupeol või kes siia pole saanud tulla.

Tervitan kõiki laulupeol viibijaid, kõiki neid külalisi, kes meie sünnimaa kõigist paigust on tulnud siia suurele peole.

Tervitan kogu eesti rahvast meie suure rahvusliku pidupäeva, XII üldlaulupeo puhul.

Meie kõik, pidulised ja kogu eesti rahvas, saadame oma palava ja südamliku tervituse meie juhile ja õpetajale seltsimees Stalinile, kelle tark poliitika ja tark juhtimine on toonud meile võidu, vabaduse ja õnne, kelle geniaalsel juhtimisel meie rahvas ehitab sotsialismi — kommunismi!

Elagu XII üldlaulupidu, võidu-laulupidu, eestlaste üldrahvalik pidupäev!

Elagu Nõukogude Eesti ja tema tubli, töökas rahvas, kellel on kindel tahe täita viie aasta plaan enne tähtaega ja kes seda ka teeb!

Elagu Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei!

Elagu Nõukogude Liit ja ta rahvaste vennalik sõprus!

Elagu Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei ja tema leninlik-stalinlik Keskkomitee!

Elagu meie juht ja õpetaja, eesti rahva parim ja armastatuim sõber seltsimees Stalin! (Kestev aplaus.)

Kiri seltsimees Stalinile

Kallis seltsimees Stalin!

26 000 lauljat ja 70 000 kuulajat, XII üldlaulupeost osavõtjat, saadavad Teile, Nõukogude Liidu rahvaste juhile ja eesti rahva parimale sõbrale, oma tulised tervitused.

78 aastat tagasi rajas eesti rahvas massilistè laulupidude traditsiooni. Esimene laulupidu, mis oli esimeseks eesti rahva ja tema rahvusliku kultuuri olemasolu tõestuseks, andis tõsise poliitilise löögi saksa võimule Eestis ja eesti rahva saksastamise püüetele. Pidu kujunes võimsaks saksavastaseks meeleavalduseks. Ühes sellega pani esimene laulupidu aluse üha suurenevale laulukooride liikumisele eesti talurahva ning tööliste seas. Laulukooride massiline liikumine on sellest ajast olnud eesti rahva vabadusvõitluse lahutamatu osa. Pikki aastaid saksa mõisnike kui ka tsaarivõimu surve all olnud eesti rahva seas osutusid laulukoorid rahvaorganisatsiooni vormiks ja progressiivsete ideede levitamise vahendiks. Laulukooride liikumisega ühenduses arenes ka rahvalik, eesti rahvamuusikale rajatud eesti helikunst.

Kodanliku võimu ajal läks meie koorikultuur allamäge. Kodanlus hakkas rääkima suurte laulupidude korraldamise ebaotstarbekusest, eesti rahva koorikultuuri ummikust. See oli eesti rahva ja tema kultuuri laimamine.

Saksa okupatsiooni ajal oli laulukooride tegevus nagu iga muugi töö rahvamajades ja klubides keelatud. Pärast saksa sissetungijate väljaajamist Nõukogude Eesti piiridest Nõukogude Liidu võidukate relvastatud jõudude poolt alustasid uuesti tööd ka eesti rahva laulukoorid. Veel enne lõplikku võitu saksa fašismi üle hakati Eesti NSV-s ette valmistuma käesolevaks üldlaulupeoks.

Üle kogu vabariigi on meie lauljad täna kokku tulnud eesti rahva rõõmu ja töövaimustust laulus demonstreerima. Laulupeoga tähistame me oma rahva võite. Saksa fašistlike sissetungijate purustamine Nõukogude armee poolt andis lõpliku võidu ka eesti rahvale saksa orjastajate üle, kes olid meie rahvast 700 aastat rõhunud. On saavutatud võit rahvavaenuliku ja meie poolt vihatud eesti kodanluse üle. Nõukogude korra kindlustamine ja sotsialistliku majanduse ja kultuuri ehitamine on meie suured võidud. Neist võitudest laulame meie oma lauludes. Meie laulame vabast sotsialistlikust tööst. Stalinliku viie aasta plaani teostamisega astub meie noor nõukogude vabariik tõsise sammu edasi oma majanduslikus ja kultuurilises arengus. Viie aasta plaani teostamine paneb vastutusrikkad ülesanded igale Eesti NSV töölisele, talupojale ja haritlasele. Meie, lauljad ja kuulajad, eesti töötava rahva pojad ja tütred, tõotame täna Teile, seltsimees Stalin, et auga täidame ja ületame stalinliku viie aasta plaani, ja kutsume kogu eesti rahvast üles täitma käesoleva aasta rahvamajanduslik plaan enne tähtaega — Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni XXX aastapäevaks.

Me oleme oma töös saavutanud tunduvaid edusamme. Meie tööstus ületas plaani 1945/46. a. Meie põllumajandus tuleb samuti edukalt toime oma ülesannetega. Meie koolide ja rahvamajade, raamatukogude ja teaduslike uurimisasutiste võrk on tunduvalt ületanud sõjaeelse taseme.

Nõukogude Eesti töötajad tunnevad iga päev kommunistliku partei ja Teie isiklikku hoolt, seltsimees Stalin, meie rahva ja meie vabariigi saatuse eest. See annab meile uut jõudu eelolevate ülesannete lahendamiseks.

Algaval laulupeol esitatakse eesti koorilaulu klassika kõrval rohkel arvul eesti nõukogude heliloojate uusi teoseid, mis lühikese ajaga on saanud populaarseks rahvahulkades. Teie auks laulame sellel suurel massikontserdil laulu, mis tuleb meie rahva südame põhjast:

„. . . lauludki laseme kõlada
suurele juhile, sõbrale,
kes meie elu on ehitand,
kes meie päevi on parandand,
iluaegu kes alustand,
rõõmupäevi kes rajanud."

Kallis seltsimees Stalin!

XII üldlaulupidu tiivustab meie rahvast veelgi ennastsalgavamale tööle ja võitlusele, mobiliseerib töötajatehulgad meie ees seisvate sõja-

järgse viisaastaku suurte ülesannete kõige kiiremaks teostamiseks. Tõotame Teile, seltsimees Stalin, et me anname kogu oma jõu selleks, et meie vabariik muutuks üheks kõige eesrindlikumaks vabariigiks Nõukogude Liidus.

Kõlagu eesti töörahva helisev laul!

Elagu võimsa sotsialismimaa, NSV Liidu rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu meie tark juht, õpetaja ja sõber, suur Stalin!

Vastu võetud Eesti NSV XII üldlaulupeol
Tallinnas 28. juunil 1947. a.

XII üldlaulupeo peakomisjoni esimehe seltsimees Ed. Pälli lõppkõne

Seltsimehed!

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi XII üldlaulupidu on jõudnud lõpule. Eilse ja tänase päeva jooksul kõlasid siit väljakult meie rahva võimsad võidu- ja rõõmuhelid. Kogu eesti rahvas elas kaasa nendele suursündmustele, kes otsekohe väljakul nautides laulurõõmu, kes raadiovaljuhääldajate juures kuulates enneolematult võimsat laulukontserti, sest raadiosaatjad kandsid eesti rahva laulu eetrisse üle kogu maailma.

Sügava rõõmu- ja rahuldustundega lahkume siit väljakult, et juba homme jätkata lauludest ammutatud uue jõuga sotsialistlikku tööd meie vabrikuis ja laboratooriumides, põldudel ja heinamaadel, igal pool, kus keeb meie rahva suur ja uut elu ehitav töö.

Kuid Nõukogude Eesti töötava rahva laul ei lõpe tänase päevaga. Meie laul, andes meile uut töörõõmu ja eluarmastust, saab ise ka uut hoogu ja avarust, ta elab ja õitseb edasi veelgi hoogsamalt meie hulgaarvulistes koorides ja orkestreis, ta elab ja areneb edasi meie suures ülesehitustöös, ta elab edasi ja muutub üha võimsamaks eesti tööka rahva hulgas. Eesti rahvas ja tema põlised laulutraditsioonid — need on kaks lahutamatut. Meie rahvas on töödarmastav, kuid meie rahvas on ka lauluarmastav. Laul ja töö, töö ja laul on alati olnud teineteisega seotud ka kõige raskemail orjussajandeil. Seda enam muutub laul meie töö lahutamatuks osaks sotsialistliku korra juures, kus nii inimene kui ka töö on vabanenud igasugusest survest, on ühinenud üheks tervikuks.

Seltsimehed! Nii nagu need lühikesed nõukoguliku elu aastad on andnud ennenägematu hoo kogu meie elu ja ühtlasi ka laulukultuuri edasisele arengule, nii võime olla kindlad ka selles, et see areng läheb edasi veelgi suurema ulatuse ja kindlusega meie Nõukogude valitsuse,

Laulupeolised saabuvad suurtele pidupäevadele rongide, autode ja lennukitega

Ühiskorteris

Meie vanemaid lauljaid Liise Kiima, kes on võtnu
laulupidudest osa juba alates IV üldlaulupeost
1891. aastal

bolševike partei ja meie suure juhi ning sõbra seltsimees Stalini vankumatul juhtimisel.

Täna avaldati ajalehtedes Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee määrus, mille kohaselt järgmine, XIII üldlaulupidu on kindlaks määratud 1950. aastaks. (Kestev aplaus.)

Selleks ajaks oleme jõudnud oma elu ümberkorraldamistööga hiiglasliku sammu edasi. Stalinliku viisaastaku plaan on 1950. aastaks teostatud, meie suure sotsialismimaa ja sealhulgas ka Eesti NSV majandus- ja kultuurielu on tõusnud kaugele üle sõjaeelsest tasemest.

Eesti NSV XIII üldlaulupidu, mis toimub stalinliku viisaastaku viimasel aastal, kujuneb seega meie laulukunsti meeliülendavaks hiiglaakordiks sotsialismi võitude auks.

Meie laulukooride, orkestrite ja rahvatantsukollektiivide ees seisab seega ülesanne kohe ja viivitamatult alustada uut, senisest veelgi hoogsamat tööd XIII üldlaulupeo ettevalmistamiseks. Suur ja tänuväärt töö, mille tulemusi meie nägime eile ja täna, lubab meil olla kindel selles, et järgmine, XIII üldlaulupidu kujuneb senisest veelgi võimsamaks meie riigi ja rahva suurpühaks. Selleks soovin kõigile lauljaile, mängijaile ja rahvatantsijaile jõudu ja püsivust selles tänuväärses töös.

Lõpetades eesti rahva õnnestunud XII üldlaulupidu, lubage mul nii laulupeost osavõtjate kui ka raadio kaudu kuulajate nimel avaldada suurimat tänu lauljaile nende sädelevate ja hästi ettekantud laulude eest. (Aplaus.) Südamest tulev tänu teile, lauljatepere! (Aplaus.)

Erilist tänu avaldan lastekoori lauljaile, meie laulvale noorpõlvele, kelle hõbedased hääled vaimustasid meid eile ja täna! (Aplaus.) Kasvagu teist tublid sotsialismimaa kodanikud, kuid ärge selle juures unustage kunagi laulu! (Aplaus.)

Ma arvan, et väljendan kõigi arvamist, kui väljendan meie sügavat lugupidamist ja tänu neile, kelle õlgadel lasus raske ülesanne ette valmistada laulupidu kunstiliselt, — meie lugupeetud kooride, orkestrite, samuti rahvatantsukollektiivide juhtidele. (Aplaus.) Eriti aga on pälvinud meie südamlikku tänu kunstiliselt kordaläinud üldlaulupeo eest üldjuhid — Stalini preemia laureaat professor Gustav Ernesaks (kestev aplaus), segakooride üldjuht professor Tuudur Vettik (aplaus), naiskooride üldjuht professor Alfred Karindi (aplaus), lastekooride üldjuht professor Riho Päts (aplaus), puhkpilliorkestrite üldjuht Leopold Vigla (aplaus), rahvakunstiõhtu üldjuht Ullo Toomi (aplaus).

Avaldan veel tänu hulgaarvulistele laulupeo tegelastele, partei ja nõukogude asutiste töötajatele, kes on kaasa aidanud laulupeo korda-

minekuks nii tööjõu kui ka materiaalsete vahendite andmisega, samuti ka ulatusliku organiseerimistöö läbiviimisega. (Aplaus.) Tänan samuti kõiki külalisi vennasvabariikidest, kes austasid meie üldlaulupidu oma osavõtuga. (Aplaus.)

Ja lõpuks lubage mul nii lauljate, rahvatantsijate, mängijate kui ka kogu eesti rahva nimel avaldada meie kõigi südamlikku tänu XII üldlaulupeo õnnestumise eest nõukogude võimule, suurele bolševike parteile ja meie kõigi juhile ja suurele sõbrale seltsimees Stalinile. (Kestev aplaus.)

Lõpetan Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi XII üldlaulupeo. Jällenägemiseni XIII üldlaulupeol! (Kestev aplaus.)

MART RAUD

Võitjate õnnelik laul

PÜHENDUSEKS XII ÜLDLAULUPEOLE

Eesti, me sünnimaa, kuulata nüüd oma laulu
sõnade selgunud tões, viiside võidukas jõus;
kuulata nüüd oma elava südame laulu,
sooja kui suvine tuul, võimast kui tormide tõus!
Kuulata viiside veeret, kust kajamas vastu
töömehe vasara hoog, ääside kohisev lõõm;
kuulata laulu, mis üle su põldude astub
otsekui päike ja vihm, külvi ja lõikuse rõõm.
Kuulata, maa, oma nooruse hulkade laulu —
tulevik heliseb neis ülistust isamaa aule.

Mõnes me lauldavas lauses kui raskemat sammu
astub nii sõna kui viis kustuva kajana veel —
mälestus murest on see, mida äsja või ammu
tuntud ja talutud siin orjuse okkasel teel.
Siis aga — kuulata! — valust, mis vaevatuid muljus,
sähvatab tuli ja mõõk, rusikaks pingutub pihk.
Jüriöö ... Tasuja ... Lembitu leegitsev uljus,
vaprus ja võitlusevaim, ikete murdmise ihk ...
Sealt juba juurdub me tänaste hõisete hõige —
võitjate õnnelik laul, vaba ning julge ja õige.

Tõelise jõu oma põlises võitlevas mõttes
sai meie sünnimaa laul nõukogude rahvaste teel.
Lippu, mis kanname, omaks ja päriseks võttes
kütkesse köitmatuks sai laulugi kõla ja keel.
Võitluseviisidest, mis muiste ju kajama paisus,
sai meie vabaduslaul, võitjate võimukas koor.
Õitsev ja ehitav maa mere sinavas kaisus,
hõisaku nüüd sinu hing, õnnelik, vaba ja noor!
Laul, mis on toonud su rahva nii suurele peole,
jõudu ja karastust uut annab su tööle ja teole.

Pole me laul nagu muretuil lindudel salus,
lõokesel päikese all, ööbikul suvises öös;
meil meie viiside kooskõla ammune alus
võidetud võitluste teel, rajatud tugevas töös.
Nüüd aga kestku ja kostku veel tihemas seoses
laulu ja tegude liit, kasvagu meiega koos.
Töö, mida teeme, peab kostma ka lauliku teoses,
lööma kui kirkade rütm, tõusma kui viljade voos.
Nõnda me aastate astmed meid edasi viivad —
rõõm meie võidukast tööst ongi me laulude tiivad.

Tõuse, me laul, üle mannerde, merede lenda —
kuulgu meid kogu me maa, nõukogu riikide Liit;
kuulgu ta lauluga meid, oma nooremat venda,
suures ja ühtses me töös ustavust tõotamas siit.
Tõuse, me laul, üle kõikide kauguste kostma,
laul, meie võitude lipp, laul, meie helisev relv.
Kuulgu me ustavustõotusi hiiglane Moskva,
kuulgu meid seltsimees Stalin, kuulgu meid tuletorn Kreml.
Tõusku ja kaugele kostku me hõisete lendlus —
elagu vaba me maa võidukas rahvaste vendlus!

Lauljate rongkäik

XII üldlaulupeo traditsiooniline rongkäik kujunes võimsaks massidemonstratsiooniks, millest võttis osa 26 000 lauljat, mängijat ja rahvatantsijat.

Rongkäik defileeris Võiduväljakul aukülaliste tribüüni ees, tervitades partei ja valitsuse juhte. Tribüünil võis näha EK(b)P Keskkomitee sekretäri sm. N. Karotamme, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimeest sm. Ed. Pälli, ENSV Ministrite Nõukogu esimeest sm. A. Veimerit, ENSV Teaduste Akadeemia presidenti sm. H. Kruusi, ENSV Ametiühingute Kesknõukogu esimeest sm. L. Illissoni, ministreid, EK(b)P Tallinna linnakomitee ja Tallinna linna TSN täitevkomitee juhtivaid töötajaid jt.

Dirigent tõstab märguandeks käe. Orkester alustab marssi. Kaarli puiestee keskmist alleed mööda läheneb tribüünile rongkäigu pea, ees korraldava toimkonna kolmik — sm-d Simson, Kõrvits, Tomingas, kõik rahvarõivais. Nende järel kantakse hiiglasuurt laulupeo märki — kannelt, meie laulupidude iidset sümbolit, mida täna esmakordselt ehib punatäht. Märgi küljest hargnevad värvilised siidlindid, mida kannab kuusteist rahvarõivais neidu.

Kümmekond meetrit vahemaad, ja siis möödub elavate kiiduavalduste saatel seltsimees Stalini hiiglaslik portree, ääristatuna raamist, mis meenutab vana eesti sõlge. Samas kantakse Nõukogude Liidu võimsuse sümbolina ja nõukogude rahvaste ühtekuuluvuse tunnusena mööda kuusteist rasket siidist punalippu.

Tervitushüüete saatel sammub mööda laulupeo peakomisjon — ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm. N. Andresen,

välisministri asetäitja sm. A. Vaarandi, ENSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semper, EN Heliloojate Liidu esimees, Stalini preemia laureaat prof. E. Kapp, meeskooride üldjuht, Stalini preemia laureaat prof. G. Ernesaks, sm-d A. Karindi, L. Vigla, U. Toomi, P. Rummo, G. Abels jt.

Ja nüüd — nii kaugele kui ulatub nägema mööda Kaarli puiesteed — loosungeid, embleeme, lippe. Algab kooride ja rahvatantsijate defilee.

Taevalaotuses tiirlevad lennukid, puistates kord lilli, kord hõbedaselt sätendavaid konfetisid või lendlehti.

Salmelased, meie kauged, aga ometi nii lähedased külalised, sammuvad rongkäigus aukohal, kõigi kooride ees. Ühtlastes Mulgimaa rahvarõivastes Abhaasia eestlased laulavad koos kõigi eestlastega töörõõmust ja vabadusest, kodumaast, mis on neile alati kallis.

Järgnevad Tallinna koorid eesotsas Riikliku Filharmooniaga. Naised värviküllastes Mustjala rahvarõivastes, mehed pikkades mulgi kuubedes ja torukübarates. Raadiokomitee segakoor on tulnud laulupeole Lihula rahvarõivastes — naised suureruudulistes seelikutes, valgetes pluusides, kirevad rätid üle õla. Möödub J. Tombi nimelise Keskkultuurihoone meeskoor, koor-juubilar, kellel on seljataga juba 30-aastane tegevus. See koor asutati 1916. a. Tallinna Meestelaulu Seltsi nime all. Koos noortega astuvad marsitaktis vanad lauluveteraanid A. Blaubrik ja A. Siiak, kes on laulnud koorides juba alates VII üldlaulupeost. Raudteelaste kooris näeme asutajaliiget Karl Roodet, kes tänavu augustikuus võib tähistada oma 25 a. laulumehe juubelit.

Lauljate sammule annab hoogu ja rütmi Riikliku Tehase nr. 9 orkester sm. Aru juhatusel. Seejärel tuleb segakoor, naised nägusates Rapla rahvarõivastes — sinisevöödilistes seelikutes ja valgetes pluusides, mehed pruunides Audru ülikondades — põlvpükstes, peas sinise-punase-siilulised murumütsid. Mööduvad veel Rapla, Lihula ja Jüri rahvarõivais Haridus- ja Kunstitööliste Ametiühingu segakoor, Kaubandustööliste Ametiühingu naiskoor, ENSV Ministrite Nõukogu ja Konservatooriumi segakoorid.

Vabariikliku Noorte Maja segakoori noored on rõivastunud nägusaisse Jüri rahvarõivaisse. Tütarlastel on pikad punase-kollase-samblarohelise-mustatriibulised undrukud, valged pluusid punaste liistikutega, peas punaste lintidega pärjad. Noormehed on samuti Jüri rahvarõivais.

Tugevast aplausist saadetuna sammuvad Tallinna Polütehnilise Instituudi lauljad. Meeskoori liikmed kannavad ühtlast musta rõivastist ja valgepõhjalist mütsi. Naiskoor on osalt kirevais rahvarõivais.

Loendamatuis kolonnides ja värviküllases rõivastises astub kindlal sammul tuhandeid nõukogude koolinoori, keda ühendab rõõm suurest

pidupäevast ja rõõm vabast, õnnelikust elust. Meie silme eest möödub pealinna õppiv noorsugu, Tartu linna ja Tartumaa kooliõpilasi, Pärnu koolinoori, Harjumaa, Järvamaa, Viljandimaa ja teiste maakondade lastekoore. Vapral rivisammul lähevad meie tulevased oskustöölised — töötöureservide koolide kasvandikud, kõik nägusas mustas vormirõivastises.

„Suur Stalin võidule meid vastu viis!" — paistab juba kaugelt Tartu linna laulukooride loosungilt. Bravuurse marsiga läheneb orkester ja selle taga on vana laulupeo lipp, millelt loeme: „Laulu Selts „Vanemuine" ".

Tartumaa defilee avavad Tartu maakondliku kultuurimaja koorid. Neile järgnev Torma rahvamaja segakoor on üks vanemaid Eestis, asutatud 1844. aastal C. R. Jakobsoni isa Adam Jakobsoni poolt. Avinurme koori oma 60-aastase lauluveteraanist juhi sm. Niinepuuga võib praegu laulutasemelt õigustatult pidada parimaks kooriks Tartumaal. Meie koorilauluharrastuse algpäevilt pärineb veel Kursi laulukoor.

„Vabad taas me põllud, linnad, ra'ad!" — selle loosungi all lähenevad tribüünile pärnumaalased. Karu-kujutava embleemiga Vändra puhkpilliorkester sammub eesotsas. Ärkamisajal oli Vändra juhtival kohal meie maakeskuste hulgas, olles tihedasti seotud Jannseni, Jakobsoni jt. ärkamisaegsete juhtivamate avaliku elu tegelaste tööga. Torilased, kes olid sedapuhku väljas Aesoo rahvamaja naiskoori koosseisus, laulsid juba II üldlaulupeol.

„Oh laula ja hõiska, sest lauluaeg on käes..." — see on järvamaalaste loosungiks. Kolonni eesotsas on maakondliku kultuurimaja segakoor. Järgneb Türi Haridus- ja Kunstitööliste Ametiühingu naiskoor sm. H. Mürgi juhatusel. Ühtlasis Lihula rahvarõivais naislauljate ees sammub üle 60 aasta vanune Helene Kruusvee, premeeritud tööeesrindlane, kes on osa võtnud kõigist laulupidudest ja laulupäevadest juba 1910. aastast alates.

Järgnevad Harjumaa koorid. Anija segakoori ridades sammuvad nende vabadusvõitlejate järeltulijad, kelle omaaegne õnnetu käik Tallinna on raskemaid lehekülgi eestlaste võitlusajaloos. Rongkäigus pole Anija meestest kaugel Juuru valla töötajad, kelle isaisad ei kohkunud Mahtra sõjas üles tõusmast võitluseks eesti rahva vabaduse eest. Nende pojad on saavutanud seda, mille eest tookord võitlesid nende esiisad.

„Töö rõõmsast tõttamisest kajab kogu maa!" — selle loosungi all sammuvad hiidlased. Hiidlaste rivi on rahvarõivastelt mõningal määral erinev mandri omast. Hiiu naised on värvirikkais Käina ja Pühalepa rahvarõivais. Nad kannavad pikki „küüte", nende rõivastist ehivad iseloomulikud „rõhud", s. o. vööd puusale langevate keedega.

„Viisaastak kui tuletorn tähiseks eel" — läänemaalased on valinud endile pidupäeva hüüdlauseks esimese värsi Paul Rummo luuletusest. Nende kirevat ja värvirõõmsat kolonnide möödamarssimist alustavad Haapsalu koorid. Rahvarõivaste vahel on Haapsalu Õpetajate Seminari valgesse rõivastatud naislauljad. Läänlaste marsitakti määravad kolonni algul ja keskel asetsevad koondorkestrid, esimene sm. P. Ellerheina, teine sm. M. Saia juhatusel.

„Au sulle, isamaa, vaba ja võitmatu, rahvaste sõpruse, vendluse maa" — on saarlaste loosungiks. Rivi ees riigilipp ja embleem. Uhked ja alistamatud saarlased, julged meresõitjad ja visad põllumehed, on tulnud eesti töötava rahva suurele rõõmupeole. Kihelkonna lauljate hulgas on üle 80-aastane Jaan Hõbenik, kes on laulnud juba väga paljudel laulupidudel. Saaremaa vanimaid koore on 1840. a. asutatud Kaarma laulukoor.

„Sa, Eesti, õnnelikke aegu näed!" — loeme Viljandimaa kooride loosungilt. Hallides pükstes ja helesinistes spordisärkides Viljandi linna orkestri eesotsas sammub juhatajana August Härm, tuntud maakondlike laulupäevade orkestrite üldjuht. Orkestri ridades sammub teiste hulgas ligi 70-aastane Karl Jaadla, vana laulupidude tegelane. Ta oli üks neid, kes 1896. a. asutas Suure-Jaani „Laulu-Mängu Seltsi". Viljandi linna naised ja neiud on enamikus Tarvastu rahvarõivais, värvilise tikandiga põlle ja tanuga. Mustla meeste rahvarõiva iseärasuseks on Tarvastu kirjadega hame esiküljel kantava nahast taskuga, mis on algupäraselt mõeldud tubaka, tuleraua ja piibu jaoks.

„Mu isamaa on minu arm . . ." — need Lydia Koidula laulusõnad on endale loosungiks valinud virulased. Nägusad on Rakvere kultuurimaja segakoori naislauljad oma valgetes, Põhja-Eesti lillornamendiga kaunistatud kleitides.

Viimaseks maakonnaks lauljate rongkäigus on Võrumaa. Siin sammub terve rida kollektiive, kes on võtnud osa paljudest üldlaulupidudest, kõnelemata maakondlikest ja kihelkondlikest laulupäevadest. Nii näiteks loeb Räpina puhkpilliorkester oma asutamisaastaks 1852. a. Selle pasunakoori ridades sammuvad Jaan Lepman, 70 a. vana, kes on orkestris mänginud juba 50 aastat, ja Taniel Rämman, mänginud pasunakooris 40 aastat. Suure Munamäe nõlvadelt on tulnud laulupeole Haanja rahvamaja segakoor.

Otse viimase laulukoori järel hakkab Lauluväljaku suunas liikuma kogu suur rahvameri, kes oli tihedalt palistanud kõnniteid, jälgides laulurahva võimsat ja värviküllast demonstratsiooni.

„Õhtuleht" nr. 150, 30. juunist 1947. a.

Ülal: Lauljate rongkäigu ees kanti XII üldlaulupeo märki ja töötajate parima sõbra, seltsimees Stalini portreed. Keskel: Salmelased sammuvad rongkäigus aukohal, kõigi kooride ees. All: ENSV Riikliku Filharmoonia meeskoor . . . ja tema juhataja, Stalini preemia laureaat prof. G. Ernesaks. Ülal: „Vanemuise" segakoor võttis rongkäigust osa oma ajaloolise lipuga. Keskel: Ka tema on rahvarõivais!

XII üldlaulupeo rongkäik kujunes võims
võttis osa 26 000 lauljat, mängijat ja rahv
see oli kaasakiskuv värvide hoovus, N
elurõõmu suurepä

…saks *massidemonstratsiooniks, millest*
…vatantsijat nii mandrilt kui ka saartelt;
…õukogude Eesti töötajate ülevoolava
…ärane vaatepilt.

Lauljad, mängijad ja rahvatantsijad defileerisid Võiduväljakul aukülaliste tribüüni ees, tervitades valitsuse ja partei juhte.

Laulud nõukogulikust patriotismist ning töö- ja elurõõmust

Rikkalik on nõukogude rahvaste kultuuripärand, veelgi rikkalikum aga nende kultuuriline tänapäev. See ilmnes eriti kujukalt XII üldlaulupeo kontsertidel, millede ideeline sügavus, kõrge kunstiline tase kui ka osavõtu-ulatus jõuliselt kajastasid monumentaalse sotsialismihoone, uue ja õnneliku ühiskonnakorra, kommunismi ehitamise tööpaatost.

XII üldlaulupeo kontserdid, kus esines 26 000 lauljat ja kus kuulajate arv tõusis ligi 200 000-ni, kujunesid eesti töötava rahva võimsaks hümniks meie nõukogulikule elule, meie suurele ülesehitustööle, meid edasiviivale kommunistlikule parteile ja nõukogude rahvaste juhile suurele Stalinile.

Esimene kontsert

Üle 100 000-pealise rahvahulga ja lauljaspere kajavad Lauluväljakul fanfaaride pidulikud helid, mis tähistavad XII üldlaulupeo kontsertide algust. See on võidu ja rõõmu laulupidu, esimene nõukogulik üldlaulupidu vabas Eestis, sotsialistlik sisult ja rahvuslik vormilt.

XII üldlaulupeo programm on tihedalt seotud tänapäevaga, jõuliselt kajastades meie rahva töö- ja elurõõmu ning nõukogulikku patriotismi.

Siin on nõukogude võimu ajal loodud laule, optimistlikud, kantud reipast elutundest. R. Pätsi „Jõudu tööle" (P. Rummo sõnadele) toob pildi vaenlase hävitustööst: „Seal, kus oli kodutare, peotäit tuhka pillub tuul." Nõukogulik tahtekindlus uue, parema kodu rajamisel võidab nukruse:

„Nagu murdmatuks jäi tahe võita maale vabadus, nõnda kaldal Soome lahe kerkib varsti kodu uus." See on nõukogulike laulude põhiideeks, see on motoks ka meie esimesele viisaastakule.

Tööst ja võitlusest kõnelevad laulupeo laulud, nagu G. Ernesaksa „Heinaliste laul", R. Pätsi „Külvajate laul" ja Ed. Oja „Kangakudumise laul". Nõukogulikku patriotismi hoovab lauludest, nagu E. Kapi „Nõukogude Eestile", G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm" ja T. Vettiku „Laul, helise". Raskeid minevikuaegu meenutavad laulud: K. Türnpu „Mull' lapsepõlves rääkis" ja T. Vettiku „Sõnatu vanne". Rahvakombeid, tantse ning pidupäevi peegeldavad R. Pätsi „Pulmalaul" ja „Jaan läeb jaanitulele", T. Vettiku „Kaera-Jaan" ning M. Härma „Tuljak". Reibas elutunne ning nooruslik hoog kannavad laule, nagu H. Lepnurme „Noorusjõud", G. Ernesaksa „Noor kevade", T. Vettiku „Noorte laul" ja K. A. Hermanni „Oh laula ja hõiska".

Nooruslikku hoogu ning tervet elutunnet hoovab laulude ettekandeist, mis tõmbab peagi kaasa kuulajaskonna.

XII üldlaulupeo kontsertosa algab ühendatud segakooride esinemisega, mida asub juhatama professor Tuudur Vettik.

Ühendatud segakooride kavas on üldlaulupeo esimesel päeval kuus laulu. Alustatakse Stalini preemia laureaadi Vano Muradeli lauluga „Raudtahtel Stalin juhtis meid", mis jutustab kõigi nõukogude rahvaste kangelasteest raskeil Isamaasõja aastail, mida juhatas suur väepealik generalissimus Stalin: „Nii käima kangelaste teid raudtahtel Stalin juhtis meid. Ta meiega käis rivis koos, meid saatis lahingute hoos."

Kuulajaskond on juba saavutanud esinejatega kontakti. Helid on vallutanud südamed, mida kujukalt tõestavad iga ettekande lõpul puhkevad tormilised ovatsioonid.

Nüüd kõlab Stalini preemia laureaadi prof. E. Kapi „Nõukogude Eestile". Publiku ja lauljate aplaus ei vaiki enne, kui juhataja kohale asub laulu autor.

Riho Pätsi „Ühte laulu tahaks laulda" esitab hiiglakoor märkimisväärse kõlapuhtuse ja varjundirikkusega, mis kujukalt tõestab kollektiivide tõhusat tööd XII üldlaulupeo ettevalmistusperioodil. Sama on kehtiv ka Tuudur Vettiku meloodiarikka „Laul, helise" kohta.

Ühendatud segakooride esinemine lõppes Stalini preemia laureaadi Gustav Ernesaksa lauluga „Mu isamaa on minu arm", mis lühikese ajaga on muutunud üheks meie populaarsemaks koorilauluks. Publiku ja esinejate tungival nõudel tuli laul autori juhatusel kordamisele.

Ja nüüd tõstab taktikepi professor Riho Päts. Kõlab seitsme tuhande lapse laul, milles ilmneb nooruslikku uljust ja kaasakiskuvat laulu-

rõõmu. Noorte esinemine tõestab kujukalt seda suurt tööd, mida tehakse Nõukogude Eesti koolides koorilaulu viljelemisel.

Noored laulusõbrad esitasid neli laulu: H. Lepnurme „Noorusjõud", M. Saare „Tihase mäng", R. Pätsi „Külvajate laul" ja K. A. Hermanni „Kevade marss", mis lauldi silmapaistva hoogsuse ja intonatsioonipuhtusega.

Lastekooridele järgnesid ühendatud meeskoorid, keda asus juhatama professor G. Ernesaks.

Hoolimata oma suhtelisest vähesusest saavutasid meeskoorid ometi küllaldast kõlajõudu, kusjuures eriti puhtalt kõlasid A. Karindi „Rehepeks", M. Saare „Ihkasime ikkest lahti" ja E. Kapi „Sind ei unustand ma ära". Suure paindlikkuse, dünaamilise varjundirikkuse ja diktsioonipuhtusega esitati ka A. Karindi „Tagasi tulles", A. Kapi „Mu süda" ja K. Türnpu „Mull' lapsepõlves rääkis".

Järgnevalt kogunesid lavale puhkpilliorkestrid, keda asus juhatama Leopold Vigla.

Kontsert tuhande orkestrandi osavõtul — see on harvakuuldav sündmus. Meie puhkpilliorkestrite tubli esinemine tõestas, et hitlerliku okupatsiooni ajal peaaegu väljasurnud puhkpillimuusika viljelemine on nõukogude korra ajal taas elustunud, võttes aasta-aastalt üha suurema ulatuse.

Ühendatud puhkpilliorkestrite kava koosnes neljast palast: P. Veebeli — R. Ploomi „Kalevite kants", E. Braueri „Võidupidu", E. Liivese „Kalurite tants" ja R. Ploomi „Pioneeride marss", millest eriti sooja vastuvõtu osaliseks said esimene ja viimane. Kunstiküpse esituse leidsid ka sellised küllaltki rasked orkestripalad, nagu E. Braueri „Võidupidu" ja E. Liivese „Kalurite tants".

Nüüd ilmus hiiglatribüünile naislauljate värvirõõmus pere. Naiskooride ettekanded professor A. Karindi juhatusel paistsid silma sügava ja viimistletud väljatöötusega, kõlapuhtuse ning selge diktsiooniga. Haruldase paindlikkusega ning kaasakiskuva hooga esitati M. Härma „Ei saa mitte vaiki olla", A. Vedro „Midrilinnu mäng", A. Karindi „Kodumaa kevad" ja eriti R. Pätsi mobiliseeriv „Läheme suurele peole". Samuti olid nauditavad G. Ernesaksa „Noor kevade" ja E. Võrgu „Ärge unustage laulu". Aplausid ei tahtnud ega tahtnud lõppeda. Nõuti autoreid ja korrati laule.

Laulupeo esimese päeva kontsert lõppes segakooride esinemisega. Nii lauljate kui ka kuulajate pidutuju oli jõudmas haripunktile. Seda tõstsid veelgi kontserdi lõpposa uljad laulud, nagu T. Vettiku „Kaera-Jaan", R. Pätsi „Pulmalaul" ja Ed. Oja „Kangakudumise laul". Ülemee-

likusest ning peorõõmust olid haaratud ka kuulajad. Nad nõudsid enamiku laulude kordamist.

Lõpp-punkti laulupeo esimesele kontserdile asetab M. Härma traditsiooniline „Tuljak". See on meie rahva armastatuim laul, mis on seisnud juba paljude laulupidude kavas. Ovatsioonid ei taha lõppeda. Avaldatakse kiitust nii lauljaile kui ka üldjuhtidele ja laulude autoreile. Ja kiitust väärivadki nad kõik. Laulupeo kontserdid olid kujukaks näiteks sellest, millise andumuse ning kohusetruudusega on töötanud meie koorid, lühikese ajaga omandades laulupeo nõudliku repertuaari.

XII üldlaulupeo esimese päeva kontsert möödus suure kunstilise õnnestumise tähe all. Küllaltki pikk kava esitati kindlalt, kunstiküpselt ja meeleolurikkalt.

„Noorte Hääl" nr. 150, 29. juunist 1947. a.

Teine kontsert

Taas algab pidulik laul... Lõputu inimvooluna siseneb lippudega kaunistatud väravaist kümneid tuhandeid lauljaid, kuulajaskonda ja külalisi Lauluväljakule. Peagi on inimestest tulvil kõik pinkideread ja kogu ümbrus, kõige enam aga Lasnamäe kõrged veerud, kuhu möödunud päeva kogemuste põhjal lauluhelid eriti hästi kõlasid. Kuid ikka veel ei katke rahvavool väljakule. Pidevalt liigub värvirikas inimlint väravate poolt, et enne laululava hargneda kaheks. Rahvarõivais lauljad tõttavad laululava taha, pealtvaatajaskond aga taamale, kireva inimvaiba hulka, mis on nii avar, et seda ühe silmavaatega ei haaragi, ning mis on alatises liikumises ja elevuses.

Veel hetk, ja hõbeselged fanfaarihelid kajavad üle väljaku, kaiguvad vastu kõrgelt paekaldalt, et kanduda reidi helesinise veteväljani. Veel kord helgivad fanfaarid päikeses, veel kord avasignaal, ja siis on sõna laulurahval. Kõik, kes asuvad hiigla-laululava astmestikul, ja ka need, kes on tulnud siia, et kuulda seda laulu, on ootuserutuses ühinenud ühiseks pereks. Siin nagu ei olekski piire kuulajaskonna ja lauljate vahel. Ja ei olegi mingit piiri... Siin on ühine laulurahvas. Seal laval on ju needsamad lähedased inimesed, mehed ja naised, kellega juba homme jälle jätkatakse ühist tööd.

Laul heliseb kõikjal, südamest südamesse, vaba rahva võidulaul.

„Meil tundmatu kartus ja tarbetu tusk,
kadund südamest nukrus ja halin:
viisaastaku võitu meil kindel on usk,
kuna meiega koos on me Stalin."

kõlab ühendatud segakooridelt professor Tuudur Vettiku juhatusel. Pidulikult ja kindlalt kõlab laul, laul meie suurest tööst, meie võitlusest, mida juhib ja innustab meie õpetaja ning juht suur Stalin. Neil inimestel, kes siia kogunesid laulma ja kuulama, on kindel tahe käia nõukogulikku eduteed, ühendatuna sõprusest ja vendlusest. Siin laulab rahvas, kes on vabanenud isandaist ja käskijaist, laulab üheväärsusest ja seltsimehelikkusest. Järgnev uus töölaul „Meie päevad" kinnitab otse tulikirjaga kuulajaskonna hinge uue moto: „Näe, sirp ja haamer otse põlevad me peos. Mis eile unistus, see homme juba lõikus," kõlavad ühendatud segakoori rõkkavas laulus J. Semperi kaasakiskuvad sõnad, mis kõnelevad meile omasest nõukogude tänapäevast, raugemata töösangarlusega rahvast, meist endist.

Ukraina rahvaviisi, meie külades nii ammutuntud ja paljulevinud „Veski-Tiiu" ettekannet ühendatud segakooridelt tervitab kuulajaskond elava poolehoiuga. Stalini preemia laureaadi G. Ernesaksa laulu „Mu isamaa on minu arm" võtab kuulajaskond vastu tormiliste kiiduavaldustega, nii nagu eelnenudki pidupäeval. Lydia Koidula patriootlikud sõnad leiavad endale tee inimeste südamesse. Ühendatud segakooride ettekannete esimese osa finaaliks heliseb üle väljaku K. A. Hermanni laul „Oh laula ja hõiska, sest lauluaeg on käes".

Segakoorid lahkuvad laululavalt... Liikumine arvutus inimmurrus laululava ees elavneb. Väljutakse jalutusteedele, kioskite ja müügipunktide lähiseile. Kõikjal, kus peatub silm, peegeldub vastu naeratusi, elurõõmu. Juteldakse vaimustunult saadud muljetest, üleelatud erutusest. See on suurte muljete päev kümnetele tuhandetele inimestele meie maal. Kuid mitte ainult siin, Lauluväljakul, ei paelu suure peo helid inimesi. Sajad tuhanded Nõukogude Eesti kodanikud jälgivad sündmusi Lauluväljakult raadiovastuvõtjate kaudu. Moskva raadio annab kaks ülekannet päeva jooksul, kandes vaba eesti rahva lauluhelisid üle kogu maailma.

Taas kõlavad laulud... Lava astmestik on kattunud lastekooridega. Seal laulavad meie rahva tuleviku kandjad. Ja XII üldlaulupeo ettekannete osas on need väikesed särasilmalised lauljad suure töö teostanud. See, mida nad praegu pakuvad, ei ole aga saavutatud kerge vaevaga. Pikki kuid harjutati koolis, pärast eksameidki ja suvevahe-

ajal. Vaevalt leidub üle kogu maa külakooli, kus ei õpitud laulupeo repertuaari, kõikjal käis pingeline töö, mis on kandnud kuldset vilja.

Professor Riho Päts tõstab taktikepi... Vallandub hõbeselge laul ja tuhandete noorte suust kõlab lüüriline rahvaviis „Kui ma olin väikse-kene, allea, allela...". Ilmekalt peegeldub selles meloodias meie rahva rõõmuta minevik, ja kui kõlavad viimased helid, haarab vaikus kuula-jaskonda tavalisest kauem. Kuid seda tormilisem on aplaus. Helilooja M. Härma on selles laulukeses väljendusrikkalt edasi andnud meie rah-vaviiside traditsioonilist omapära ja seda austatakse siiralt. Meenutades oma rahva minevikku, on meil põhjust veelgi siiramalt rõõmustada koos 7000 elurõõmsa väikese lauljaga nõukoguliku rõõmsa elu tänapäeva üle. M. Saare „Tihase mäng", sama helilooja „Hiir hüppas" ja prof. Riho Pätsi „Marupolka" ettekanded kajastavad ilmekalt meie nooruse elu-rõõmu ja võetakse publiku poolt vastu tormiliste poolehoiuavaldustega. Helilooja Riho Pätsile tuuakse üha enam ja enam lilli.

Lastekoore vahetavad lavalt ühendatud meeskoorid, keda asub juha-tama professor G. Ernesaks. Meeste jõulisel ettekandel esitatakse E. Arro „Õnn", R. Pätsi „Jõudu tööle" ja A. V. Aleksandrovi „Laul merele". Kõikihaarava aplausi osaliseks saavad mehed R. Pätsi tempokindla laulu „Jaan läeb jaanitulele" eest, mis kuulajaskonna nõudmisel tuleb korda-misele. Järgneb G. Ernesaksa „Jüriöö marss", mis on ühendatud mees-kooridel ette nähtud viimase palana. Tormiline aplaus, mis kroonib meestelaulu, ei taha aga lõppeda. Alles siis, kui lisapaladena esitatakse E. Aava „Humal" ja traditsiooniline „Hakkame, mehed, minema", vai-buvad rahva ovatsioonid. Professor Ernesaks lahkub laululavalt ülekül-vatuna lillekimpudest.

Meeleolurikka vahelduse lõid peoprogrammis üldorkestri ettekandel esitatud C. Kreegi „Polka" ja „Pidu lõpeb" ning R. Kulli „Kodumaa marss", millest viimane tuli kordamisele.

Laululava astmestik kattub värvirõõmsa naisperega. Helgivad sõled, mitmevärvilised tikandid. Siin on esindatud kogu eesti rahvarõivaste ilu tema mitmekesisuses ja värvirikkuses. Kuid nendes värvides pole ebaloomulikkust, liialdatust. Neis peegeldub meie rahva töö, meie kodu-maa loodus. Tikandite värve on alates taevakarva sinisest koidu puna ereduseni, küpse rukki kuldkollast tooni ja põldude pruuni värvi. Ja suur osa nendest, kes täna oma pidurüü kauneimas ehtes täidavad laulu-lava, pärinebki meie küladest. Need on meie töötavad talunaised, põllu-pidajad, uusmaasaajad, võlakoormatusest vabanenud rentnike naised ja tütred, kes täna kogu hingest lasevad kõlada rõõmulaulul. Kevad, meie kodumaa õitsengu kevad kõlab nende huultelt. See on Alfred

Karindi, nende lugupeetud koorijuhi loodud laul „Kodumaa kevad". Sõnad sellele on riiminud nõukogude naispoeet D. Vaarandi. Professor Karindi, paeluva meloodia looja süle täitub lilledest. Järgnevad M. Saare „Tantsides" ja Gustav Ernesaksa „Noor kevade", mis kuulajaskonna ja lauljate nõudmisel tuleb kordamisele autori juhatusel.

Ka naiste laulus kõlab kaasakiskuv töömotiiv:

„Hoio, hoio, hoogu juure,
luhta mööda loogu juure.
Vikat viipleb, reha riipleb,
heinahang kui puskja hiipleb."

Maruliste ovatsioonidega tervitab kuulajaskond populaarset tantsulaulu „Lepalind", mis tuleb kordamisele autor R. Pätsi juhatusel. Järgneb E. Võrgu „Ärge unustage laulu" ja naiskooride lisapalana A. Vedro „Midrilinnu mäng". Naiskoor ja tema lilledega ülekülvatud dirigent lahkuvad lavalt.

Suure peo teise päeva pidutuju tõuseb haripunktile kontsertosa lõppjärgus, kui teiskordselt laululavale ilmuvad ühendatud segakoorid. Ikka ja jälle nõuab rahvahulkade tormiline aplaus laulude kordamist, autorite ilmumist poodiumile jne.

Ühinenud segakooride ettekandes tulevad esitamisele M. Lüdigu „Sääl nüüd kasvab", Ed. Oja „Kangakudumise laul" ja T. Vettiku „Kaera-Jaan". Kordamisele tulevad viimase autori „Noorte laul", R. Pätsi „Pulmalaul" ja M. Härma „Tuljak". Viimase laulu kordamisel juhatab laulurahva ja kuulajaskonna nõudmisel meie laulupidude veteraan helilooja J. Simm. Uuesti lilled, suured kuhilad lilli nendele, kes nii suure hoole ja innuga on sisustanud meie üldrahvalikke rõõmupäevi.

Kui austuseavaldused on vaibunud, asub kõnepulti XII üldlaulupeo peakomisjoni esimees, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Ed. Päll, et öelda suure peo lõppsõna.

„Noorte Hääl" nr. 151, 1. juulist 1947. a.

NIGOL ANDRESEN

Esimene Nõukogude Eesti laulupidu

(XII üldlaulupidu)

1

XII üldlaulupidu oli Nõukogude Eesti suureks ajalooliseks sündmuseks. Suure kunstidemonstratsioonina näitas laulupidu sügavale eesti rahvasse kasvanud koorilaulukultuuri suuri saavutusi. Laulupidude traditsiooni elustamine ja eesti rahvusliku koorilaulu vormi sisustamine nõukogulike ideedega oli selle laulupeo kui esimese nõukogude laulupeo suureks ülesandeks. Samal ajal oli laulupidu Nõukogude Eesti organisatsiooniliste võimete näitaja, üks näitajaid majanduse ja kultuuri ülesehitamisest, sotsialismi ja kommunismi ehitamisest. XII üldlaulupeo ettevalmistus algas pisut üle kahe kuu enne, kui võit fašistliku Saksamaa üle oli saavutatud, seega veel sõjaolukorras. Enne nõukogude aega oli viimaste laulupidude vahet korrapäraselt viis aastat, millest kolm aastat kulus laulupidude repertuaari ettevalmistamiseks kooridega. Seekordse laulupeo ettevalmistamiseks, kaasa arvatud ka uue repertuaari loomine, oli pisut üle kahe aasta. Kui XII üldlaulupidu andis silmapaistvaid kunstilisi tulemusi, mida hinnati kõrgelt mitte ainult vabariigi piirides, vaid ka üleliiduliselt, siis kõneleb see laulupeo kunstiliste juhtide ja organiseerijate uuest tööstiilist, töötamisest nõukoguliku vaimustusega. See kõik oli ühenduses uute nõukogulike ideedega, mis kandsid laulupidu ja väljendusid ühtlasi laulupeo repertuaaris. Need saavutused näitavad omal alal vaba rahva pingsa töö tulemusi nõukogude korras.

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee sekretär seltsimees N. Karotamm ütles oma kõnes XII üldlaulupeo avamisel:

„Üldrahvalike laulupidude traditsiooni jätkamine ja edasiarendamine nõukogude võimu poolt on nõukogude võimu ja bolševike partei stalinliku rahvuspoliitika järjekindel teostamine.

Laulupeo peakomisjon rongkäigus

Valgamaa laulukoorid teel lauluväljakule

Maakond maakonna järel sammub hiigla-rongkäigus Lauluväljakule

Laulupeod kujunevad nõukogude võimu ajal vormilt rahvuslikeks ja sisult sotsialistlikeks pidulikeks suursündmusteks meie rahva elus. Laulupeod kujunevad kindlasti tähtsateks panusteks eesti nõukoguliku rahvuskultuuri, eriti aga meie muusikakultuuri varasalve."

XII üldlaulupidu kui esimene nõukogulik laulupidu kujunes pidulikuks suursündmuseks, rikastas oma uute panustega nõukogude kultuuri varasalve ja andis võimsa hoo Nõukogude Eesti laulukultuuri ja koorilaululoomingu kasvule, koos sellega üldse eesti vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri kasvule.

2

Eesti laulupidude ajalugu ühenduses laulukooride liikumise ajalooga näitab selgesti, kuidas nii koorilaul kui laulupeod mitmehäälsete kooride üldrahvaliku ühislaulmise demonstratsioonidena on olnud eesti rahva ajaloos rahva suurte hulkade vabadusvõitluste kunstiliseks väljenduseks ning seetõttu on kasvanud üldrahvalikeks suursündmusteks. Ühelgi teisel maal ei ole selletaolist kooriliikumist ja eriti mitte sellemõõtelisi laulupidusid kujunenud. Ajalooliselt arengult Eestiga võrdlemisi sarnases Lätis on laulupidusid korraldatud 1873. aastast alates, kuid lauljate üldarv ei ole seal kunagi kasvanud üle kümne tuhande. Ajalooliselt arengult erinevas Soomes korraldati esimene laulupidu 1884. aastal eesti laulupidude otsesel eeskujul, ja neid on hiljem püsivalt korratud, kuid soome laulupeod ei ole kunagi välja kasvanud üle suurte vabaõhukontsertide raamide, nad ei ole omandanud laialdasemat ühiskondlikku tähtsust. Eesti laulukooride liikumine, mis algab XIX sajandi esimestel aastatel, on eesti talupoegade kultuurilise liikumise esimene vorm pärisorjuse ja teoorjuse ajal. Niisugusena püsis liikumine ka pärast rahvuse tekkimist ja klasside kujunemist ajal, kui balti-saksa mõisnike ja tsaarivõimu poliitilise surve all ning majanduslikus orjastuses eesti talupoegadel ja töölistel puudusid muud avaliku organiseerumise ja kooskäimise vormid.

Esimene laulupidu 1869. aastal ei olnud laulukooride liikumise alguseks, vaid laulukooride liikumine oli selle eesti rahva kui areneva kultuurrahva esimese avaliku demonstratsiooni võimaldanud. Esimene laulupidu oli korraldatud ajal, mil eesti rahvuse kujunemine ei olnud veel lõpule jõudnud ja mil ühiskondlik ja sellega kaasnev ideoloogiline diferentseerumine eesti rahva keskel oli veel algelist laadi. J. V. Jannseni kui esimese üldlaulupeo organisatsioonilise ja ideoloogilise juhi sihiks

oli kõigepealt demonstreerida eesti rahva kui kultuurrahvuse olemasolu. Sel demonstratsioonil ei puudunud võitlev mõte: saksa valitsevais ülemklassides peeti endastmõistetavaks veel eesti rahva varstist sulamist sakslaste sekka, saksastumist; võitlus balti-saksa feodalismi vastu omandas ühtlasi rõhutud rahva, talupojarahva rahvusliku liikumise vormi. Muidu konservatiivse ja olevate olukordadega leppiva J. V. Jannseni juhitud eesti rahva kultuuri demonstratsioon oli oma tegelikult olemuselt seepoolest võitlev, et aitas tõkestada püüdeid eestlasi saksastada ja seega praktilist saksa ittatungi. Ta viis paratamatult edasi võitlust saksa feodalismi vastu rahvahulkade poolt. Peokõneleja Jakob Hurt, tol ajal noor gümnaasiumiõpetaja, kõneles väga selget keelt saksastamise vastu ja andis iseendast passiivse, olgugi selge loosungi: „Eesti mees jäägu eesti meheks igas ametis ja igas seisuses maal või linnas." Esimest eesti laulupidu juhtivad rahvusliku ärkamise konservatiivse tiiva kujundajad ei kujutlenud järgnevat võitlust saksa feodalismi jäänuste vastu küllalt selgesti, ei julgenud ise otsustavasse võitlusse astuda ega rahvast selleks õhutada. Kuid samal ajal tekkis rahva sügavais hulkades neist juhtidest kaugele ettejõudev võitluse nõue. Seda võitlust juhtisid eriti talupoegade kehvemast osast pärinevad ja nendega ühendust hoidvad maaõpetajad, koolmeistrid. Ühenduses rahvusliku ärkamise liikumise demokraatliku tiiva kujunemisega C. R. Jakobsoni juhtimisel muutus võitlev joon rahvusliku ärkamise liikumises üha tugevamaks ja leidis rahva suurtes hulkades ikka kindlamat toetust. Riigivõim takistas järgmistel aastatel uue laulupeo korraldamist, andes uueks laulupeoks loa alles kümne aasta pärast. Teisel laulupeol oli kaasaeglaste (H. Rosenthal) tunnistuse järgi väga tugev mõju demokraatlikul tiival, ja laulupeo enese võitlev mõju osutus käegakatsutavaks. See tendents jätkus kolmandal (1880) ja neljandal (1891) laulupeol, kust rahvahulgad ammutasid üha uut hoogu oma aja vabadusvõitluseks.

Laulupidude esimest perioodi iseloomustasid alles arenev rahvus ja klasside jätkuv diferentseerumisprotsess, mis avaldusid eesti linna- ja maakodanluse ning eesti massilise töölisklassi tekkimises. Sel ajal oli kodanlikult organiseeruv talurahvas saksa feodalismi jäänuste vastu ägedas võitluses, ja eesti rahvuse kujunemine toimuski ägeda feodalismivastase võitluse õhkkonnas, mis kujundas ka tekkiva kultuuri parema osa ideedelt sügavalt võitlevaks. Selles osas jätkas rahvusliku ärkamise liikumine veel äsjaste talupoegade kohalike ülestõusude (Pühajärve sõda 1841, Mahtra sõda 1858 jt.) ja palvekirjadeliikumise (1864) võitlevaid traditsioone uues, legaalses vormis. Varsti oma kujunemise järel jäi eesti kodanlus, eesti suurkodanlus, saksa feodalismi vastasest võitlusest

kõrvale, ja edasiviiva osa vabadusvõitlusest võttis enesele juba kujunenud töölisklass, kellelt sai ergutust kehvem talupoegkond. Narva Kreenholmi streigid 1872. ja 1882. aastal olid oma ulatuselt ja teadlikkuselt kogu Venemaa ulatuses tähelepandavad ja edasiviivad. Juba esimese Kreenholmi streigi kohta ütleb seltsimees N. Karotamm: „See streik oli esimene ähvardav kõuekõmin Eestis, mis kuulutas uue jõu, töölisklassi astumist ühiskondliku elu näitelavale, mis kuulutas sotsialismi ajastu lähenemist." (Meie järjekordsed ülesanded, lk. 163.) Aja kestel, mil eesti rahvas töölisklassi kui oma eesrindliku osa juhtimisel võitles nii saksa feodalismi jäänuste ja vene tsaarivõimu kui ka kapitalismi vastu oma vabaduse ja demokraatia eest koos vene töölisklassiga, koos teiste Venemaa rahvastega, toimusid laulupeod 1894., 1896. ja 1910. aastal osavõtjate arvu üldise suurenemise tähe all ja teenindades küll mitte organiseeritult, kuid siiski kooride sisemise ideelise arengu tõttu võitlust vabaduse eest. Laulukoorid kujunesid sagedasti töörahva ühiskondlike huvide teenimise ja progressiivsete poliitiliste ideede arutamise paigaks. Meie laulukooridel oli ilmne tähtsus maarahva kaasatõmbamises bolševike poolt juhitavasse revolutsioonilisse liikumisse esimese Vene revolutsiooni eel. Ka reaktsiooniajal korraldatud VII üldlaulupidu 1910. aastal teenindas edukalt vabadusliikumise ülesandeid ja kokkupõrke kaudu kuberneriga levitas rahva suurtesse hulkadesse arusaamist tsaarivõimust kui survevõimust ja eriti rahvusliku surve võimust.

Esimesest laulupeost alates arenes laulupidudega koos ka koorirepertuaar ja üldse muusikaline looming. A. Kunileidi kõrvale, kes juba esimesel laulupeol esitas kaks laulu L. Koidula sõnadega, asusid varsti J. Kappel ja K. A. Hermann. Aleksander Läte ja Miina Härma (Hermann) tõid sajandite vahetuseks suure kunstilise tõusu koorilaulu. Tõusis esile Konstantin Türnpu. Peterburi konservatoorium andis eesti heliloojaile püsivalt head lisa. Rudolf Tobias, Artur Kapp, Mihkel Lüdig ja Mart Saar jätkasid edukalt eesti koorimuusika edasiarendamist, viies eriti rahvalaulu kasutamise uude kõrgemasse astmesse (M. Saar).

Kodanlikus Eestis oli helilooja Konstantin Türnpu suureks teeneks Lauljate Liidu kui kooride eriorganisatsiooni asutamine. Lauljate Liidu hoolde jäi nii laulurepertuaari eest hoolitsemine kui ka laulupidude korraldamine. Seega pandi alus laulupidude püsivale korraldamisele lauljate eneste poolt.

Kuid laulupeod ei olnud enam kodanluse poolt tunnustatud rahvakunsti vorm. Sellest ajast alates, kui laulupeod omandasid tõeliselt massilise kuju osavõtvate kooride poolest, VII laulupeost 1910. aastal, hakkas ikka korduvamalt esinema kahtlevaid hääli, kas laulupidu olevikus on

veel elav ja väärtuslik muusikaline vorm. Kodanliku kultuuri iseloomulikuks jooneks kodanliku mandumise ja languse perioodil on eriti kunsti eraldumine rahvast, kunsti muutumine ainult väheste huviks ja sellega koos loobumine massivormidest. Kui kaugele arenes laulupidude-vastane mõte, nähtub laulupidude pooldajate kurtmisest, et „laulupeod enam ei lähe" (näit. „Eesti Kultura" II, 1913, lk. 187, 189). See kurtmine, et „laulupeod enam ei lähe", on kujuneva kodanliku üldise arvamise konstateerimine, mis siis ikka enam maad võttis. Ometi võtsid laulupeod järgneval perioodil muusikameeste ja lauluarmastavate hulkade innukuse tõttu veelgi suurema ulatuse, nii 1923. aastal 15 000 lauljat ja mängijat, kodanliku perioodi viimaseks tipuks 1938. aastal umbes 20 000 tegelast. Kuid just siis oli ikka enam hääli kuulda laulupidude vastu. Kõige teravamalt võttis laulupeo-vastased mõtted kokku üks kodanluse ideoloog, kes tegi avaliku ettepaneku kui mitte laulupeod otse keelata, siis neid piirata, lubada neid korraldada ainult kümne aasta tagant, osavõtjate arvu ülemmääraks lubada 2000, ettekandeiks ainult 5 või 6 laulu! („Olion" 1930, nr. 11.) Liiga sügaval rahva seas oli laulupidude traditsioon, et seda välja juurida, — kuid see ei olnud kooskõlas kodanliku eluga, ja sellepärast laulupidude eitamine!

Viimastel aastakümnetel kasvas uus heliloojate põlvkond, kes oli saanud hea ettevalmistuse eelneva põlvkonna muusikuilt. Laulupidude kaudu, kooriliikumise kaudu lõid ja säilitasid nad oma sidemeid rahvaga ja lõid rahvamuusika rikkustest väärtuslikku koorimuusikat (Tuudur Vettik, Riho Päts, Eduard Oja, Gustav Ernesaks jt.). Laulukooride liikumise enese poolt korraldatavad ja reaktsioonilisest riigivõimust võrdlemisi sõltumatud laulupeod ergutasid heliloojate loomingut ning säilitasid muusikas rahvaliku joone.

3

Koorilaulu rahvalikult elav kunstiline vorm ilmnes väga suure selgusega Suures Isamaasõjas. Laulukoorid olid Nõukogude armee eesti väeosades kõige armastatumaks kunstilise isetegevuse vormiks. Samal ajal esitasid Eesti NSV Riiklike Kunstiansamblite segakoor ja meeskoor G. Ernesaksa ja J. Variste juhtimisel eesti koorilaulu parimaid näiteid töötajate suurtele hulkadele Nõukogude Liidu tagalas. Suure Isamaasõja aegsest heliloomingust väärib rida Gustav Ernesaksa, Eugen Kapi, Hugo Lepnurme ja Edgar Arro koorilaule suurt tähelepanu; sel ajal lõi Gustav Ernesaks Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi hümni, „Mu isamaa on minu arm" ja „Külmad ahjud". Ajal, kui okupeeritud Eestis laulu-

kooride liikumine oli vägivaldselt vaibuma sunnitud, arenes see Nõukogude Liidu tagalas ja Nõukogude armee osades edasi, leides kuulajaid kaugelt üle oma rahva piiride, kujundades edasi väljapaistvaid koorijuhte ja nõudes heliloojailt uusi laule.

Kohe pärast Eesti territooriumi vabastamist esines Gustav Ernesaks üleskutsega „Laulukoorid tööle!". Andes ülevaate Isamaasõja ajal tehtud heliloomingulisest tööst, arendas ta kooride ja laulupeo mõtet julgelt edasi: „Oleme seda ala edasi arendades jõudnud erisuunas hiiglakooride esinemisteni (laulupeod). Kindlasti toimuvad edaspidi laulupeod veel laiaulatuslikumad ja sisukamad kui varem." („Sirp ja Vasar" nr. 1, 14. okt. 1944.) See ongi esimene avalik ettepanek nõukoguliku üldlaulupeo korraldamiseks, nõukogulike laulupidude endastmõistetava mõtte esimene avaldus.

Esimesel eesti intelligentsi kongressil (28. jaan. 1945) Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi mitme ala intelligentsi ülesandeid selgitades andis seltsimees N. Karotamm muusikale ja eriti heliloojate tööle väga suure tähtsuse. „Las kristalliseeruvad meie suured võidud ja meie rahva vabanemisrõõm teie surematuiks helitöödeks," ütles seltsimees N. Karotamm heliloojaile. „Rohkem viisi- ja värvirikkust ning suurt selgust, rohkem monumentaalsust, — seda nõuab rahvas oma heliloojailt tänapäeval." Ja eriti andis ta koorilaulu organiseerimiseks ja arendamiseks suuna: „Hoogsalt peab arenema eesti koorilaul!" See ergutav ülesanne võeti heliloojate ja koorijuhtide kui ka koorilauljate poolt vaimustusega vastu, ja selle vastuseks oli eriti laialdane koorilaululoomine.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee määruses nr. 178 — 3. märtsist 1945. a., milles näidatakse nõukoguliku kunsti arengu teed ja antakse nõukogude võimu poolt suurt konkreetset abi, leidub helikunsti alal ajalooline otsus: „Koorilaulu arendamise otstarbel korraldada ülemaalised laulupeod üks kord kolme aasta jooksul. XII eesti üldlaulupidu korraldada 1947. aasta suvel." Sellega oli laulupidudele nõukogude korras kindel koht kätte näidatud ja XII üldlaulupeo ettevalmistusele algus tehtud. Otsuse täpsustamiseks moodustati hiljem XII üldlaulupeo peakomisjon koosseisus Ed. Päll (esimees), N. Andresen (aseesimees), A. Vaarandi (sekretär), J. Semper, E. Kapp, G. Ernesaks, A. Karindi, L. Illisson, P. Rummo, G. Abels, K. Maranik ja A. Meri. Seega 76-ndal aastal pärast esimest laulupidu ja üle kahe kuu enne lõplikku võitu fašistliku Saksamaa üle alustati veel sõjaolukorras XII üldlaulupeo eeltöid. „Eesti nõukogude laulupidu ei või olla väiksema osavõtjate arvuga eelmistest, ammugi

mitte kunstiliselt kvaliteedilt madalam. XII üldlaulupidu andku „viisi- ja värvirikkust ning suurt selgust, rohkem monumentaalsust", kui ükski eelnenud üldlaulupidu on suutnud." Nii püüdsin XII üldlaulupeo esimeses väljaandes („XII Üldlaulupeo Teataja" nr. 1) sõnastada laulupeo peakomisjoni väljavaateid eeloleva laulupeo organisatsioonilise mahu ja ideoloogiliste üldnõuete kohta.

XII üldlaulupeo peakomisjon oma üleskutses lauljaile ja koorijuhtidele sidus esimese nõukogude laulupeo eesti rahva vabadusvõitluse suurte traditsioonidega, eriti nende demokraatlike püüetega, mis selgusid esimeste laulupidude ajal ühenduses saksa feodalismi jäänuste vastu võitlemisega. Üleskutses esitati XII üldlaulupeole nõue, et osavõtjaid peaks olema vähemalt 20 000. See nõue teatavasti täitus. G. Ernesaks oma kirjutises laulupidudest („XII Üldlaulupeo Teataja" nr. 1) andis kokkuvõtlikult laulupeo peakomisjoni nõuded XII üldlaulupeole ja näitas koorilaulu perspektiive:

„Pika aja kestel loodud eesti koorilaul areneb praegu edasi nõukogulikuks koorilauluks. Pika aja kestel rajatud kooride meisterlikkus omandab nüüd nõukoguliku sisu. Eesti laulu rahvuslik vorm ja sotsialistlik sisu annavad koos suure ülemlaulu nõukogude korrale. Suurt sotsialistlikku ülesehitustööd peab ergutama see suur laulupidu eelkäivate laulupäevadega ja muusika- ja lauludekaadiga. Uued suured ülesanded, uue ülesehitustöö kangelaslikkus peavad olema uue laulupeo monumentaalse vormi sisuks.

XII üldlaulupidu kujuneb seega nõukogude laulupeoks, mis on ehitatud mineviku parimate traditsioonide alusele ja mis peab kujunema uue elurõõmu, uue kangelaslikkuse, uute suurte ülesannete kujutajaks, mis peab andma stalinliku rahvaste sõpruse ja palava isamaa-armastuse väljenduse ka laulus. See laulupidu on uute nõukogulike ülesannete teostamise virgutajaks ja omandab eesti rahva elus seega jälle väljapaistva koha."

Laulupeo ettevalmistustöös arenes kaks joont kõrvuti: senise laulurepertuaari valimine ja uue loomine ning endiste kooride ellukutsumine, uute kooride asutamine ja koorijuhtide instrueerimine ning ettevalmistamine.

Eesti rikkalikust koorilaululoomingust ja eriti seniste laulupidude repertuaarist oli mõndagi väärtuslikku valida. Võiks eesti klassikaks nimetada seesuguseid laule, nagu A. Lätte „Laul rõõmule" segakoorile ja meeskoorile, K. A. Hermanni „Oh laula ja hõiska" ning Miina Härma „Tuljak" segakoorile, Miina Härma „Ei saa mitte vaiki olla" naiskoorile ja K. Türnpu „Mull' lapsepõlves rääkis" meeskoorile. Nende vanemate

heliloojate parimate kooriteoste kõrval võeti laulupeo kavasse rida uusaegseid, enne nõukogude korda loodud koorilaule, mille autoriteks on A. Kapp, M. Saar, M. Lüdig, G. Ernesaks, A. Vedro, Ed. Oja, R. Päts, T. Vettik. Nõukogulik eesti koorilaul oli tugeva alguse saanud Suure Isamaasõja ajal. Uute laulude loomine jätkus, ja XII üldlaulupidu andis uue hoo uute, sügavalt ideeliste ja kunstiliselt väärtuslike koorilaulude loomiseks. Koos Suure Isamaasõja ajal loodud lauludega moodustasid uued nõukogulikud koorilaulud tähtsa osa XII üldlaulupeo repertuaaris.

Uuenduseks oli lastekooride osavõtt laulupeost, hoolimata lastekooride hulgalise laulupeole kogunemisega ühenduses olevaist raskustest. Ka lastekooridele leidus nõukogulikust repertuaarist seesuguseid väärtuslikke laule, nagu H. Lepnurme „Noorusjõud" ja R. Pätsi „Külvajate laul".

Koorijuhtide süstemaatiliseks ettevalmistuseks korraldati kursused märtsis 1946. aastal Tallinnas, aprillis 1946. aastal Tartus ja augustis 1946. aastal Tallinnas, individuaalse osavõtuga kahest teineteisele järgnevast kursusest. Kummalgi korral kestsid kursused seitse päeva. Tallinnas olid kursuste õppejõududeks üldjuhid prof. G. Ernesaks, prof. T. Vettik, prof. A. Karindi ja prof. R. Päts, peale nende teised Riikliku Konservatooriumi õppejõud: J. Variste, Tiit Kuusik, Made Päts ja E. Laanpere. Tartus juhtisid õppetöid R. Ritsing, J. Simm, V. Kliimand ja H. Eomois. Kursuste kahes voorus sai tõhusa ettevalmistuse kuni 200 koorijuhti, kellest rida tegutses hiljem instruktoritena kohalikel eelproovidel ja kooride ettevalmistamises.

4

1946. aasta juulikuus korraldati kõigi maakondade keskustes kohalikud laulupäevad ja Tallinnas 21. juulil Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi aastapäeva puhul vabariiklik laulupäev 5000 osavõtjaga. Laulupäevadel kanti ette laulupeoks ettevalmistatud repertuaar kõigi kooriliikide poolt, millega need laulupäevad olid kooridele vajalikeks kokkulaulmise proovideks. Laulupäevad olid esimeseks organisatsiooniliseks ja kunstiliseks katseks üldlaulupeo eel. Igal pool õnnestusid need laulupäevad ja näitasid, et laulukoorid on üheaastase või isegi napilt üheaastase ettevalmistusega esinemiskõlvuliseks kujunenud.

Vabariiklik laulupäev Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi aastapäeval näitas ühtlasi, kuidas nõukogulik poliitiline sisu on ühendatav koorilauluga üldse, esmajoones nõukogulikest tunnetest kantud uue koorilaululoominguga, kuid ka eesti koorilauluklassika paremikuga. Vaba-

riiklik laulupäev oli ka kohalikele koorijuhtidele suureks ergutuseks ja näitas neile, missugused saavutused nõukogude korras on võimalikud igal alal. See suur aastapäev andis hoogu nõukoguliku sisu rõhutamiseks laulupeo ettevalmistamisel.

Väsimatult ergutas uute kooride loomisele oma eeskujuga, osavõtuga kohalikest laulupäevadest ja rohkearvuliste kontsertidega rida paremaid koore, esmajoones Riikliku Filharmoonia meeskoor (juhataja G. Ernesaks), siis Riikliku Filharmoonia naiskoor (juhataja A. Karindi), Riikliku Filharmoonia segakoor (juhataja T. Vettik) ja hiljem asutatud Raadiokomitee segakoor (juhataja J. Variste). See tegelik koorilaulupropaganda eeskujuga oli mõjuvam igast sõnalisest propagandast. Nõukogude valitsuse ning kommunistliku partei hinnangut koorilaulusaavutustele näitas alles lühikest aega enne XII üldlaulupeo toimumist Stalini preemia määramine Gustav Ernesaksale koorijuhtimise eest.

Repertuaar valmis lõpuni õieti alles 1946. aasta hilissügisel, mistõttu viimane osa lauludest oli lauljate käes üsna lühikest aega. See-eest aga varem tuttavad ning Suure Isamaasõja ajal loodud laulud omandasid suure lauldavuse juba 1946. aasta laulupäevadeks.

XII üldlaulupeo ettevalmistamiseks andis Nõukogude Eesti valitsus suurt materiaalset ja organisatsioonilist abi. Kõigepealt asuti saksa okupantide poolt purustatud laululava taastamisele ja uuendamisele arhitekt A. Tauki projekti järgi, kusjuures laululava ehitati esmakordselt kõlakoja-kujuliseks laulu akustiliseks abistajaks. Organisatsiooniliselt püüdis XII üldlaulupeo peakomisjon kasutada võimalikult laialdaselt ühiskondlikku abi ja vabatahtlikku tööjõudu. Töö tõhusamaks korraldamiseks jagunes laulupeo peakomisjon alamkomisjonideks. Propagandakomisjon (esimees A. Vaarandi) hoolitses peamiselt ajalehtedele antava informatsiooni, kuid ka üldse eelteadete ja plakatite eest. Nii vabariiklik kui maakondlik ajakirjandus osutas eriti viimaste kuude kestel enne laulupidu väga suurt huvi laulupeo ettevalmistustööde käigu kohta ja abistas organiseerimistööd oma alatise informatsiooni, arvustuse ja ergutusega. Repertuaarikomisjon (esimees J. Semper) valis repertuaari ja tegi ettepanekuid programmi üksikasjalise koostamise kohta. Rahvakunstiõhtu komisjon (esimees A. Saukas) võttis oma eriülesandeks uut laadi folkloorile rajatud sissejuhatava kontserdi korraldamise. Ka laululava ehitus ja Lauluväljaku korrastamine toimus erikomisjoni juhtimisel (esimees K. Maranik). Rongkäigu ja Lauluväljaku komisjon (esimees N. Andresen) asus tööle alles viimasel kevadel, planeeris lauljate rongkäiku ja juhtis dekoreerimistöid. Suurimad mured olid laulupeoliste vastuvõtu komisjonil (esimees E. Humal), kelle ülesannetesse kuulus

Ülal: Fanfaarihelid kuulutavad XII üldlaulupeo algust. Paremal: NSV Liidu hümni helide kõlades heisatakse uhke punalipp. All: Pidu on alanud. Sm. Ed. Päll ütleb avasõna. Keskel: Sm. N. Karotamm peab peokõnet.

Ülal: Mahukas lava on tihedalt lauljaid täis, kui kõik koorid laulavad hümni. Stalini preemia laureaat professor Gustav Ernesaks ühendatud meeskoore juhatamas. Keskel: „Täis noorustuld on meie tee . . ." Lastekooride esinemine. „Ihkasime ikkest lahti . . ." kõlab võimsalt meeskooride laul. All: Kontsert tuhande orkestrandi osavõtul — see on harvakuuldav sündmus. Noortelt lauljatelt lilli lastekooride üldjuhile prof. R. Pätsile.

raudtee- ja autotranspordi korraldamine ning majutamisvõimaluste leidmine lauljaile, kooride vastuvõtmine ja ärasaatmine. Laulupeo korrapidamise organiseerimise võttis oma ülesandeks Tsiviilõhukaitse erikomisjoni juhtimisel (esimees A. Isotamm). XII Üldlaulupeo Büroo (juhataja M. Braun) allus organisatsiooniliselt küll Kunstidevalitsusele (vastutav juhataja P. Rummo), kuid laulupeo korraldamise eeltööd olid asetatud täiesti ühiskondlikule alusele. Üldlaulupeo määratu suurt aparaati oligi võimalik töösse rakendada ainult tohutu hulga vabatahtlike tööjõudude juurdetõmbamisega. Väga suure töö laulupeo organiseerimises tegid Haridusministeeriumi töötajad ja ametiühinglased. XII üldlaulupeo korraldus näitas, missuguseid organisatsioonilisi jõudusid võivad töötajad anda vabatahtliku ühiskondliku töö korras.

Enam kui kunagi varem elas kogu vabariik pikemat aega enne laulupeo toimumist laulupeo tähe all. Suuremal määral elas laulupeo ettevalmistust üle vabariigi pealinn Tallinn. Nõukogude ja partei organisatsioonid seadsid Tallinna elanike ette sihi: Tallinn laulupeoks korrastada. Kümned tuhanded töötajad tulid tööst vabal ajal varemeid lammutama ja koristama, hulk maju ja tänavaid korrastati, ning hoolimata paljudest varemetest omandas linn laulupeo ajaks piduliku välimuse. Linna keskkoht vabastati turust, ja uus turuplats korrastati kiiresti kümnete tuhandete vabatahtlike töötajate abil. Vabariigi pealinna korrastamistööd sidusid õieti suure kunstidemonstratsiooni tootliku tööga, mõtestasid laulupidu õieti kui üht osa nõukogulikust kultuurilisest ja majanduslikust ülesehitustööst, mitte kui omaette üritust. Tallinna korrastamistööde ja XII üldlaulupeo sidumine tegi igaühele arusaadavaks laulupeo suure poliitilise mõtte.

Kooride transportimiseks Tallinna oli rakendatud kogu vabariigi raudteetransport, millele tuli tõhusalt lisa väljastpoolt. 22 erirongi ja kogu vabariigi autotransport, viimane eriti Tallinna lähemaist maakondadest, rakendati kooride veoks Tallinna. See oli suurim transpordi organiseerimine Nõukogude Eestis pärast sõda, ja olgu märgitud, et kogu laulupeoperioodi kestel ei juhtunud ühtki transpordiõnnetust ei inimestega ega veokitega. Nii raudtee- kui autotransport töötas väga suure täpsusega.

Kunagi varem ei ole Tallinn vastu võtnud nii suurt rahvahulka. Väljastpoolt Tallinna sõitis kohale umbes 23 000 lauljat ja mängijat ning 1000 rahvatantsijat, lauljate seas umbes 6000 last. Laulupeost võttis üldse osa 805 kollektiivi 26 233 laulja ja mängijaga, kellest suurimaiks rühmadeks koos Tallinna kooridega olid segakoorid (281) ja lastekoorid (248). Osa võtsid kõik linnad ja maakonnad. Lauljate erirongid võeti

saabumisel pidulikult vastu Tallinna töötajate poolt, ning kõik lauljad ja mängijad paigutati ühiskortereisse. Lauljate kokkutulek toimus 25. ja 26. juuni kestel, ja 27. juunil hommikust peale võisid peaproovid takistamatult toimuda.

Sellest ajast peale omandas Tallinn eriti piduliku välimuse. Üldiselt olid majad dekoreeritud, siin ja seal loosungid ja lipud välja pandud. Lauluväljaku ja laululava, niisamuti staadioni dekoreerimisele oli eriliselt tähelepanu pööratud. Mõlemal pool olid dekoratsioonid rajatud peamiselt lippudele, kusjuures Lauluväljakul (kunstnik A. Viilup) ja staadionil (kunstnik V. Möldroo) suurt mõju avaldas kaheteistkümne meetri pikkuste lipuvarraste kasutamine Lasnamäe nõlvakul, samuti kui vabariigi hümni tsitaatidega ja seltsimees Stalini pildiga kaunistatud laululava. Laululava fassaad kandis loosungit Eesti NSV hümnist, mis oli kogu laulupeo loosungiks: „Kui kants nii seisavad su kodurannad, su ees vaid lainetavad laiad veed. Sa kõrgel leninlikku lippu kannad, suur Stalin juhtimas su tõusuteed."

5

Pärast päev otsa toimunud peaproove eri kooriliikidele algas laulupeo sissejuhatav osa rahvakunstiõhtuga staadionil. Rahvakunstiõhtu programmis esines rahvakunsti ka rahva seast tulnud kujul (leelotaja Anne Vabarna tütardega, torupillimees Peeter Piilpärk, kanneldaja Joosep Kotkas). Edasi näidati rahvakunsti imiteerivas ettekandes (leelotajad Laine Mesikäpp ja Muia Veetamm). Esitati elluäratatud ja rahva seas elavat rahvakunsti — selle elavaimaks näitajaks oli rahvatants, mida esitati ligemale 1000 tantsija poolt. Rahvatants rahvapilliorkestri saatel oli veel ehtne rahvatants ilma edasi arendamata, kuid oma esituses toodud lähemale nüüdisaegsele inimesele. Rahvapillid orkestrina esinesid juba edasiarendatud kujul, sest algne rahvamuusika orkestrimängu ei tunne, vaid kõige rohkem kahe-kolme pilli koosmängu. Mida rahvakunst nüüdisaja kunstiloomingule tähendab, seda näitas rahvalaulu najal loodud koorilaul Riikliku Filharmoonia meeskoorilt ja naiskoorilt ning Raadiokomitee segakoorilt. Rida rahvalaulule ehitatud laule osutas siin kõrget kunsti. Rahvakunsti tekkimisse lubasid pilgu heita jõu- ja osavusmängud kui rahvamängude, teatrifolkloori esimesed sammud. Täiesti uusaegseks osaks oli sportlaste esinemine rahvakunstiõhtu lõpul, mis sisuliselt oli väljaspool rahvakunsti kava. Nagu sissejuhatuseski märgitud, oli rahvakunstiõhtu ühelt poolt üldlaulupeo sissejuhatuseks, teiselt poolt aga selle elava seose näitajaks, mis valitseb algse rahvakunsti

ja praeguse nõukoguliku kunsti vahel, kus on kasutatud rahvakunsti elemente, kuid mis on täidetud uue ideelise sisuga ja varustatud uue edasiarendatud vormiga.

28. juuni keskpäevast alates astus Tallinn laulupeo teostamisele. Kaarli puiesteelt alates kogunesid naabertänavaile lauljad ja mängijad ning liikusid kell 15 Võiduväljakult Pärnu maantee ja Narva maantee kaudu Lauluväljakule. Suure rongkäigu eesotsas kanti laulupeo märki, selle järel seltsimees Stalini portreed; nii sammuti mööda Nõukogude Eesti valitsuse ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei juhtkonnast. Rongkäigu eesotsas sammus aukohal Salme segakoor, sellele järgnesid järjekorras Tallinn, kogu vabariigi lastekoorid, Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve, Harjumaa, Hiiumaa, Järvamaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Virumaa ja Võrumaa. Linnade ja maakondade kolonnide eesotsas esinevad lippuderühmad, kolonnide loosungid, lastekooride lipukesed moodustasid suure maalilise terviku. Rongkäigu maalilisus pääses mõjule eriti rohkesti tarvitatava naiste rahvarõivastise abil. Kell 18 olid kõik koorid laval kohal ning peakomisjoni esimehe seltsimees Ed. Pälli avasõna järel laulis 25 000-liikmeline koor — segakoorid, naiskoorid, meeskoorid ja lastekoorid — Stalini preemia laureaadi prof. Gustav Ernesaksa juhtimisel Nõukogude Liidu hümni, kuna samal ajal heisati peamastidesse lipud. XII üldlaulupidu oli sellega avatud.

Laulupeo kõnes andis seltsimees N. Karotamm XII üldlaulupeole selge ideelise sisu, öeldes:

„Võit! — see on XII üldlaulupeo, meie rahva esimese nõukogude laulupeo deviis.

Võit kapitalistliku kurnamise korra, kodanliku klikivõimu üle Eestis.

Võit, mille saavutas Nõukogude Liit Suures Isamaasõjas.

Võit, mille eesti rahvas seekord lõplikult saavutas oma igivaenlaste ja põliste orjastajate — sakslaste üle.

Esimesed võidud, esimesed saavutused sotsialistliku ülesehitustöö rindel linnas ja maal ning rahva elujärje parandamise alal.

Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ideede võit kodanliku šovinismi üle, sotsialistliku ideoloogia võit kodanliku ideoloogia üle."

Nende võitude tähe all esitas kõneleja viie aasta plaani ennetähtajalise täitmise nõude ja tervitas palavalt seltsimees Stalinit, kelle targal juhtimisel meie rahvas ehitab sotsialismi ja kommunismi.

Neid mõtteid kandis ka kiri seltsimees Stalinile, mis võeti vaimustatult vastu Kadrina koorijuhi seltsimees Elmar Kanteri ettelugemise järel. „Meie laulame vabast sotsialistlikust tööst," öeldi kirjas. „Meie,

lauljad ja kuulajad, eesti töötava rahva pojad ja tütred, tõotame Teile täna, seltsimees Stalin, et täidame auga ja ületame stalinliku viie aasta plaani ja kutsume kogu eesti rahvast üles täitma käesoleva aasta rahvamajandusplaan enne tähtaega Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni XXX aastapäevaks."

Veel Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi hümn oma autori, professor Gustav Ernesaksa juhtimisel kõigilt kooridelt, ja ühendatud segakoorid koos ühendatud mees- ja naiskooridega kandsid professor Tuudur Vettiku juhtimisel ette Vano Muradeli võimsa laulu „Raudtahtel Stalin juhtis meid".

Suur rahvaste sõpruse mõte on juba selles, kui gruusia helilooja laul vene luuletaja (Aleksei Surkovi) sõnadele kantakse ette eesti rahva massiliste kooride poolt, ja see võimas nõukogude patriotismi avaldus iseloomustas üldse XII üldlaulupidu. Juba esimese päeva segakoorilauludest korrati 10 laulu, neist R. Pätsi „Ühte laulu tahaks laulda", T. Vettiku „Laul,helise" ja Gustav Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm" autorite juhtimisel. Eriti viimane laul oli enam kui südamesse tunginud nende ajalooliste elamuste tõttu, mis ta on omandanud just võitlustes saksa fašistide vastu. Kuulajaid liigutas lastekoor ise, üllatas lastekoori kõrge tasemega laul professor Riho Pätsi juhtimisel. Arvult võrdlemisi väike meeskoor professor Gustav Ernesaksa juhtimisel saavutas kõrge kunstilise väljenduse. Eriti leidsid poolehoidu A. Karindi „Rehepeks", mida autor kordamisel juhtis, ja Eugen Kapi „Sind ei unustand ma ära". Naiskoor, arvult suur ja kõrge kunstilise tasemega, kujunes professor A. Karindi juhtimisel samuti kuulajate lemmikuks, ja pasunakoorid Leopold Vigla juhtimisel näitasid juba seda kindlust ettekandel, millele võib julgesti edasi ehitada. Väljastpoolt Eestit küllasõitnud kuulajad võisid juba laulupeo alguses kindlasti kirjutada kaugelolijaile: „Seda ei ole teie iialgi näinud." (V. Reginin, „Ogonjok" nr. 31, 1947.)

Samalaadselt, kuid veelgi suuremas tõusus arenes kontsert järgmisel pidupäeval. „Laul ja töö, töö ja laul on alati olnud teineteisega seotud ka kõige raskemail orjussajandeil. Seda enam muutub laul meie töö lahutamatuks osaks sotsialistliku korra juures, kus nii inimene kui ka töö on vabanenud igasugusest survest, on ühinenud üheks tervikuks." Nii võttis eesti laulu oleviku ja tuleviku oma lõppsõnas kokku XII üldlaulupeo peakomisjoni esimees seltsimees Eduard Päll, teatades ühtlasi XIII üldlaulupeo korraldamise otsusest 1950. aastal, stalinliku viisaastaku lõppaastal.

Erilise koha omandas pärast laulupeo lõppu laululaval ettekantud vabaõhuetendus — Juhan Sütiste „Lembitu" (L. Kalmeti poolt vaba-

õhuetenduseks seatud „Ristikoerad"). See oli seniste vabaõhulavastuste parim edasiarendus.

XII üldlaulupidu oli arvukaim kõigist seniseist oma osavõtjate arvult. Kui esimesel üldlaulupeol oli 822 lauljat ja mängijat, seitsmendal 10 000, kümnendal 19 915, siis oli XII üldlaulupeol üle 26 000 laulja ja mängija. See tähendas seda, et saksa okupatsiooni laastamised laulukooride osas olid tasa tehtud ja laulukooride sõjaeelne tase üldiselt taastatud, kusjuures lisaks tulid lastekoorid, kes esmakordselt võtsid laulupeost osa.

Repertuaarilt oli XII üldlaulupidu senistest rikkam juba seetõttu, et temaga ühenduses oli rahvakunstiõhtu. Rahvatantsu elustamine ühenduses laulupeoga kuulub seega erilise lisana XII üldlaulupeo juurde, sellega ühenduses veel algelisel arenguastmel oleva rahvapilliorkestri loomine. Ka ei ole ühelgi eelmisel laulupeol esitatud nii palju viimaste aastate muusikaloomingut kui XII üldlaulupeol.

Rahvarõivaid kandis naislauljaist kaugelt suurem osa, meeslauljaist küll alles vähemik. Rahvatantsijad olid kõik rahvarõivais. Ilusate, ehtsate ja värviküllaste rahvarõivaste tarvituselevõtu ulatuselt oli XII üldlaulupidu võrratult ette jõudnud kõigist eelmistest.

Laulude ettekanne hiiglakooride poolt osutas senisest kõrgemat taset. Raskeimadki laulud kanti ette suure väljendusvõimega, kus koorijuhi tõlgitsus täiesti mõjule pääses.

Ühelgi eelmisel laulupeol ei ole olnud seesugust elavat kontakti kooride ja kuulajate vahel kui XII üldlaulupeol. Kui kodanliku võimu viimasel perioodil lauljad nägid eriti valitsuse esindajais soovimatuid külalisi ja püüdsid neist võimalikult eemale hoida, siis osutas XII üldlaulupidu ka väga sooja vahekorda lauljate suure hulga ja nõukogude valitsuse ning kommunistliku partei juhtidega.

Üldises organisatsioonis ei olnud suuremaid puudusi, mida ei oleks töökäigus suudetud parandada. Vanemate laulupeotegelaste otsuse järgi oli XII üldlaulupeo transpordi, majutamise, teadete ja muu organisatsioon tunduvalt parem eelmiste laulupidude vastavast organisatsioonist. Eriti kriipsutati alla head hoolitsust lastekooride eest.

Rohkearvuliste külaliste juures äratas suurt tähelepanu piinlik korraarmastus laulupeo kuulajate poolt. Kogu laulupeo kestel ei olnud avaliku korra rikkumisi, ja rahvas ise oli korra suurimaks säilitajaks, miilits rohkem tema abistajaks.

XII üldlaulupidu osutus seega mitmekülgselt meie nõukogude vabariigi kultuuri demonstratsiooniks, esitades massiliselt levinud kõrget koorikultuuri ja näidates, missuguse tasemeni võib jõuda ka organisatsioonilises kultuuris rahva kõigi paremate jõudude kaasatöötamisel.

XII üldlaulupeoga astusid ka laulupeod uude kõrgemasse arengujärku nõukoguliku laulukultuuri kandjatena, ja see laulupidu näitas selgesti laulupeo kvalitatiivset muutumist ühenduses nõukogude korraga, mis selle laulupeo sünnitas. Laulupeo toimumine juba kaks aastat pärast sõja lõppu kõneleb meie elu kiirest kasvust, Nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei ja seltsimees Stalini alatisest hoolitsusest uue tõusu eest, millest eesti rahvas täiel määral osa saab nõukogude korda, uude, kõrgemasse ühiskondlikku formatsiooni astumisega.

JOHANNES SEMPER

XII üldlaulupidu ideoloogiliselt

XII üldlaulupeol oli kõigi seniste laulupidudega võrreldes sootuks erinev ilme ja haardeulatus. Seda tingis see põhjani muutunud olukord Eestis, mille lõid niisugused ajaloolised suursündmused meie rahva elus, nagu kodanliku korra kukutamine ja nõukogude korra kehtestamine, nõukogude rahva suur võit fašistliku Saksamaa üle ning meie maa lõplik vabastamine töötava rahva põliseist kurnajaist, sotsialistlik ülesehitustöö stalinliku viisaastaku raamides. Ei tohi sellega seoses unustada, et eesti rahvale on nõukogude korraga kindlustatud ennenägematud arenemisvõimalused, ta ees on avanenud sellised majanduslikud ja kultuurilised perspektiivid, millest kodanlikul ajal ei võidud unistadagi.

Et XII üldlaulupidu oli ühtlasi esimene eesti nõukogude laulupidu, tõeline töötava rahva pidu, seda näitas vaimustus ja üksmeel, mis valitses laulupeo ajal niihästi lauljais kui ka rahvas, kõrge kollektiivsusetunne, mille mõju ulatus ettekannete kunstilise küljeni, laulude kindla rütmini, puhta diktsioonini, kauni ja haarava harmoonilise väljenduseni. Ja kas sellestsamast ei kõnele ka eeskujulik kord kogu laulupeo ajal nii tänavail kui ka saja tuhandeni ulatuvas kuulajaskonnas?

Kahtlemata aitasid seda kõrget kollektiivsusetunde taset peale kõige muu kasvatada ka laulupeole eelnenud laulupäevad. Teisest küljest oli see laulude eneste haaravus, nende rõõmus ja reibas põhilaad, mis ei lasknud ka kaugemalasuvail pealtkuulajail igavust tunda. Üllatas sajatuhandepäise rahvamassi haruldane distsipliin pimedas, vabaõhuetendusel. See kõik andis tunnistust rahva ideelis-kunstilisest küpsusest, aitas kasvatada jõudu ja eneseusaldust rahvamassides.

Kui see laulupidu õnnestus osavõtjate enneolematu rohkuse, eeskujuliku korra ja kõrge kollektiivsusetunde poolest, siis võib seda üldiselt öelda ka tema ideoloogilise ja kunstilise külje kohta.

Ei olnud kerge koostada laulupeo repertuaari, mis oleks sobinud esimesele nõukogude laulupeole. Endiste laulupidude repertuaarist sai laule võtta ikkagi põhjalikult kaaludes. Oli selge, et ei võinud arvesse tulla laulud, milles ülistati kodanlikku Eestit, müstilised, halisevad, pessimistlikud või koguni vaimulikud laulud, nagu neid küllalt leidub endiste laulupidude kavades.

Mineviku pärandist sai siiski võtta häid laule, nagu „Oh laula ja hõiska" (K. A. Hermann), „Tuljak" (M. Härma) ja palju teisi, mis on hoogsad, tõstavad tuju ning mis väga hästi sobivad meie ajaski. Endastmõistetavalt leidsid tähelepanu ka paljude meie rahvalaulude ümbertöötused.

Suurema osa repertuaarist moodustasid nõukogude autorite (nii luuletajate kui heliloojate) laulud. Need loodi suurelt jaolt juba Suure Isamaasõja kestel tagalas ning neid kannab sügav nõukogude patriotism, nagu G. Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm", viisistatud Leningradis 1944. aasta kevadel, kui Eesti vabastamine oli juba nädalate või kuude küsimus, E. Kapi „Nõukogude Eestile", G. Ernesaksa „Jüriöö marss" jt.

Vabastatud kodumaal tekivad uued laulumotiivid tööst, noorusest, rahvaste sõprusest, nõukogulikust loodusetundest, sõjajärgsest ehitusest, viisaastakust, meie päevade suurusest. Need on oma laadilt väga mitmekesised laulud, mis puudutavad kõiki olulisemaid momente meie tänapäeva elus. Sellesse sarja liitusid laulupeo kavast endastmõistetavalt ka meie hümnid ja Muradeli „Raudtahtel Stalin juhtis meid".

Kõiki neid teoseid kannab sotsialistlik sisu, nõukogulik patriotism, optimistlik elutunne. Need laulud on lähedased töötavale rahvale, tema võitlustele ja võitudele, tema tööle ja elule.

Kuidas tulid koorid toime niisuguse mitmekesise ja nõudliku repertuaariga?

Asjatundjate hinnang on üksmeelselt kiitev. Ettekanded näitasid meie laulukooride kõrget taset, nende valmisolekut anda omalt poolt kõik nõukoguliku laulu sisu õigeks tõlgitsemiseks.

Kuid üksikuid laule lähemalt analüüsides näeme, et nad kaugeltki polnud võrdse mõjuvõimega. Ma ei puuduta siin vanu, endistel laulupidudel tuleproovist läbikäinud laule, n.-ö. laulupidude põhivara, vaid nõukogude-aegseid laule. Miks näiteks „Laul, helise" (T. Vettik) kohe vastukaja leidis, aga L. Austeri „Meie päevad" jäi kahvatuks? Miks A. Karindi laulul „Tagasi tulles" polnud suurt mõju, aga E. Arro „Õnn" või T. Vettiku „Noorte laul" või ka A. Karindi „Rehepeks" kuulajaid haarasid?

Muidugi, ühes teoses on rohkem ilmekust, leidlikkust ja sära. Kuid see ei seleta veel kõike. Tuleb arvestada seda, et massilisele ettekandele ei sobi kõik laulud, mis kõlavad hästi näiteks kontsertettekandes. Meie hiigla-koondkoorid näitasid küll paljude keerulisemate laulude ettekandel, et nad saavad hakkama igasuguste nüansseerimistega. Ja mitte ainult üks külaline ei imestanud selle üle, kui suure paindlikkusega koorid oma koorijuhtide kõige väiksemaidki tõlgitsusvarjundeid kiiresti ja kergesti tähele panid. Kuid siiski oli laulupeo kavasse jäänud laule, millest juba varem võis arvata, et nad läbi ei löö. Edaspidi tuleks komplitseerituma faktuuriga laule laulupidudel vähendada miinimumini, kuigi neid mitte täiel määral välja sulgeda, sest muidu võiksid ettekanded muutuda ühetooniliseks. Esikohale peaksid jääma laulud, mis oleksid selgeviisilised, kergesti meeldejäävad, haaravad ja virgutavad. Muidugi ei tarvitse niisugused laulud olla menuka „Midrilinnu" või „Lepalinnu" jäljendused. Lihtsus, monumentaalsus, meloodiarikkus võiksid ka puhtasti nõukoguliku ilmega tekstide viise iseloomustada. Meie neliloojad peaksid palju suuremat rõhku panema laulu mõnule, kui nii võiks jäljendada. Et seda harva juhtub, kõneleb ühelt poolt kindlasti veel formalismi püsimisest meie heliloojate juures, teiselt poolt vahest ka nende kartusest, et lihtsus võib kergesti muutuda lihtlabasuseks.

Kes esmakordselt kuulis ligi paarikümnetuhandelist koori, võis pettuda, kuna ta vahest lootis niisuguselt häälemassilt palju suuremat tugevust, kui see tegelikult oli. Seda leidis näiteks muusikaarvustaja D. Žitomirski („Sirp ja Vasar" 5. juulil 1947): „Füüsiliselt tajutava kõla suhtes mõjus see massikoor nõrgemalt, kui seda lauljatehulka vaadates võis arvata. Võib-olla põhjustasid seda akustilised tingimused vabas õhus või ka mõned teised seni uurimata põhjused. Märgin ainult siinkohal ära, et häälte jõud ei tundunud võrduvat nii paljude häältega." Lugupeetud arvustaja unustas ära lihtsa füsioloogilise seaduse, mille järgi aistingu tugevus ei kasva sugugi proportsionaalselt ärrituse tugevusega.

Kuid lõpuks ei ole häälte tugevus ainus omadus, mis kuulajasse vägevustunnet sisendab. Koori võimsus võib nähtavale tulla ka siis, kui koorijuht seda massiivi suudab väikesegi liigutusega tarvilikult vaos hoida. Seda oskasid kõik kooride üldjuhid suurepäraselt ning suured koorimassid alistusid neile haruldase sõnakuulelikkusega.

Kooriliikide vahetus andis kuulajale tarvilikku vaheldust. Ei saa mõnede arvustajatega ühel nõul olla, nagu oleksid segakoorid oma väljendusjõult tahapoole jäänud mees- või naiskooridest. Segakoor on ikkagi laulupeo tuumosa ja peab seda ka edaspidi olema. Segakoori

ettekanne on värvikas ja mõjub sümfooniliselt. T. Vettik oskas seda suurt orkestrit hästi juhatada. Kui see koorijuht üksikut segakoori juhatades vahel tarvitab *tempo rubato*'t, vahel venitamist, siis koondkoori juhatades üllatas igatahes ta kindel rütmitunne ja hoogsus.

Väga pretsiisne, energiline ja kaasakiskuv oli koondmeeskoori juhatamine G. Ernesaksa poolt. Oleme harjunud tema juhatusel oleva Riikliku Filharmoonia meeskoori võrratu ettekande tasemega ning sellepärast torkasid rohkem kui vahest muidu silma mõned ebatäpsused koondkoori ettekandeis.

Kahtlemata peavad nii meie segakoorid kui ka meeskoorid eelseisvaks laulupeoks arvult tugevasti kasvama, sest nende õlal seisab laulupeo pearaskus.

Naiskooride repertuaar oli sisu suhtes kõige nõrgem. See koosnes peamiselt lüürilistest lauludest, kus enam ruumi oli meeleoludel kui kindlal tahtel, ilutsemisel enam võimu kui tööl ja tegevusel. Nõukogude naine ei ole enam passiivne ilutseja, ning sellepärast tuleks loobuda sissejuurdunud praktikast, et naiskooride repertuaar koosneb ainuüksi unistavaist, pehmelt romantilistest lauludest.

Raske on hinnata seda suurt tähtsust, mis meie nõukoguliku kultuuri ja ka laulukultuuri arengu seisukohast on lastekooride esmakordsel esinemisel nii suures ulatuses. Lastekooride saavutused olid üllatavad niihästi kõlaliselt kui ka tõlgitsemiselt. Nende siiras laul R. Pätsi juhatusel ei mõjunud mitte ainult oma musikaalse kõrge tasemega, vaid ka sellega, et neis lauludes tundsid pealekohavat tulevikku, avaraid perspektiive, lootusrikkamat elu, kui see oli eelmistel põlvedel.

Edaspidiste laulupidude repertuaarist tahaks, et see ei püsiks ainult vanade traditsioonide jätkamisel, vaid arendaks edasi kõige mitmekesisemaid võimalusi. Oleks hea, kui laulupeole oleks pühendatud erikantaat, mille sisu peaks kajastama kõige iseloomulikumat tema kaasajast. Ei teeks viga, kui kavasse võetaks ka mõned suuremavormilised teosed, kas uuesti loodud, või klassikalisest repertuaarist. On soovitav senisest tugevamalt rõhutada rahvaste sõpruse mõtet, kavasse võttes teiste nõukogude rahvaste laule, enne neid ümber töötades neljahäälseks à capella, kui nad seda pole.

Mis puutub pasunakooridesse, siis nende esinemine laulupeol oli märksa parem kui eelnenud laulupäeval, kuid see ala nõuab veel palju tööd, enne kui jõuame laulukooridega võrdsele tasemele niihästi repertuaari kui ka ettekande kvaliteedi poolest.

Paar sõna rahvakunstiõhtust laulupeo eelõhtul. See väärib igatahes suurt tähelepanu ja hoogsat edasiarendamist. Need olid unustamatud

vaatepildid, mida pakkus rahvatantsurühmade esinemine. Siingi võis konstateerida esinejate kõrget kunstilist taset, distsipliini ja rõõmu, mis tekib, kui kontakt pealtvaatajatega on tihe. Kuigi mõned rahvatantsujuhid vaidlevad selle kunstiliigi edasiarendamise vastu ja visalt soovitavad jääda etnograafilistesse piiridesse ka kõige pisemais detailides, arvan siiski, et on vajalik ka siin edasi nihkuda. Rahvatants on ju jälle tagasi rahva hulka tunginud, jälle tõeliseks rahva tantsuks saanud. Miks ei võiks üksikud agaramad rahvatantsurühmad luua hoopis uusi tantse vanade tantsude sugemeil ja miks ei või rahvatantsujuhid teha etnograafilise tantsuga sedasama, mis heliloojad on teinud etnograafilise muusikaga. Tuleks isegi üksikute rahvatantsurühmade vahel uute tantsude saamiseks võistlusi korraldada, ning tulevasel rahvakunstipäeval võiks väga hästi näidata niisugust valitud uut rahvaloomingut.

Alles esimesi samme astub rahvapilliorkester. Selle esinemine jättis nii mõndagi soovida. Kõigepealt oli orkester tuhande tantsijaga võrreldes liiga väike. See peaks kasvama palju suuremaks ja tugevamaks. Teiseks on rahvapilliorkestrite repertuaar veel algastmel: elavaid, haaravaid muusikapalu pole veel kirjutatud. Esimene esinemiskatse aga väärib täit tähelepanu. On tarvilik, et see orkestriliik levineks kõikjale ja et meie heliloojad hakkaksid tõsisemalt mõtlema, kuidas vastavat muusikat luua.

Nõukogude kord on lahti päästnud kõik rahva loovad jõud. Esimene nõukogude laulupidu on näidanud, et rahvas tunneb suurt rõõmu niisugustest suurpidudest, kus ta saab ennast laulus ja tantsus avaldada, kust ta saab kaasa võtta kauaks meeldejäävaid muljeid, mis teda vahetusse ühendusse viivad suurte massidega, nõukogude juhtivate tegelastega ja mis talle õhutust ja jõudu annavad edaspidises töös. Saavutused kunstilise isetegevuse alal, kõrge kunstilis-ideoloogiline tase laulus ja mängus aga avaldavad omakorda kasvatavat mõju kogu inimeste tööle ja tegevusele kõigil muudel aladel. Nii on laulupidudel määratu suur poliitilis-kasvatuslik tähtsus.

Ex bibl. univ. Tart.

See aga kohustab kõiki meid veel suurema innuga asuma XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele. Seal peavad laulus ja mängus kajastuma sõjajärgse stalinliku viisaastaku suured saavutused ja võidud.

TUUDUR VETTIK

Kaheteistkümnendast ja kolmeteistkümnendast

XII üldlaulupeo muusikaline ettevalmistus oli meie koorilaulukultuuri taastamistöös määratu suure tähtsusega. See lõi meie laulukoorid üle maa tugevasti kihama, see pani meie laulukooridele uue elu sisse.

Ei olnud kerge hitlerliku okupatsiooni ja sõja ajal igati laostunud kooridepere vastu võtta seda suurt ja vastutavat ülesannet — ette valmistada XII üldlaulupeo kava, pealegi veel õige lühikese aja kestel. Kuid eesti laulukooride ja nende juhtide visaduse ning tööinnu ees peab tõsist aukartust tundma, sest XII üldlaulupidu möödus kõigiti suure edu tähe all, jättes kõigile kuulajaile tugeva mulje ja püsivad mälestused, nii omadele kui ka külalistele vennasvabariikidest. See oli suur saavutus Nõukogude Eesti rahvakunsti ja koorilaulu alal. Me tunneme oma laulukooride saavutustest tõsist rõõmu.

Kui XII üldlaulupidu muusikaliselt hästi õnnestus, siis — peale tüseda ettevalmistustöö kooride juures üksikult — omasid selles väga olulist tähtsust just üle maa korraldatud eelproovid. Tuli ju laulupeole sadu laulukoore, igaüks ise kandist, iga laulukoor teatava määrani „oma nägu". Need kõik tuli ühe mütsi alla viia, ühtlasele musitseerimisele, ühtlastele tempodele jne.

Eelproovide töö kohtadel on meie kooride ja koorijuhtide arenemises eriti tähtis ja selle edukaks läbiviimiseks tuleb tulevikus neisse ikka ning ikka hoolsamini suhtuda. Eelproovide tööd tuleb veel põhjalikumalt ja nõudlikumalt plaanida ja koorijuhtidel oma tööd parandada. Kõik selleks, et eelproovid tulevikus veel paremini õnnestuksid.

XII üldlaulupeo muusikaline ettevalmistus segakooride osas toimus kahes eelproovide ringis. Eelproovide ringkondi oli keskmiselt 40. Eelproovide juhtideks olid peale üldjuhi kõik meie nimekamad ja tublimad koorijuhid üle maa, arvult 46 inimest. Segakooride eelproovide esimene

ring üldiselt ebaõnnestus lauljate vähese osavõtu tõttu. Olukord tekitas tõsist muret. Teine ring aga hävitas kõik kahtlused ning kartused. Lauljaid tuli kokku rahuldavalt ja kooride ettevalmistus oli samuti üldiselt rahuldav.

Kui me laulupeo ettevalmistustöös omistame väga suurt tähtsust eelproovidele kohtadel, siis seda suuremat tähtsust tuleb omistada meie laulupeo peaproovidele laululaval. Peaproovid on otsustavad. Peaproovide hea organisatsiooniline läbiviimine otsustab peokontsertide õnnestumise. Meie kõik võisime nautida hiilgavaid saavutusi segakooride poolt, eriti viimasel laulupeo päeval kas või „Oh laula ja hõiska" ja „Noorte laulu" näol. Eks see olnud kõik kooslaulu tulemus, mis saavutati peaproovidel ning eelmiste päevade kontsertidel. Kahjuks ei olnud segakooride kontsertkavade esitamine ühtlaselt hea. Oli häid saavutusi, oli aga ka vähem häid. Segakooride saavutused oleksid olnud palju ühtlasemad ja üldiselt tasemelt paremad, kui peaproovid oleks kavakohaselt läbi viidud.

Kui me eespool rõõmuga võisime märkida, et koorid oma organisatsioonilises töös on juba üle saanud esialgseist sõjajärgseist raskustest, siis nende distsipliinitunne jätab veel mõndagi soovida. Siin seisab eesti kooridepere ees suur ja tähtis kasvatuslik töö, mille ta lähemail aastail peab läbi viima. Koorijuhtide õlule langeb siin suur ülesanne.

Aga vähem tähtis pole ka peaproovide organiseerimise töö. Kas keegi üldse kontrollis kooride osavõttu, nende proovidele ilmumist, koorijuhtide osavõttu jne? Ei! Sellele polnud pööratud vajalikku tähelepanu. Siiski on selle järele suur vajadus, milleks tulevikus tuleks moodustada vastav kontrolliv ja organiseeriv organ. Sellisel teel tuletatakse kooridele meelde nende kohustusi, luuakse distsipliin ja eeldus nende täitmiseks. Miks näiteks õnnestusid sajaprotsendiliselt kõik lastekooride peaproovid? Haridusministeerium tegi kooride juhid selle eest vastutavaks ning jälgis nende kohusetäitmist, — ja kõik läks hästi.

XII üldlaulupidu on läinud ajalukku ja me alustame ettevalmistust XIII üldlaulupeoks, mis toimub 1950. aastal. Möödunud laulupeo rikkalikud kogemused pakuvad aga meile palju õpetlikku, mida me järgmise laulupeo ettevalmistamisel peame ära kasutama selleks, et see tuleks parem eelmisest.

Omalt poolt tahan algatada mõningaid küsimusi, mis meie laulukooride töös üldse ja XIII üldlaulupeol eriti võiksid olla kasulikud.

Meie kooride edaspidise töö ja nende arvulise ning sisulise kasvu huvides oleks tarvilik ellu kutsuda mingi püsivam organisatsioon, kelle ülesandeks oleks:

1) laulukooride organiseerimine ja nende distsipliini ning kunstiliste võimete kasvatamine ja arendamine,
2) kavakindel koorijuhtide kursuste korraldamine,
3) kooridele repertuaari hankimine ja
4) laulupidude (nii üld- kui maakondlike) muusikaliste kavade ettevalmistamine.

Sellise organisatsiooni ellukutsumine peaks olema lähema aja küsimus. See organisatsioon võtaks kohe oma hoolde meie praegused koorid, kes XII üldlaulupeol esinesid, abistaks neid ning oleks nõuandvalt toeks uute kooride asutamisel kohtadel, kus neid veel pole. See tagaks XIII üldlaulupeo ettevalmistustöödest kinnihaaramist suuremaarvulise ja paremini organiseeritud koorideperede poolt.

Segakoor kui kõige täielikum kooritüüp üldse, meie maal aga kõige tänulikumalt rakendatav laulukunsti laiadesse rahvahulkadesse suunamiseks ja laulupidudel kõige mõjuvamalt esinev, peab tulevikus jälle endiselt saama keskkujuks! Selleks peaksid need naiskoorid, kes olude sunnil pidid ümber muutuma, asuma jälle tööle segakooridena. Seejuures tuleks uute kooride asutamisel eeskätt lähtuda segakoorist.

Lastekooride edukas esinemine XII üldlaulupeol andis sellele koorile kindla koha ka tulevastel laulupidudel. Laulupidude traditsiooni süvendamise ja uute lauljate kasvatamise huvides on see küsimus eriti tähtis. Nii siis on siitpeale meie laulupidudel tegemist juba nelja kooriliigiga: segakoor, meeskoor, naiskoor ja lastekoor. Laulupeo kava on seega juba küllalt rikas ning mitmekesine.

XII üldlaulupeo segakooride kava ilmus kooride kätte tükkhaaval, üksikute vihkude näol. Viimane (IV) vihk ilmus alles mõni kuu enne laulupidu. See takistas tunduvalt tööd. Nüüd vaja järgmise laulupeo ettevalmistamisel asjaga kiirustada. Laulupeo noodid peaksid ilmuma lõplikul kujul vähemalt 1948. a. sügiseks. Siis on kooridel nende ülesanded selged ja nad võivad rahulikult ning kavakohaselt kahe talve jooksul oma ülesande täita.

Segakooride kava koostamisel peame silmas pidama seda, et valitavad laulud oleksid jõukohased ka meie keskmisele 30—40-liikmelisele koorile, et nad oleksid põhiliselt neljahäälsed, sisult kõrgeväärtuslikud ja huvitavad, mida iga väike koor oleks suuteline iseseisvalt eduga laulma ning esitama ka igasugustel pidudel ja aktustel.

Teisest küljest olgu segakooride kava laulud ehtsalt suurkoorilised. Üks vene rahva vanasõna kõlab nii: suurel laeval on suur ujumine. Ka suurel hiiglakooril on suur

laulmine. Siin ei tohi me valida peenekoelisi laule, sest suurkoor ei suuda neid osavalt täita ja nad ei pääse ka laululaval mõjule. Suurkoori laul olgu meloodiliselt paeluv, julge ja selge harmoonilise või polüfoonilise koega. Meie heliloojad peavad meile andma selliseid laule laulupidude suurkooridele. Et selliseid laule komponeerida, peavad heliloojad põhjalikult uurima suurkoori laulu spetsiifikat, sellest õppima ja seda tõsiselt arvestama.

Lõpuks tänan südamest XII üldlaulupeo segakoore tulise ja vaimustava laulu eest! Soovin, et möödunud laulupeo vägevad kajad kaua heliseksid lauljate hinges ja sütitaksid neid tulevikus üha suurematele tegudele. Küllap siis ka XIII üldlaulupeol kõlab laul veelgi jõulisemalt ja julgemalt, veelgi suuremalt ja sügavamalt, veelgi kõrgemakõlaliselt ja kaunimalt.

ALFRED KARINDI

Naiskooride osa XII üldlaulupeol ja tulevikuülesandeid

XII üldlaulupidu, milleks tehti pingsat ettevalmistustööd nädalast nädalasse ja kuust kuusse, on möödunud ja ta on muutunud ajalooliseks sündmuseks Nõukogude Eesti kultuurielus.

Meile kõigile, kellel oli õnn kaasa elada sellele suursündmusele, on XII üldlaulupidu jätnud hulganisti mällusööbinud muljeid, mis aeg-ajalt on muutumas mälestusteks kauneist ja rõõmuküllaseist suvepäevist, täis päikesepaistet, täis tarmukat tegevust ja rõkkavat ning haaravat laulu. Need olid päevad, mida tasub meenutada, need olid muljed, mida tasub mälestusteks kasvatada ja oma südamesopis hellitada kui kallist aaret. Kõike seda, mis andis palju kogemusi, tasub aeg-ajalt meenutada, et edaspidiseks tugipunkte leida ning arengut-suunavaid sihtjooni üles seada.

Iga ajalooline sündmus vajab teatud distantsi, et saadud muljed kristalliseeruksid ja neid oleks võimalik objektiivselt hinnata. Kunagi, aastakümnete möödudes, uurivad ajaloolased ka XII üldlaulupeost säilinud materjale ürikute põhjal ja teevad asjalikke ning rangelt teaduslikke järeldusi kaasaeglaste poolt kirjapandud mälestuste ja kogemuste järgi. Ja kuigi need mälestused ja muljed üksikult võttes on rohkem isiklikku laadi, annavad nad siiski kaugelseisjaile kokkuvõtlikult võimaluse näha asju nii, nagu need võisid olla tõeliselt. Seepärast on hea värskete mälestuste ja kogemuste kirjapanek ja kogumine iga ajaloolise sündmuse puhul, seda enam sellise suursündmuse puhul Nõukogude Eesti kultuuriajaloos, nagu oli XII üldlaulupidu. Meil aga, kes me kogu seda suursündmust ettevalmistavalt ja läbiviivalt suunanud oleme, on hea neist muljeist ja kogemustest õppida ja neid püüda rakendada edaspidise töö suunamiseks ning üldse muusikakultuuri süvendamiseks ja rikastami-

Külalisi vennasvabariikidest

Peomeeleolu on jõudnud haripunktile; pildil: segakooride üldjuht Tuudur Vettik lauljate ja kuulajate kätel

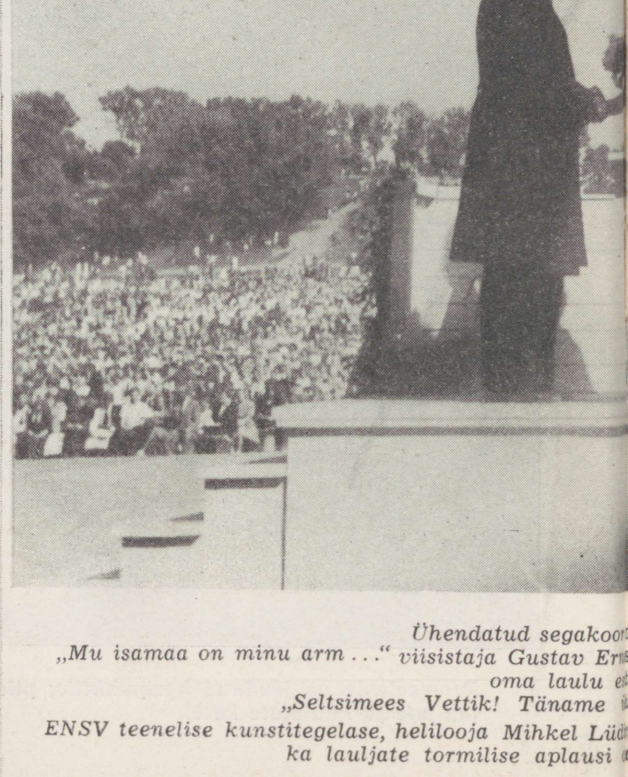

Ühendatud segakoo
„Mu isamaa on minu arm ..." viisistaja Gustav Er
oma laulu e
„Seltsimees Vettik! Täname
ENSV teenelise kunstitegelase, helilooja Mihkel Lüd
ka lauljate tormilise aplausi

annab oma parima
esaks tänab segakooride üldjuhti Tuudur Vettikut
itamise eest
ihendatud segakooride nimel!"
gu laul „Sääl nüüd kasvab" sai nii kuulajate kui
aliseks; autorile annetati lilli

Vabas õhus maitseb toit suurepäraselt

seks. Ka poleks halb, kui oma muljete põhjal laseme kriitilisel tundel teha üksikute etappide kohta hinnanguid ja sedagi küllaldase objektiivsusega.

Esmakordselt eesti laulupidude ajaloos esinesid naiskoorid XII üldlaulupeol suurearvulises koosseisus. Kui X üldlaulupeol naiskoorilaule esitasid väheviimistletud segakooride naislauljad ja XI üldlaulupeol naiskoorilauljate koosseis ei küündinud isegi tuhandeni, siis jätsid neil laulupidudel naiskooride esinemised väga palju lahtisi küsimusi, mis naiskooride edukuse laulupeol üldse küsitavaks tegid. Leidus skeptikuid, ka nende ridade kirjutaja kaasa arvatud, kes naiskoori pidasid vähe võimeliseks kunstilise menu saavutamiseks laulupeo raamides. Ettekanded jäid neil puhkudel nigelaks ja väheütlevaks. Võib-olla olid ka akustilised tingimused ebasoodsad, kuigi teiste kooriliikide edu oli ka sellest hoolimata kindlustatud.

XII üldlaulupeo ettevalmistuse ja läbiviimisega seoses elasid naiskoorid üle suure arvulise ja kunstilise kasvu. Eelproovide tulemusena oli registreeritud kooridest lubatud XII üldlaulupeost osa võtma 6797 lauljat! See oli arv, mis eelmisel laulupeol esinenud naiskoori mitmekordselt ületas. Ja kui XII üldlaulupeo kontsertidel naiskoor laululavale kogunes esinemiseks, siis võisime näha, et lava täitus peaaegu võrdselt segakooridega! See hiigla-naiskoor võimaldas arendada laulupeol ennekuulmatut kõlatihedust ja jõudu, aga ka küllaldast dünaamilist painduvust, mis naiskooride esinemisel oli kindlaks kunstilise edu tagatiseks. Kui siia juurde arvata veel hea kõlapuhtus ja rütmilise liikumise täpsus ning üldjuhi ja kordamistel juhatama kutsutud autorite tõlgitsuslike kavatsuste painduv jälgimine ja teostamine, siis võib naiskooride esinemist XII üldlaulupeol pidada täiesti õnnestunuks. See oli igatahes naiskooride suur kunstiline võit ja see on hajutanud igasugused skeptilised mõtted ning avanud edaspidiseks naiskooride kunstiliseks kasvuks avarad teed. Nüüd võime me kindlad olla, et kui naiskoorid senise edukusega oma tööd jätkavad, kui nad üksikkooridena veelgi enam süvenevad laulukultuuri arendamisse, siis võib XIII üldlaulupeol naiskooride laul kõlada veelgi säravama puhtusega, veelgi haaravama südamlikkuse ja painduvusega, kui see võimaldus XII üldlaulupeol, arvestades selle lühikest ettevalmistusaega.

XII üldlaulupeo kontsertidel lõpetas naiskoor oma esinemised Enn Võrgu loodud lauluga „Ärge unustage laulu". See tore laul, viisistatud luulevanameistri K. E. Söödi südamlikele sõnadele, innustab ja ergutab iga täisverelist lauljat oma õilsat ülesannet jätkuva hoole ja armastusega täitma. Igal lauljal ja lauluarmastajal on armastus laulu vastu

juba ema hällilaulu kaudu verre imbunud, ja see on suur ning elu-õilistav pärand. Kui palju õrnust ja ennastsalgavat armastust on igaüks meist tundnud ja kogenud just ema laulu kuulatades. Kõige kaunimad lapsepõlvemälestused, mis teadvusele ärganult meile mällu on sööbinud, on sageli seotud vahenditult ema lauluga. Sellepärast: „Ärge unustage laulu, mida hälli ääres laulis eesti ema!" Aga ka eesti isade suurtele tegudele innustav ning vaimustav võitlus- ja töölaul ning noorsoo rõkkav rõõmulaul on tegureiks, millest võime ammutada uut energiat ja jõudu igapäevaseks tööks ja võitluseks.

Et eesti naised ei ole laulu unustanud ka karmidel saksa okupatsiooni aastatel, selle hiilgavaks tõendiks oligi naiskooride esinemine XII üldlaulupeol.

Naiskooride kunstiline edu tiivustagu ja ergutagu edaspidist tööd ja püüet järjest kõrgema taseme saavutamiseks naiskooride üldises kultuuris. Samal ajal ei või vaikides mööduda mõnestki lüngast ja puudusest naiskooride ettevalmistustöös XII üldlaulupeoks. Nii tuli mõnes ringkonnas täiendavaid eelproove määrata kooride nõrga ettevalmistuse tõttu! Ka ei olnud eelproovidest osavõtt igakord sajaprotsendiline! Esines üksikkooride ja paljude lauljate puudumist eelproovidelt, milline nähtus kahtlemata ei tõstnud ettekannete kvaliteeti. Ühtlasi esines mõningaid arusaamatusi repertuaari läbivõtmises noodikirja puuduliku tundmise tõttu. Et sõjajärgses olukorras on paljude naiskooride juhid sattunud sellele tööle ilma vastava ettevalmistuseta ja ka vajalike kogemusteta, siis peab edaspidise töö huvides eeskätt mõtlema naiskooride juhtide kvalifikatsiooni tõstmisele. XII üldlaulupeo ettevalmistustöö käigus ilmnes just siin palju puudusi: esines vigadega kätteõpetatud laule, kus veel laulupeo peaproovil tuli vastavaid korrektuure läbi viia. Nähtavasti oli mõnelgi koorijuhtide praegusest kaadrist küllaltki raske dešifreerida noodikirja! Ja sellest tekivadki sellised lüngad. On tarvis korraldada koorijuhtidele pidev õppimisvõimalus kestvamate kursuste näol, kus vähemkogenud ja muusikalise eelhariduseta koorijuhid saaksid endale vajalikke teadmisi hankida ja praktilisi oskusi arendada. See on esimene samm, mis XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele asudes tingimata tuleks astuda.

Väga oluliseks teguriks üksikkooride töös, aga ka ühiseil esinemistel ja eriti laulupidudel on kooride sisemine ja väline distsipliin. Siin peavad koorijuhid ja koorikollektiivid püüdma oma lauljaid valida ja kasvatada nii, et naiskooride seni üldiselt rahuldav distsipliin veelgi süveneks ja muutuks endastmõistetavaks kaasnähtuseks naiskooride arenemises. On tarvis jõuda selleni, et üksikkooride töös ei esineks põhju-

seta puudumisi ega hilinemisi, et laulupidude eelproovidest võetaks osa eranditult täisarvuliselt ja et peaproovidel ei oleks märgatavalt vähem lauljaid kui ettekannetel. On tarvis meeles pidada, et hea laulja ja hea koor on ainult see, kes kõigis üritustes, olgu see siis proov või esinemine, täieliku innu ja andumusega kaasa teeb! Paljude üksiklauljate seas on levinud arvamine, et ega heal lauljal ole vaja kõigist harjutustest osa võttagi! See on täielikult väär seisukoht. Üksikjuhtumeil esines XII üldlaulupeo ettevalmistuskäigus ka mõne koori ja koorijuhi juures säärast väärseisukohta. Nii kogunes ka XII üldlaulupeol ettekanneteks märgatavalt rohkem lauljaid, kui seda peaproovide järgi võis arvata. Eriti silmatorkav oli see küll segakooride osas, kuid ka naiskoorid ei olnud sellest puudusest päris vabad. Õnneks ei suutnud peaproovidelt puudujad ettekannete kulgemist häirivamalt mõjutada.

Kui nüüd püüda kriitilist hinnangut anda naiskooride repertuaari ettekandelisele teostamisele, võib nentida, et üldjoontes õnnestusid ettekanded lootustekohaselt, kuigi oli ka mõningaid ebaõnnestumisi. Nii näiteks ei olnud Riho Pätsi laulus „Lähme suurele peole" intonatsioonikindlus veel lõplikult kujunenud üleminekul alghelistikust — sol-mažoorist — miþ-mažoori laulu keskmises osas. See raske üleminek vajab kooridega kestvamat harjutamist, kui see seekord võimalik oli nootide hilinemise tõttu. Edaspidi peab igatahes hoolitsetama selle eest, et laulupeo repertuaar oleks kooridel õigeaegselt käes, et ettevalmistuse viimastel kuudel ei tuleks enam uusi laule õppida, kuna need muidu jäävad tooreks ja ettekande edukus seega muutub küsitavaks. XII üldlaulupeol igatahes kõlas nimetatud laul ebakindlalt ega saavutanud sellist edu, mida ta muidu oleks väärinud. Mart Saare „Tantsides" jäi vist lauljate hääletehnilise küündimatuse tõttu kahvatuks. Tundub, et sellelaadilisi hapraid laule tuleb edaspidi laulupeo repertuaaris vältida. Mõjulepääsemiseks peaks laulupeo laul olema kas voolavalt meloodiline, nagu M. Härma „Ei saa mitte vaiki olla", R. Pätsi „Lepalind", A. Karindi „Kodumaa kevad" jne., või siis rütmikindel ja jõuline, nagu G. Ernesaksa „Noor kevade" jt. Nii pääses ka seekord väga hästi mõjule viimatimainitud raske laul, kuigi siin oleks ehk soovinud veelgi täpsemat rütmilist liikuvust, veelgi säravamat kõlavust *forte*'s; kuid ka nii, nagu ta kõlas, suutis ta kuulajaid kaasa tõmmata. Ülejäänud repertuaari osas oli head laulutuju ja painduvat kõlavust, mis tagas naiskooride esinemises suurt edu: mõlemal kontserdil tuli kuuest kavas olnud laulust kordamisele viis ja lisaks tuli anda lisapalu — nähtus, mis sageli ei kordu kooride ettekannete puhul.

Seega on naiskoorid XII üldlaulupeol oma ülesannetega hästi toime tulnud. Minu kui XII üldlaulupeo naiskooride üldjuhi soov on, et see edu tiivustaks kõiki naiskooride juhte ja lauljaid edaspidises töös ja annaks aina uut hoogu ning julgust edasipüüdmiseks ikka kõrgemate kunstiliste sihtide poole. Igal juhul ei tohi juttugi olla „loorbereil puhkamisest", mis tähendaks otsekohest tagasiminekut. XIII üldlaulupeol oodatakse naiskooridelt head kunstilist kordaminekut, ja ma usun kindlasti, et naiskoorid selle lootuse täidavad ja üllatavad kuulajaid peeneltviimistletud repertuaari ettekandega.

Selleks soovin kõigile naiskooride juhtidele ja lauljaile parimat töörõõmu ja edu!

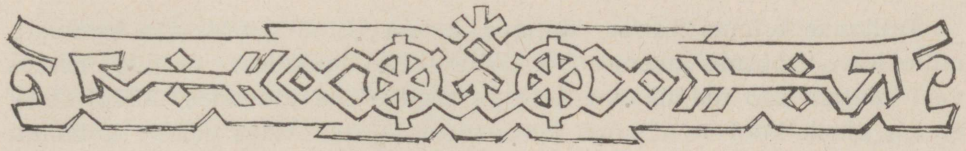

GUSTAV ERNESAKS

Meeskooride päevaküsimusi

XII üldlaulupidu on möödunud. Me võisime veenduda, et möödunud erakorraliselt raske sõda ja hitlerlik okupatsioon pole suutnud murda rahva elujõudu ega lauluarmastust. Töötajate koorid jätkavad meie kauneid laulutraditsioone, lisades neile uut värskust, hoogu ja uusi laule, sotsialismi ja kommunismi ehitamise vaimustust.

Me ei tulnud sellele suurele üldrahvalikule kokkutulekule mitte kui nukrale ohvrite loendusele, vaid laulumaleva segipaisatud ridade uueks korraldamiseks ja tema löögijõu proovimiseks, et julgesti edasi astuda uue elu ehitamises.

Mis puutub meeskooride esinemisse möödunud üldlaulupeol, siis võiksin juhipuldilt vaadatuna öelda — meid oli vähe, aga olime küllalt tugevad, et esitada eriliselt nõudlik kava tubli kordaminekuga. Kui paljud arvustajad ja külastajad märkisid meeskooride esinemist silmapaistvana, siis lubatagu siinkohal kogemuste vahetamiseks pilku heita XII üldlaulupeo ettevalmistusele.

Meeskooride kava koostamise ajal oli olukord väga selge: tegutsesid mõned üksikud, kuid head meeskoorid. Seetõttu kujunes kava kontsertkooridele vastavaist paladest. Ei olnud tarvis arvestada laulude sisulisi ega tehnilisi raskusi. Meeskooride südamik, nelja kuni viie parima kontsertkoori võrdlemisi kõrge tase, võimaldas teha tüseda laulude valiku, ja et nende kooride juhid on meie tuntumad muusikategelased, siis polnud mingit kahtlust kava selgeksõppimisel. Hoolimata sellest, et uute laulude noodid saabusid hilja, suudeti need kiiresti läbi töötada. Suurem osa kooridest paigutas oma jooksvasse kontsertkavasse peamiselt laulupeo laule. Laulupeo suhtes tähendas see, et iga kavva võetud lauluga sooritati põhjalik ettevalmistustöö.

Tallinnas toimus kolme suurema meeskoori ühisüritusena kontsert, mille kava koosnes üksnes XII üldlaulupeo lauludest. Sellele eelnes veel üldjuhi töö iga üksiku kooriga eraldi. See tähendas jällegi seda, et iga üksik koor tundis iga laulu tõesti hästi. Lisaks sellele kohaneti üldjuhi juhatamisega. Kontserdi tulemus märgiti hea hinnanguga.

Et teised laulupeost osavõtnud meeskoorid olid peamiselt Tartust, siis korraldati ka seal ühisproov, olgugi ilma sellele järgneva kontserdita. Lisaks kava kohta toodud märkmetele „XII Üldlaulupeo Teatajas" korraldati raadios kaks meeskooride erisaadet. Samuti esitas Riikliku Filharmoonia meeskoor ühe kavana XII üldlaulupeo laule. Kahjuks jäi Riikliku Filharmoonia meeskoori Tartus viibides kohapealsete kooride töökoormuse tõttu ära kavatsetud ühiskontsert. Küll aga toimus Riikliku Filharmoonia meeskooril Tartu I Keskkoolis kontserti andes kooslaulmine laulupeost osavõtva sama kooli meeskooriga poole kava ulatuses. Kogu see eelnev ettevalmistus võimaldas meeskooridel esineda julgelt ja suure kindlusega, ning mis eriti tähtis — väga lühikeste, aga sisukate peaproovidega. See moodus peaks tulevikus jääma ka teiste kooriliikide püüdeks. Esmalt eeltööd kontrollida üksikute kooride kaupa, edasi aga eelproovid siduda avaliku kontserdiga. Laulupeo peaproovil jääks üldjuhil ainult õli tulle valamine ja esinemisel laululeegi juhtimine sinna, kuhu vaja. Peaproov pole enam laulude õppimise koht, seal toimuks ainult viimistlev väljatöötus ja kontakti loomine üldjuhiga. Nii ettevalmistatult kujutlen ma järgmise laulupeo kava esitamist võrratult kunstiküpsena.

Üldjuhina on mul raske anda objektiivset hinnangut meeskooride esinemisele XII üldlaulupeol. Tase tundus olevat kõigi laulude juures väga ühtlane. Kuulajaile meeldisid nagu ikka tugevad, hoogsad ja tuntumad laulud. Isiklikult tundub, nagu ei saaks etteheiteid teha ka vähem menukate laulude esitamisele, kuigi karta oli, kas jõutakse küllaldase küpsuseni uute laulude õppimisel (E. Kapi „Sind ei unustand ma ära", A. Karindi „Tagasi tulles", E. Arro „Õnn", G. Ernesaksa „Jüriöö marss") nootide hilise kättesaamise tõttu. Ometi võis ka uute laulude ettekandmisega rahule jääda. Koori jälgimine tundus olevat erk ja heas mõttes tujukas. Peaproovidel loodud vastastikune kontakt lõi soodsa loomingulise õhkkonna, mistõttu ettekannete sisuline vormimine toimus loomuliku ladususe ja lihtsusega. Usun, et meeskoorid viisid laulupeolt kaasa teadmise, et nad olid kõik teinud, mida suutsid, meeskoorilaulu hoogsaks taaselustamiseks.

★

Edasine töö meeskooride arengus peaks kulgema kahes suunas: sügavuses ja laiuses, see tähendab esiteks edasi arendada kontsertkooride kõrget taset ja teiseks massiliselt organiseerida uusi meeskoore.

Need mõlemad küsimused seisavad aga vahetus ühenduses vajaliku repertuaari loomise ja kättesaamisega. Pole kahtlust, et olemasolevad meeskoorid arendavad pidevalt kontserttegevust. Pole kahtlust ka selles, et tekivad uued kontsertkoorid. Ereda näitena võiksin tuua Tallinna Polütehnilise Instituudi meeskoori, kes tõusis aasta jooksul väljapaistvalt distsiplineeritud kooriks ja väärikaks kaaslaseks oma eakamate sõprade ringis. Veel pole aga meeskoorid taaselustunud Viljandis, Võrus, Haapsalus, Põltsamaal jm., kus varem tegutsesid head kollektiivid. Ärgem jäägem siin ootama. Löögem käed külge, ja peatselt saavutate endise taseme, kusjuures peab erilist tähelepanu pöörama meeskoorilauljate uuele järelkasvule. Ent selleks on meil kooli-, töölis- ja maanoorte näol rikkalik kasvubaas, kes on võimeline andma uusi tegevliikmeid nii olemasolevate meeskooride tugevdamiseks kui ka uute kollektiivide moodustamiseks.

Samuti on võimalik luua hoopis eriilmelisi koore, kui leiduks ainult energilisi algatajaid. Aastate eest oli mul võimalus tutvuda tšehhi õpetajate meeskooriga, kelle iga laulja elas eri paigas. Kuu jooksul koguneti päevaks või paariks kuhugi keskusse, lauldi kokku juba kodus selgeks õpitud laule ja anti kontserte. Meil võiksid niisama hästi eksisteerida maakondlikud õpetajate meeskoorid, kui mitte esialgu kontsertkooridele vastavas kvaliteedis, siis vähemalt üldmeeskooridele vastaval tasemel. Meie õppeasutised, eriti seminarid, peaksid peale segakooride (kes peaksid olema meie parimad segakoorid) ellu kutsuma ka meeskoore, et põhjalikumalt tunda ja oskuslikult edasi arendada meie üldist koorilaulu taset.

Et meeskooride organiseerimisele veelgi suuremat hoogu saada, võiks tõsiselt kaalumisele tulla XIII üldlaulupeoks koorijuhtidest meeskoori moodustamine. Sellega saame suurepärase 500—600-liikmelise kollektiivi. Iga koorijuht on ju võimeline kodus iseseisvalt laulud selgeks õppima. Kursustel muu töö seas toimuks kooslaul ja kontsertsaalis esinemine. Peale koorijuhtidele vajalikkude kogemuste saamise ärataksime sellega ülemaaliselt meeskoore uuesti ellu. Tehkem seda katset XIII üldlaulupeo hea kordamineku nimel!

Suurema massilisuse ja ka paindlikkuse saamiseks on tingimata vajalik järgmisel üldlaulupeol esineda kahes osas: erimeeskoorina (nõudliku kavaga) ja üldmeeskoorina (5—6 laulu), kusjuures viimase hulka kuuluksid kõik väiksemad koorid, nagu koolide, noorsoo-, spordi-

ja ametiühingute ning ametiasutiste meeskoorid jne. Selle üldmeeskoori kava peab sisaldama väiksema ulatusega, jõukohasemaid laule, et tõesti kõik saaksid kaasa laulda. Ilmselt käis seekordne kava algajaile meeskooridele üle jõu. Muusikapedagoogilises mõttes soovitatigi koolimeeskooridel liituda naaberkooli naiskooriga, et kaasa laulda segakooris, kus teatavasti hääle ulatus on mõõdukam.

Eelkõige on aga uute kooride organiseerimine seoses jõukohase repertuaari muretsemisega. Juba aegsasti peame andma kooridele uut, jõukohast kava, et saaksime kooride asutamisele kindlustada häireteta hoo.

Aastavahetusel toimugu ulatuslikud koorijuhtide kursused, et pidevalt tõsta oskuslikku taset, seejuures silmas pidades praktilist töötamist üldjuhtide poolt juhatatavais koorides ja eelnimetatud koorijuhtide meeskooris.

Edasi oleks soovitav neis kohtades, kuhu kavatsetakse asutada meeskoor, luua kontakt Riikliku Filharmoonia meeskooriga. Olen meeleldi nõus eelnimetatud kooriga esinema kohapealsetele meeskooridele. Samuti on soovitatavad ja teostatavad Riikliku Filharmoonia meeskoori ja kohalike kollektiivide ühisesinemised juba varem kokkulepitud lauludega. Kasutagem iga võimalust meeslaulu propageerimiseks. Loodagu meeskvartette, kahekordseid kvartette. Ükski meeskoor pole liiga väike temas kaasalaulmiseks.

Tööd tõhustaksime organisatsiooniliselt ka sellega, kui iga kooriliik (mees-, nais-, sega-, lastekoor) kutsuks ellu alltoimkonna XIII üldlaulupeo peakomisjoni juurde, kes sidet pidades oma kooriliigi eest kõigiti hoolitseks ja omal liinil kõigiti kaasa aitaks XIII üldlaulupeo heaks kordaminekuks.

Uuesti tuleks järgmiseks laulupeoks ellu viia kooridevahelised võistlused, ja erinevais klassides. Eelvõistlused toimuksid maakondades ja lõppvõistlused mõni päev enne üldlaulupidu Tallinnas. Võistluse tingimustes oleks üheks oluliseks punktiks paari laulu esitamine laulupeo kavast loosi teel. See tagaks kogu kava hea väljaõppe.

Samuti vajaks põhjalikku läbimõtlemist ja organiseerimist meeskooride esinemine XIII üldlaulupeol rahvarõivastes.

RIHO PÄTS

Lastekooridest võrsuvad tulevaste laulupidude kandjad

Möödunud XII üldlaulupidu peetakse hästi kordaläinuks. Ka 7000-pealine, ligemale 250 eri koorist koosnev ühendatud lastekoor, kes esmakordselt üldlaulupeost niisuguses suuruses osa võttis, tuues meie traditsioonilise suurpeo kavasse oma noorusliku laulurõõmu, elavuse ja otsekohesusega uue, värske noodi, täitis oma osa väärikalt ja võitis endale laulupeo ühe kandetalana täie eluõiguse, ühtlasi näidates, et eesti laulupidude traditsioon on lootustandvalt tugevnemas arvestatava järelkasvuga koolinoorsoost.

Lastekooride õnnestunud esinemine tuleb lugeda suureks kunstiliseks, ideeliseks ja kasvatuslikuks võiduks nii meie üldisele koorikultuurile kui ka nõukogulikule elutundele.

Et siin on tegemist suurüritusega, mis laste suhtes mitte ainult eesti, vaid kogu laulupidude ajaloos esineb esmakordselt, ja et selline väikeste laulusõprade hiiglamalev oma ulatusliku ja nõudliku ülesandega vägagi vapralt toime tuli (eriti arvestades ettevalmistuse lühikest aega), võib seda pidada suursaavutuseks, mille veelkordselt peame kirjutama meie eesti inimeste otsese lauluarmastuse ja ettevõtlikkuse ning laululaste ja nende õpetajate-koorijuhtide hoolika, järjekindlalt ja innukalt tehtud muusikalise töö arvele. Kohtadel püüdlikult ja hoolikalt teostatud ettevalmistus, laste otsene laulutahe ning -innukus ja läbinisti distsipliinikas ning tõsine suhtumine endale võetud enneolematult ulatusliku, raske ja vastutusrikka ülesande läbiviimisse, eriti aga ligemale sajaprotsendiline osavõtt kõigist peaproovidest, mida siinkohal tuleb iseäranis esiletõstetult ja eeskujuandvalt ära märkida, kusjuures kõik proovid arenesid eeskujuliku kontakti ja vastastikuse arusaamise tähe all — olid selle suurürituse kordamineku tähtsamaiks eeldusteks.

Kuigi ühendatud lastekoori esinemine oma siiruse, noorusliku elurõõmsuse ja hea distsiplineeritusega võitis kuulajaskonna poolehoiu, ei tähenda see veel kaugeltki, et on öeldud võimete viimne sõna. Seda tuleb võtta ainult küllaltki kordaläinud algusena, ja tiivustatult soojast ning südamlikust vastuvõtust, mis lastekoorile sai osaks mitmekümnetuhandeliselt kuulajaskonnalt, tuleb teha kõik, mis võimalik, et edaspidi esineda veelgi paindlikumalt, viimistletumalt ja kunstiküpsemalt.

XIII üldlaulupidu on määratud 1950. aastale. See kohustab otsekohe eeltöödega alustama.

Et saada ülevaade tehtud ja võib-olla tegemata jäänud tööst, ja selle põhjal vajaduse korral asjasse parandust tuua, selleks võtkem siinkohal analüüsimisele XII üldlaulupeo ettevalmistustöö lastekooride osas.

Arvesse võttes laostumist, mille põhjustas kolm aastat kestnud saksa okupatsioon, peab ütlema, et peale Nõukogude Eesti vabanemist ja sõja võidukat lõppu on meie üldhariduslikes koolides koolimuusika ala taaselustamiseks ja edasiarendamiseks tehtud küllaltki tõhusat tööd. On asutatud rohkesti elujõulisi koore, kes on töötanud suure hoolikuse ja innuga ning häid tulemusi saavutanud XII üldlaulupeoks ettevalmistumisel. Juba üksnes see fakt, et lühikese aja jooksul on üle maa suudetud organiseerida mitusada lastekoori tuhandeisse ulatuva lauljasperega ja nendega läbi töötada laste jaoks küllaltki ulatuslik ja võrdlemisi nõudlik repertuaar, on heaks tõendiks nii meie koolinoorsoos juurdunud laulutahtest kui ka paljude muusikaõpetajate-koorijuhtide aktiivsusest ja muusikaarmastusest.

Näib nii, et see töö on olnud väga tõhus, kindlustav, palju huvi ja elevust toov just neis koolides, kus eestvedajaiks on aktiivsed, asjasse suure armastuse, oskuse, hoole ja täie vastutustundega suhtuvad koorijuhid. Ka kooli juhataja osa pole seejuures väike olnud, sest tema suhtumine kooritöösse ja selle soodustamine või mittesoodustamine on olnud sagedasti määrava tähtsusega. Ometi on neidki koole, kus organisatsioonilise korraldamatuse tõttu või siis tingituna koorijuhi tahtevähesusest, ükskõiksusest, oskamatusest ja isegi vähesest vastutustundest endale võetud ülesannete suhtes töö on näidanud lubamatut puudulikkust.

Kuigi käesoleva kirjutise kitsais raamides kahjuks pole võimalust üksikasjadesse tungida, siis ometi, piirdudes isegi üldjoonelise vaatlusega, kuidas üldorganisatsioonilised eeltööd lastekooride sektoris olid korraldatud ja missuguste tulemustega, saame mõningaid toetuspunkte selleks, et edaspidi toimida veelgi kindlama teadlikkuse ning parema kooskõlalisusega ja selle tagajärjel taas edasiviivaid tulemusi saavutada

1. Koolikooride taastamine ja nende komplekteerimine.

Sel teemal on avaldatud kõigile kooli koorijuhtidele ajalehes „Nõukogude Õpetaja" (1945 — nr. 49, 1946 — nr. 8 ja 9), samuti ka „Sirbis ja Vasaras" rida põhilise tähtsusega artikleid, antud konkreetseid juhendeid, põimides neid näidistega, ja kasutatud pidevalt isegi raadiopropagandat ühenduses näitliku demonstratsiooniga.

Juba algusest peale on Haridusministeeriumi poolt vajaliku arvu koorilaulutundidega õppekavades koolikooridele kindlustatud normaalsed töötamisvõimalused.

Ometi on ilmnenud, et k õ i k koolid pole siiski veel ära kasutanud õppekavadega antud soodsaid võimalusi koolikooride pidevaks tööks. Ka pole paljudes koolides rakendatud nooremate klasside (IV kl.) õpilasi kooritööst osa võtma (arvatavasti väljudes formaalseist põhjustest, nagu võimaldaksid õppekavad seda teha alles alates V kl.). Siin tuleks kooli- ja koorijuhtidel operatiivsemalt ja ettenägelikumalt toimida, nimelt 1) ära kasutada k õ i k antud võimalused (mitmekomplektilistes koolides ka vastava mitmekordse tundide arvuga), 2) lastekoori koosseisu tõmmata ka IV kl. õpilased (sobivate eelduste puhul isegi vanemaid III kl. õpilasi) ja 3) järelkasvu eest õigeaegse hoolitsemise otstarbel nooremate klasside (I, II, III) valitud õpilastega eraldi töötada, esialgu ühehäälseid, hiljem aga ka kõige lihtsamaid kahehäälseid laule lauldes (klaveri kaasmängul) — ettevalmistava tööna à capella lauluks kooli kooris.

2. L a s t e k o o r i d e r e g i s t r e e r i m i n e XII ü l d l a u l u p e o k s j a n e n d e t ö ö l e r a k e n d u m i n e.

Lastekooride arvelevõtt XII Üldlaulupeo Büroo poolt toimus kõigiti korrapäraselt. Registreeriti 403 lastekoori 16 059 lauljaga. Neist võttis laulupeost osa 248 koori 7019 lauljaga.

Kuivõrd üksikud linnad ja maakonnad kooliringkondade eelproovideks täitsid nende poolt registreerimise näol esialgselt deklareeritud laulupeost osavõtmise tahet, see selgub alltoodud loetelust.

Tartus	—	109 %	Viljandimaal	—	55 %
Valgamaal	—	103 %	Tartumaal	—	49 %
Tallinnas	—	86 %	Võrumaal	—	46 %
Virumaal	—	82 %	Järvamaal	—	46 %
Pärnumaal	—	76 %	Läänemaal	—	42 %
Harjumaal	—	65 %	Hiiumaal	—	30 %
Pärnus	—	55 %	Saaremaal	—	16 %

Selgub, et Tartu linna ja Valgamaa lauljate arv oli eelproovideks kasvanud, mujal aga langenud.

Kui esialgselt registreeritud andmetega võrreldes langusele kuni 75%-ni võib veel kuidagi õigustust leida, siis kõik, mis on allpool seda, vajab hoolikat uurimist ja korraldamist, et tulevikus vältida ettevõetud eesmärkidest taandumist. Meie püüdeks peab saama oma ettevõtteid sel pinnal siiski sajaprotsendiliselt realiseerida. Siin näib vajalik olevat, et edaspidi Haridusministeerium registreerimist teostaks, samuti ka kontrolli võetud ülesannete täitmise suhtes. Vajaduse korral tuleks koole tingimata ka abistada.

Ülesanne — poolteise õppeaasta jooksul läbi töötada arvukas ja nõudlik lastekoori repertuaar — polnud muidugi lihtne. Võib kujutleda, millist ettevõtlikkust, aktiivsust, indu ning löögivalmidust ja pidevat ning hoolikat tööd on see nõudnud lauluõpetajailt. Seda hinnatavamad on aga just nende saavutused, kes selle ülesandega kõigist raskustest hoolimata on hästi toime tulnud.

Endale võetud ülesannetega mittetoimetulemise põhjusi võib olla mitmeid, isegi põhjendatuid, siiski paistab osalt ka kohapealset organisatsioonilist lõtvust, küllaldase ettevalmistusega koorijuhtide puudumist ja isegi kohapealsete ettevalmistustega hilinemist. Mõnikord on põhjusena toodud ka koori väiksust, kuid sel argumendil näib olevat vähe alust, kuna rohkedki üliväikesed (15—25-liikmelised) lastekoorid (näiteks Lasva koor O. Aia juhatusel, Saru koor L. Mihklisoo juhatusel, Iisaku koor J. Kari juhatusel, Alavere koor M. Ainlo juhatusel) on suutnud end tasakaaluka koosseisuga näidata, laulud hästi omandada, jälgivusega ja sisukusega esineda, rääkimata väikese ja keskmise koosseisuga kooridest (25—40 lauljat), kelle kohta eelproovide aruandeis märgiti, et „kõik laulud, ka raskemad, on hästi selgeks õpitud, lauldakse meeleolukalt ja südamlikult". Kõik see tuleb kirjutada ainult lastekooride eestvõtlike juhtide arvele, samuti nagu see, et rohked perifeersed koolid on suutnud endile luua isegi arvukama (50—70—120-liikmelise) koosseisuga tublisid lastekoorisid (näiteks Rapla — M. Laurimaa juhatusel, Koeru — A. Sarapuu juhatusel, Rakke — L. Musta juhatusel, Tapa — E. Vahersalu juhatusel, Märjamaa — J. Pilliste juhatusel, Kambja — J. Aia juhatusel, Kadrina — E. Kanteri juhatusel, Kiviõli — K. Erme juhatusel). Need kõik on esinenud hea distsipliini, püüdlikkuse ja kindla heatasemelise ettekandega, kõlavalt, ladusalt ja ilmekalt. Linnakooridest kerkisid esile Tallinna IV kooli lastekoor L. Väinmaa juhatusel, XVI kooli lastekoor N. Tulviku juhatusel, XVII kooli lastekoor E. Tamme juhatusel, XXVII kooli lastekoor E. Viliberti juhatusel

ja Tallinna Õpetajate Seminari Harjutuskooli lastekoor M. Ojasoo juhatusel, siis Tartu V kooli lastekoor L. Ustavi juhatusel ja Tartu Õpetajate Seminari lastekoor V. Kliimandi juhatusel, samuti Rakvere Õpetajate Seminari Harjutuskooli lastekoor V. Männilo juhatusel, Haapsalu Õpetajate Seminari Harjutuskooli koor T. Paometsa juhatusel ja Haapsalu Mittetäieliku Keskkooli lastekoor H. Karrise juhatusel, kes olid laulud omandanud eeskujulikult.

3. XII üldlaulupeo lastekoori noodid.

Esimene noodivihk, mis sisaldab 6 laulu, ilmus 1946. a. jaanuaris ja II vihk 3 lauluga 1946. a. augustis, nii siis võrdlemisi varakult selleks, et ettevalmistustega toime tulla.

Siiski tuleks XIII üldlaulupeoks väljaantavad noodiraamatud kätte saata hiljemalt 1948. a. sügiseks. See võimaldaks kahe kooliaasta jooksul vajaliku repertuaari täie põhjalikkusega läbi töötada ja ka eelproove soodsamalt planeerida. Laulude arv võiks jääda 8-le, mis tundub piisav, võimaldades ühtlasi aga ka küllaldaselt mitmekesisust.

4. Koorijuhtide kursused.

Neid korraldati möödunud laulupeo ettevalmistusperioodil kaks korda Tallinnas ja üks kord Tartus. Peale selle viidi siin-seal läbi ka mõningad seminarid koorijuhtidele. Kursustel töötati kõik lastekoori laulud nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt läbi ja korraldati ka näitlikke kooriproove, et otstarbekamaid töövõtteid tutvustada ja laulude suhtes ühtlustavaid juhendeid anda.

Et kursustest osavõtt (arvestades seda, et Tallinnas viimasel kursusel lastekoorijuhtide sektoris lõputunnistuse sai 80 koorijuhti, s. o. ümmarguselt 20% lastekoorijuhtide üldarvust) ei olnud küllalt täisarvuline, siis kahjuks ei saa loodetud tulemusi pidada nii ulatuslikult mõjuvaks, kui see oleks olnud täismõõdulise osavõtu juures.

Edaspidi tuleb koorijuhtidele korraldatavad kursused, mis on alati olnud laulupeo ettevalmistustöö orgaaniliseks osaks ja peavad selleks ka jääma, organiseerida nii, et nendest osavõtt oleks jäägitult täisarvuline. Üldlaulupeo Büroo koostöö Haridusministeeriumiga peaks selle kindlustama sajaprotsendiliselt.

5. Kooride abistamine perioodilise ajakirjanduse ja raadio kaudu.

Selle poolest on eriti aktiivne olnud „Nõukogude Õpetaja", kus on ilmunud kõigi lastekoori laulude analüüsid ja hädavajalikud juhendid

laulude kallal töötamiseks. Ka „XII Üldlaulupeo Teataja" (nr. 5 ja 8) on neid avaldanud, kuigi mõninga hilinemisega. Üldse on ilmunud 15—20 artiklit lastekoorijuhtide töö abistamiseks. Peale selle on laulupeo raadiotundides korraldatud terve rida lastelaulude analüüse ning selgitusi ja neile vastavalt lastekooridega antud mitmeid näitlikke harjutustunde.

Kui on arusaadav, et kõigil lastekoorijuhtidel pole võimalust olnud raadio kuulamiseks, siis „Nõukogude Õpetaja" oleks tohtinud küll eranditult kõigile kättesaadav olla. Ometi ilmnes, et osa lastekoorijuhte (tõsi küll, mitte suur osa!) pole siiski vajalikul määral huvi tundnud seal antud ühtlustavate juhendite, nõuete ja paranduste vastu.

Koorijuhtide abistamine perioodilise ajakirjanduse kaudu peaks jätkuma. Tuleks ainult selle eest hoolitseda, et otsesemas organis — „Üldlaulupeo Teatajas" antavad juhendid õigeaegselt (s. o. laulupeo üldjuhtide poolt ettenähtud ja omavahel kooskõlastatud korras) ilmuksid. Poleks liigne, kui laulupeo üldjuhid ühtlasi kuuluksid ka „Üldlaulupeo Teataja" toimetuse kolleegiumi, et otsese aktiivsusega asja otstarbekale lahendamisele kaasa aidata.

6. Lastekooride eelproovid.

XII üldlaulupeo lastekooride eelproovide korraldamisega hilineti mõningal määral. Vastavad organisatsioonid, kes juba aegsasti oleksid pidanud hoolitsema eelproovide õigeaegse planeerimise eest, suhtusid sellesse kahjuks mitteküllaldase tähelepanuga: ettevalmistustööde käigust esialgse ülevaate saamiseks oleks tulnud juba talvel üle maa korraldada kooride individuaalseid kontrollvisitatsioone, või vähemalt ankeedi kaudu selgusele jõuda ettevalmistustöö seisundist. Seda aga ei tehtud, olgugi et see üldjuhtide poolt juba aegsasti vajalikuks tunnistati. Nii asuti eelproovide korraldamisele võrdlemisi ähmases kujutluses tõelisest olukorrast, pealegi kaunis hilja, otse koolieksamite eel. Ja ometi kippus organisatsiooniline külg veelgi paiguti lonkama. Ilmnes kooskõlastamatust eelproove korraldatavate organisatsioonide vahel (haridusosakond, kultuurharidusosakond!), ka üksteisele lootmist; samuti ei täidetud küllalt täpselt juhendeid, mis olid antud eelproovide parema kordamineku eelkindlustuseks. Nii näiteks polnud eelproovideks alati kohal kooride individuaalnimestikke ja kontrolli kohalviibijaist tuli sageli teostada koorijuhtidel oma taskuraamatu järgi, samuti eelproovi juhatajal laulude läbitöötamise arvel. Ajakirjanduses avaldatud juhendeid ja Haridusministeeriumi korraldusi arvestamata leidus ka selliseid koorijuhte (õnneks ainult üksikuid!), kes ise eelproovist eemale jäädes oma

lapsed saatsid proovile isegi seisukorras, kus suurem osa läbitöötamisele määratud lauludest oli üldse õppimata. On selge, et selline teguviis ainult häirivalt mõjus eelproovidele, mis siiski eeldavad laulude kindlajoonelist tundmist, nagu seda nõuet juba korduvalt on rõhutatud. Näib nii, et see elementaarne arusaamine, mis käsitab laulupeo eelproovi laulude ettekandelise külje ühtlustamise ja kunstilise kujundamise teguriina, pole k õ i g i l e koorijuhtidele veel selgeks saanud. Siin tuleb veelgi mõjuvat selgitustööd teha, ka niisugust, mis ulatuks kooride individuaalse kontrollvisitatsioonini, isegi selektsioonini, mis juba tegelikult asetaks fakti ette, et laulupeo eelproovid pole siiski mõeldavad üksikute häälepartiide tehniliseks õpetamiseks.

Ka oleks vajalik, et kõik koorid rohkem rõhku paneksid oma koosseisude s e l e k t e e r i m i s e l e, lülitades välja h ä ä l e m u r d e-ikka jõudnud ja jõudvad poisid ning üldse kõik sellised lauljad, kes ei ole suutelised p u h t a l t teistega kaasa laulma ega häält pidama. Kuigi sellest on korduvalt räägitud (koorijuhtide kursustel!) ja kirjutatud (vt. „Nõukogude Õpetaja" 20. nov. 1946 — nr. 38 ja „Sirp ja Vasar" 22. veebr. 1947 — nr. 8), ometi ilmnes, et XII üldlaulupeol figureeris lastekooridest osavõtjaina üsnagi märgataval arvul ja kõlal selliseid lastekoori koosseisu absoluutselt ebasobivaid III ja isegi II häält laulvaid poisse. Nagu juba varem on toonitatud — niisugused bassitaolised II ja III hääled teevad lastekoori ettekande ebaloomulikuks, hõredakõlaliseks, põhjustavad ebapuhtust koori intonatsioonis ja vähendavad kõlalist kandvust, mõjudes rohkem kohmakalt joriseva kaashäälena kui lastekoori spetsiifilise kõlaga orgaaniliselt kokkusulava komponendina. Olgu siinkohal veelkordselt alla kriipsutatud, et niisugused lauljad tuleb l a s t e k o o r i s t kategooriliselt välja lülitada.

Üldse tuleks puuduliku koosseisuga ja mittepiisava ettevalmistusega kooride segavat osavõttu edaspidi kindlamalt pidurdada. See võimaldaks eelproovidel teha rohkem ühtlustavat ja kujunduslikku tööd, millele seekord sai vähevõitu tähelepanu osutada.

Lastekooride eelproovide läbiviimine peaks toimuma õigeaegselt, küllaldasel määral enne koolieksamite perioodi algust ja range planeerimise ning varaku teatavakstegemisega. Ettevalmistuste käigu normaalse arenemise jälgimine ja aruandlus sellest tuleks kooskõlastatult Haridusministeeriumiga panna esialgu koolide inspektoreile, hiljem aga instruktoreile ja mõningais suuremais kooliringkondades ka üldjuhile.

Ka tuleks eelproovide korraldamine läbi viia ainuorganisatsiooni — Haridusministeeriumi — poolt antud juhendite kohaselt vastava linna või maakonna haridusosakonna kaudu, seejuures vältides paralleel-

organisatsioonide (Üldlaulupeo Büroo, kultuurharidusosakonnad jne.) lülitamist korraldustesse, mis toob ainult segadusi.

Mis puutub lastekooride sisulisse ettevalmistusse XII üldlaulupeo eelproovideks, siis hinnati instruktorite poolt, kes eelproove üle maa läbi viisid, üldiselt „väga heaga" — 17,6% lastekooridest, „heaga" — 52,1%, „rahuldavaga" 26,8% ja „puudulikuga" 3,5%. Et ettevalmistuste seisundist ja eelproovide kordaminekust üle maa saada võimalikult ühtlane pilt, siis teostati eelproovidel ka kooride individuaalset kontrolli ühenduses tulemuste hindamisega. Hindamiseks kasutati 5-pallilist hindamissüsteemi, juhindudes allöeldust:

Hinne „5" — kui koor oli kõik eelprooviks ettenähtud laulud täisväärtuslikult omandanud: häälepartiid kindlalt peas, kokkulaul sobivalt tasakaalukas, ettekanne aktiivne ja sisukas, jälgimine erk, seejuures laul helises loomulikult-vabalt, kõlapainduvalt-puhtalt, rütmilise nõtkusega, kooskõlas sisulise karakteriga ja näitas loogilist fraseerimist ning siirust ja ilmekust ettekandes.

Hinne „4" — kui koor kõik eelprooviks ettenähtud laulud oli hästi omandanud, s. o. pähe õppinud ja esitas neid kindlalt ning küllaldase aktiivsuse ja jälgimisega.

Hinne „3" — kui eelprooviks ettenähtud laulud olid kõik selgeks õpitud, kuid esitamisel esines väiksemaid kergelt kõrvaldatavaid rütmilisi, meloodilisi jne. ebatäpsusi, häälekujundamisel oli märgata forsseerimist, lauljate jälgimisoskus polnud küllaldaselt erk ja painduv.

Hinne „2" — kui mõned eelprooviks määratud lauludest ei olnud selgeks õpitud, kui ettekandes esines ebapuhtust, rütmilisi ja meloodilisi vigu, kui laulud polnud peas ja lauljad ei olnud võimelised tööst jälgivalt osa võtma.

Hinne „1" — kui koor oli laulud õppimata jätnud.

Sellise hindamise alusel võimaldasidki instruktorite poolt Haridusministeeriumile saadetud aruanded ühenduses eelproovi kordamineku hinnanguga ning karakteriseerinnguga ettevalmistuse tasemest eespool toodud protsentuaalse ülevaate. Neid hinnanguid võeti muidugi teatava reservatsiooniga, sest suur instruktorite pere (üle 70), hoolimata sellest, et oli varustatud eespool loetletud juhenditega eelproovidest osavõtnud kooride ühtlaseks hindamiseks, oli koosseisult siiski võrdlemisi kirju.

Muidugi kustutati puudulikena hinnatud lastekoorid, samuti ka see osa rahuldavaga hinnatud lastekooridest, kes polnud suutnud laulupeo lastekooride repertuaari täies ulatuses läbi töötada ja kõigist eelproovidest osa võtta, laulupeost osavõtjate nimestikust. Selles suhtes toimiti üldiselt üksikasjaliste kaalutluste alusel ja suure ettevaatlikkusega.

Üldiselt näitas instruktorite poolt esitatud andmestiku järgi kuni 70% lastekooridest head ettevalmistust, ja see lubas kokkuliitunult oodata sobivat koostööd, seda enam, et laulurepertuaari ettevalmistuse keskmine hinnegi oli „hea".

Hiljem näitasidki laulupeo peaproovid, et need hinded olid tõesti õigustatud ja atesteerisid sellega ka eelproovide instruktoreid küllaltki tüsedaks, valvsaks ja vastutustundeliseks.

Instruktorite poolt esitatud aruandeist selgus, et XII üldlaulupeost osavõtu võimeliste lastekooride arv ulatub 284-ni ja hõlmab 9981 lauljat. Selline kooride ja lauljate arv leidis kinnitamist ka laulupeo peakomisjoni poolt ja nad otsustati kutsuda osa võtma XII üldlaulupeost. Tegelikult võttis laulupeost osa 7019 last.

Linnade ja maakondade järgi jagunesid laulupeost osavõtjad alljärgnevalt:

Tallinnast	— 1008	lauljat	Tartust	— 406	lauljat
Harjumaalt	— 988	„	Läänemaalt	— 398	„
Virumaalt	— 918	„	Viljandimaalt	— 391	„
Tartumaalt	— 808	„	Valgamaalt	— 289	„
Võrumaalt	— 611	„	Pärnust	— 165	„
Pärnumaalt	— 491	„	Hiiumaalt	— 55	„
Järvamaalt	— 453	„	Saaremaalt	— 38	„

Kokku 7019 lauljat

7. Üldine korraldus laulupeol laste heaoluks.

Tundub, et üldiselt hoolitseti laulupeol laste eest hästi. Siin tegi Haridusministeerium, kes lastekooride eest hoolitsemise enda peale võttis, ilmselt kõik, mis võimalik.

Otstarbekas tundus ja üldiselt hea mulje jättis laste lavale paigutamine häälerühmade järgi (6 alarühma jaotatult: I-a, I-b, II-a, II-b, III-a, III-b) ja lavalt lahkumine. See toimus kiirelt, distsiplineeritult ja teadlikult ning kandis kõigiti korrektset ilmet. Siin oli sm. H. Kõrvitsal üldkorraldajana (mikrofoni kaudu) ja sm. V. Tomingal ühes oma abilistega (häälerühmade juhtidena) korralduste tegelike läbiviijaina küll rohkesti pingelist tööd, kuid tulemused olid kiiduväärsed.

Selline korraldamistraditsioon tuleks säilitada.

8. Mõningaid soove lastekooride juhtidele-laulu-õpetajatele ja noortele lauljatele.

Edaspidisteks veel paremateks kordaminekuteks tuleb olulisemaks

pidada seda, et lastekooride juhid-lauluõpetajad end muusikaliselt lakkamata täiendaksid, kasutades selleks kättesaadavat kirjandust, korraldatavaid kursusi ja seminare, häid koorikontserte kuulates ja neisse analüüsivalt suhtudes.

Erilist tähelepanu pälviks teadmiste omandamine laste laululise hingamise ja häälekujundamise alal ja nende vahendamine lastele laululise hingamise ja häälekujundamise oskusena, mis on ilusa ja kandva laulu põhialuseks.

Suuremat teadlikkust vajaks ka hääldamise probleemide lahendamine. Selles suhtes ja paljus muuski pakuks rohket abi Tuudur Vettiku „Koorijuhi käsiraamatu" põhjalikum läbiõppimine.

Rohkem rõhku tuleks üksikkooridel häälerühmade tasakaalu kõrval panna ka hea ansamblilise kooskõla taotlemisele, vältides paiguti esinevat kõlalist ebaloomulikkust (lamedat ja pressitud tooni), üksikute häälte soleerimist, forsseerimist, põhjendamatut portamentotsemist jne. Ilutundele ja selle kaudu kasvatatud kõlameelele toetuv mahe *piano* (isegi falsetilises rakenduses!), mahlakas *forte* (mitte karjuv), ladus *mezzo-forte*, paisumine ja kahanemine, tempo liikumise jälgimine jne. olgu siin järjekindlaiks nõudeiks ja vajadustekohaseks rakenduseks.

Ka tuleb kooritööd lastega võimalikult rohkema elavuse ja musitseerimisega teostada, et õpilastel kujuneks dirigendi jälgimise vajadus ja oskus ülima painduvusega järgneda dirigendi tahtele. Muidugi eeldab see dirigendi muusikalise ja ideelise tahte täielikku selgust ja kindlailmelisust ning sellisena vastavate liigutuste kaudu ka lastele arusaadavaks tegemist. Selles suhtes näitasid ühendatud lastekoori peaproovid ja esinemised rõhuva enamiku koorijuhtide poolt tehtava töö õiget suunda, samuti ka laululaste tähelepanuväärset reageerimisoskust. Kõik see vajaks aga veelgi rohkem süvendamist.

Edasiarenevaile ja pealekasvavaile väikestele laulusõpradele tuleb ainult soovitada säilitada selline lauluvalmidus ja rõõmsus, mis ilmnes kogu töös nii XII üldlaulupeo ettevalmistamisel kui ka laulupeol esinemistel, ning hoolikalt omandada üha rohkem ja rohkem laululisi oskusi.

XIII üldlaulupidu kohustab meid uuteks võitudeks!

LEOPOLD VIGLA

Puhkpilliorkestrite kunstilise ja arvulise kasvu nimel

XII üldlaulupidu ületas kunstiliselt, organisatsiooniliselt ja osavõtu ulatuselt kõik eelnevad laulupeod, andes aga ühtlasi ka tõhusa õppetunni, mille kogemustega hakkamegi ette valmistama XIII üldlaulupidu.

Üheks olulisemaks probleemiks puhkpilliorkestrite töös on vajaliku repertuaari küsimus, millele meie heliloojad peavad pöörama tõsist tähelepanu. Praeguses puhkpilliorkestrite repertuaaris leiame ainult üksikuid palasid, milledest aga massiorkestrile leidub vähe sobivat.

Uute helitööde loomisel massiorkestritele tuleks arvestada nii mõndagi asjaolu, ja nimelt, et palad oleksid mängitavad ka 10—15-mehelise koosseisuga, et mõningate pillide partiid ei püsiks pidevalt kõrgetel nootidel, et orkestraalne struktuur baseeruks rohkem vaskpillidel ja ei oleks väga keerukas. Ka oleks soovitav hoiduda altide suurtest intervallihüpetest.

Uutes puhkpillidele kirjutatud helitöödes tahaks kuulda nõukoguliku elu rõõmsat tegelikkust kajastavat meloodiat, hoogsat rütmi, kõlalist jõudu ning kergeid, hästi leiutatud orkestraalseid varjundeid, mis innustaksid iga orkestrit, iga üksikut mängijat uuele, hoogsale ja huvipakkuvale tööle.

Tõsist tähelepanu tuleb pöörata mõningate hitlerliku okupatsiooni ajal soikunud ja veel mitte tegevust alustanud puhkpilliorkestrite töö taaselustamisele ja uute kollektiivide loomisele, milleks vastavad kultuurhariduslikud asutised peavad kasutama kõik olemasolevad võimalused.

Orkestrite juurdekasvu pidurdavaks teguriks on olnud suurel määral puhkpillide puudus, mispärast oleks vajalik kindlaks teha, kui palju on kogu vabariigi ulatuses kasutamata pille ja millises olukorras nad on. Vajaduse korral tuleks need anda ellukutsutavaile orkestreile kas või ajutiseks kasutamiseks. Ka oleks tarvilik luua mõne keskasutise

juurde puhkpillide ladu, mis varustaks orkestreid puuduvate instrumentidega. Samuti oleks tarvilik maakonnalinnades avada remonttöökojad, et kindlustada pillide alatist korrashoidu.

Seoses uute orkestrite asutamisega kerkib aga muidugi üles orkestrantide järelkasvu küsimus, mida ei tohi jätta isevoolu hooleks. Esmajoones tuleb koondada kõik puhkpillimuusikat iseseisvalt harrastavad isetegevuslased uuteks, elujõulisteks kollektiivideks, kelle tööd peab abistama nii orkestrijuhi leidmisel kui ka vastava muusikalise literatuuri muretsemisel. Juba olemasolevate orkestrite juures tuleb aga mängimä õpetada muusikahuvilisi noori, milleks meie töölis-, maa- ja koolinoorsoo näol on olemas rikkalik kasvubaas.

Üheks viljakamaks orkestrantide juurdekasvu taimelavaks kujuneksid aga kahtlemata puhkpilliorkestrid koolides, kus toimuks siis vajalik väljaõpe, samuti andekamate õpilaste suunamine muusikakoolidesse ja konservatooriumi, et täiendada meie interpreetide kaadrit uute, kõrgelt kvalifitseeritud jõududega.

Väga suurt tähelepanu tuleb osutada orkestrijuhtide ja orkestrantide muusikalise hariduse täiendamisele, sest sellest ju peamiselt olenebki orkestrite kunstilise taseme tõus, samuti noorte kaadrite juurdekasv.

Mis puutub orkestrijuhtide töösse, siis peab märkima, et suurem osa juhte mängib proovidel ise kaasa ning ei suuda seetõttu täita juhi ülesandeid mängu puhtuse, üksikute pillirühmade kui ka kogu orkestri laitmatu koosmängu saavutamiseks.

Orkestrijuhi peamiseks ülesandeks on aga töötada iga orkestriliikmega niikaua, kuni see on suuteline oma partii puhtalt ja rütmikindlalt ära mängima; alles siis võib asuda rühmade harjutamisele ning lõpuks kogu orkestri koosmängu ja nüansside väljatöötamisele. Kui muusikapalad on selliselt juba omandatud, siis võib muidugi orkestrijuht ka ise kaasa mängida.

Eriti tõsist tähelepanu peavad orkestrijuhid pöörama tehnilise ja rütmilise ning dünaamilise külje väljatöötamisele, mis vabastab mängija kramplikust noodilugemisest ja võimaldab tal vajalikult jälgida juhti ning kuulekalt alluda viimase dirigeerimistahtele, millega saavutatakse juhi kunstiline tõlgitsemine ja millest oleneb ettekande kunstiline õnnestumine, oleneb orkestri kunstiline kasv.

Kõik see nõuab ka orkestrijuhtide ja orkestrantide sügavat kiindumist oma muusikaharrastusse, nõuab vastutustundlikku suhtumist muusikasse kui kunstisse ning ranget töödistsipliini, milleta pole aga võimalik saavutada väiksematki edu. XII üldlaulupeo ettevalmistustöös ilmnenud suurimaks puuduseks oligi orkestrantide hulgaline puudumine

harjutustelt ja eelproovidelt, mida põhjustas olulisel määral teatav passiivsus organisatsioonilises töös. Eelseisva XIII üldlaulupeo ettevalmistustöös peavad maakondlikud laulupeokomisjonid, kultuuriala instruktorid, rahvamajade juhatajad ja teised kultuurhariduslikul alal töötajad tegema kõik, et kindlustada orkestrite korrapärast tööd. Ka puhkpilliorkestrite juhid, samuti mängijad ise peavad mõistma laulupidude kultuurilist ja poliitilist tähtsust, mis tingimata kohustab sajaprotsendilist osavõttu harjutustest, kõnelemata eelproovidest.

XIII üldlaulupidu, kus kõik isetegevuslikud alad näitavad oma kunstilise arengu progressi, kohustab ka puhkpilliorkestreid ja nende juhte erilise tõsidusega edasi arenema oma alal. Tööpinge ei tohi vaibuda. Regulaarsed harjutused tugevdavad huulte vastupidavust, arendavad tooni, tehnikat ning koosmängu. Ei tohi unustada, et harjutuste vähemgi vaheaeg toob kunstilise taseme kiire languse, kusjuures endise taseme saavutamine nõuab aga juba pikemat ja pingelisemat tööd.

On väga soovitav, et orkestrid kutsuksid naaberorkestreid omavahelisse sotsialistlikku võistlusse, sest sotsialistlik võistlus on moodus, mis on aidanud silmanähtavalt edasi viia kõiki alasid ning on täiesti tervitatav ka isetegevuslike kultuurialade arendamisel.

Avaldades orkestritele tänu tehtud töö eest XII üldlaulupeo ettevalmistamisel, soovin raugematut jõudu suurte ülesannete tõsises ettevalmistustöös XIII üldlaulupeo parimaks kunstiliseks õnnestumiseks.

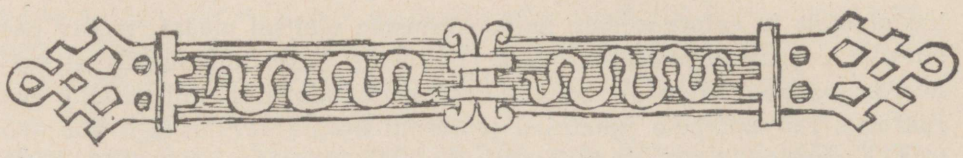

JUHAN SIMM

XII üldlaulupeo järel

Nõukogude Eesti suur üldrahvalik pidupäev, XII üldlaulupidu, on möödas. Sellel saime me oma rahvuslikku omapära selgesti ilmutada nii laulus, eriti rahvalaulus, rahvamotiividel ülesehitatud kunstlaulus kui ka rahvatantsus. See üritus kujunes suurejõuliseks rahvuslikuks pidupäevaks, mille sisulis-kunstilise kordamineku peame meie südikate laulukooride ja nende juhtide suure töötulemuse arvele panema. Ulatusliku kava olid koorid nõuetekohaselt omandanud, suhtudes oma ülesannetesse andumuse ja innuga. Ligemale kahe aasta jooksul toimunud eelproovid kooridega ja ajalehtede kaudu juhtnööride andmine ning seminarid ja kursused kooride juhtidele aitasid tõhusalt kaasa kooride kunstilistele tulemustele.

Helilooja K. Türnpu mõte — asutada organisatsioon, mille ülesandeks on laulukooride ja puhkpilliorkestrite arendamine ja laulupidude kunstilise külje pikemaajaline ettevalmistamine eelproovide, kursuste jne. näol — kannab tänini silmapaistvat vilja. Laulukooride eelproovide tähtsust pidas silmas juba 1909. aastal ärapeetud Tartu muusikapäeva toimkond, kes esmakordselt muusikapäevast osavõtvatele kooridele määras eelproovid. Selle tulemusena esitati laulud märksa kunstiküpsemalt kui varem ilma eelproovideta ja oli võimalus ka ulatuslik teos (Mendelssohni oratoorium „Athalia") ette kanda. Paraku ei olnud aga VII laulupeo ettevalmistusel eelproovid üle maa kavakindlalt ära jaotatud, vaid toimusid juhuslikult ja suuremates keskustes (linnades) ja siis ka väikesearvuliselt, mille tagajärjel laulupeo massikooril puudus kindlus ja muusikaline iseteadvus, mistõttu mõni laul tuli kavast välja jätta.

XII üldlaulupeo ettevalmistused toimusid seevastu süstemaatiliselt, mis tagas ka enneolematu suure esinejate kogu muusikalise kindluse ja

painduvuse üldjuhtide tahtele. Ma olen elus mitmeid laulupidusid ja laulupäevi, nii kihelkonna ja maakonna laulupäevi kui ka üldlaulupidusid juhatanud, ja selles ulatuslikus praktikas võin võrdlusjooni tõmmata ses suhtes, missuguste tagajärgedega toimuvad rohkemate eelproovidega ja ainult ühe üldise peaprooviga massikontserdid. Ka lihtsamatest, vähenõudlikkudest lauludest koosnev kava vajab proove, enne kui ta kõlbab ühendkooridele.

Ei või salata, et meie XII üldlaulupeo kava näiteks segakooridele iseenesest kerge oli, kuna siin eriti tehniliste raskustega töid võrdlemisi vähe leidus. Sellest hoolimata esitas suurem osa helitöist küllalt raskeid ülesandeid lauljaile nimelt oma sisu täieliku valdamise ja tema kunstilise tõlgendamise suhtes, et pääseda täiele mõjule. Siia kuuluvad laulud, nagu T. Vettiku „Laul, helise", V. Muradeli „Raudtahtel Stalin juhtis meid", E. Kapi „Nõukogude Eestile", L. Austeri „Meie päevad", E. Kapi „Viisaastaku võit", mis algul väga visalt „vedu võtsid" ja ei tahtnud esimestel proovidel soovitavaid tagajärgi anda. Eriti pingutusi nõudsid L. Austeri „Meie päevad" ja E. Kapi „Viisaastaku võit". Esimene neist esitab suuri nõudmisi juba teksti lahtimõtestamise suhtes, samuti laulukoorile mitte just sobiva konstruktsiooni poolest. Teine — E. Kapi „Viisaastaku võit" — nõuab kooridelt palju jõulisust, vastupidavust ja meisterlikkust, et temast elamusi saada. Säärased teosed, nagu J. V. Jannsen ütleb, „ei või öö ja päevaga valmis valatud saada, vaid iga hea asi tarvitab oma aega". Sellega on öeldud, et säärased teosed nõuavad pikemaajalist süvenemist nende uudsusse ja meeleollu.

Peab otse imestama seda indu, pingutust ja eneseohverdamist, mida meie lauljaskond on vastutusrikka ülesande lahendamiseks üles näidanud, sest hulk koorisid oli ju alles hiljuti ellu kutsutud. Aga sellest hoolimata olid tagajärjed head, sest iga laulja üksikult pani välja oma parima, teades, et see ei ole asjata ajaviide, vaid sellega viime edasi Nõukogude Eesti kultuurielu.

Meeskoor oli teistega võrreldes küll väikesearvuline, kuid, tundes end kogu sisuka ja nõudliku kava täieõigusliku peremehena, jättis pealtkuulajaisse mõjuva ja küpse elamuse, väljendades nõukogude inimese suurt elu- ja töörõõmu, kajastades oma kavaga võiduviise loovast tööst, rahvaste vendlusest, sõprusest ja kättevõidetud vabadusest.

Nõukogude Eesti üldrahvaliku laulupeo monumentaalsust kehastas hiigla-naiskoor eeskujuliku muusikalise distsipliiniga. Tema esinemine köitis igaühte ja pakkus suuri elamusi, mida varasematel aegadel ei ole olnud.

Nõukogude võim rajas meil kindlale alusele lauluharrastuse, ühes sellega ka koorilauluharrastuse kõigis koolides linnas ja maal, mis andis õpetajaile võimaluse sellel alal kindlal käel töötada. Seda tõsiasja näitasid koolinoored tänavu, mil neid rakendati eesti üldlaulupeo kogupildi täienduseks. Nad esinesid Nõukogude Eesti esimesel laulupeol enneolematul arvul (üle 7000), võites kõigi kuulajate südamed.

Säärane mitmekülgne ja kiire koorilaulu areng (sega-, mees-, nais- ja lastekoorides), mis on teostunud nõukogude korras üldrahvalike laulupidude traditsiooni jätkamiseks ja edasiarendamiseks, kujuneb tähtsaks panuseks eesti rahvuskultuuri, eriti aga meie nõukoguliku muusikakultuuri varasalve.

ENSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semperi avakõne rahvakunstiõhtul

Tänasele rahvakunstiõhtule on üle vabariigi esinema tulnud parimad rahvatantsurühmad, kes koos rahvapillimängijate, leelotajate ja meie parimate kooridega esitavad eesti rahvakunsti palasid — tantse ja mänge, rahvalaule, pillilugusid ja leelosid.

Ennenägemata hooga on rahva kunstiline isetegevus viimasel ajal kõikjal arenema hakanud, kaasa haarates järjest suuremaid rahvahulki. Kõnelemata laulukooridest, kes homme ja ülehomme üldlaulupeol demonstreerivad oma võimsust, on maal ja linnas laulukooridega võidu otse massiliselt siginenud rahvatantsurühmi, kellest siin täna ainult murdosa saab esineda. Selle rahvakunstiharu taasvirgumine on nii massiline, et see on sundinud mõnevõrra täiendama seniseid laulupidude traditsioone. Nii näemegi esmakordselt üldlaulupeo raamides ka rahvatantsijate, aga ka teiste rahvakunsti esindajate ettekandeid.

Millega on seletatav see kiire ja hoogne rahvakunsti elustumine meie päevil?

Sellega, et eesti töötav rahvas on pääsenud kodanliku korra kütkeist, mis rahva loovaid jõudusid kinni hoidsid; sellega, et tänu kõigi nõukogude rahvaste ja eeskätt suure vene rahva kangelaslikule võitlusele on purustatud saksa orjastajate ike, kelle eesmärgiks oli kustutada ajalooraamatust kogu eesti rahvas ühes ta kultuuriga; sellega, et me elame sotsialistlikus ühiskonnas, nõukogude korras, kus selle eest hoolitsetakse, et rahvas saaks ülimalt välja arendada oma loovjõudusid ja andeid. Ja seepärast, kui töötav rahvas vabanes kodanliku korra köidikuist, kui murti maha fašistliku vangla müürid, pääsesid nagu paisu tagant liikuma rahva vaoshoitud jõud.

Vaadakem ringi lahtiste silmadega: kas meil kunagi varem on olnud niisugust vaimustust, niisugust tööindu, niisugust töötempot kui praegu,

kus me kiiresti kohendame oma purustatud kodu, kus me ületame plaane ja norme, rajame kõigil rindeil uut õnnelikku elu, toimugu see tehases või põllul, kaevanduses või teadlase töölaua taga? Kes ei näeks, kuidas meie elujärg päev-päevalt paraneb, kuidas kasvab meie inimeste tublidus, kuidas tihenevad ühtekuuluvuse tunded töötajate vahel, kuidas meie inimestes süveneb nõukogulik patriotism?

Kuidas ei peaks neil enneolematult hoogsail töörõõmu ja üksmeele päevadel, neil meie rahva majanduse ja kultuurielu tõusu päevadel rahvas oma laulus ja mängus mitte väljendama sama hoogu, rõõmu ja indu? Nagu mahatallatud taim, mis päikest ja kosutavat vihma saades ennast püsti ajab, on jälle virgunud meie rahva tants ja mäng, leelo ja laul. Nüüd ammutab ta enesele jõudu sotsialistliku ühiskonna tegelikkusest, aga samal ajal ka rahvaloomingu rikkaist varasalvedest, kust ta võtab kõike seda, mis meie ajas edasi heliseb, meid meie töös rõõmustab ja virgutab, meile ilu pakub.

Kunst kuulub rahvale — eks see nõukogude suure looja tark sõna käi kõigi kunstide kohta, kuid eeskätt rahvakunsti kohta, mis oma jõu saab rahva hingest, millele ta omakorda tagasi annab ilu ja rõõmu.

Nõukogude võim on andnud rahvakunstile avaramad võimalused arenemiseks, kui see kunagi varem on olnud. Partei ja valitsus on loonud kõige soodsamad tingimused tema kasvamiseks. Kujunegu juba tänane üldlaulupeo eelõhtu, esimene eesti vabariiklik rahvakunstipidu nõukoguliku kultuuri võimsaks demonstratsiooniks. Elagu XII üldlaulupidu!

Elagu eesti rahvakunst!

Elagu nõukogude kultuur!

Elagu nõukogude rahvaste suur juht ja eesti rahva parim sõber seltsimees Stalin!

NIGOL ANDRESEN

Rahva loodud kunst kuulub jälle rahvale

Praegu avatav rahvakunstiõhtu on kavatsetud XII üldlaulupeo eelmänguks, eesti rahvamuusika, rahvalaulu ja rahvatantsu ning nende uusaegse edasiarenenud vormi demonstreerimiseks. Rahvakunstiõhtu on orgaanilises seoses üldlaulupeoga, ja algse, seni säilinud rahvakunsti ehtsate elementide suuremaks mõjulepääsemiseks, eriti aga tantsude takistamatuks näitamiseks on staadion paremaks ümbruseks kui laulupidude kõlaliseks mõjulepääsuks ehitatud kõlakoda.

Ühenduses meie esimese nõukoguliku laulupeoga, XII üldlaulupeoga, on meile ikka selgemaks saanud see suur võim, mis on rahva enese loomingul, folkloril kui rahva tarkusel, rahva moraali, rahva esteetiliste vaadete ja ühtlasi rahva võitluste kajastajal. Eesti rahvalooming, avaldugu see rahvalaulus, rahvatantsus, rahvapillimuusikas, on seepoolest tähelepandav, et eesti rahva folkloor on orjastatud talurahva folkloor. See on töötava ja võitleva rahva ideoloogia, rahva tarkus, ja võitlusest orjastajate vastu õhkub see rahvatarkus ja rahvakunst. Töö ja töötava inimese rõõmud ja mured minevikus on rahvakunsti ja rahvaluule peamiseks sisuks. Rahvakunsti, rahvaluule ja rahvatarkuse sügav austamine ei tähenda, nagu meie võtaksime läinud aegade tarkusi praeguse arengu suunaks, küll aga on rahvakunst ja rahvaluule meie, nõukogude kunstile ja kirjandusele rahvalikkuse õpetajaks ja hooandjaks sügava ideelisuse taotlemisel meie ajastu, nõukogude ajastu, kõige eesrindlikumas kunstis ja kirjanduses. See töötava ja vabadusttaotleva rahva kunst on meile, sotsialismi ja kommunismi ehitajaile, oma vaimult väga lähedal. Oma esivanemate kunstilist loomingut austame meie eriti selle võitleva iseloomu ja tööinimesele lähedase sisu pärast. Meie hindame kõrgelt rahvaluule, rahvalaulu, rahvatantsu ja rahvamuusika pika arengu

kestel teadlikuks kujunenud vormi, mis ei moodusta omaette väärtust, vaid teenib väljendatavat ideed.

Sügavat lugupidamist tundes mineviku rahvakunsti vastu, ei kujutle me, nagu oleksid selle vormid muutumatud või ideaalsed, eriti aga mitte, nagu kujutaks minevikus loodud ideeline sisu täiuslikkust. Sotsialistlik ühiskond pakub endastmõistetavalt võrratult kõrgemat ideelist sisu, kui seda võis anda feodaalne ühiskond meie rahvakunsti tekkimise ajal. Ei ole ka vorm midagi omaette püsivat, vaid kunsti vorm areneb koos ideelise sisuga. On sellepärast loomulik, et sotsialistliku ühiskonna kunstilooming ei jää paigale rahvakunsti tasemele, vaid koos uue kõrge ideelisusega arendab sotsialistlik ühiskond edasi ka kunstilist vormi.

Tänase rahvakunstiõhtu ettekannetest näeme seda progressi, millesse meie juba oleme astunud. Meie tutvume otseselt rahva seast tulnud rahvapillimeestega, aga samal ajal näeme sellele rahvamuusikale rajatud, kuid juba algsest etnograafilisest vormist edasiarendatud rahvapilliorkestrit. Meie kuuleme vana rahvalaulu ta algsel kujul, kuid samal ajal kuuleme eesti uusaegsete, nõukogulike heliloojate loomingut rahvalaulu rahvusliku vormi edasiarendamisena. Meie näeme rahvatantsu, milles algsed rahvalikud tantsuelemendid on jäetud muudatusteta, kuid mille käsitlus kogu oma rahvaliku ehtsuse juures näitab rahvatantsule rajatud uusaegse tantsu edasiarendamise teed.

Homme ja ülehomme näitab meie suur lauludemonstratsioon, laulupidu, seda teed, mida mööda on sammunud varem ja mida mööda sammub selgema suunaga ning suuremate tulemustega praegu, nõukogude korras, eesti helilooming. See rahvuslik vorm, mida meie tunnetame seal koos sotsialistliku, nõukoguliku sisuga, on saadud meie eesrindlike heliloojate loomingus peamiselt rahvamuusika edasiarendamise teel, kuid teadlikult ühehäälse laulu edasiarendamisega mitmehäälseks, uue ideelise sisu ja vanadest vormielementidest edasiehitatud vormi ühendamisega. See on tee, mida mööda on sammunud oma koori- ja ooperiloomingus heliloojad nagu Eugen Kapp ja Gustav Ernesaks. Ja sellepärast pakub tänane rahvakunstiõhtu tõeliselt sissejuhatuse homsele ja ülehomsele suurele lauludemonstratsioonile ning näitab ühtlasi nõukoguliku muusika ja rahvamuusika, nõukoguliku kunsti ja eesti rahvakunsti ideelist ja vormilist seost. See näitab aga veelgi, kuidas nõukogude võim kõigis oma üksikasjadeski on rahvavõim, kuidas nõukogude kord kasutab ja aktiviseerib rahva kõiki parimaid jõudusid ja rahva parimaid pärimusi. Nõukogude kunsti areng näitab ühtlasi Nõukogude valitsuse, kommunistliku partei ja seltsimees Stalini isiklikku

hoolt rahva suurte kunstivarade teadlikuks edasiarendamiseks nõukogude kunsti loomisel.

Olgu tänane rahvakunstiõhtu ühtlasi panus Nõukogude Eesti uude kunstiloomingusse. Viigu see rahvakunsti ja selle edasiarendatud vormide demonstratsioon rahvakunstist arusaamist ja rahvakunsti õiget nõukogulikku rakendamist ikka kaugemale rahva sekka, tiivustagu see meie nõukogulikke kunstnikke ikka enam kasutama rahvakunsti ja rahvatarkuse suuri varasalvesid.

Kunst, mis on minevikus loodud rahva poolt, kuulub nõukogude korras jälle rahvale.

Rahvakunstiõhtu

Nõukogude ühiskonnas on rahvakunst tihedalt seotud tänapäevaga. Rahvakunst ei ole mitte ainult muuseumides talletatav kunst, vaid see on üks nõukoguliku elu avaldusi, mis rahuldab laiade töötajate hulkade ilunõudeid, andes neile ühtlasi uut energiat ja vaimustust tööks ning võitluseks meie ees seisvate suurte ülesannete edukaks täitmiseks.

Eelöeldut tõestas kujukalt Kadrioru „Dünamo" staadionil toimunud rahvakunstiõhtu, mida oli tulnud jälgima ligi paarkümmend tuhat pealtvaatajat, kes viisid siit kaasa unustamatud elamused.

Juba varakult hakkas 27. juuni õhtupoolikul rahvast voolama Kadrioru „Dünamo" staadioni suunas. See oli otsekui liikuv, katkematu värvilint, mis palistas Narva maantee, Weitzenbergi ja Koidula tänava kõnniteid, võttes enda alla isegi osa sõiduteest.

Kadrioru „Dünamo" staadion...

Loojenev õhtupäike valgustab pastellrohelist väljakuovaali, mida raamistab tihe inimmüür. Piduehtes tribüün on pealtvaatajaist tulvil. Tribüünil on valitsuse liikmeid, partei juhtivaid töötajaid, pealinna ja maakondade eesrindlikke töötajaid, laulupidude veteraane, noorsoo- ja ühiskondlike organisatsioonide esindajaid, Nõukogude armee võitlejaid ja laulupeokülalisi vennasvabariikidest.

Äkki katkeb piduliste rõõmus vestlussumin. Kõigi pilgud on suunatud staadionimurule, kuhu on ilmunud maalilisis eesti rahvarõivais mees. Aeglaselt sammub ta väljaku keskele ja tõstab kummalise muusikariista huultele. Kõlavad ingeri karjapasuna kutsuvad helid.

See on kutse eesti töötava rahva suurele peole...

Ja seda kutset kuuldakse Virus ja Sakalas, Peipsi liivarannikul ning isegi kaugel Sõrves.

Kahel pool tribüüni avaneb tihe inimmüür, mille kaudu hakkab piduplatsile voolama nõukoguliku noorsoo värvirõõmsaid kolonne. See on kaasakiskuv värvide hoovus, ülevoolava elurõõmu suurepärane vaatepilt. Siin on esindatud kõrvuti tänapäeval valmistatud rahvarõivad nendega, mille kaunist mustrit on kudunud-tikkinud juba meie vanaemad või nende emad. Ja uuesti võib veenduda meie iidseid traditsioone omava rahvusliku kultuuri võrratus rikkuses, millest tänapäev võib ammutada ainet, fantaasiat ja eeskuju uue, nõukoguliku kultuuri viljelemisel.

Rahvakunstiõhtu algab ENSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semperi avasõnaga, mille lõppedes kõlavad NSV Liidu võimsad hümnihelid.

Sellele järgnevad ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm. N. Andreseni pidukõne ja Eesti NSV hümn.

*

Tribüüni ette paigutatud poodiumile ilmub rahvarõivais tütarlaps. See on leelotaja Laine Mesikäpp, kelle helisev huige kõlab kutsuvalt läbi sumeda suveõhtu. Selliselt huikasid piigadena juba meie esiemad kauges minevikus, kutsudes noori pärast päevatööd ehavalgusse mattunud nurmedele, aasadele ja metsasaludesse laulma, tantsima ja mängima.

Tänasele peole pole aga kokku tulnud ainult naabertalu või -küla neiud ja noormehed, vaid sadu ja tuhandeid noori. Nende poole pöördubki nüüd leelotaja:

„Viru neidised nägusad,
Saaremaa sulad sõsarad,
Pärnu paremad poisid,
tulge nüüd seltsis laulemaie,
virved, viita veeretama,
ühes seadima sõnada!
Siin on luba lusti lüüa,
paras paika naljatella
meie pikalla peolla,
rõõmupäeval rohke'ella.
Ühte käigu meie hääled,
meie hääled, meie meeled,
ühte sündigu südamed!"

Nii esinejad kui ka peokülalised vastavad leelotajale võimsa, kauakestva aplausiga.

Pidu on alanud.

Poodiumile rivistub Raadiokomitee segakoor, keda juhatab dotsent J. Variste. Koor esitab kaks laulu: E. Aava „Lauliku" ja V. Nerepi „Kuku sa, kägu". Kuulajad on haaratud, ovatsioonid ei taha lõppeda...

Segakoorile järgneb Riikliku Filharmoonia naiskoori esinemine professor A. Karindi juhatusel, kes esitab samuti kaks laulu: M. Saare „Laulu eestvõtja" ja E. Võrgu „Naabri Mari".

Ka naiskoori esinemine saab kuulajate sooja vastuvõtu osaliseks, mis on suureks tunnustuseks koorijuhi ja kollektiivi tõhusale tööle.

Otse maruna vallandub aga nii külaliste kui ka rahvatantsijate vaimustustorm siis, kui poodiumile rivistub Riikliku Filharmoonia rahvarõivais meeskoor, kui ilmub poodiumile Nõukogude Liidu parima meeskoori juht, Stalini preemia laureaat, ENSV teeneline kunstitegelane professor G. Ernesaks.

Ka Riikliku Filharmoonia meeskoor esitab kavakohaselt kaks laulu: M. Saare „Ihkasime ikkest lahti" ja „Jaan läeb jaanitulele". Dirigendi muusikaline elamusrikkus loob lauludest poeetilise, kaasakiskuva ja veenva ettekande. Otse haarav on koori kõlavus, tasakaal ja terviklikkus, kusjuures kollektiiv moodustab otsekui peene ja elastilise, dirigendi igale kunstilisele mõttele reageeriva organismi.

Riikliku Filharmoonia meeskoori esinemine pälvib kuulajate põhjendatud ja kauakestva aplausi.

Teise leelotajana esineb rahvakunstiõhtul Muia Veetamm, kes laulab meie rahva väsimatusest, tema visast ja püsivast tööst:

„Meil on meri õue alla,
kalaranda ukse alla.
Meri on laia ja lageda,
rand on kitsas ja kivine.
Karjub seal mere kajakas,
laulab liiva laglekene.
Võtke noodad, noored mehed,
kalavõrgud, kasvupoisid,
lähme merda püüdemaie,
kalavõrku kastemaie..."

Aplausiga võetakse vastu rahvapillimeeste ilmumine kontsertpoodiumile. Rahvapillimeeste koondansambl esitab J. Zeigeri kaks helitööd — „Runoviisid" ja „Fantaasia", mille ettekannet juhatab autor. Need on

Kõlavad ingeri karjapasuna kutsuvad helid; see on kutse eesti töötava rahva suurele peole „Tulge nüüd seltsis laulemaie . . .!" kõlab Laine Mesikäpa leelo rahvakunstiõhtul. Rahvapillimeeste poolt esitatud „Runoviisid" jutustasid meie esiisade tööst ja võistlusest „Kannel armas, kannel kallis . . ." Maalilisis setu rahvarõivais ning rikkalikes hõbeehteis kaasitajad ja nende keskel seisev auväärne lauluema Anne Vabarna esitavad oma rahvakunsti

Rahvatantsud täies hoos

Riikliku Filharmoonia meeskoor ja Raadiokomitee sega koor rahvakunstiõhtul

Rahvakunstiõhtu; vaade külaliste tribüünile: esireas ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Ed. Päll, EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. N. Karotamm, ENSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semper ja ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm. N. Andresen

kummalised helid, mis jutustavad kuulajaile elust suitsutaredes ja tapvast orjusest mõisapõllul, mis annavad edasi parunite ja tsaarivõimu poolt aheldatud rahva unistused ja lootused kunagi saabuvale paremale ajale. Samas aga asenduvad kurvad helid rõõmsatega, kiireneb rütmgi ning kuulajad on haaratud hoogsast tantsuviisist, mis annab kujukalt edasi laiade rahvahulkade ülevoolavat elujõudu, mida pole võimeline murdma ei tappev töö võõral põllul, peksupink mõisa tallis ega ka kupja kepp, mis vuhises töötajate peade kohal aastasadu.

Ja nüüd hakkavad vanade pillilugude saatel liikuma rahvatantsijad. See on kauaks meeldejääv vaatepilt, see on töös ja mängus karastunud nõukoguliku noorsoo elu- ja liikumisrõõmu jõuline demonstratsioon. Tuhande rahvatantsija esinemine on harva nähtav sündmus, mis kujukalt näitab, et rahvakunst pole ainult muuseumides talletatav kunst, vaid et see on üks nõukoguliku elu avaldusi, mis rahuldab laiade töötajate hulkade ilunõudeid.

Rahvatantsijad esitasid oma avatsüklis rahvatantsud „Tilut-tilut", „Oige ja vasemba" ning „Jooksupolka".

Ja siis kõlavad traditsioonilise „Tuljaku" hoogsad helid. Käharpäised ja osjadena nõtked tütarlapsed liiguvad edasi hüplevail polkasammudel. Neile järgnevad kevadpäikeses pruunistunud noormehed, kelle sportlik rüht reedab ilmselt varjatud jõudu. Ikka kiiremaks muutub muusika, ikka hoogsamaks areneb ka noorte tants, kuni see lõpeb tütarlaste õhkulennutamisega noormeeste tugevais käehaardeis.

Lõpetanud oma esinemise, istuvad tantsijad murule, et jälgida rahvalaulik Anne Vabarna ja tema kaasitajate esinemist.

Maalilistes setu rahvarõivastes ja rikkalikes hõbeehteis kaasitajad ning nende keskel seisev auväärne lauluema Anne Vabarna pakuvad suurepärast vaatepilti. Sügava kummardusega tervitavad nad pidulisi ja alustavad siis oma esinemist.

Anne Vabarna esindab meie rahvalaulikute vanemat põlve, kes omab haruldast improvisatsioonivõimet. Tema loomingu kirjapandud osa ulatub kaugelt üle poolesaja tuhande värsirea. Tänagi on pidulistel võimalus jälgida hallpäise rahvalauliku loomingu sündi, mille sisu kujukalt kajastab kogu meie rahva õnnelikku tänapäeva.

Kaasitajate esinemisele järgneb Riikliku Filharmoonia naiskoori ettekandel kolm laulu: M. Lüdigu „Kiigelaul", G. Ernesaksa „Vokiratas" ja R. Pätsi „Pill oll' helle", mille kunstiküps ettekanne vallandab kuulajate kestva aplausi.

Põhjendatud ovatsioonide osaliseks saab ka kanneldaja Joosep Kotka, torupillimängija Peeter Piilpärgi ja leelotaja Laine Mesikäpa esinemine.

Uudse alana avanes rahvakunstiõhtu külalistel võimalus tutvuda meie esiisade poolt harrastatud jõu- ja osavusmängudega, mida esitasid Tallinna VII Keskkooli õpilased Reet Lohuaru juhtimisel. Koolinoored esitasid neli mängu: vägikaika-vedamist, rebasepüüdmist, loogamängu ja veerekakku, mis sooritati kaasakiskuva uljuse ja jõuküllusega. Poiste humoorikat esinemist kviteeris pealtvaatajate tunnustav aplaus.

Järgnesid segakoori ja rahvapilliorkestri ettekanded. Koor esitas A. Kapi „Üles, üles, hellad vennad", V. Nerepi „Saaremaa" ja M. Saare „Lõppeks", kuna rahvapilliansamblilt kuulsime J. Zeigeri „Nukumängu" ja „Tõrvikutega rongkäigu".

Oma kava teises tsüklis esitasid rahvatantsijad neli tantsu: „Targa rehealune", „Kingsepa-polka", „Neljäpuari" ja „Viru polka", mis sooritati suure tujuküllusega. Ovatsioonid ei taha ega taha lõppeda.

Aplaus puhkeb uuesti, kui poodiumile ilmub Riikliku Filharmoonia meeskoor oma teiseks esinemiseks. Koor esitab H. Lepnurme „Mis viga minu vellel", R. Pätsi „Sööge, langud" ja T. Vettiku „Virulaste tantsu".

Sellele järgneb rahvatantsude kolmas tsükkel: „Mustjala kõrge", „Lepalind" ja „Kaera-Jaan".

Rahvakunstiõhtu esinemiste finaaliks oli meie kehakultuurlaste massivõimlemine, milles ilmnes kujukalt eesti nõukoguliku noorsoo jõuküllus ja terve ning optimistlik suhtumine ellu.

Rahvakunstiõhtu lõppsõna lausus ENSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semper, kriipsutades alla neid suurepäraseid kunstilisi elamusi, mida võtavad tänaselt peolt kaasa nii külalised kui ka esinejad ise.

„Noorte Hääl" nr. 149, 28. juunist 1947. a.

PAUL RUMMO

Rahvakunstiõhtu kogemustest

1946. a. suvel toimunud vabariiklikul laulupäeval katsetasime pidustusi rikastada rahvatantsu-esinemiste sissepõimimisega laulupäeva kavasse. Lauluettekannete vaheajal toimusid rahvatantsijate esinemised laululava-eesisel ulatuslikul estraadil. Säärane kava uuendus sai küll pealtvaatajate sooja vastuvõtu osaliseks, kuid jättis siiski teatud pettumustunde. Ettekanded ei olnud küllalt nähtavad laialdase Lauluväljaku kaugemates osades ja tantsud lõhkusid kontserdi stiililist terviklikkust.

XII üldlaulupeo üksikasjalise kava koostamisele asudes oli selge, et rahvatantse on vaja üldrahvalikel pidustustel demonstreerida, kuid nende rakendamiseks tuli leida uus moodus. Nii tekkis mõte korraldada ulatuslikum rahvaloominguliste pärimuste demonstratsioon, iseseisev rahvakunstiõhtu.

27. juunil 1947. aastal Tallinnas Kadrioru staadionil toimunud rahvakunstiõhtu saavutas paarikümnetuhande-pealise publiku hulgas võrratu menu. Esimene omataoline katsetus õigustas end täielikult ja siitpeale tundub olevat endastmõistetav järgmiste üldlaulupidude rikastamine (lisaks varasemale vabaõhuetenduste traditsioonile) rahvakunstiõhtutega.

Rahvakunstiõhtu oli oma kava mitmekülgsuse poolest, tegelaskonna ja publiku arvult ning organisatsioonilistelt korraldustelt lausa hiiglaslike mõõdetega ja teda ei tihka nimetada esimeseks t a g a s i h o i d l i k u k s katsetuseks. Kuid pole kahtlust, et XIII üldlaulupeo puhul korraldataval rahvakunstiõhtul peame olema võimelised suure sammu edasi astuma saavutatud tasemest.

Keskne koht rahvakunstiõhtul oli rahvatantsul. Need, kes seni olid tavatsenud eesti rahvatantsu selle puht-etnograafilises laadis nimetada tänapäeva jaoks halliks, igavaks ja ilmetuks, pidid nüüd jõudma arusaamisele oma seniste veenete ekslikkuses. Tuhande kaunis rahvarõivas-

tises, distsiplineeritud neiu ja noormehe tants haljal murul tekitas võrratu kunstilise elamuse. Ka säärane väga nappide liigutustega ja monotoonne tants, nagu seda on naiste „Targa rehealune", võitis kõigi pealtvaatajate südamed oma karge iluga.

Etnograafiliselt ehtne rahvatants peab kahtlemata jääma aukohale ka edaspidistel rahvakunstiõhtutel. Ta on õigustatud just siin — vabas õhus ja massiesinemises, kus juures väikeste kollektiivide poolt estraadil ettekantav rahvatants selles laadis tõepoolest võib kiiresti muutuda tüütavaks.

Ülalöeldu ei tähenda seda, nagu peaks tantsuala järgmistel rahvakunstiõhtutel piirduma a i n u l t üleskirjutatud rahvapärimuste tähttähelise jälgimisega. Lisaks etnograafiliselt ehtsate rahvatantsude harrastamisele tuleb meil asuda tantsualase rahvaloomingu sihiteadlikule edasiarendamisele, olemasolevate tantsude rikastamisele uute koreograafiliste nüanssidega. Siin on endastmõistetavalt vaja suurimat delikaatsust, eesti rahvakunsti olemuse põhjalikku tundmist, et mitte sattuda varieteemaigulisse vulgarismi, millest meil hoiatavaid näiteid on esinenud.

Kui tantsuala ja rahvakunsti eriteadlased nüüd kohe asuvad uute teede otsimisele meie rahvatantsu rikastamiseks, siis on mõeldav selle töö esimese vilja nautimine juba järgmisel rahvakunstiõhtul, vähemalt mõningate valikkollektiivide ettekandel.

Uusaegse rahvalaulu „Lepalind" esitamine ringmänguna ei võimaldanud pealtvaatajaile loodetud elamust. Ringmäng pakub lõbu siiski peamiselt aktiivselt kaasategijaile, mitte aga pealtvaatajaile. Küsitavaks muutub ka pseudorahvusliku „Tuljaku" (tantsu) edasijätmine tema senisele domineerivale positsioonile; see tants pole siiski eriti õnnestunud teenäitajaks rahvatantsu loodetavaile novaatoreile.

Tantsu saatemuusika rahvapilliorkestrilt oli rahvakunstiõhtul oma laadilt üldjoontes rahuldav, kuid järgmiseks korraks on vaja taotleda praeguse orkestri vähemalt viiekordistamist ja senikasutamata rahvapillidega täiendamist. Eriti põhjalikult aga on muusikaeriteadlastel vaja rahvapilliorkestri probleemi uurida orkestri iseseisva esinemise seisukohalt, mis praegusel kujul kuidagi ei rahuldanud. Siin on vaja vastava ala asjatundjate senisest suuremat aktiivsust, et järgmisel rahvakunstiõhtul esineda vajaliku väärikusega. EK(b)P KK XVII pleenumi otsus rahvapillide täiusliku tüüporkestri loomiseks on vaja kiiresti ellu rakendada.

Leelotamine on rahvakunstiala, mis on meil praegu peaaegu välja suremas. On veel ainult mõni üksik rahvalaulik, kelle leelotamisoskus on esivanemailt vahetult meie päevini kandunud, ja üksikud noored

leeloharrastajad, põhjalikumalt süvenemata selle rahvakunstiala olemusse, kippusid kalduma leelotamise vulgariseerimise teele. Vennasvabariikide kogemused kui ka meie oma üksikud eeskujunäited (Anne Vabarna) näitavad, et leelotamisel võib iidsele, stiilipuhtale vormile anda täiesti uusaegse sisu. Nüüd on sellele teele asunud ka nooremad leeloharrastajad (L. Mesikäpp, M. Veetamm), ja esimeste üsna õnnestunud saavutustega tutvusime rahvakunstiõhtul. Järgmisel rahvakunstiõhtul tahame kuulda aga palju viimistletumat ja arvukamat esinemist.

Rahvapärased jõu- ja osavusmängud võitsid õigustatult pealtvaatajate südame, ja edaspidi peaks neist osavõtjaid suuremaarvuliselt kaasa tõmbama.

Üksikute rahvapillimeeste-solistide esinemine nii suurel väljakul, nagu seda on staadion, ei pääsenud mõjule.

Rahvalaulude ettekandmine kooridelt sobis sisuliselt hästi rahvakunstiõhtu raamidesse, kuid kava väärtusest ja ettekande meisterlikkusest hoolimata tekitas säärase miniatuurse laulupeo korraldamine päris-laulupeo eelõhtul mõningaid kahtlusi kooride esinemislaadi sobivuse suhtes, ja seda puht-lavastuslikel kaalutlustel. Üldiselt tundus ki, et kogu õhtu kulges lavastuslikult liiga tavalise segakontserdi paljutallatud teid mööda, ja järgmise rahvakunstiõhtu lavastusliku kujundamise eeltöid tuleb viivitamatult alustada, et see kujuneks terviklikuks, pisiasjadeni sujuvaks massiliseks rahvapeoks.

1950. aastal korraldataval rahvakunstiõhtul tahame näha ka Eesti NSV rahvaloomingulistele pärimustele ülesehitatud kutselise laulu- ja tantsuansambli esinemist, mille ellukutsumine ei ole seni veel paigalt nihkunud ja mille poolest vennasvabariigid on meist palju jõukamad.

Esimese rahvakunstiõhtu kogemused, hoolimata üksikuist puudustest, õigustavad täiel määral nende edasiarendamist ja -harrastamist järgmiste üldlaulupidude orgaanilise osana.

KARIN KASK

Vabaõhuetendus „Lembitu"

Suure rahvaliku pidustuse — XII üldlaulupeo — lõppakordiks oli vabaõhuetendus „Lembitu". Laululava, kust päeval oli kõlanud võimas võidu- ja rõõmulaul, oli muutunud hiiglamõõdetega teatrilavaks ja avar Lauluväljak määratu suureks teatrisaaliks, põhjamaa suveöö taevas pea kohal ja puuderoheline palistamas külgi.

Meie rahvas pole üksnes lauluarmastaja, vaid tema süda on avatud kõigile neile kunstiliikidele, millel on lausuda oma sütitav sõna, äratada indu ja tiivustust homseteks tegudeks. Sellest andis tõestust rohketesse kümnetesse tuhandetesse ulatuv rahvahulk, kes oli tulnud jälgima „Lembitu" ettekannet. Veelgi paremaks tunnistuseks oli aga see, kuidas jälgiti vabaõhuetendust. Oli lausa raske uskuda, et ettekannet jälgis nii arvukas rahvahulk, sest säärane pidulik vaikus saatis etendust. See oli vaikus, mis kõneles enda eest samuti nagu ohtrad kiiduavaldused, mis purskasid esile üksikute piltide ning etteastete lõpul.

Rahvahulga vaikne kiindunud jälgimine ütles kõigepealt seda, et ettekanne köitis. Ühtki lavalt tulevat lauset ega ütlemist ei tahetud lasta kaotsi minna. Sündmustik laval, valgustatud kaugetest, Lasnamäe veerule asetatud heledatest prožektorisilmadest, kiskus kaasa, pani üheaegselt samuti mõtlema ning tundma määratu suure rahvahulga. Ta tõi meile lähedale muistse sangarikuju Lembitu, kes pole üksnes mineviku kõrgeks eeskujuks, vaid kes on meie rahva võitlejahinge edasiütlejaks läbi kõigi aegade. Lembitu ja tema võitluskaaslaste armastus oma maa ning rahva vastu, nende ennastsalgav võitlus ja kindel veendumus, et rahvas võib püsida ning elada õnnelikult üksnes vabana ja sõltumatuna, astusid meile vastu kui meie rahva võitlejate läbi sajandite kestnud paremad omadused. Kuigi meid tegelikult eraldavad Lembitust paljud sajandid, tunneme meie samuti: meie tööd ning võitlust kannab sügav armastus oma kodumaa vastu, ja anda endast parim oma rahva hüvan-

guks — see on iga üksiku rahvaliikme elu kauneimaks sisuks; me vihkame kogu südametulega igaüht, kes astub vaenlasena meie rahva õnne teele, — nii ristirüütleid sajandite tagant kui ka fašistlikke okupante lähemast minevikust, ja me mõistame halastamatult hukka neid, kes oma isiklikke huve silmas pidades muutuvad oma rahva reetureiks. Vaadates minevikusündmusi me tunnetame paralleele olevikuga. Seetõttu võib „Lembitu" sisulist valikut vabaõhuettekandeks pidada sobivaks. Ja kui muistse Lehola vanema Lembitu üllas ning tegudele tiivustav kuju on elanud meie päevisse küll proosas ja värsiridades, siis vaevalt küll on tema võitlejateele üheaegselt kaasa elanud selline suur rahvahulk. Vabaõhuetenduse jälgimisel liituvad aga iga üksiku tunded ning mõtted sügavaks elamuseks ja arvukate pealtvaatajate samased elamused moodustavad rahvahulga ühise suure elamuse.

Äratada sügavat ning tiivustavat elamust nii rohkes pealtvaatajatehulgas, nagu seda oli kokku toonud „Lembitu" ettekanne, on ühelt poolt nõudlik ning vastutusrikas ülesanne, teiselt poolt — etenduse õnnestumise korral — saame siin väga väärtusliku ja kauni saavutuse lavakunsti alal. Võrrelgem üksikute teatrietenduste ja vabaõhuetenduse külastajatearvu, ja juba need tõigad annavad meile ettekujutuse ühe ning teise dimensioonidest ja määravad kaalu, mida omab vabaõhuetenduse haarav, nii kunstiliselt kui ka sisult õnnestunud ettekanne. Kui hea lavastus teatris võib igal õhtul kaasa anda väärtusliku teatrielamuse saalitäiele publikule, siis vabaõhuetenduse pealtvaatajatehulka võime arvestada koguni protsentuaalselt kogu meie rahva arvust. Ja kui vabaõhuetendus kutsub selles suures rahvahulgas esile tõelise elamuse, mis annab järgnevatesse tööpäevadesse kaasa uut värsket hoogu ja indu, lisab aina tulisemat leeki meie teotahtele, siis on lavakunst andnud siin nii rahvamasside kunstilise teenindajana kui ka ideoloogilise suunajana ühe märkimisväärsema saavutuse.

Eespool mainitud mõttes võime me vabaõhuetendust hinnata üldjoontes õnnestunuks. Nii lavastaja (Leo Kalmet), näitejuhid (Johannes Kaljola, Alfred Rebane ja Eduard Tinn), lavakujundajad (Pääre Raudvee ja Peeter Linzbach) kui ka näitlejad olid suure tõsidusega ja täie teadlikkusega oma ülesande vastutusrikkusest ettekandesse suhtunud. Võime kahtlemata nentida, et vabaõhuetendus „Lembitu" on meeldejäävamaid ning kaunimaid saavutusi sellel alal. Lavastust kandis selgus ja jõulisus, meie esivanemate võitlus oma vabaduse eest, iseseisva ning sõltumatu rahva õigluse nimel oli nii üksikosatäitmistes kui ka massistseenide kujul iseloomulikult edasi öeldud. Hästi olid tabatud kontrasttoonid meie esivanemate teo ning mõtte sirgjoonelisuse, nende tun-

nete puhtuse, nende käitumise siiruse ja ristirüütlite võltsi palge, valelikkuse ning julmuse vahel. Meie sangarlikkude esivanemate võitlejaprofiil oli ilmekalt välja joonistatud nii vapra ning ülla Lembitu (Valdeko Ratassepp) kui tasakaaluka ja targa isa Niilo (Johannes Kaljola) kujul, nii oma kaotuses veelgi tugevamaks karastatud Vilipäeva lese Ülle (Lisl Lindau), ristirüütlite vihkamises halastamatu ema Reemo (Lo Tui) kui nooruki, Lembitu poja Ihameele (Olev Tinn) kujul. Samasuguse selgusega astus meile vastu usu katte alla pugenud alatu vaenlase tõeline pale, mille eredaiks näiteiks olid munk Alobrand (Voldemar Panso), taani rüütlite juht krahv Albert (Oskar Põlla) ja Riia ordumeister Folkvin (Eduard Tinn). Küllaltki veenvalt oli massistseenides väljendatud Lembitu sügav side oma rahvaga. Siin oli selgesti esile toodud juhi kuju, kes (vastandina Kaupole) pole irdunud oma rahvast, vaid on üks paljudest, kelle võimed, piiritu usk oma võitluse õiglusesse ja armastus oma rahva vastu on seadnud teda juhiks. Kahe juhi kuju — Lembitu ja Kaupo (Ado Hõimre) — elustamisel ning iseloomustamisel avaral vabaõhulaval oli oluline osa massistseenidel, milles rahvahulga suhtumine oma juhtidesse oli selgelt edasi antud.

Lavastaja L. Kalmeti tööd J. Sütiste näidendi „Ristikoerad" ümbertöötamisel vabaõhuetenduseks võib hinnata kordaläinuks. L. Kalmet oli siin lähtunud vabaõhuetenduse spetsiifikast, mistõttu oli laiendatud neid stseene, kus oli võimalik massi rakendada, kuna õige tunduvalt oli kärbitud neid kohti, mis võtsid tsentrisse üksikosalisi ja asetasid rõhu näidendi psühholoogilisele koele. Näidend kaotas oma peenjoonistuse, kuid kasvas oma kontuurides ja põhitoonide võimsas elustamises. Selles mõttes näis, et L. Kalmet oli õieti toiminud.

J. Sütiste näidenditekstile oli lisatud L. Kalmeti poolt epiloog. See kõneles meie esivanemate unistuse täitumisest, nende sajandeid-kestnud võitluse lõpust. Rõõmsalt kõlas siin suveõhe vaba rahva sõna, rõõmsalt ruttasid kaunistes rahvarõivastes neiud, lillekimbud käes, tervitama võitjatena, vabastajatena naasnud punaarmeelasi. Uljalt sõitsid laululava ette sõjaratsud, raskelt ja väärikalt, nagu oma jõudu tundes, veeresid neile järele tankid, kaitsevärvi kestal helendamas „Lembitu". Lembitu nimega tankidel ja Lembitu võitlusvaimuga südames, meie rahva põlvest põlve kestnud armastusega oma maa ja vihkamisega selle röövvallutajate vastu, — selliselt oli võideldud läbi Suure Isamaasõja raskete päevade vabaduse ja parema tuleviku poole. Tumenenud taevafoonil eralduv raketisadu ja seda saatev võidusaluut koos laululava ette rivistunud lilleehteis ratsanikega jäid meelde vabaõhuetenduse võimsakõlalise finaalina.

Lembitu maalinnuses

Lembitu asub sõjateele

XII üldlaulupeo pidustused kujunesid filmioperaatoreile pingelisteks tööpäevadeks

Minevikuainelisele näidendile vabaõhuetenduse raamides säärase kaasajaga tihedalt siduva epiloogi liitmist võib pidada kõigiti sobivaks. Siiski tundus, et epiloogi teostus ei jõudnud siin täiel määral järele lavastaja kavatsustele. Elades kujutlustes juba kaasa järgnevaile hiiglaüritustele vabaõhuetenduste kujul, tahaks siin tulevikus näha ja kuulda veelgi võimsamat, veelgi jõulisemalt kõlama jäävat etenduselõppu.

Kui vabaõhuetendust „Lembitu" võib vaadata ilusa kordaminekuna XII üldlaulupeo pidustuste raamides, kui ettekanne tõestas, millise huvi ning elamuslikkusega meie töötava rahva hulgad sellest osa võtsid, siis oleks tulevikuperspektiivis vajalik suunata vabaõhuetendustele kui lavakunsti ühele avaldusvormile senisest enamat ning järjekindlamat tähelepanu. Tuleks küsida, kas poleks mõeldav vabaõhuetenduste sagedasem ja perioodilisem korraldamine. Ühenduses sellega tuleks mõelda vabaõhulavastuste kui teatri valdkonda kuuluva ühe kunstiharu, seejuures nii oma esituse kui ka haaravuse mõõteilt kõige suuremamõõtelise, spetsiaalsemale viljelemisele. Eelkõige oleks siin tarvis vabaõhuetenduse jaoks eriti kirjutatud, tema esitusvormist ja mõõteist lähtuvat lavateost. Arvestades ühe vabaõhuetenduse ulatuslikku haaravust, ei tohiks tunduda nõue otse vabaõhu-ettekandeks kirjutatud näidendi järele koormavana või väheolulisena meie kirjanikele. Tulevikuperspektiivis tahaksime näha järjest täiuslikumaid tulemusi vabaõhulavastuste nii tehnilise kui ka kunstilise teostuse osas, ja siin on parimateks õpetajateks saadud kogemused, seda ka meie viimasest suurüritusest — vabaõhuetendusest „Lembitu". Suunates pilku juba meie järgmisele, XIII üldlaulupeole, tahaks aga küsida, kas poleks mõeldav anda selle lõppakord muusikalise vabaõhuetendusega?

P. UUSMAN
Eesti NSV Raadiokomitee esimees

XII üldlaulupidu raadios . . .

Eesti XII üldlaulupidu tõi Eesti NSV Raadiokomiteele ulatuslikke ülesandeid nii laulupeo ettevalmistamise perioodil kui ka otse peopäevadel. Ringhääling on kaasaja tehnika vahend, mille kaudu saab muusikat ja sõnalist kava levitada piiramatu arvuga kuulajaskonnale. Vastavalt nendele tehnilistele omadustele on Nõukogude Ringhääling kujunenud võimsaks masside poliitilise ja kultuurilise kasvatamise vahendiks. Erilist tähtsust ja seisukohta omab Ringhääling muusikakultuuri levitamisel. Sellepärast on arusaadav Eesti NSV Raadiokomitee suur huvi tähtsaima poliitilise ja muusikalise suursündmuse — XII üldlaulupeo vastu. Sellepärast on arusaadav kogu Ringhäälingu kõigi vahendite rakendamine laulupeo ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 178, 3. märtsist 1945. a., millega otsustati korraldada XII eesti üldlaulupidu, pööras ühtlasi suurt tähelepanu koorilaulude arendamisele üldse. See seadis Raadiokomitee ette ülesande teha omalt poolt kõik võimalik eesti esimese nõukoguliku üldlaulupeo ettevalmistamiseks ja koorilaulu arendamiseks. Selleks otsustas Raadiokomitee järsult suurendada paremate kooride esinemisi Ringhäälingus. Kuid ühtlasi astuti samm, millel oli suur tähtsus eesti muusikaajaloos: 15. oktoobril 1945. a. rajati esimene eesti elukutseline segakoor — Raadiokomitee segakoor dotsent Jüri Variste juhatusel. Koori võeti vastu lauljaid ainult range valiku alusel ja ta seadis endale ülesande kujuneda eeskujulikuks segakooriks, kelle alatised ja pidevad esinemised Ringhäälingus võiksid olla eeskujuks meie rohkearvulistele isetegevuslikele kooridele. Laulupeo ettevalmistuskäik näitas, et koor oma ülesannet on suutnud täita. Sama eesmärki taotles Raadiokomitee ka meie tuntud kooride, eesotsas Riikliku Filharmoonia meeskoori esinemistega tema juhi, Stalini preemia

laureaadi prof. Gustav Ernesaksa juhatusel. Et laulupeo ettevalmistamist teostada süstemaatiliselt, selleks viidi saatekavva kindel saade pealkirjaga „XII üldlaulupeo saade". 1945. a. korraldati 7 sellist saadet, 1946. a. 26 saadet ja 1947. a. 20 saadet. Need saated koosnesid esinemistest, milledes laulupeo juhid andsid organisatsioonilisi ja kunstilisi näpunäiteid laulupeo ettevalmistamiseks; esinemisele järgnes kontsert laulupeo repertuaarist või jälle spetsiaalne laulude õpetamine laulupeo üldjuhtide poolt. Sel viisil olid üldjuhid tulevase üldkoori lauljatega kontaktis juba kahe aasta kestel enne XII üldlaulupidu. Peale ülalmainitud kooride esinesid neis saateis veel Riikliku Filharmoonia puhkpilliorkester Leopold Vigla juhatusel, Riikliku Filharmoonia naiskoor prof. Alfred Karindi juhatusel, Jaan Tombi nimelise Keskkultuurihoone naiskoor Ado Velmeti juhatusel, Tallinna Tööndusliке Kooperatiivide Peavalitsuse naiskoor Johannes Tamvergi juhatusel, Tallinna koolide õpilastest moodustatud lastekoor prof. Riho Pätsi juhatusel. Sõnavõttudega esinesid XII üldlaulupeo peakomisjoni esimees Eduard Päll, peakomisjoni esimehe asetäitja Nigol Andresen, peakomisjoni liikmed Johannes Semper, Paul Rummo jt.

Nende spetsiaalsete saadetega rööbiti avaldati hulk materjali päevauudiste saadetes, „Kodumaatundides" ja mujal. Laulupeo populariseerimine laiades rahvahulkades, selle sidumine vabariigi ees seisvate järjekordsete poliitiliste, majanduslike ja kultuuriliste ülesannetega, — see oli Raadiokomitee siht, mille teostamine muutus seda intensiivsemaks, mida enam ligines XII üldlaulupidu. Laulupeo ettevalmistamise käigus ei saa nimetamata jätta vabariiklikku laulupäeva, mis korraldati Tallinnas 21. juulil 1946. a. See kujunes laulupeo peaprooviks. Ringhäälingu töö suhtes näitas vabariiklik laulupäev, et uuesti ehitatud laululava omab head akustikat, mis võimaldab tehniliselt laitmatut hiiglakooride raadioülekannet. Kuid ühtlasi näitas see, et olemasolevat tehnilist aparatuuri on tarvis täiendada ja et saatekava-kaadrit on tarvis põhjalikult ette valmistada pidustuste reportaažiks ja muudeks vastavasisulisteks saadeteks.

Raadiokomitee tegevuse aluseks XII üldlaulupeo puhul sai Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P KK määrus nr. 8, 28. märtsist 1947. a., millega Raadiokomiteed kohustati teostama raadioülekanne eesti XII üldlaulupeost.

Selle vastutusrikka ülesande juurde asus Raadiokomitee põhjalikkusega, millist varem ei ole tuntud Eesti Ringhäälingu ajaloos. Kodanliku korra ajal koosnesid raadioülekanded laulupidudest ainult improviseeritud reportaažidest, mis sisaldasid enamasti toimuvate sündmuste pealis-

kaudset kirjeldust; see vaheldus stuudiost antavate heliplaadikontsertidega, sest ka parim improvisaator ei ole võimeline kirjeldama palju tunde kestvaid peosündmusi. Raadiokomitee otsustas kõrvale heita selle meetodi ja Ministrite Nõukogu ja Keskkomitee määrusega antud ülesande teostada kõrgel tehnilisel ja sisulisel tasemel.

Ülesande teostamiseks moodustati eriline laulupeosaadete toimetus sm. Jaan Rummo juhatusel. Laulupeosaadete toimetus moodustas rea alltoimkondi. Kokku kuulus eritoimetuse koosseisu 30 inimest.

Toimetus koostas kõigepealt üksikasjalise tegevusplaani, mille kohaselt tuli enne kõike teostada toimetuse koosseisu teoreetiline ettevalmistus seoses laulupeoga. Selleks korraldati 20-tunniline seminar, milles käsitleti järgmisi aineid: laulupidude ajalugu, üldlaulupeo repertuaar, reportaažitehnika, kõnetehnika, reporteri ja tehniku koostöö jne. Lektoritena esinesid Stalini preemia laureaat prof. Gustav Ernesaks, Felix Moor, Harri Kõrvits, Kaarel Toom jt.

Õppuselt siirduti laulupeosaadete teoreetilisele ja praktilisele ettevalmistamisele.

Millised olid peamised laulupeosaated?

1. „Dünamo" staadionil toimunud rahvakunstiõhtu ülekanne ja reportaaž 27. juunil 1947. a.

2. Laulupeo rongkäigu reportaaž 28. juunil 1947. a.

3. Laulupeo kontsertide ülekanne ning reportaaž 28. ja 29. juunil 1947. a.

Et koguda materjale reportaaži käsikirja koostamiseks, selleks saadeti Raadiokomitee poolt välja üle 800 kirja, enamasti peost osavõtvate kooride juhtidele. Vastused neile kirjadele võimaldasid toimetajatel põimida reportaaži käsikirjadesse andmeid mitte ainult kooride ajaloost, vaid ka nende tublidest lauljatest, stahhaanovlastest, eesrindlikest talupoegadest jne. Samuti kasutati ära XII Üldlaulupeo Bürool olemasolevad andmed. Ka töötasid toimetuse liikmed muuseumides, raamatukogudes, arhiivides, tutvusid üksikasjaliselt peokorralduse plaanidega jne. Näiteks sm. Elfriede Aljas, kelle ülesandeks oli teha reportaaži rahvakunstiõhtust, tutvus juba varem isiklikult tähtsamate rahvapillimeestega ja leelotajatega, töötas andmete kogumiseks Muusikamuuseumis ja konsulteeris paljude eriteadlastega. Selle töö tulemuseks oli 50-leheküljeline käsikiri-materjalikogu, mis sisaldas andmeid rahvapillimeestest, ülevaateid rahvamuusikast, rahvatantsust, rahvarõivaist jne. Veelgi ulatuslikum oli laulupeo rongkäigu reportaaži käsikiri. See käsikiri sisaldas rikkaliku andmestiku Eesti ajaloo, geograafia, etnograafia, folkloori, muusika, rahva kunstilise isetegevuse ja muudelt aladelt, seotuna

XII üldlaulupeoga ja nõukoguliku ülesehitustööga, eriti viie aasta plaani täitmisega.

Samuti suur töö tehti ära vestluste ja usutluste ettevalmistamiseks, mida saadeti laulupeo kontsertide vaheaegadel otse laulupeo-väljakult, kus selleks puhuks oli üles seatud Raadiokomitee reportaažauto. Esinesid töölised, talupojad, üldjuhid, vanad lauluveteraanid ja teised, kes jutustasid oma muljetest suurest peost.

Neile laulupeo peamistele saadetele eelnes peo-eelsel paaril nädalal rida eelsaateid, näiteks iga päev raadio saatekavas olnud „Laulupeo märkmik" eesti ja vene keeles, mis sisaldas igasugu informatsioonilisi teateid laulupeost, reportaažid saabuvate kooride vastuvõtust jne. Kõik Tallinnas laulupeo puhul toimunud tähtsamad kontserdid anti edasi raadio kaudu, nende hulgas valikkooride kontsert „Estonia" kontsertsaalist, Gustav Ernesaksa ooper „Pühajärv" „Estonia" teatrist.

Ulatuslike välisülekannete ja reportaažide teostamine eeldab tugevat raadiotehnilist baasi. Raadiokomitee tehnilise baasi tugevdamiseks lasti 1. maiks 1947. a. käiku reportaažauto, mis sisaldab kaasaja raadiotehnika viimaseid seadeldisi. Ilma selle autota poleks Raadiokomitee olnud võimeline nii suureulatuslikult laulupeosaateid toimetama.

Edasi ehitati Raadiokomitee poolt ülekandepunkt laululava parempoolsesse torni. Ülekandepunkt varustati spetsiaalsete võimendajatega, mida abistamise korras Eesti Raadiokomiteele laenutas Leningradi Raadiokomitee. Ka ehitati ülekandepunkt ühte majja Narva maanteel, kust rongkäigu ajal vaheldumisi Võiduväljakul asuva reportaažautoga ja laululava ülekandepunktiga anti reportaaži toimuvast suursündmusest.

Et jäädvustada laulupeo hiiglakooride kontserte, selleks võeti kogu laulupidu Eesti Raadiokomitee poolt helilindile. Samuti Eesti Raadiokomitee palvel saatis Üleliiduline Raadiokomitee Tallinna oma helilõikebrigaadi kõrgesagedusmagnetofonidega, kes ka teostas laulupeo kontsertide helisalvestamise. Need heliülesvõtted omavad suurt väärtust järgmiste üldlaulupidude juhtidele, kes nende läbikuulamise teel võivad omandada kogemusi XII üldlaulupeost.

Eesti Raadiokomitee vahendusel teostati XII üldlaulupeost saateid ka Moskva saatejaamade jaoks, mis levitasid eesti koorilaulu kogu NSV Liidu määratu suurel territooriumil ja ka erisaadetes välismaadele.

Kõneldes Ringhäälingust ja laulupeost ei saa märkimata jätta NSV Liidu Sideministeeriumi süsteemis töötava Tallinna ringhäälingujaama (410 m) ja Tartu saatja (578 m) häireteta tööd, samuti Tsiviilõhukaitse lühilainejaama (24 m) tööd. Nagu nähtub saabunud andmetest, oli eesti laulupidu kuuldav Prantsusmaal, Põhja-Aafrikas, Kalifornias ja mujal.

Sellest kõneles ka XII üldlaulupeo peakomisjoni esimees seltsimees Eduard Päll, kes laulupeo lõppkõnes ütles:

„Kogu eesti rahvas elas kaasa nendele suursündmustele, kes otsekohe väljakul nautides laulurõõmu, kes raadiovaljuhääldaja juures kuulates enneolematult võimsat laulukontserti, sest raadiosaatjad kandsid eesti rahva laulu eetrisse üle kogu maailma."

Raadiokomitee töötajatel on suur heameel, et nad võisid oma tööga kaasa aidata XII üldlaulupeo heaks kordaminekuks, et nende töö abil laul nõukogulikust tööst ja loomingust võis edasi heliseda üle vabariigi piiride vennasrahvastele, et see sai kuuldavaks kogu maailma töötajatele.

E. NITTIM

Eesti NSV Kinokroonika Tallinna Stuudio toimetaja

. . . *ja filmis*

Et väärikalt jäädvustada XII üldlaulupidu, selleks tehti Kinokroonika Tallinna Stuudiole ülesandeks filmida XII üldlaulupeo sündmused loomulikes värvides. Et loomulikes värvides filmi valmistamine vajab pikemat aega, siis otsustati peale selle valmistada veel 400-meetrine must-valge lühifilm, mis linastati meie vabariigi kinoteatreis juba Nõukogude Eesti 7. aastapäevaks. Lühifilmi stsenaariumi koostas ja ülesvõtted teostas Kinokroonika Tallinna Stuudio režissöör S. Savenko. Filmilindile jäädvustati laulupeoliste ja külaliste saabumine pealinna — Tallinna. Näeme kauneis rahvarõivais laulupeolisi meie pealinna tänavail ja parkides, kus kõikjal valitseb pidumeeleolu. Köitvalt on esitatud rahvatantsijate, rahvapillimeeste, leelotajate ja valikkooride esinemine Kadrioru staadionil toimunud rahvakunstiõhtul. Kinoekraanil elustuvad taas lauljate hiigla-rongkäik ja pidustused laulupeo-väljakul. Võimsalt ja kindlalt kõlab ühendatud kooride ettekandes Nõukogude Eesti hümn. Samuti filmiti sünkrooniliselt laulupeol suurt poolehoidu võitnud Riho Pätsi „Lepalind" ühendatud naiskooride ettekandes.

Filmimistööde pearõhk pandi 900-meetrise loomulikes värvides dokumentaalfilmi valmistamisele. Siin ulatas kangelaslinna Leningradi Kinokroonika Stuudio meie noorele kinostuudiole oma abistava käe, andes Tallinna stuudio kollektiivile abiks oma asjatundjad värviliste filmide valmistamise alal. Saabusid Leningradist režissöör Nikolai Komarevtsev, värviliste filmide spetsialist insener Jakov Blumberg ja operaator Anatoli Pogorelõi. Kahe stuudio parimatest jõududest koostati filmigrupp, kes hakkas teostama filmimistöid kirjanik Paul Rummo poolt koostatud stsenaariumi järgi. Selles operatiivgrupis töötasid režissöör Nikolai Komarevtsev, peaoperaator Vladimir Parvel, operaatorid — kahekordne Stalini preemia laureaat Vladimir Tomberg ja Anatoli

Pogorelõi. Filmi direktoriks määrati Kinokroonika Tallinna Stuudio asedirektor Arkadi Pessegov ja helioperaatoriks Herman Vahtel. Filmi saatemuusika koostamine tehti ülesandeks helilooja V. Reimanile. Viimane koostas saatemuusika ka Stalini preemiaga auhinnatud filmile „Nõukogude Eesti".

Tallinna saabumisel asusid Leningradi Kinokroonika töötajad koos Tallinna stuudio grupiga tegema ettevalmistusi esimese eesti värvilise filmi valmistamiseks. Kollektiivi ühiseks sooviks oli valmistada värviline laulupeofilm selliselt, et ta kunstiliselt ja kinotehniliselt väärtuselt võiks olla ühel tasemel Nõukogude Liidu parimate värviliste filmidega „Kivilill" ja „Nooruse paraad". Nagu üldiselt teada, omandasid Nõukogude Liidu ülalmainitud värvilised filmid möödunud aastal toimunud rahvusvahelisel kinofestivalil esimese koha. Pealegi pakuvad eesti kaunivärvilised rahvarõivad häid võimalusi kõrgeväärtusliku värvilise filmi valmistamiseks.

Režissöör Nikolai Komarevtsev — pärast tutvumist Paul Rummo poolt koostatud laulupeo filmi stsenaariumiga — asus koostama stsenaariumi režissööri-varianti. Samaaegselt asus operaatoritegrupp insener Blumbergi juhtimisel korrastama ja kohandama kaameraid värvilise filmi võteteks. Aegsasti enne suure peo algust oli eeltöödega jõutud niikaugele, et võidi asuda proovivõtete tegemisele.

Filmimistööde kõrgpunkt saabus koos pidustuste kulminatsiooniga. Värvilisele lindile jäädvustati lauljate saabumist kõigist Nõukogude Eesti osadest, rahvakunstiõhtut, pulbitsevat elu Lauluväljakul, kooride ja orkestrite esinemist.

Filmis elame veel kord läbi neid suuri pidupäevi, mil kogu meie vana pealinn oli ainus kirev, värvidesse, lilledesse ja lippudesse uppuv kaleidoskoop. Filmis näeme, kuivõrd tihedalt on rahvakunst seotud kogu eesti töötava rahvaga. Kaugel saartel, eraldatumais kohtades, valmistub rahvas suurele peole. See film jutustab eesti rahva armastusest oma iidse rahvakunsti vastu, mis ühendab kogu rahva tahte, mõtted ja tunded.

Värviline film XII üldlaulupeost linastub kõigi vennasvabariikide ekraanidel. Ta annab nõukogude inimestele võimaluse näha kogu värvikülluses eesti rahvusliku kultuuri õitsengu demonstratsiooni.

XII üldlaulupeost osavõtjate muljeid

Pärast XII üldlaulupidu toimus Toompea lossis Eesti NSV Ülemnõukogu koosolekute saalis XII üldlaulupeost osavõtnud vennasvabariikide esindajate ja Nõukogude Eesti ajakirjanike kokkusaamine. Huvitavat ja muljeterikast koosolekut juhatasid EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. A. Raadik ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja sm. N. Puusepp, kes andsid külalistele lühikese ülevaate meie laulupidude tähendusest ning eesmärkidest ja palusid külalisi avaldada oma muljeid ja hinnanguid möödunud pidustuste kohta. Vaevalt on eesti noorele nõukogulikule kultuuriloomingule kunagi varem antud nii ülistavaid tunnustusi, kui andsid seda nüüd siiras vaimustuses meie vennasvabariikide väljapaistvamad kirjanduse ja kunsti esindajad. Kuid nad juhtisid tähelepanu ka mitmele väiksemale puudusele, mille kõrvaldamine kindlustaks XIII üldlaulupeole veelgi suurema menu.

Koosolekule oli kogunenud üle 60 ajakirjaniku ja külalise, nende seas ülemaailmse kuulsusega kujur, Stalini preemia laureaat sm. M. Manizer, kirjanikud sm. V. I. Roždestvenski Leningradist ja sm. Radionov Moskvast, heliloojad Blanter, L. Vigner jt., VNFSV Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimees sm. J. Goldberg, Valge-Vene NSV Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimees sm. G. Tsõtovitš, esindajaid Läti, Leedu, Usbeki ja Aserbaidžani vennasvabariigist, kesk- ja kohalike ajalehtede esindajaid jt.

Koosoleku kestel kirjutasid külalised oma hinnangu möödunud laulupeo kohta kauniköitelisse mälestusalbumisse, luues sellega huvitava dokumendi meie esimesest võidu-laulupeost.

Väliskülaliste sõnavõtte pressikonverentsil

Siit võib palju õppida

Hindan kõrgelt selle ulatusliku suurpeo mitte ainult kunstilist, vaid ka poliitilist tähtsust.

Esineksin palvega selle peo juhtkonna ning partei ja valitsuse poole, et laulupeo kogemused saaks kiiremini jäädvustatud teaduslikkudes töödes. Nimelt seepärast, et Nõukogude koolides valitseb praegusel ajajärgul suur huvi laulu ja kooride vastu. Paljude eriteadlaste poolt on koostatud uued lauluõppekavad koolidele. Jälgides seda pidu ning tutvunedes olukorraga koolides, kultuurimajades ja klubides, ilmneb, et siit võiks palju õppida. On olemas eesti komponistide teoseid, mis käsitlevad kooride organisatsioonilist ja metoodilist tööd, ning oleks soovitav, et neid kiiremini tõlgitaks vene keelde, et nad saaksid terve nõukogude rahva ühisvaraks. Sellest oleks suur kasu.

Tuleb märkida, et meie organisaatoritel loomingu alal ning eriti nõukogude komponistidel, alates Moskvast ja Leningradist, tuleks õppida oma vennasrahvalt eestlastelt loomingulise sideme süvendamist rahvaga. 1940. a. ma viibisin Eestis ja mul oli juhus vestelda muusikategelastega. Eesti koorilaul on põhiliselt loodud eesti rahvalaulu alusel, heliloojad räägivad siin rahvaga ühel keelel. See on suur saavutus, sest sellest unistavad heliloojad, ning need kogemused tuleks ka meie heliloojatel tarvitusele võtta. Sellega ma ei vähenda meie heliloojate väärikust, vaid tahan rõhutada, et kino on kõige demokraatlikum, kuid koorikultuur on veel demokraatlikum: tal ei ole mänguriista, selleks, et laulda, ta ei vajagi seda.

Eesti heliloojad mitte ainult ei tunne rahvalaulu, vaid nende looming on niivõrd lihtne ja kättesaadav, et igaüks elab seda kaasa.

Tahaksin veel tähendada, et selles peitubki see võlu ja väärtus, et laulupeol polnud lavastaja kätt, vaid et siin laulis capella. Sellise koorikollektiivide kultuuri kõrge taseme juures (4-häälne naiskoor, 4-häälne meeskoor, 4-häälne segakoor) võiksime oodata mitte ainult eesti rahva heliloojate laulude ettekandmist, vaid eeskätt Nõukogude Liidu heliloojate loomingu ning euroopa ja vene klassikateoste esitamist.

Lubage tänada selle ergutava naudingu ja õppetunni eest, mida andis meile see suurpidu oma haruldase organiseeritusega nii esinejate kui ka kuulajate poolt.

A. J. ANISSIMOV,
Leningradi Riikliku Konservatooriumi professor

Saadud muljed on unustamatud

Üldlaulupeol viibin Nõukogude Kunstnike Liidu esindajana. Saadud muljed sellest suureulatuslikust üritusest on tohutud.

Need on emotsionaalsed tunded rahvapeost, sellest loomulikust ja võimsast rahva ühtsusest, need on võrdlematud ja unustamatud muljed.

Emotsionaalsete tunnete kõrval tekib aga terve rida tõsiseid mõtisklusi nähtu ja kuuldu üle, mõtisklusi kunsti osast meie ning meie rahva elus.

Meie, kunstnikud-professionaalid, püüame rahvast kasvatada kommunismi vaimus, see on meie elu ja kunsti siht ning sellele pühendame oma anded. Rahvakunst on suur probleem, millega vähe tegeldakse, kuid see laulupidu näitas, et sellega tuleb tegelda.

Tahaksin eriti esile tuua seda muljet, mis saadi rongkäigust laulupeo-väljakule. Fantaasiarikaste rahvarõivaste elus-

tamine ja tarvituselevõtmine avaldab kunstnikule oma võõratu mitmekesisusega ja kirevusega kirjeldamatut mõju. Rahvarõivad mõjusid eriti efektselt võrreldes teiste tegelastega, kes kandsid tavalist, nüüdisaegset rõivastist. See fakt ei kõnelnud kaasaegse rõivastise kasuks; viimane ei pakkunud seda haaravat vaatepilti, mis andsid vanad rahvarõivad. See vormilt rahvuslik kunst annab edasi tema sotsialistliku sisu.

Lõpuks avaldan suurt tänu peo organiseerijaile ja korraldajaile tulemusrikka töö ja külalislahkuse eest, millega rahvast ja tema juhtkonda vastu võeti.

M. MANIZER,
kujur,
Stalini preemia laureaat

Laul on rahva tiivad

Tänan südamest kalleid seltsimehi selle haruldase esteetilise naudingu eest, mida eesti rahva suurepärane laulupidu meile pakkus.

Nõukogude rahvaste kultuuris omab laul tähtsat kohta, laul väljendab rahva hinge ning laul arendab ulatuslikke loomingulise inspiratsiooni võimalusi. Kunagi ütles Aleksei Maksimovitš Gorki rahvalaulu kohta, et — „laul on rahva tiivad". Ja nüüd siin meie vennasvabariigis, Nõukogude Eestis, nägime me seda imposantset lendu, rahva fantaasiat, rahva tarkust.

Esimesest pilgust köidab tähelepanu asjaolu, et see on tõeliselt rahva üldine pidu, et siia on kogunenud igast vabariigi nurgast inimesi oma lauludega ja oma mitmekesiseis rahvarõivais.

Pidumeeleolu valitses kõikjal, tundus, et kõik võtavad osa sellest rahvalaulu ja -loomingu ülevaatusest, kõik on sel-

lest vaimustatud. Selle haruldase vaatepildi juures paistis eriti silma suur distsiplineeritus, mis on küllaltki raskesti läbiviidav niisuguse suurejoonelise ürituse juures.

Vääriks siinkohal öelda, et „jah, eesti rahvas mitte ainult ei armasta laulu, vaid ta oskab teda säilitada, edasi anda põlvest põlve ning kehastada õilsamaid lootusi ammu möödunud rõhumise ja kannatuste aegadest, millest laulud jutustavad, olles seega oma heledate elukülgede looja".

Selles peos oli palju hämmastavat. Mind hämmastas mitte üksnes laulukollektiivide ühtsus, kus grandioosne koor laulis absoluutse tõsiduse ja korralikkusega, vaid mind hämmastasid ka kuulajate näod, kes ei lausunud ühtki sõna sel hetkel, kui kõlas laul, mind hämmastas nende hoolikas suhtumine rahva kultuurisse. Arvan, et eesti XII üldlaulupidu kujuneb meie vennasvabariikidele rõõmustavaks õppetunniks, sest meil on palju õppida niisuguselt rahvalt, kelles ilutunne elab orgaaniliselt ning kelle tiivustavad laulud lendavad kaugele meie Nõukogude maa avarustesse.

V. J. ROŽDESTVENSKI,
kirjanik

Rahva tihe side kunstiga

Meie, moskvalased, oleme harjunud suurte massidega rahvapidustustel ning kõigil on veel meeles rahva osavõtt Moskva olümpiaadidest Gorki-nimelises kultuuripargis, kuid sellegipärast jättis see laulupidu unustamatu mulje. Laulupeol viibisid Moskva kultuuriparkide töötajad ja rahvapidustuste organisaatorid, ning me ammutasime siit palju.

Mis rõõmustab ja hämmastab kõige rohkem? Massilisus, tõeline massilisus, milles leidis hiiglasliku väljenduse rahva tihe side kunstiga. Hämmastab laulupeo haruldane organisatsiooniline läbiviimine; meil on palju õppida neilt organi-

saatoreilt, kes suutsid liikuma panna nii suuri rahvamasse, elustada rahvakunsti ning näidata, kuidas tuleb organiseerida sellist rahvapidu.

Üpris rõõmustab meeskoori kõrge kultuuriline tase. Esinemisel ilmutas ta haruldast meisterlikkust, ning rea laule, mida me kuulsime, võime julgesti võtta oma lemmiklaulude repertuaari. Neid laule hakkab siis laulma ka vene rahvas, ja soovitav oleks, et see sünniks juba lähemas tulevikus.

Ja lõpuks, mis eriliselt rõõmustab ja paelub, on see hoolitsus, mida partei ja valitsus osutavad rahvaloomingule ja rahvalaulule, sest selles seisab kunsti tõelise õitsengu pant.

Siinkohal mõned ettepanekud seoses laulupeo läbiviimisega.

Tahaks, et see ei oleks mitte ainult organiseeritud kollektiivide meisterlikkuse pidu, vaid tahaks laulupeol mingil määral kuulda ka solistide esinemist. Samuti tahaks, et laulupeol, mis kestab 2—3 päeva, rahvas ise annaks hinnangu ja märgiks ära parimaid kollektiive, et korraldataks omavaheline võistlus ja premeeritaks parimaid, selleks et ergutada kollektiivide ja üksuste meisterlikkust.

Ettepanekuna võiks kõne alla tulla, et massiline rongkäik oleks rikastatud ka teatrikunstitegelaste esinemistega; siin oleks laialdast tegevust näitejuhtidel.

Lõpuks avaldame oma tänu suurpeo korraldajaile ergutava ja edasiviiva naudingu eest, mida meile valmistas eesti rahva haruldane ja suurejooneline pidu.

J. GOLDBERG,
VNFSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimees

Mõõteilt ennenägematu rahvakunsti triumf

Valge-Vene Kunstidevalitsuse nimel avaldan tänu kutse eest eesti rahva laulupeole. See laulupidu oli ainulaadne nähtus mitte ainult Nõukogude Liidu, vaid kogu maailma ulatuses. See oli oma mõõteilt ennenägematu rahvakunsti triumf, laulu triumf.

Mina saabusin siia veidi varem ning mul õnnestus külastada mitte ainult kõiki laulupeoga seoses olevaid üritusi, vaid ma viibisin ka „Estonia" kontsertsaalis meeskoori kontserdil. See suurepärane koor on üks parimaid Nõukogude Liidu koore. Mul oli juhus teda kuulata juba Moskvas, kus ta näitas oma hiilgesaavutusi, kuid seal ta ei saanud nii elavalt esile tuua oma võimeid kui siin, omal pinnal, kus tundus, et laulurõõm ümbritses kunsti, et rahvas armastab oma heliloojaid. Ainult pool aastat on sellest möödas, kui kuulsin koori esinemist Nõukogude Liidu pealinnas Moskvas, kuid selle aja jooksul on koor tublisti kasvanud.

Eesti laulukunstist võiks palju rääkida, kuid siin tuleks eriti märkida saavutusi sel alal. Tahaksin veel mainida, et sellisel kõrgel tasemel olevad koorikollektiivid võiksid julgesti oma repertuaari võtta vene klassikute ja lääne-euroopa heliloojate loomingut. Selleks on ulatuslikud võimalused, kuid kõiki neid võimalusi pole kasutatud; tulevikus tuleks aga seda arvestada.

XIII eesti rahva laulupeol ei saa me olema üksikute esindajatena, vaid tuleme delegatsioonidena ja ekskursioonidena selleks, et seda algatust edasi kanda nõukogude vennasvabariikide pinnale.

G. TSÕTOVITŠ,
Valge-Vene NSV Kunstidevalitsuse esindaja

Mul on raske leida sõnu, et anda õiget hinnangut sellisele suurejoonelisele pidustusele.

Sõites Eesti vennasvabariiki, meid saadeti teele sõnadega: „Teie sõidate, ja meie kadestame teid." Kui me Moskvas kohtusime bakuulastega, siis nad ütlesid meile: „Võite õnnelikud olla, et sinna sõidate." Jah, tõesti, meie oleme õnnelikud, sest saime viibida niisugusel haruldaselt värviküllasel suureulatuslikul peol.

Kui saabusime linna, oli juba märgata rahva ülev meeleolu; nägime värvirikkalt kaunistatud linna ning töötajaid, kes olid kibedasti ametis viimaste ettevalmistustöödega suurteks pidupäevadeks.

28. juuni on unustamatu päev. Palju võib jutustada sellest haaravast peopäevast. Terves selles rahva suurpeos on tunda korraldajate tõhusat loomingulist tööd. Nägime, et siin hakatakse laulu harrastama juba madalast east: esinev lastekoor — see on tulevikukoori idu.

Siin osutatakse suurt tähelepanu laulutundidele, ning see on äärmiselt tähtis. Lapsed omandavad kogemusi, mida pidevalt edasi arendatakse; selles on näha heliloojate ja kunstitegelaste suur kasvatuslik töö ning nende tihe side rahva massidega, nad on kokku sulanud rahvaga. Vaimustus, millega heliloojaid rahva poolt välja kutsuti, iseloomustas, et rahvas tunneb oma heliloojaid ja austab neid massi ees.

Siin ilmnes, et mitte üksnes koorikollektiivid polnud osavõtjad, vaid osavõtjana esines terve kuulajaskond, terve rahvas, kes iga laulu soojalt ja koduselt vastu võttis. Niisugune suhtumine loob koduse õhkkonna ja on väga näitlik.

Eesti rahvalt leiduks palju õppida rahvalaulu arenemiskäigu kohta. Meil Aserbaidžanis on omad rahvalaulud, omad traditsioonid, omad rahvaluuletajad, kes loovad muusikat ja laulu. Meil tuleks eriti omandada seda massilisust ning kultuurasutiste töötajail tuleks muuta oma seisukoht massiliste ürituste läbiviimises, kaasa tõmmates terve rahva. Eesti rahva laulupeo kogemused näitasid, et ei tule mitte kokku kutsuda 400—500 inimest, vaid et on võimalik organiseerida tuhandeid inimesi ning näidata rahva loomingut rahva masside osavõtul.

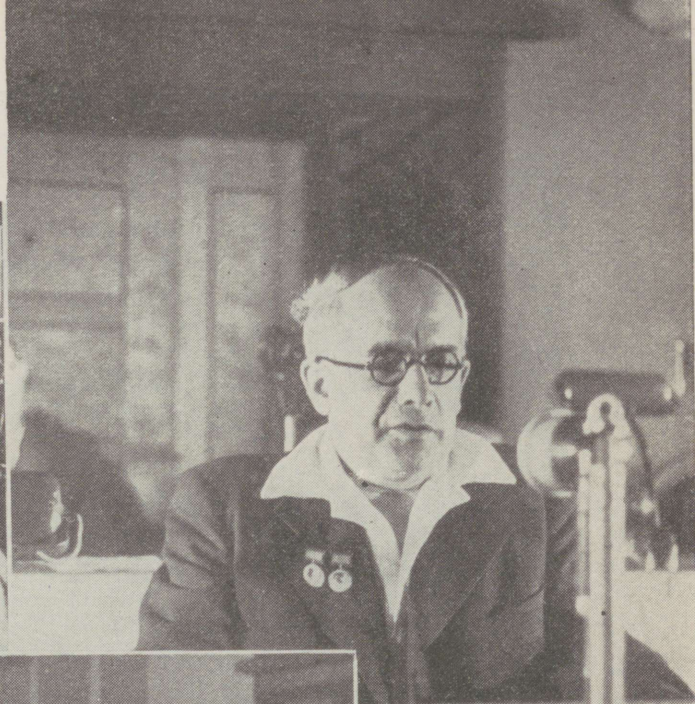

ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi külalisteks olid Kadrina Mittetäieliku Keskkooli noored lauljad

Pressikonverentsist osavõtjaid

Stalini preemia laureaat, skulptor sm. M. Manizer jutustab oma laulupeomuljeist

Koorijuhtide vastuvõtult: ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Ed. Päll tänab koorijuhte tehtud töö eest

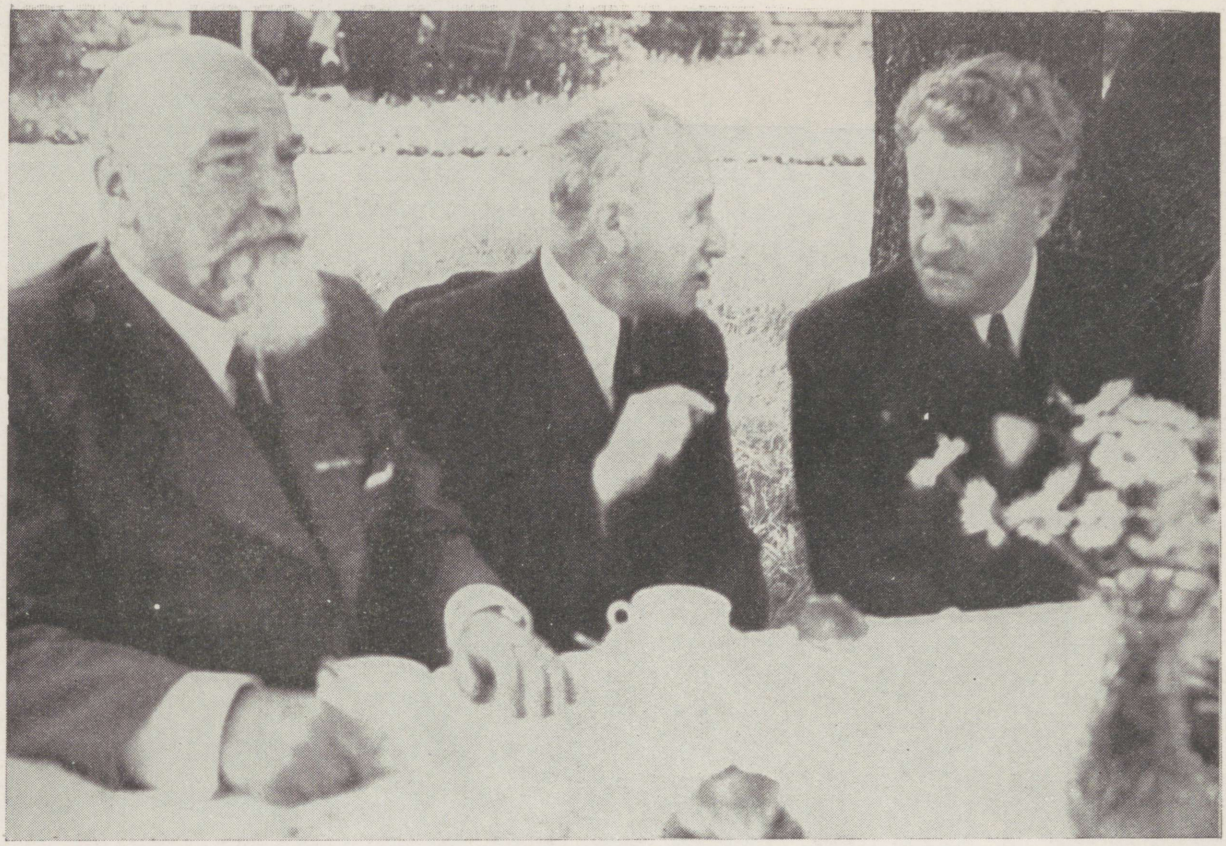

Moskva Konservatooriumi professor sm. M. Raiski, Üleliidulise Poliitiliste ja Teadusalaste Teaduste Levitamise Ühingu tegevliige sm. G. Poljanovski ja EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. N. Karotamm koorijuhtide auks korraldatud vastuvõtul

Koorijuhtidele ja laulupeotegelastele aukirjade kätteandmisel 12. sept. 1947 Ülemnõukogu Presiidiumis

Tundub, et instrumentaalmuusika — pasunakoorid — ei oma küllalt kõrget taset, kuid see on arusaadav. Arvan, et pasunakoorid ei ole mitte eesti rahvuslikud orkestrid. Eesti rahvuslik muusikariist on kannel ning seda tuleks arendada ja rahvahulkadesse viia, luues juba tulevaseks laulupeoks selle muusikaala esinemise täies ulatuses. Käesoleval laulupeol on selles osas vähe näidatud, kuid seda tuleks tulevasel laulupeol arvestada.

Avaldan südamlikku tänu. Palun edasi anda soojemaid tervitusi selle eesti rahva unustamatu suurpeo juhtkonnale ning korraldajaile.

H. PISMAN,
Aserbaidžani NSV Ministrite
Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutiste
Komitee esimehe asetäitja

Tohutu organisatsioonilise töö tulemus

See, mis meie siin kolme päeva jooksul nägime, on kirjeldamatu ja raske on leida sõnu, et väljendada seda, mis meie Läti delegatsioon neil päevil läbi elas.

See, mis me nägime, on tohutu organisatsioonilise töö tulemus. Viibides rahvakunstiõhtul ja laulupeo kontsertidel, olime meeldivalt üllatatud sellest haruldasest organiseeritusest, mis kõikjal valitses.

Ma arvan, et tulevikus võiks kõne alla tulla teatud hinnang kooride esinemise suhtes, soovitav, et isegi enne laulupidu. Kui koorid omavahel võistlevad, siis on see laulude sõda, kus ka antakse hinnang. Hiljem, laulupeol, on koorid ühendatud ning toovad rahvale esile kõik oma võimed.

Mulle näib, et tulevikus saab eesti rahvas veel paremini esitama oma laule ning edasi arendama seda kultuuri selleks, et tulevasel laulupeol näidata veelgi kõrgemat taset.

Meil Lätis on ka olemas laulupidude traditsioon. Tuleval aastal täitub esimesest laulupeost 75 aastat ja lähemate aastate jooksul korraldame ka Lätis üldlaulupeo. Eesti rahva

üldlaulupidu on meile heaks kooliks, kust me saame eeskuju selle ürituse läbiviimiseks.

Läti delegatsiooni nimel avaldan tänu partei ja valitsuse juhtkonnale ja suurpeo korraldajaile selle tähelepanu eest, mida osutati Läti delegatsioonile ja kõigile külalistele, ning selle haarava vaatepildi eest, mis meile võimaldas tutvuneda eesti muusika ja lauluga.

Loodame, et tulevasel Läti NSV laulupeol me näeme Eesti ja teiste vennasvabariikide esindajaid endi juures külalistena.

A. ABOLIN,
Läti NSV esindaja

On ühiseid jooni leedu lauluga

Möödunud aastal toimus Leedu NSV-s laulupäev. Esimesel sõjajärgsel aastal oli seda raske korraldada, kuid ta oli küllaltki suurearvuline: 12 000 osavõtjat kõigist Leedu maakondadest.

Tahaksin siin ära märkida mõned üksikud momendid eesti XII üldlaulupeost. Ta on meile heaks õppetunniks lähemas tulevikus korraldatava sama ürituse läbiviimise juures.

Väga huvitavad on üksikud, äärmiselt kõrged musikaalsed momendid laulus. Hoolimata sellest, et ma ei ole tuttav eesti rahvalauludega, tundub, et siin on põhialuseks rahvas. Põhiline laulu astmiku ehitus erineb küll leedu laulust, kuid on siiski ühiseid jooni, ja see on iseloomustavaks kõigi laulude juures, nimelt mitmehäälelisus.

Oskus juhtida 7—8-tuhandelist koori, isegi lastekoori, näitab, et siin on loodud kindel alus ning et eesti rahva laulutraditsioon küünib sügavale ajalukku.

Mis puutub vabaõhuetendusse, siis on see suurepärane kavatsus ning selle läbiviimiseks on palju võimalusi, kuid kõiki neid võimalusi pole kasutatud. Selle vabaõhuetenduse epiloog

oleks võinud olla suurejoonelisem. Siin oleks võinud kasutada kolmandikku laulupeo kooridest ja sellega saavutada imposantsemat mõju. Lavastuse poolest on selleks palju võimalusi, kuid nad on jäänud kasutamata.

Eriti silmapaistev on laulupeo tugev organisatsiooniline külg. See on äärmiselt tähtis ning hindamisväärne nii suure ürituse puhul.

Lõpuks avaldan tänu selle suurepärase kunstilise naudingu eest, mille osaliseks sai Leedu delegatsioon.

S. KUMPENJA,
Leedu NSV Kunstidevalitsuse esindaja

Väliskülaliste hinnanguid mälestusalbumis

„Heal" on vaenlane, — ta nimi on „parem"

Mulle, juba palju aastaid muusikapedagoogika alal töötanud vanale elukutselisele muusikamehele, hakkas eesti muusikakunst meeldima juba esimestest päevadest alates, kui 1941. aastal tutvusin ja sõbrunesin Moskvasse evakueerunud eesti muusikameestega. Möödunud kuue aasta jooksul muutus see tutvus ja sõprus kindlamaks, ja käesoleval silmapilgul on see minu suhtes üheks kõige väärtuslikumaks asjaoluks.

Äsja lõpulejõudnud XII üldlaulupidu oli nagu lõppakordiks sellele kuus aastat kestnud raugematule huvile, mida ma tunnen eesti muusikakultuuri vastu. See laulupidu lõi minus lõpliku veendumuse eesti rahva suures ja erakordses muusikaandes, kelle laululooming on sügavalt rahvalik ja orgaanilises seoses tema üldise kultuuriga.

Siinkohal ei tahaks ma korrata seda, millest olen juba palju kordi rääkinud ja kirjutanud, nimelt eesti professionaalse kui ka isetegevusliku muusikakunsti kõrgest tasemest, vaid ütlen ainult, et kui kellelegi on palju antud, siis võib ja tuleb temalt ka palju nõuda.

On öeldud juba palju kiidusõnu. Need kõik on siirad ja täiel määral pälvitud. Niihästi koorijuhte, kohalikke muusikaõpetajaid kui ka laulupeopäevade peakangelast — lauljate massi —, samuti ka nende unustamatute pidustuste hiilgavaid organisaatoreid, keda tuleb küllaldasel määral ja väärikalt hinnata, peavad paljude aastate kestel tänutundega meeles kõik need, kellele sai osaks õnn olla nende loominguliste edusammude tunnistajaiks.

Vana prantsuse rahvasõna ütleb: „heal" on vaenlane, — ta nimi on „parem".

1950. aastal toimub XIII üldlaulupidu. Selle ajani on jäänud ainult kolm aastat. Osavõtjate arvult ja oma tähtuselt niivõrd grandioosse sündmuse jaoks on see aeg muidugi lühike, kuid täiesti küllaldane, et juba praegu hakata mõtlema selle peale, mida tuleks ja mida võiks teha selleks, et XIII laulupidu oleks parem XII laulupeost, et rahvalooming ei tarduks mingisuguste, olgugi küll et ilusate vormide raamidesse, et rahva loov mõte viiks kunsti väsimatult edasi, üha rohkem avastades ammutamatuid võimalusi, mis peituvad rahvamassides.

Tahaksin siinkohal avaldada tekkinud mõtteid; võib-olla osutuvad mõned neist kasulikuks XIII üldlaulupeo organiseerimisel.

Kõigepealt tundub mulle soovitavana, et iga laulupidu algaks kantaadivormis loodud fundamentaalse teose esitamisega, mille tekst kajastaks eesti rahva saavutuste kõige kujukamaid ja iseloomulikumaid momente teoksiloleva või möödunud viisaastaku ülesannete täitmisest. Selle tekstis ja muusikas peab väärika vastupeegelduse leidma mitte ainuüksi kogu rahva tööheroism, vaid ka üksikute isikute ja käitiste kangelasteod. Võitlus selle au eest, et leida jäädvustamist niisuguses ajaloolises kantaadis, võiks saada võimsaks tõukejõuks, mis mobiliseerib uute töökangelastegude sooritamisele. Sellise kantaadi võiks esitada kogu mitmetuhandelise kooridemassi, orkestri ja solistide osavõtul, ja see oleks samal ajal ka väärtuslikuks dokumentatsiooniks igast laulupeost.

Edasi peaksin ma kasulikuks, et laulupeo pealtkuulajate hulgas korraldataks ankeet. On tarvis, et ka rahvas ise oleks oma laulupeo kritiseerijaks.

XII üldlaulupeol üleelatud rõõmu eest avaldan sügavat tänu asutistele ja isikuile, kes andsid mulle selle õnneliku võimaluse, ja soovin kõige palavamalt edu XIII laulupeo ettevalmistamisel ja korraldamisel.

M. RAISKI,
kunstiteaduste doktor, teeneline kunstitegelane,
Moskva Lenini ordenit kandva
P. I. Tšaikovski nimelise Riikliku
Konservatooriumi professor

Lahkume sügava rahuldustundega

Au suurepärasele eesti rahvale, kes esitas oma anderikast kunsti — oma silmapaistvat koorilaulu. Oma kauni kunsti alal seisid koorijuhid (nii üld- kui ka üksikute kooride juhid) kõrgel tasemel.

Soovime andekale eesti rahvale, ta heliloojaile, dirigentidele, koorijuhtidele, lauljaile ja kultuuriesindajaile õitsengut.

Meie, esindajad gruusia rahva poolt, kellel on silmapaistev koorilaulu- ja muusikakultuur, olime hämmastatud ja kütkestatud kõigest sellest, mida me nägime ja kuulsime 27., 28. ja 29. juunil 1947. aastal. Lahkume sügava rahuldustundega ja rõõmuga hinges.

ŠALVA MŠVELIDZE,
Gruusia Nõukogude Heliloojate Liidu esimees, Stalini preemia laureaat

GOGO KOKELADZE,
Vabariikliku Rahvaloomingu Keskmaja direktor, helilooja, teeneline kunstitegelane

Andekalt eesti rahvalt ooper järgmiste pidustuste kavasse

Tallinnas veedetud päevad jäävad kauaks meelde. Mööda tänavaid sammub noorte ja elurõõmsate noormeeste ning neidude rühmi, laulud suus ja värvirikkad rahvarõivad seljas. Eks anna see tunnistust nõukogude korra määratu suurest elujaatavast jõust!

Ainult umbes kolm aastat tagasi sai Eesti uuesti vabaks. Pole veel jõutud välja ravida raskeid sõjahaavu, kuid juba pulbitseb rõõmsameelse rahvaloomingu läte väga jõuliselt

Pidustuste ulatus, nende haruldaselt hea organiseeritus, esituse erakordselt kõrge tase — kõik see annab tunnistust sellest, et Eesti Nõukogude vabariigi juhtivad töötajad on õieti arvestanud selle sündmuse määratu suurt poliitilist ja kasvatuslikku tähtsust, asudes täitma õilsat ja suurt ülesannet — anda traditsioonilisele massilaulupidude vormile uus, nõukogulik sisu ja tõeliselt üleriiklik ulatus.

Möödunud aastal viibisin vabariiklikul laulupäeval Vilniuses. See oli mitte ainult organiseeritud väiksemas ulatuses, vaid peale selle toimus see kui kitsapiiriline kultuurharidustöö üritus, kui üritus, mis kuulub ainuüksi „kunsti kompetentsi". Nüüd võtavad kõik naabrid ja kõik NSV Liidu vennasvabariigid arvesse kogemusi, mis omandati Eestis, kes võib olla uhke sellele, et ta esimesena näitas neile kätte õige tee.

Järgmisele laulupeole (millest tahaksin samuti osa võtta) soovin uut edu mitte ainult arvuliste saavutuste plaanil, vaid ka repertuaari suurema rikastamise näol nõukogude heliloojate kaasaegsete lauludega ja eesti rahva uute lauludega.

Ja hea oleks, kui pidustuste lõpul esitataks ooper, milleks muusikaliselt andekal eesti rahval on olemas kõik võimalused.

Veel kord aitäh pakutud esteetilise naudingu eest.

M. BELJAVSKI,
„Sovetskoje Iskusstvo" kaastööline

Muljeid ja soove tulevikuks

Kunst on rahva hingeks. Kunsti kaudu võib kõige paremini tundma õppida rahva rahvuslikku iseloomu, tema ideaale ja püüdlusi, tema mõtteid ja lootusi. Seepärast võimaldasid need mõningad päevad, mis me veetsime Tallinnas XII üldlaulupeol, oma lühidusest hoolimata eesti rahvast palju rohkem tundma õppida, teda mõista ja temale vaimselt läheneda.

Laulupeod — suurepärane traditsioon eesti rahvakunstis — on rahva sügava ja siira lauluarmastuse loomulikuks avaldu-

seks, mis on saanud tähtsaks osaks tema igapäevases ja vaimses elus. Ent inimene, kes armastab laulda, on hea inimene! Ja need eesti lauljate mitmetuhandelised massid — lauluharrastajad, kes tulid ära oma kodudest ja panid kõrvale oma töö, et laulupeost osa võtta, ja sadadesse tuhandetesse küündiv pealtkuulajate ja -vaatajate hulk, kes kolme päeva kestel täitis Lauluväljakut, see suurepärane kord ja kogu plaani läbimõeldus, kogu olukorra suur pidulikkus, — kõik see ei või tekitamata jätta ka sügavat sümpaatiat ja austust rahva vastu, kes nii hästi oskab laulda ja oskab nii väga laulu armastada.

Moskvas tuntakse hästi silmapaistvaid eesti muusikakunstnikke — Eugen Kappi, Gustav Ernesaksa, Tiit Kuusikut, Bruno Lukki, Anna Klasi ja teisi. Viimaste aastate jooksul toimunud üleliidulistel muusikavõistlustel ja -ülevaatustel on eesti muusikamehed alati saavutanud parimaid kohti ja oma kõrge muusikakultuuriga võitnud üldise tähelepanu. V. Alumäe, R. Matsov, H. Sepp, S. Tamarkin, G. Taleš ja teised noored muusikakunstnikud on pälvinud Moskva ja Leningradi tunnustuse. Nende esinemised võimaldasid luua kujutlust silmapaistvast muusikatasemest Eestis.

Kuid laulupidu muutis meie kujutluse eesti rahva kunstist võrratult avaramaks ja sügavamaks. See näitas, et eesti heliloojate, lauljate, dirigentide, pianistide ja viiuldajate parimad saavutused on üldise eesti rahvaliku muusikakunsti avalduseks, et professionaalne kultuur Eestis ulatub oma sügavaimate juurtega rahvamassidesse ja rahvakunsti. See professionaalse kunsti ja rahvakunsti orgaaniline seotus tagab kindlasti, et kunst edasi areneb ja eesti muusikamehed uute saavutusteni jõuavad. Lahkudes Tallinnast tahaksin avaldada sügavat austusetunnet eesti rahva vastu ja tema juhtide vastu, kes on seda oivalist traditsiooni erksalt mõistnud ja toetanud.

Lõpuks tahaksin avaldada mõningaid soove tulevikuks.

Järgmise laulupeo puhul võiks rohkem filtreerida repertuaari, et välja valida tõeliselt parim. Sellel laulupeol esines toredate rahvalike laulude ja eesti heliloojate uute laulude kõrval kohati ka kahvatuid ja vähem huvitavaid laule. Peale selle tuleks kõne alla r e p e r t u a a r i l a i e n d a m i n e. Üksainuski gruusia laul, näiteks „Suliko", aitaks kaasa gruusia muusika populariseerimiseks. Eriti on vaja tihedamat suhtlemist vene muusikakultuuriga. Järgmiseks laulupeoks tuleks

väljapaistvamail eesti heliloojail ehk koostada erikantaat à capella koori jaoks.

Oleks hea, kui jällegi hakataks harrastama varasemat traditsiooni — kooridevahelist võistlust, muidugi välja valides parima.

Paremini tuleb läbi mõelda kontsertide vorm, sest siin oli mõningaid pikalevenitamisi, kordamisi jne.

E. GROŠEVA,
muusikaarvustaja

Eesti rahval on väga rikas muusikakultuur

Eesti XII üldlaulupidu on kahtlemata väga suureks sündmuseks mitte ainult Nõukogude Eesti, vaid ka kogu Nõukogude Liidu kunsti arenemisloos. Neil pidustustel on määratu suur poliitiline ja kunstiline tähtsus rahvusliku kultuuri edasiarenemise teel.

Me võisime ise veenduda, et eesti rahval on väga rikas muusikakultuur. Kõigil Nõukogude Liidu rahvail on midagi õppida eesti rahvalt oma rahvusliku kultuuri rikastamiseks. Ainult vastastikuse õppimise teel võib areneda nõukogude rahvaste sõbraliku pere kultuur.

Soovin eesti rahva muusikakultuurile ja muusikategelastele — heliloojaile, dirigentidele ja lauljaile — õitsengut ja edu edaspidiseks.

MUHTAR AŠROFI,
Usbeki NSV rahvanäitleja,
Stalini preemia laureaat

Ebatavaliselt kõrge koorilaulukultuur

Esmakordselt oli mul võimalus näha niivõrd grandioosset vaatepilti, kuid tähtsaim ei seisne mitte vaatepildis, vaid tähtsaim seisneb eesti rahva ebatavaliselt kõrges koorilaulukultuuris. Selline määratu suur mass suutis laulda väga harmooniliselt, painduvalt, dünaamiliselt ja ebahariliku intonatsioonikindlusega. Minu kui eriteadlase jaoks oli siin väga palju kasulikku ja huvitavat. Õnnitlen kõiki juhtijaid ja osavõtjaid.

A. RÕBNOV,
Moskva Lenini ordenit kandva Suure Teatri koormeister

Ootan järgmist kohtumist 1950. aastal

Meie Usbekistanis tunneme suurt huvi eesti rahvaloomingu vastu. Sedakorda oli meil võimalus eesti rahva tähelepanuväärset kunsti kogu ta toreduses näha ja kuulda. Oleme uhked sellele, et mõned Eesti NSV riigitegelased on viibinud meil, päikesepaistelises Usbekistanis. See on kaasa aidanud meie sõpruse tugevnemiseks ja vastastikuste tutvumispüüete tekkimiseks meie rahvaste vahel kultuuri- ja kunstiküsimustes. Tänan küllakutse eest!

Kannatamatult ootan järgmist kohtumist 1950. aastal.

D. TADŽIJEVA,
Usbeki NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimees

Väliskülaliste sõnavõtte ajakirjanduses

Arvukad sõnavõtud ajakirjanduse veergudel kajastasid samuti neid suurepäraseid muljeid, mida vennasvabariikidest kohalesaabunud laulupeokülalised viisid kaasa Nõukogude Eesti üldrahvalikelt peopäevilt, XII üldlaulupeolt.

Muljeid laulupeolt

Eesti XII üldlaulupidu hämmastas meid kõigepealt oma massidega. Olen korduvalt viibinud NSV Liidu vabariikide pealinnades rahvalikel muusikapidustustel ja olümpiaadidel. Kuid see, mis nägin Tallinnas, ületas kõik seninähtu.

Kui peaaegu poolteist tundi üle Võiduväljaku voolas lõppematu kirju lindina traditsiooniline lauljate rongkäik, siis oli raske uskuda, et see rahvahulk, kes võiks moodustada terve linna elanikkonna, mahub laululavale ja esineb ühtse laulukollektiivina. See oli tõepoolest haruldane vaatepilt. Kontsert, kus laululava mahutab 26 000 lauljat ja kus ääretu rahvahulk kattis avara rohelise muru ning mäenõlvaku, purustas kõik senised kujutlused kontsertidest ja sarnles pigem tohutu muusikateatriga.

Siin polnud esinejaid ja kuulajaid selle sõna tavalises mõttes, s. t. kui kunsti „tootjaid" ja „tarbijaid". Siin oli tohutu lauluentusiastide hulk, kes oli kogunenud laulupeole kollektiivseks musitseerimiseks. Publik koosnes samasugustest entusiastidest, kes aitasid tugevdada seda üldist laulurõõmu.

Iseloomustav on see, et reageerimine igale armastatud numbrile puhkes enne kõike ja kõige tormilisemalt lauljate eneste hulgas. Koor nõudis esimesena kordamist, kutsus välja ja austas tormiliselt populaarseid heliloojaid ja koorijuhte. Iseloomustav on ka see, et nii heliloojad kui ka koorijuhid tundsid end ühevõrra kodusena dirigendipuldis, koheldes lauljatehulka kui ammusi sõpru.

Eesti laulupeo kõige silmapaistvamaks jooneks on massilisuse ja kõrge professionaalse kultuuri ühendus. Ülatavalt mõjus mitte ainult kooride suur arv, vaid ka nii suure lauljatehulga saavutused laulukunsti alal. Ei tohi unustada, et kõik laulud esitati à capella (saateta), et kõik esitatud laulud on kirjutatud neljahäälsele koorile ja need on enamikus rajatud komplitseeritud ning peentele polüfoonilistele võtetele. Paljud laulud on väga omapärased ja keerukad oma harmooniakeelelt. Kõige selle juures on lihtsalt hämmastav, et paljutuhandeline lauljatehulk laulis kõik laulud absoluutse korralikkusega, ideaalse intonatsiooni- ning diktsioonipuhtusega, mida võib kadestada mitte ainult iga laulukoor, vaid ka iga kõrgekvaliteediline solist. Mitte vähem imetlusväärne oli selle grandioosse kollektiivi ergas reageerimine koorijuhi tahtele. See ilmnes eriti selgesti kordamiste puhul, kus juhipulti tulnud laulu autor saavutas koorilt hoopis uusi, peenimaid interpretatsioonivarjundeid.

See rahva laulukultuuri kõrge tase on loomulikult seotud kogu laulupidude liikumisega Eestis. Need teed ja meetodid, millega eesti muusikamehed saavutasid nooditundmise ja elementaarsete koorilaulu aluste tundmise massilise leviku rahva hulgas, väärivad kõige hoolikamat uurimist ning tundmaõppimist. Peaaegu kõik külalised NSV Liidu vennasvabariikidest, kes viibisid laulupeol ja võtsid osa laulupeo tulemuste arutamisest, juhtisid tähelepanu sellele, et kõigil NSV Liidu rahvastel tuleb ulatuslikult tundma õppida ning omandada eesti koorikultuuri loomingulisi ning professionaalseid kogemusi.

Laulupeo korraldajate suureks teeneks on see, et nad tuginesid oma töös sel alal olemasolevaile väärtuslikele eesti rahva traditsioonidele. See side traditsioonidega ilmnes kõigepealt repertuaari valikus, mille suure osa moodustasid Eestis populaarsed koorilaulud, mis olid kõlanud juba endistel laulupidudel. Samuti võtsid laulupeost osa ka paljud endiste laulupidude lauljad ning koorid.

Kuid ainult see tuginemine traditsioonidele ei tinginud ettekande kõrget taset. Otsustavat osa etendas hoolikas ettevalmistus käesolevaks laulupeoks. Me tundsime igal sammul eesti muusikategelaste ennastsalgavat tööd ja suurimat hoolitsust, mida laulupeo kordaminekule pühendasid Eesti NSV valitsus ning kommunistlik partei.

*

Mõtlesin laulupeo kontserte külastades korduvalt järgmise küsimuse üle: missuguseid printsipiaalselt uusi kunstilisi võimalusi annab nii ebatavaliselt suur kollektiiv?

Tajusin neid uusi väljendusvõimalusi eriti selgesti rahvatantse vaadates. Esimesel pilgul kujutas see vaatepilt lihtsat tantsupaaride ja tantsurühmade „summat". Kuid tegelikult ei võrdunud see lihtsa „summaga", vaid lõi uue kunstilise kvaliteedi. See polnud enam kodune tavaline tants, vaid rahva suure rõõmu ning pidulikkuse monumentaalne väljendus. See oli terve sümfoonia värve ning rütme.

Koorikollektiivide massilisuses tajusin esmajoones kunstilis-psühholoogilist uudsust, loomingu ulatuslikema kollektiivsuse poolt sünnitatud vaimustust, mitte aga niivõrd uudsust kõlavuse omadustes. Füüsiliselt tajutava kõla suhtes mõjus see massikoor nõrgemalt, kui seda lauljatehulka vaadates võis arvata. Võib-olla põhjustasid seda akustilised tingimused vabas õhus või ka mõned teised seni uurimata põhjused. Märgin ainult siinkohal ära, et häälte jõud ei tundunud võrduvat nii paljude häältega. Kõige jõulisemad olid ühte liiki koorid (mees-, nais-, lastekoor) ja helikõlavuselt nõrgim oli segakoor. Huvitav on see, et kõige rikkalikumalt ja kompaktsemalt kõlas meeskoor, kes arvult oli esinevatest kollektiividest kõige väiksem. Küsimus koori kõlajõust ja nii suure lauljatehulga parimatest esinemistingimustest on väga oluline ja väärib põhjalikku uurimist.

*

Laulupeo kontsertide kava andis kuulajaile ülevaate kogu eesti laululoomingu mitmekülgsusest. Me kuulsime hulga tähelepanuväärseid laule, mis kuuluvad eesti kunstile nii tüüpilisse rahvuslik-patriootliku lüürika žanri. Säärased on kõigepealt Miina Härma, Konstantin Türnpu, Aleksander Lätte, Mihkel Lüdigu jt. laulud. Nende laulude menu tunnistab nende suurt populaarsust.

Kuid nende kõrval kõlasid ka uued eesti laulud, noore Nõukogude Eesti laulud. Mõnedes neis on tajutav uudsus mitte ainult muusikas, vaid ka kirjanduslikus tekstis. Eestis on juba tekkinud uued massilaulud, milles kaasaegne ideeline sisu reformib vana laulu muusikastiili ja sünnitab uue, dünaamilisema laulustiili elemente. Säärased on näiteks Eugen Kapi, Alfred Karindi, Tuudur Vettiku, Gustav Ernesaksa, Lydia Austeri jt. laulud.

Täiesti omapärane võlu on eesti heliloojate elu-olulistel lauludel. Need on enne kõike peened lüürilised miniatuurid või väikesed laululistantsulised skertsod. Neis lauludes on raske vahet teha originaalse loomingu ja rahvameloodiate ümbertöötamise vahel. See pole ka üllatav, sest etnograafiline materjal ja komposiitorlik kultuur on omavahel sügavas suguluses.

Suur edu oli A. Vedro „Midrilinnu mängul", mis oma sisult meenutab vene muinasjuttu tulilinnust. Muusikakeelelt võib seda laulu võrrelda sääraste meistrite töödega, nagu Leontovitš (Ukraina) ja Kopitas (Armeenia). Eriti meeldejäävad olid ühe eesti parima koorilaulumeistri prof. Riho Pätsi „Lepalind" ja „Jaan läeb jaanitulele". Sügava mulje jätsid M. Härma „Tuljak", M. Saare „Tantsides" ja G. Ernesaksa suurepärane „Jüriöö marss", millel oli suur menu juba Moskvas Riikliku Filharmoonia meeskoori kontsertidel. Ära tahaksin ka märkida vene laulude — A. Aleksandrovi „Laul merele" ja V. Muradeli „Raudtahtel Stalin juhtis meid" — suurepärast ettekannet.

Lõpuks lubaksin endale mõned märkused koorilaulu repertuaari ning loomingu suhtes. See, et eesti koorid ning koorilaulude loojad on suutnud rahva lemmikžanri, koorilaulu viia nii kõrgele muusikakultuuri tasemele, on nende suur teene. Kuid sellest ei järgne veel, et traditsiooniline laulužanr peaks olema eesti koorilaulutegelaste ainsaks huviobjektiks. Säärane ülesannete piiramine oli aga kuni viimase ajani tüüpiline isegi kõige paremate eesti koorikollektiividele.

Nende kollektiivide kultuur on säärasel tasemel, et nad võiksid julgesti oma repertuaari võtta maailma klassikateoseid, suuri koorivorme.

Gustav Ernesaksa algatus, kes on võtnud tema poolt juhatatava meeskoori repertuaari rea uusi klassikalisi töid, on väga hinnatav ning paljutõotav. Astumine euroopa ja eriti vene klassikalise koorikultuuri avarale teele oleks võimsaks loominguliseks stiimuliks ka eesti heliloojaile, kes oma kooriloomingus veel liiga harva väljuvad laulužanri raamidest.

Säärane loomingulise silmapiiri avardamine ei kahjustaks loomulikult vähimalgi määral rahvuslikku laulutraditsiooni, vaid tooks sellesse uue elustava puhangu.

XIII laulupeo kavas võiks laulu kõrval olla juba suuremaid koorižanre, mis üsna loomulikult ning orgaaniliselt kasvavad eesti laulukultuuri sügavalt rahvalikul pinnasel.

Ja lõpuks veel üks praktiline soov: eesti kooritegelased ja muusikateadlased peaksid avaldama põhjaliku ülevaate XII üldlaulupeo ettevalmistustööde ning läbiviimise kogemustest, samuti ka varasematest laulupidudest. Säärane töö oleks hinnatavaimaks panuseks NSV Liidu koorikultuuri arenemislukku.

D. ŽITOMIRSKI,
kunstiteaduste kandidaat,
Moskva Riikliku Konservatooriumi dotsent

„Sirp ja Vasar" nr. 27, 5. juulist 1947. a.

Väikese maa suur kultuur

Tunneme paljusid suuri maid, kus rahvas, kes on põhiliselt alati andekas, mitmekülgselt andekas, ei oma küllaldaselt võimalusi, et oma andeid arendada, ja on seetõttu lõpuks sunnitud leppima kunsti primitiivsete liikidega, mis on sageli vormilt banaalsed ning sisult küünilised. Jätkub, kui kuulata raadiost Inglise ja Ameerika varieteedest ülekantavaid nalju, laulukesi ja kärarikast, kuid kaugeltki mitte kaunist muusikat, et seda olukorda näitlikult tõestada.

Nõukogude Liidu kümned vabariigid on aastast aastasse demonstreerinud oma rahvakunsti ja professionaalse, vormilt eredalt rahvusliku ja sisult sügavalt sotsialistliku kunsti imetaolist kasvu. Enne sõda viibisime traditsiooniliseks muutunud rahvusliku kunsti dekaadidel, mis ühelt poolt tegid kokkuvõtteid teatavast etapist vastava rahva kunstilises arenemises, teiselt poolt ergutasid otsima õitsenguks uusi teid ja algatusi. Sellised olid Ukraina, Kasahstani, Gruusia, Valge-Vene, Kirgiisia, Armeenia, Burjat-Mongoolia, Aserbaidžani, Tadžikistani ja Usbekistani kunstidekaadid, sellised olid Punaarmee, kunsti- ja tööstuskoolide õpilaste isetegevuse ülevaatused.

Nõukogude Baltimaade vabariikide kunstiga tutvusime juba Suure Isamaasõja aastail. Meile meeldisid läti ja leedu laulud ja tantsud, kuid juba siis imetles nende ridade kirjutaja kõige rohkem Gustav Ernesaksa kunsti, kes koori juhtimises võrratut virtuooslikku annet omades näitas, mida võib teha isegi karmides sõjatingimustes, kui toetutakse rahva kõrgelt-arenenud koorikultuurile. Juba siis paistis silma rühm andekaid muusikuid, kes võlusid meid tõeliselt professionaalse meisterlikkuse ja oma kunsti sügava ideelisusega.

Kompositsiooni alal leidsime selles Eugen Kapi esmaklassilise ja peenelt kujundatud talendi ja Hugo Lepnurme alles nüüd oma jõude täiel määral avaldava omapärase ja teravalt originaalse ande. Esitamiskunstis tutvusime Anna Klasi ja Bruno Luki kütkestava, täieliku monoliitsuse ja kunstipäraselt reljeefse kujunduse saavutanud klaveriduetiga ning V. Alumäe hea ning ilmeka mänguga. Üksnes nende väheste nimede järgi võisime saada ettekujutuse eesti kõrgelt-arenenud muusikakultuurist.

Mäletan, kuidas ma oma esmakordsel Tallinnas viibimisel 1945. aasta mais olin meeldivalt üllatatud eesti heliloojate poolt väga rasketes tingi-

mustes loodud originaalse sümfoonilise ja kammermuusika küllusest. Meenutan head muljet, mida avaldasid mulle H. Elleri, A. Karindi, R. Pätsi, M. Saare, A. Kapi, V. Reimani ja E. Aarne heliteosed, Villem Kapi siis veel lõpetamata sümfoonia ja eriti Eugen Kapi ooperi „Tasuleegid" seade klaverile. Eesti heliloojate orkestri-, koori- ja kammermuusika kinnitas mu esialgset arvamist: eesti rahvas hindab muusikakultuuri, massid armastavad seda, see on parteilise juhtimise tähelepanu orbiidis.

Ja siiski ületas kõik ootused see, mida meie, XII üldlaulupeo külalised, kohtasime Tallinnas muusika alal unustamatuil päevadel, 28.—30. juunil. Tõepoolest võib uhkusega kinnitada: mõõdete poolest väikeses Eestis õitseb suur, üldrahvalik kunst, mis on valgustatud hulkade armastusest ja relvastatud suurepäraste paljuaastaste traditsioonidega.

Tahan jagada lugejaga muljeid — mitte ainult üldlaulupeolt, vaid kogu vaatemängude, muusikaetenduste ja etenduste kompleksist, mida mul õnnestus näha ja kuulda erakordselt lühikese aja jooksul, 3—4 päevaga.

Kõigepealt — eesti rahva keskel nii kõrgelt arenenud koorikultuurist. Kuid siin tuleb mul astuda poleemikasse minu lugupeetud seltsimehe muusikakriitik D. Žitomirskiga, kelle artikkel ilmus ajalehes „Sirp ja Vasar" nr. 27 (5. juulil). Pärast komplimenti paljude laulude esitamisele à capella kirjutab D. Žitomirski: „Füüsiliselt tajutava kõla suhtes mõjus see massikoor nõrgemalt, kui seda lauljatehulka vaadates võis arvata. Võib-olla põhjustasid seda akustilised tingimused vabas õhus või ka mõned teised seni uurimata põhjused. Märgin ainult siinkohal ära, et häälte jõud ei tundunud võrduvat nii paljude häältega. Kõige jõulisemad olid ühte liiki koorid (mees-, nais-, lastekoor) ja helikõlavuselt nõrgim oli segakoor."

Vabandagu lugejad pikaleveninud tsitaati, kuid ma tõin ta tervikuna, et oponent ei heidaks mulle ette terviklikust mõttest mitteiseloomulike lausete „väljakiskumist".

Mulle näib, et võimsus, mida saavutasid niihästi koond- kui segakoorid, on suurepärane just selle omaduse tõttu, mis eraldab tõelist laulmist karjuvast *fortissimo*'st, mida lubavad mõned, kellel on kalduvus forsseerida kõla koorikollektiividega. Hoolimata mõningaist akustikapuudustest, mis on vaja tulevikus hiiglaslikul estraadil kõrvaldada, mõjus koori kõlavus sellise kompaktsuse, tervikluse ja oreli-*fortissimo*-ga, mis andsid esteetilist rahuldust ja ühtlasi võrdusid vaatamismuljetega. Selles seisneski dirigentide, enne kõike G. Ernesaksa ja A. Karindi kunst, et võimas helilaine ei kaotanud oma plastilisi omadusi ja võimet edasi anda mitme-

tuhandelisest häältemassist väljakutsutud kõlavuse mitmesuguseid gradatsioone.

Üks tugevamaid momente mulje võimsuse poolest tundus mulle olevat A. Vedro laulu „Midrilinnu mäng" peen, läbipaistev, gratsioosne esitamine A. Karindi juhtimisel 7000 naislauljast koosneva massiivi kogu kolossaalsuse juures. Viisi ülesehituse kergus ja peenus, polüfoonia omapärasus otsekui vastandavad kujutlust koorimassiivi osavõtjate hiiglaslikust arvust. Dirigendi kunst seisneski selles, et säilitada seda ülesehituse kergust, seda mitte raskepäraseks teha.

Edasi — ja see on kõige tähtsam. Kõigi kooride poolt NSV Liidu hümni esitamisel G. Ernesaksa juhtimisel saavutati tõeliselt hiiglaslik jõud, ennekuulmatu võimsus. Kuid selle võimsuse tundmine tekkis mitte ainult füüsilise kõlavuse kvantiteedist. Ainult füüsilisest võimsusest poleks piisanud NSV Liidu hümni sisemise sisu edasiandmiseks. Rahulik kindel usk oma jõududesse, mis põhineb NSV Liidu rahvaste tõusuhoo lakkamatul rünnakuliikumisel, selline on helilooja Aleksandrovi viisi sügav psühholoogiline sisu. Nõnda tõlgendaski Ernesaks: üllalt, orellikult ja ühtlasi kirglikult, innustatult ja temperamentselt.

Samal ajal, kui juba on jutt NSV Liidu hümnist, märgin, et on vajalik parandada üks muusikalis-tekstoloogiline, kuid oluline detail, sest hümni iga noot peab olema rangelt kontrollitud. Hümn esitati C-duuris, teises taktis on *fa*, mitte aga *fa*-♯, nagu laulis koondkoor, mis muutis selle käigu juhttooniks. Tekib hoopis teine varjund, võrratult vähem karm ja imposantne, kui helilooja poolt kavatsetud ja autoriteetse erikomisjoni poolt kinnitatud. See pahandav viga on vajalik parandada, kuigi ta on juba sööbinud masside muusikalisse teadvusse. Eesti kooride kõrge muusikakultuur on tagatiseks, et NSV Liidu hümn tulevikus kõlab täiesti puhtalt.

Meeskoori kunstiga G. Ernesaksa juhatamisel on meil juhus olnud korduvalt tutvuda. Ühendatud meeskoorid, kuigi nad olid võrreldes nais- ja lastekooridega võrratult väikesearvulisemad (XIII laulupeoks suureneb nende arv muidugi mitmekordselt), avaldasid oivalist muljet. M. Saare ja G. Ernesaksa hümnilised laulud — nii materjali kui ka koorilise käsitluse poolest, E. Kapi suurepäraste laulude mehine lüürika, A. Karindi „Rehepeks" lauldi minu arvates virtuoosliku säraga ja niisuguse jõuga, mis kõneleb professionaalse meisterlikkuse kõrgest küpsusest. Tahaksin teha ainult ühe märkuse Aleksandrovi „Laul merele" esitamise kohta (tervitan selle suurepärase viisimeistri teose võtmist eesti kooride repertuaari ja soovitan palavalt mitte ainult sellel ühel näitel peatuma jääda). Koorikõlavuse ümarus nõuab selles laulus mõnevõrra muid omadusi:

suuremat karmust, selget hääldamist, kindlust ja dramaatilist pinget. Kõik see rikastab laulu interpretatsiooni ja teeb selle reljeefsemaks. Selline parandus on täiesti saavutatav nii koond- kui ka üksikutele meeskooridele.

Lastekoor saavutas tõepoolest suurepäraseid tulemusi kõla kvaliteedis, ulatuses ja intonatsioonipuhtuses. Kõige rohkem meeldis mulle H. Lepnurme laul „Noorusjõud". Selles on olemas algeid uuest stiilist, mis rajab endale teed läbi rõhuva enamiku eesti heliloojate koraalsete ülesehituste massiivsuse ja püsiva traditsioonilisuse. E. Kapi, R. Pätsi, L. Austeri, H. Lepnurme koorilauludes leiad rõõmuga uue avaldusi koorilistes vormimoodustustes. Vertikaalse, harmoonilise koorilise mõtlemise väärtust on eriti selgesti näha T. Vettiku, M. Härma ja A. Lätte viisides. See ei vähenda mingil juhul mainitud viiside üldmuusikalisi väärtuslikke omadusi, kuid on kindlate koraalsete tendentside tõenduseks, mis mõnikord ei ole kooskõlas nõukogude eesti luuletajate tekstide uue ideelise sisuga.

Pöördun tagasi vaimustava kunsti juurde, millega R. Päts vabalt ja kergelt juhatas 7000-liikmelist lastekoori. Tõepoolest on XII üldlaulupeo, kuid ka eelmiste laulupidude edu juur austuse kasvatamises rahvalaulu vastu juba lapsepõlvest saadik ja muusikaande, kuulmise, rütmitunde arendamises koolipõlvest peale. Lapsed laulsid niivõrd teadlikult, selgelt ja, mis peaasi, ilusa kõlaga, vähemagi forsseerimiseta, et täiesti selgus baas, millele on rajatud selle omas laadis võib-olla ainsa kollektiivi kunst.

Ma rõhutasin algusest peale laste teadlikkust ettekandel. See ei ole stiihilisus, dirigendi kepile pime alistumine, vaid traditsiooniga kasvatatud tähelepanu, tundelisus, erksus ja sisemine üksmeel dirigendi äärmiselt selgelt ja täpselt väljendatud tahtega.

Dirigendi liigutuste ülev rahulikkus, lihtsus, tundelisus, ökonoomsus ja musikaalne põhjendatus võlusid mind kõige enam Ernesaksa, Karindi ja Pätsi juures. Kooride ennenägematu hulgaline koosseis ei muutnud põrmugi nende välist käitumist. Ja see imponeeris eriti nii kooridele kui ka auditooriumile. Suur keskendatus, tahte kontsentratsioon ning sisemine temperament dikteerisid dirigendile nii juhatamistehnika norme kui vorme. Teine iseloom on T. Vettiku juhatamise ekspansiivsel maneeril. Ta valitseb masse väga hästi ja nad saavad aru juba tema poolest liigutusest, poolest sõnast. Kuid temaltki tahaks näha suuremat tagasihoidlikkust, ökonoomsust jõudude kulutamises. Selle tõttu ainult võidab juhatamismaneeri väljendusrikkus kogenud ja tahtejõulisel meistril.

Ma lubasin endale mõningaid kriitilisi märkusi, juhindudes sügavaimast poolehoiust rahva muusikakultuurile, mis väljendub mitmekülgselt ja paljudes žanrides. XII üldlaulupidu oli mitte ainult terve rahva tohutu ja andeka töö üldkokkuvõte, mitte ainult edasiste ja veel enam hämmastavate edusammude tagatis massilise muusikalise kasvatuse arendamises, vaid ka, mitte väiksemal määral, hiilgav õppetund kõigile meie muusikameestele organisatoorsel alal. Laulupeo ettevalmistamise ja läbiviimise detailideni väljatöötatud organiseerimiskülg peab saama kõigi muusikaasutiste ühisvaraks NSV Liidu kõigis vabariikides. Kirjastada kavatsetav raamat XII üldlaulupeost peab tingimata arvestama NSV Liidu vabariikide ja oblastite kõigi kunstidekomiteede ja -valitsuste huvitatust selle ainulaadse üldrahvaliku muusikapidupäeva organiseerijate hiilgavate kogemuste edasiandmise suhtes.

Mis puutub kooride repertuaari ideelisse sisusse, siis tundub täiesti seaduspärasena heroilis-patriootiliste rahvaviiside rõhutamine. Rõõmustav oli kuulda tunduvat hulka laule kaasaegse sisuga. Soovitaksin eesti heliloojatel luua järgmiseks laulupeoks üldrahvalikke laule oma rahva parematest inimestest: töökangelastest, tootmise novaatoritest, tulistest patriootidest, kes ei säästnud oma elu Suure Isamaasõja päevil ja kes jätkavad oma kangelastegusid rahuolukorras — vabrikus, tehases, põllul, teadlaselaua või maalimisraami taga. Soovitaksin heliloojatele väsimatult jätkata uute vormide ja väljendusvahendite otsinguid uute ideede väljendamiseks.

Tutvudes H. Elleri, E. Kapi ja L. Austeri uute heliteostega, veendusin uuesti eesti heliloojate poeetilises jõus ja visas sihikindluses, kes ei peatu saavutatul, vaid lähevad edasi.

Muusika- ja teatrialaste sündmustega äärmiselt küllastatud 3—4 Tallinnas viibimise päeva kutsuvad minus esile tõeliselt sõbraliku tahtmise jagada kogu nähtud ja kuuldud muljetekompleksi.

Eesti teatri- ja muusikalis-dramaatiline kunst on intensiivse kasvu ajajärgus, uute teemade, uute aktuaalsete ideede kehastuse vormide otsingute raugematus tegevuses. Massilise heroilis-patriootilise etenduse traditsioonilisi vorme ajaloolise ainestikuga võtavad eesti nõukogude dramaturgid ja helikunstnikud täiesti loomulikult ja seaduspäraselt uute draamateoste põhialuseks. Seepärast ootasingi erilise huviga lavalist kohtumist nii G. Ernesaksa esikooperiga „Pühajärv" kui ka E. Kapi ooperiga „Tasuleegid", millest viimane tunnustati Stalini preemia väärilisena. Seepärast köitiski nii väga mu huvi vabaõhuetendus „Lembitu".

Etendus „Lembitu" on huvitavalt kavatsetud, kuid mõtlen, et lavas-

Riikliku Filharmoonia naiskoor esinemas rahvakunstiõhtul 27. juunil staadionil

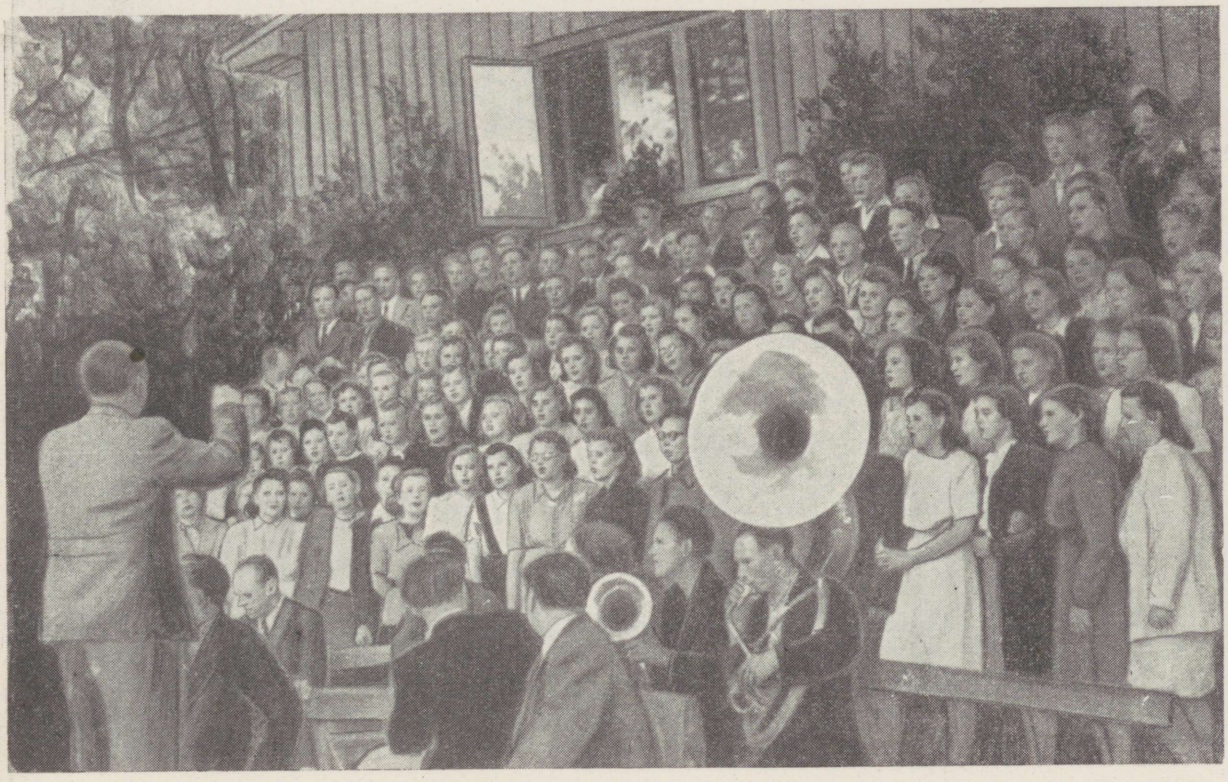

Rapla ümbruse koorid harjutamas; juhatab sm. M. Laurimaa

Rakvere Kultuurimaja segakoor oma juhataja sm. A. Veevoga

Türi Haridus- ja Kunstitööliste Ametiühingu naiskoor; juhataja H. Mürk

taja ei viinud täide kõike, mida tahtis. Eredad värvid ja misanstseenide ülesehituste monumentaalsus olid parimad rohkearvuliste muljete hulgas. Kuid kahjuks jäi etendus vajaka dünaamikas, didaktiline moment oli temas ilmselt ülekaalus. Tegevuse dialoogiline ülesehitus on, arvan, niisuguses monumentaalses etenduses vaevalt otstarbekohane. Kõik ei õnnestunud ka finaalis; see on kavatsetud mõjukamana, kui praegu kogesime.

Sellest hoolimata oli „Lembitu" esituskatse põhimõtteliselt tähtis; seda laadi massietendusi tuleb tingimata ka edaspidi viljelda. Kuid lavastaja peab arvestama lava perspektiive, tema astmelisust, tema iseärasusi. Muide, ei olnud üldse ära kasutatud alumine terrass, mis on lame ja annab võimalust arendada tantse, massipantomiimi, rongkäiku jm. vaatemängulisi detaile.

Erakordselt meeldisid mulle koorilaulud „Pühajärves". See oli tõeliselt esmaklassiline, eht-rahvalik, kaunis muusika. Efektsed ja ilusad, „ooperlikud" on paljud aariad ja stseenid. G. Ernesaksa muusika on üllas ja teatraalne.

Vähem rahuldas mind muusika dramaatiline osa, eriti selle pinge ja terviklikkuse alanemine finaalide lähenedes. Libretol on minu arvates hell koht nimelt selles suhtes, et temas ei ole sünteesi. Tees ja antitees on olemas, kuid järeldus, tulemuslik lõppkokkuvõte on antud mitteveenvalt. Ooper on tervikuna niivõrd väärtuslik, et väärib finaali viimistlemist ja paremate piltide tasemeni viimist. Äärmiselt meeldis mulle vokaalesitus, eriti Tiit Kuusik, keda ma kuulan alati vaimustusega ja kes on kahtlemata üks kaasaja paremaid baritone.

Ei suutnud rahuldada aga lavastuse osa. Laval on kogu aja pime, tuli sõna tõsises mõttes pingutada silmi, et jälgida arenevat tegevust. Dekoratsioonid olid mõnikord meeldivad, kuid enamalt jaolt kaotasid need oma värvid ning piirjooned, reljeefsuse puuduliku valgustuse tõttu. Massistseenid ei olnud mitte eriti täpselt organiseeritud. Suurepäraselt laulev koor oli laval amorfne, tegevuseta, ei reageerinud küllaldaselt toimuvatele sündmustele.

Samu lavastuslikke puudusi leidus kahjuks ka E. Kapi kaunis heliteoses. Siin on masside staatilisus ja amorfsus veel vähem talutavad, sest muusika on efektne, dramaatiline, dikteerib kogu aja teisi lavalise käitumise norme, kui on lavastaja poolt teostatud. Suurepärane tasujate marss on tõlgendatud vastuoksuslikult energilisele, impulsiivsele muusikale, mis tõuseb paatose tipuni, traagilise jõuni. Siin tahaks näha eredaid, võimsaid massistseene. Lavastajal ei tarvitse otsida vastuväiteid lava kitsusest ja väikestest mõõtudest; kõik see tekitab raskusi, kuid

need on täiesti ületatavad: asi ei seisne mitte massi jooksmises ja hüplemises, vaid tema liigutuste allumises tasujate koori võimsale, tahtejõulisele rütmile. Pealtvaataja kujutlusvõime nõuab siin võrratult rohkem kui seda, mida pakub talle lavastaja fantaasia. Ja see viib paratamatult sideme katkestamisele ooperi suurepäraselt elastselt areneva muusikadramaturgiaga. Tahaksin väga näha mõlemaid oopereid täisväärtuslikult lavastatuna. Jääda teatrilaval lähedaseks teose muusikalisele faabulale — selles on võti eesti ooperimuusika väljapaistvate teoste õigeks tõlgendamiseks.

GEORGI POLJANOVSKI,
Üleliidulise Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu tegevliige

„Sirp ja Vasar" nr. 31, 2 augustist 1947. a.

Mu imetlusel ei ole piire . . .

Võtsin suurima heameelega vastu lahke kutse osa võtta eesti XII üldlaulupeost. Nii palju kui ma ka ootasin ja lootsin sellest hiiglakontserdist, ometi ületas tegelikkus kõik minu ootused.

Mu imetlusel ei ole piire! Kuidas on võimalik, et elanike arvult ja maa-alalt väike vabariik on suuteline välja tooma otse astronoomilise arvu lauljaid? Võin ainult aimata, millist tohutut ettevalmistustööd see pidi nõudma.

Siinkohal pean nentima, et kõik XII üldlaulupeost osavõtnud kollektiivid olid head. Sama pean ütlema ka iga dirigendi kohta. Mis aga mind kui muusikut kõige enam hämmastas, see oli ettekannete intonatsioonipuhtus, mis näiks nagu võimatuna sellise massilise esinejate arvu juures. Ma imetlen seda haruldast vaimustust, millest olid kantud kõik ettekanded. Mulle jääb unustamatuks elamuseks kirgas-erev lauljate hiigla-rongkäik.

Oleksin õnnelik, kui teised vennasvabariigid võtaksid eeskuju eestlastest, eeskuju sellest, kuidas võib teostada suurejoonelist muusikalist kasvatustööd kogu rahva ulatuses.

J. A. ŠAPORIN,
helilooja

„Õhtuleht" nr. 150, 30. juunist 1947. a.

Rahva loovjõudude võimas demonstratsioon

Juba esimene kokkupuude eesti rahva loominguga rahvakunstiõhtul Kadriorus rabas meid oma jõulisuse ja organisatsioonilise tugevusega. Kui meil varem oli võimalus hinnata Riikliku Filharmoonia meeskoori meisterlikkust, siis peame samavõrdselt imetlema Riikliku Filharmoonia naiskoori, kelle kõrge kunstiline tase on kahtlemata nii kollektiivi kui ka koorijuhi prof. A. Karindi väsimatu töö vili. Folkloori taaselustamise mõttes olid huvipakkuvad rahvapillimeeste ja leelotajate esinemised.

Võtsime esimest korda osa eesti laulupeost, milliseid üritusi oleme näinud oma kodumaalgi, ja peame küll suuri eeliseid andma eesti vennasrahvale. XII üldlaulupeo kontserdid haarasid oma massilisusega. Kuid mitte üksnes sellega, vaid ka oma kunstipärasusega. Kogu kontserdi kava oli koostatud hea maitse ja suure kunstilise küpsusega. Eesti koorilaulurepertuaar on muusikaliselt paljuütlev. Kuigi eesti heliloojate koorilaulud on kirjutatud harmooniliselt lihtsalt, on nad täiesti kunstilised saavutused, mille elemendid viitavad rahvalikele motiividele ja mis omavad tugevat rahvuslikku koloriiti.

On raske anda eeliseid ühelegi esinenud ühendatud koorile või dirigendile. Nii kõlasid ühtlaselt hästi nais-, mees-, sega- ja lastekoorid, pakkudes suurt kunstilist naudingut. See mõjuvus saavutati mitte üksnes tehnilise viimistlemisega, vaid samuti kujundusliku ilmekusega.

Kogusime rikkalikult unustamatuid muljeid, mis viime kaasa oma kodumaale. See oli mitte üksnes võimas ja ülev eesti rahva kunstiliste võimete demonstratsioon, vaid see on pandiks tulevasele õitsengule igas eluavalduses.

LEONID VIGNER,
Läti NSV teeneline kunstitegelane

ADOLF SKULTE,
helilooja

JAKOB VITOLIN,
Riia Riikliku Konservatooriumi professor,
Läti NSV Heliloojate Liidu esimees

„Õhtuleht" nr. 150, 30. juunist 1947. a.

Viime kaasa haaravaid kunstilisi elamusi

Ootasime suure kannatamatusega eesti rahva üldlaulupidu, kuhu Vene NFSV Riikliku Filharmoonia poolt oli saadetud delegatsioon eesotsas direktor Ponomarjovi ja kontsertmeister Levitiniga. Olime varem kuulnud palju kiitvat eesti rahva koorilaulukultuuri kohta, kuid kuuldu ja nähtu ületas kõik meie ootused.

Tahaksin esmajoones välja tõsta kaasaelatud massipidustuste organisatsioonilist külge. Selleks on olnud vaja väga suurt oskust ja veelgi enam indu ning armastust eesti rahvusliku kultuuri viljelemise vastu.

Haruldaselt mõjuv oli rahvakunstiõhtu, kus sajad rahvakunstiharrastajad võrratu rütmikindluse ja eksimatu täpsusega olid koondatud ühtlaseks ja terviklikuks ansambliks.

On raske mõne sõnaga välja tuua ühendatud kooride kõiki voorusi, kuid ei saa jätta märkimata haruldast intonatsioonipuhtust ja rütmikindlust nende esinemisel. Hinnatav on lastekooride kaasatõmbamine suurde traditsiooni. See näitab ilmekalt, kui sügavale ajalukku ja ka tulevikku küünib eesti rahva laulutraditsioon. Eesti laulupeo repertuaari tugev rahvuslik koloriit näitab, et eesti nõukogulik helilooming sammub õigel teel. Eesti rahvas demonstreeris oma nõukogulikku demokraatiat, laiendades peokava ka teiste vennasvabariikide heliloomingu tutvustamisega. Oli meeldivaks üllatuseks kuulda V. Muradeli ülevat laulu „Raudtahtel Stalin juhtis meid" paarikümnetuhandelise eesti laulukoori suust.

Kuid meie ei tulnud Nõukogude Eesti kaunisse pealinna üksnes kaasa elama üldrahvalikule pidulikule suursündmusele, vaid tahame veelgi tihendada kunstilist sidet meie vahel. Jääme ootama eesti kunstnike külaskäike Leningradi ja püüame saata ka Eestisse oma parimaid soliste ning muusikakollektiive.

Oleme tänulikud eestlaste külalislahkuse eest, millega meid kõikjal on koheldud. Viime kaasa häid muljeid teie kaunist ajaloolisest pealinnast Tallinnast ja sügavaid kunstilisi elamusi, mida meile pakkusid pidustuste ettekanded.

V. S. SARKISSOV,
Leningradi Riikliku Filharmoonia
kunstiline juht

„Õhtuleht" nr. 150, 30. juunist 1947. a.

Isetegevusliku kunsti suurejooneline avaldus

Vabas Nõukogude Eestis toimunud XII üldlaulupidu — see on rahva isetegevusliku kunsti suurejooneline avaldus, mis haarab kuulajat esmajoones just oma massilisusega. Eesti koorilaulukultuur on kahtlemata kõrgetasemeline. Eriti meeldejäävalt mõjus lastekooride esinemine. On tohutu kasvatustöö, tohutu kunstiline saavutus suuta selliste mõõtude juures luua haruldast ansamblit, kõlaühtlust, rütmikindlust ning kujunduslikku ilmekust.

Õnnitlen eesti rahvast saavutatu puhul ja soovin edasist arengut õieti valitud teel rahvusliku vormi ja nõukoguliku sisu viljelemisel.

PJOTR MILOSLAVOV,
Üleliidulise Rahvaloomingu Keskmaja muusikaosakonna konsulent

„Õhtuleht" nr. 151, 1. juulist 1947. a.

Tallinnast lahkudes

Nõukogude Eesti üldlaulupidu valmistas erandlikku rõõmu oma kõrge kunstilise taseme, massilisuse ja tugeva organiseeritusega, aidates ulatuslikult kaasa eesti koorilaulu populariseerimisele teistes vennasvabariikides.

Oleme veendunud, et meie föderatiivse vabariigi rahvad hakkavad suurima heameelega laulma eesti vennasrahva kunstiliselt kõrgetasemelisi koorilaule.

J. GOLDBERG,
N. PANŠIN,
VNFSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esindajad

„Õhtuleht" nr. 151, 1. juulist 1947. a.

Laulupidu Eestis

Suurepärane laulupidude traditsioon tekkis Eestis juba ammu. Esimene massiline lauljate võistlus, koorikollektiivide võistlus toimus juba 1869. aastal, ajal, mil eesti rahvas pidas halastamatut võitlust „hallparunite", saksa mõisnike ja kapitalistide vastu. Laulus avaldas rahvas oma püüdlusi ja lootusi, laul aitas kinnitada inimeste protestivaimu, ta ühendas inimesi, külvas nende hulka erksust ja lootust, kutsus võitlusse rõhujate vastu. Hoolimata reaktsionääride kõigist püüdeist ei läinud korda laulupidude repertuaarist kõrvaldada ekspluateerimise ja rõhumise vastu suunatud võitluslaule, mis kasvatasid eesti rahva rahvuslikku iseteadvust ja ühistunnet. Nõukogude riiklik kord vabastas eesti rahva orjusest, sotsialistlik ühiskonnakord sai rahva laululoomingu-traditsiooni laialdase ja tormilise arengu põhjustajaks.

Neil päevil toimunud XII laulupeole kogunes 25 000 lauljat! Vabariigi kõigist nurkadest, linnadest ja valdadest saabus lauljaid ja tantsijaid, muusikamehi ja leelotajaid. Laul järgnes laulule. Vanad rahvalikud laulud, uued nõukogude heliloojate poolt loodud rasked mitmehäälsed kooriteosed — kõigiga tulid mitmest tuhandest lauljast koosnevad koorid ja tööliste, teenistujate, talupoegade ja haritlaskonna isetegevuskollektiivide tööst osavõtjad laitmatult toime. Laulupidu kestis kaks päeva. Valjude kiiduavaldustega nõudsid inimesed veel ja veel kord neile meeldinud laulu kordamist, ja koor, keda haaras seesama lauluarmastustunne, vastas pealtkuulajate palvele meeleldi.

Millest oli tingitud laulupeo määratu suur edu?

Oleme juba maininud eesti rahva kõrget koorilaulukultuuri ja laulutraditsioone. Koorilauluringe ja -kollektiive on olemas igas külas ja igas käitises. Juba lapsepõlvest alates omandatakse hea maitse ja muusikaline kirjaoskus. XII üldlaulupeo ettevalmistamine algas ammu.

Pidustuste komisjon valis välja üle viiekümne laulu, mis pidi võetama iga kollektiivi repertuaari. Neid kirjastati suurtes tiraažides eraldi sega-, laste-, nais- ja meeskooridele. Kogumikud leidsid laialdast levitamist, nad said iga ringi omanduseks. Peale selle anti välja instruktiivsete ja metoodiliste materjalide eriväljaandeid, mida valmistasid ette eesti suurimad muusikajuhid, dirigendid ja heliloojad. Neis anti väärtuslikku nõu isetegevusringide juhtidele, toodi üksikasjaliselt ära kooride ühendamise, koori juhatamise ja eriti rahvarõivaste printsiibid... Isetegevuskollektiivide juhtidele organiseeriti ligi kümme instrueerimis-

seminari. Instruktorid sõitsid kohtadele ja korraldasid seal laulmisi, näitlikke proove ja metoodilisi nõupidamisi. Nõukogude Eesti kuuendal aastapäeval — 21. juulil 1946. aastal — toimus vabariiklik laulupäev. Kõigis linnades, maakondades ja valdades esinesid siis koorid — eelseisvast laulupeost osavõtjad. Käesoleva aasta jaanuarikuust peale algasid lõpuks kooride proovid ringkondade kaupa.

Suure töö pidustuste ettevalmistamisel tegid Eesti ametiühingud. Üle nelja tuhande töölistest ja teenistujatest isetegevusliku kunsti harrastaja esines Tallinna Lauluväljakul. Käitised, õppeasutised ja ametiühingute klubid panid välja 64 koori- ja 25 tantsukollektiivi ning neli puhkpilliorkestrit. Raudteelaste koor ja Eesti Ametiühingute Kesknõukogu Jaan Tombi nimelise klubi meeskoor, keda moskvalased üleliidulise isetegevusliku kunsti ülevaatuse lõppkontsertidest Suures Teatris hästi tunnevad, olid üheks lüliks mitmetuhandelistes koorikollektiivides. Trammitööliste, õpetajate, meditsiinilisel alal töötajate, tehase nr. 9, Vineeri- ja Mööblivabriku, põlevkivikaevanduste asulaist tulnud kaevurite ja paljud teised ringid võtsid laulupeost aktiivselt osa. Laulupeo organiseerijad olid iga asja hoolikalt läbi mõelnud. Ühtne plaan ja täpselt läbimõeldud ettevalmistustöö tingiski kõrge taseme, organiseerituse, korra ja kindluse mitmetuhandeliste kooride esinemisel.

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu võtsid vastu otsuse 1950. aastal toimuva XIII üldlaulupeo ettevalmistamiseks.

Mida tuleks soovida eelseisva laulupeo juhtidelt ja organiseerijailt? Tööliste ja teenistujate koorilaulu-isetegevuse suuremat osatähtsust. On vaja, et iga käitis ja asutis valmistaks ette ringi laulupeost osavõtmiseks. Eesti ametiühingute käsutuses on selleks kõik võimalused — kogenud juhtide kaadrid ja rahasummad. Tõsist tähelepanu tuleb pöörata puhkpilliorkestrite loomingulisele tõusule. Oma koosseisult väikesed puhkpilliorkestrid olid laulupeol kooridega võrreldes ilmselt vaeselapse osas.

Ja lõpuks — kuulajail, kellel on võimalus viibida järgmisel laulupeol, on õigus esitada laialdasemaid nõudmisi programmi vastu. Me mõtleme repertuaari laiendamist vene, ukraina, valge-vene ja gruusia laulude arvel. See rikastab eesti koorilaulukultuuri, muudab programmi mitmekesisemaks ja annab talle uusi värve.

Üldlaulupidu oli suur kultuuriline sündmus mitte ainult Eesti NSV elus. See on vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku nõukogude kultuuri, rahva vaimsete jõudude ja ta vaimukultuuri tõusu näitajaks.

M. BERLJANT

„Trud", 8. juulist 1947. a.

Võru Kultuurimaja naiskoor valmistub laulupeoks P. Elkeni juhatusel

Kabala-Viluvere segakoor A. Järvekülgi juhatusel

„Vanemuise“ segakoor valikkooride kontserdil „Estonia“ kontsertsaalis

Kuressaare Linna Kultuurimaja segakoor Joosep Aaviku juhatusel

Seda ei ole teie üalgi näinud!

1

Viimaks ometi saabus see imeilus päev!

Oodates kannatamatult midagi maailmas ennenähtamatut, ärkas mereäärne linn Tallinn, vaba Eesti kaunis pealinn, 28. juunil 1947. a. juba varakult.

Linna liivaga kaetud, hoolitsetud parkide radadel ja laiadel rohelistel puiesteedel liikusid tasastel sammudel, kartes häirida hommikust päikesepaistelist rahu, muinasjutulised inimesed ammu-unustatud aegadest.

Naised kirevates tumelillades, valgetes oranž-äärisega või triibulistes seelikutes, tikitud pihikutes, kirjatud sukkades, peakatteks pärjad seljale rippuvate kirjute lintidega või kõrged tanud lainelistel juustel — see kõik andis neile sarnasust oma vana-vanaemadega.

Meestel olid seljas kampsunid laiade hõlmadega, pruunid kitsad kuued, jalas värvilised püksid ja peas mustad torukübarad.

Väärikalt ja aeglaselt, üksikult ja gruppides sammusid need muinasjutulised isikud igas suunas neile määratud kogunemiskohtadesse.

Kõrgemast linnaosast tulid pidulikult kivitreppide astmeid mööda alla peapuiestikule vanad pillimehed pruunides põlvpükstes ning valgetes tuttidega sukkades, surudes vastu südant oma pille ja viiuleid.

Seltsimees Stalini hiiglasuure pildi juures laial asfalteeritud peaväljakul peatus kaks nägusat näitsikut lumivalgetes õhulistes kleitides, rukkililledest pärgadega lainetavail heledail juukseil.

Oma päevitunud, pruunides kätes hoidsid nad punaseid kilpe rohkearvuliste kullatud märkidega — lüüra punase tähega. Peatselt ilutses see eesti rahva üldlaulupeo embleem iga möödakäija rinnal.

Päeval kell kaks kuulutas vile töö lõpetamist tööstustes ja asutistes.

Samal hetkel hakkas linna kitsailt kõrvalistelt, teravaotsaliste kivikatustega majadega tänavatelt hulgaliselt voolama nägusalt rõivastatud Tallinna elanikke — vanad ja noored, lapsed, emad ja armunud paarikesed.

Rahulikult rivistusid nad elava seinana peaväljakul ning edasi peatänava kõnniteedel, peatänaval, mis viib avarale lagendikule ja veel kaugemale — mereranda, lõhnavate mändide ja ilusate aedade juurde ning lõpuks rohelisse Lauluorgu, mis sel päeval pidi saama imede oruks.

Ei olnud kuulda valju kõnelemist, inimesed sosistasid tasa üksteisele: „Tere" — ning vaikisid jällegi aukartlikult. Tundus, et lähemal hetkel pidi sündima midagi erakordset...

Ja siis kukkus taevast üks lill ning vaikus oli katkenud: üle linna tiirles piduliku mürinaga lennuk ning sätendavast taevakõrgusest hõljusid ja lendlesid alla lillekimbud ja sinised kutselehed.

„Kõik laulupeole" — nii kutsusid nad külalislahkelt; kes aga võis kahelda, et niisugusel päeval leiduks kas või üks Tallinna elanik, kes jääks eemale sellest õnnelikust saatusest?

Ja tõepoolest, terve Eesti pealinn võttis vastu oma kodumaa 26 000 parimat lauljat ning muusikameest.

Kui tribüünile ilmus partei ja valitsuse juhtkond, väljus rahvahulgast üks noor isa, kes seisis oma lapsevankri juures. Ta sõidutas lapse otse tribüüni ette ning tervitas aupaklikult vabariigi juhtkonda.

„Siin saab sul mugavam olema, Helga! Mida meie küll sinuga praegu näha saame! Vabriku viled juba puhusid, varsti algab kõik... Vanasti," pöördus ta oma naabri poole ja vaatas iidsele linna tornile, „hüüdsid kõigist kindluse tornidest pasunamehed, kutsudes rahvast laulule ja tantsule."

Kerge suvetuul, liigutades õrnalt punaseid ja siniseid pidulippusid ja puulehti puiesteel, vaikis äkki... Väljakul kõlasid esimesed orkestri helid. See oli orkester, mis juhtis suurejoonelist mitmetuhandelist lauljate rongkäiku. Pingeliselt ootavast rahvahulgast kuuldus erutatud kõhatamist.

„Nad tulevad! Nad tulevad!"

„Tulevad!"

2

Eesti hakkas valmistuma selleks ihaldatud päevaks sellest tunnist alates, kui nõukogude sõdurid paiskasid oma kurnatud maa piiridest välja vihatud hitlerlased.

Rõõmsalt levis kaks aastat tagasi suust suhu teade Nõukogude Eesti valitsuse ja partei määrusest korraldada 1947. a. laulupidu, kus üle Eestimaa saaks helisema lakkamatu laul võidust ja vabanemisest.

Laulupeo peastaapi tulid igast vabariigi nurgast kirjad, saabusid esindajad maakondadest, tulid heliloojad, dirigendid, lauljad ja luuletajad — kõik nad palusid neid vastu võtta suurde rahva koori, selleks et laulda oma kodumaa õnnest.

Kõikjal koguneti peaaegu iga päev lauluharjutustele ja lauluproovidele — ülikoolides, koolides, rahvamajades, töölisklubides, konservatooriumides, laevadel ja põldudel.

Valitud lauljaist moodustati üksused — neid oli kokku üle viiesaja* —, kes siis oodatud päevaks ühinesid kahekümneviietuhandeliseks suurepäraseks võimsaks kooriks.

Seitsmekümneviie-aastane Peeter — pillimees, valmistudes esinemiseks pealinnas, võistles omatehtud torupillil vana viiuldaja Pauliga.

Üks vana talupoeg saatis valitsusele kirja järgmise sisuga:

„Palun minult laulupeole kingituseks vastu võtta puumaterjal kandle jaoks, kerge ja helisev, mida ma olen kaua alal hoidnud."

Aednikud kasvatasid erilisi lilli, milledest lauljad-näitsikud võisid teha pärgi juustel kandmiseks.

Terved vallad kudusid kalleid villaseid kangaid laulupeost osavõtjaile ning tikkisid rahvarõivastele mustreid.

Suur oli selle haruldase vaatepildi loojate töö!

3

Paar päeva enne laulupeo algust hakkasid Tartust, Pärnust, Harjumaalt, Muhu saarelt ja Sõrve poolsaarelt, Ahjast, Mäksast ja Puhjast saabuma kirevad lauljate kolonnid.

Ühed tulid rohelisega kaunistatud rongidega, mis välkkiirelt möödusid unest äratatud metsadest ja rikkalikku saaki tõotavatest põldudest.

Teised saabusid kummaliste, kaua värskelt seisvate taimedega ilustatud veoautodel ja vankritel.

Kolmandad kihutasid Tallinna jalgratastel, mille ümber olid punutud rohelised vanikud põllutaimedest.

Väledajalgsetel talu hobustel, kihutades mööda jalakäijatest, kes neid lilledega tervitasid, traavisid linna ratsurid-lauljad. Lennujaamas sätendasid lennukite hõbedased tiivad ning Eesti pinnale astusid üha uued ja uued külalised — Moskvast, Leningradist, Minskist, Riiast, Tbilisist, Petrozavodskist, Taškendist, Bakuust ja Velikije Lukist — heliloojad, töölised, näitlejad, kirjanikud, talupojad, kunstnikud, poliitikategelased, kes olid kutsutud suurepärasele rahvuslikule pidustusele, XII üldlaulupeole.

„XII üldlaulupidu," ütles üks pidustuste juhte, Stalini preemia laureaat helilooja Gustav Ernesaks, „kujuneb seega nõukogude laulupeoks, mis on ehitatud mineviku parimate traditsioonide alusele ja mis peab kujunema uue elurõõmu, kangelaslikkuse, uute suurte ülesannete kujutajaks, mis peab andma stalinliku rahvaste sõpruse ja palava isamaa-armastuse väljenduse ka laulus."

*) Täpsete andmete järgi esines eesti XII üldlaulupeol 667 laulukoori.

Tundus, nagu oleks tulipunane leek paisatud väljakule, kui esimene lauljate kolonn seltsimees Stalini pildiga, päikesepaistel, ümbritsetud punaste lippudega, nähtavale ilmus.

Ühtlasi kõlasid võidurõõmsalt esimesed pidulikud orkestri helid, avades muinasjutulise laulude paraadi, ning üksteise järel hakkasid mööduma kirevais rahvarõivais vaimustatud eesti rahva lauljate kolonnid.

Näitsikute sinisilmad särasid ja, vastates lapseliku õrna naeratusega rahva tervitusele, püüdsid nad kerge koketse pealiigutusega taltsutada sõnakuulmatuid juuksesalke.

Õlg õla kõrval noortega, hoides nendega sammu, käisid halli habemega lauljad prillidega ning vanad emad, selleks et koos heledahääleliste lastega laulda imeilusaid laule.

See oli ilu poolest kirjeldamatu vabade nõukogude inimeste rongkäik, rõõmu ja vapruse paraadmarss.

„Edasi, edasi, kuldse Lauluoru juurde!"

Juba tunni aja kestel liigub rahvarikas rongkäik vaimustatud rahva keskel, kes tiheda ahelana on piiranud kõnniteid, ning avatud akende juures ja vaipadega kaunistatud rõdudel seisjate poolt lehvitatakse möödaminejaile rõõmsalt kirjute rättidega.

„Kust on see kolonn, mis värvi poolest meenutab valminud rukist?"

„Need on pillimehed ja lauljad Saaremaalt, seltsimees . . ."

„See on meie Filharmoonia koor! Ja vaadake, seal liigub terve alabaster-liiliate meri . . . Need on meie külalised, lauljad rikkast eesti kolhoosist „Salme", mis õitseb kolme tuhande kilomeetri kaugusel, Musta mere rannikul. Nad tõid oma võluvad hääled siia lennukil, et ühineda oma armsa kodumaa kooriga."

Paljud rahvahulgast nimetasid aukartusega vanade torupillimeeste ja kandlemängijate nimesid.

Aga nemad ikka läksid ja läksid, kolm põlve lauljaid — rahva poolt valitud kakskümmend viis tuhat parimat häält Eestis: talupojad, kaevurid, põlevkivitöölised, karjased, õpetajad, linna teenistujad, sportlased, üliõpilased, kalastajad, kirjutajad, tuletõrjujad, meremehaanikud, plaanijad, raudteelased ning punapõselised heledasilmalised õpilased.

Ning kui möödusid viimased lauljate kolonnid, ühines sajatuhandeline rahvamass ning hakkas, nagu nõiutud, nende jälil liikuma . . .

Salme koor Abhaasia ANSV-s harjutusel; juhatab Tallinnast kohale sõitnud üldlaulupeo instruktor sm. Verlin

Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku Kultuuriklubi puhkpilliorkester

XII üldlaulupeol olid tänapäeval valmistatud rahvarõivad esindatud kõrvuti nendega, millę kaunist mustrit on kudunud-tikkinud juba meie vanaemad või nende emad

Seda ei ole teie veel iialgi näinud!

Avarasse orgu, kus tundus värskelt niidetud heina lõhna, oli kogunenud peaaegu kogu suure linna elanikkond, — ainult jõuetud vanakesed ja kurdid olid jäänud koju...

Selles hiiglasuures, looduse enese poolt ehitatud vaatesaalis läksid kümned tuhanded pealtkuulajad vaikselt nende jaoks määratud kohtadele, pinkidele, mille arvu oli võimatu kindlaks teha.

Pääsmeid mitteomajad paigutasid end omapärasele rõdule — laiale mäenõlvakule ning rohelistele küngastele, kust võis näha kas või laululava ülemist rõdugi.

Lava, millele pidi ära mahtuma hiiglasuur koor, oli terrassikujuline, külgedelt piiratud kivist ehitatud tornidega, mis olid kaunistatud NSV Liidu ja Eesti NSV vappidega. Keskel, amfiteatri võlvi all — suur Lenini ja Stalini bareljeef.

Kõrgel külgtornide otsas olevad tuled ning laululava terrassi valged kolonnid andsid laululavale monumentaalse kuju.

Nelikümmend minutit kestis lauljate paigutumine sellele hiiglasuurele lavale; sammudes väärikalt terrassi trepiastmeid mööda üles, jagunesid nad gruppideks ja koondusid tihedalt üksteise kõrvale häälte järgi.

Ning äkki sajatuhandeline rahvamass nagu kallutus ettepoole: kostsid fanfaarid ning tribüünile ilmus Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees seltsimees Päll, kuulutades üldlaulupeo avatuks.

Professor Gustav Ernesaks tõstis dirigendikepi... Tihedalt rahvaga kaetud lagendikul ei kuuldunud ainustki liigutust, ainustki hingetõmmet... Kuulajad lugesid sekundeid...

Lauljate näod õhetasid. Silmad hakkasid vaimustusest särama ja mõõtmatusse kaugusse, ikka kõrgemale taeva poole, ikka kaugemale ja kaugemale merele ja mägedesse, ikka sügavamale ja sügavamale rahvaste südameisse tõusevad, hõljuvad ja lendavad kosutava lainena Nõukogude Liidu hümni helid ning üle kogu maailma kõlavad võimsalt kakskümmend viis tuhat häält, ülistades meie vaba isamaad.

Peale EK(b)P KK sekretäri seltsimees Karotamme tervituskõnet virgus hiiglakoor uue jõuga ning ühise patriootilise vaimustusega ja kindlusega paiskas õhku Eesti NSV hümni tõotuse sõnad.

Igas laulus võis märgata ranget, laitmatult funktsioneerivat muusikalist mehhanismi, lauludistsipliini ja organiseeritust, täpset rütmi.

Kuid, esmajoones, see oli tõeline rahva koor, väljendades tema selgeid püüdeid, tema sõbralikku ühinemist Nõukogude Liidu rahvastega,

tema tugevat isamaa-armastust, tema siirast tänu oma vabastajale — seltsimees Stalinile.

Ühise vaimustusega laulsid segakoorid võidukantaadi „Raudtahtel Stalin juhtis meid".

Range muusikalise stiili ühtsus (gruusia helilooja Vano Muradeli muusika), luuleline keel (vene luuletaja Surkovi sõnad), eesti lauljate kunstiline ettekanne tugevdasid tunduvalt katkestamatut sidet meie rahvaste vahel, väljendasid nõukogude inimeste ühist mõtet, kinnitasid noore nõukogude vabariigi vaprat kindlameelsust.

See ongi survest vabanenud eesti rahva XII üldlaulupeo iseloomustav iseärasus, kus noor vabariik on tunda saanud õnne olla sõpruses suure vene rahvaga ning nõukogude vennasvabariikidega.

6

Eesti laul teadis kõigest: kaua kestnud saksa ikkest, okupantide survest, kapitalistide ja mõisnikkude julmast omavolist, võitlusest ja kangelastegudest ning lõpuks Nõukogude kodumaa kevadest ja sädelevast võidust.

„Kuis on kallid sinu kingud,
kuis on avarad su teed.
Põhjamaine mere hingus
hõljub vabanenud veel.

Mis ka eales piinas, rõhus,
sa ei närtsind, kodupind.
Nagu muiste lendaks õhus
sinikirja sirjelind . . ."

laulis naiskoor, põimides oma laulu nagu õhulist, peenikest pitsi.

„Jah, sammume, sammume marsitaktis nüüd,
ning südames meil kõigil rõõmuhüüd.
Ilu täidab ilmamaad ja rõõmulaulud laksuvad,
ka kandlekeeled kõlamas . . ."

kõlasid laste hõbedased hääled nagu kevadised veed selles laulus, nagu oleks keegi puudutanud kristallkeeli.

„Seal, kus raud lõi vastu rauda,
palju sõpru langes hauda,
käidi kangelaste teid,
rängas lahingute käras
sind ei unustand ma ära,
vaikne sinisilmne neid . . .“

mõjus sünge pilvena see võimsa meeskoori poolt ettekantud needuslaul.

Kaks päeva põimusid jämedad bassihääled meloodiliste näitsikutehäältega ning laste õhuliste ja rõõmsate lauludega.

Tundus, et neid laule laulis terve rahvas, laulis terve vabalt hingav maa, ja mõõtmatu meri, ja rõõmus päike, ja lõhnavad põllud, ja hõbedased kosed, ja tähed, ja linnud, ja lilled, ja kõik, kõik . . .

Ning innustunud laulud helisesid ja hõljusid õhus kui Nõukogude võitmatute lippude kangad.

„Ärge vaikige, oivalised lauljad!“ — seda rääkisid rahvahulkade tormilised kiiduavaldused.

Kuid lõppenud on unustamatute laulupäevade muretu elu ning taevas, nagu rahva südameski, punetas päikese loojang lahkumistervitusena.

V. REGININ

„Ogonjok“ nr. 31, august 1947. a.

Kuulajate ja lauljate sõnavõtte ajakirjanduses

Rikastusime väärtuslike kogemustega

Ei olegi mõtet pikemalt rääkida XII üldlaulupeo organiseeritusest ja ulatuslikkusest, mis oli hiilgav ja sügavaid elamusi jättev. Seda eriti meile, kes me midagi sarnast varem pole üle elanud. Eestist saadetavate ajalehtede kaudu teadsime küll, et XII üldlaulupidu tuleb võimas ning kõiki eelnevaid ületav, kuid midagi nii grandioosset ei osanud oodata.

Tallinnas saadud rikkalik muljetekogus asetab meie laulukoorile suuri ülesandeid. Nagu teada, kujutab meie koor ainult üht osakest Kaukaasias elutsevate eestlaste üldarvust. Enamik neist pidi mitmesugustel põhjustel eesti rahva suurpeost eemale jääma. Meie ülesanne on neile edasi anda Tallinnas kogutud muljeid. Teeme seda lauludes. Koju saabudes asub meie segakoor täiendama oma laululist taset. Selleks aitavad meid parimini laulupeolt saadud kogemused ning jutuajamised siinsete lauljate ning koorijuhtidega. Seejärel tahame sooritada ringreise teistes eesti külades. Kõlav laul on parim agitaator ja innustaja. Tahame teha kõik selleks, et XIII üldlaulupeol 1950. aastal me ei külastaks Tallinna mitte ainult ühe eesti küla laulukooriga, vaid kõigi külade ühendatud segakooriga. Äsjalõppenud laulupeol loodud tihe kontakt sünnimaa laulurahvaga tagab seda!

ANDRES SAARMAN,

Salme küla segakoori ja puhkpilliorkestri juht

Viime kaasa parimad mälestused

XII üldlaulupidu kujunes selliseks suureks sündmuseks, mida ei oskakski nagu sõnadega kirjeldada. Peaaegu võimatu on anda edasi neid tundeid, mis kerkisid minu südamesse juba suurte pidustuste algmomentidest. Nägin tuhandeid ja tuhandeid suguvendi ja -õdesid kirevais, värviküllaseis rahvarõivais, millest olime seni ainult kuulnud. Nüüd kandsid peaaegu kõik pidutegelased samu rõivaid, mida kandsid meie esivanemad. See kõik täitis meie südameid ühtekuuluvusetundega, rääkides selget keelt meie rahvuslikust omapärast.

Ja esinemine avaral laululaval kümneile tuhandeile kuulajaile . . . Rõõmuga tundsin, kuidas juba esimestest lauluhelidest peale saavutasime hea kooskõla ja ühtsuse teiste lauljatega, kes küll asuvad nii kaugel meist, kuid kelle laulud väljendavad samu mõtteid kui meiegi omad. Kuulajaskonna soe ja südamlik suhtumine andis veelgi innustavat hoogu meie esinemisele ja see kõik kokku moodustas südamliku, meeldejääva pildi, mis ei unune iial.

Pärast pidustusi tutvusime Eesti NSV pealinna vaatamisväärsustega. Töövõidud, mida eesti rahvas pingsa ülesehitustöö viljana on saavutanud, paistsid meile kõikjal silma. Rõõmuga võin öelda, et meie kallid sugulased on lühikese ajaga saavutanud palju Tallinna ilme korrastamisel ja kaunistamisel. Käisin ka uuel turuplatsil ja ei tahtnud kuidagi uskuda, et ainult paar kuud tagasi võimutsesid siin veel kivirusud ja varemed.

Viime kaugele kodukülla kaasa kauneimad muljed meie vanemate sünnimaast. Tahame kaugel Musta mere kaldal ka neile eestlastele, kellel polnud võimalust osa võtta XII üldlaulupeost, põhjalikult jutustada kuuldust-nähtust ja edasi anda kõige paremad muljed Eestist.

Varakult alustame ettevalmistusi XIII üldlaulupeoks. Tahame peale segakoori veel ette valmistada rahvatantsurühma. Selleks viime kaasa vastavat kirjandust ning noote. Tahame omalt poolt teha kõik, et XIII üldlaulupidu kujuneks veelgi võimsamaks eesti rahva laulukultuuri ja rahvaliku omapära avalduseks, kui oli seda XII üldlaulupidu.

JAKOB KEVVAI,

Salme küla segakoori vanem

Esimene külastus ei tohi jääda viimaseks

Ootasin külaskäiku Tallinna juba ammu pikisilmi. Vanematelt inimestelt olin ju üht-teist kuulnud kauge sünnimaa elust-olust. Täielikku ettekujutust sellest ei olnud aga kaugeltki.

Nüüd olen kõike näinud oma silmaga. Raske on esimesel hetkel öelda, mis meeldis kõige rohkem, raske on orienteeruda kõigi muljete virr-varris. Üks on aga selge, et ilus oli siin! Alates juba tollest esimesest hetkest, mil väljusime lennukist Ülemiste lennujaamas ja kuulsime esimesi eestikeelseid tervitussõnu. Liikudes hiljem Tallinna tänavail, tundus nagu imelik, et võib olla koos korraga nii palju inimesi, kes kõik räägivad eesti keelt! Pole ju ime, sest kodus kuuleme eesti keelt ainult oma külas.

Tuleval aastal lõpetan meie külas 8-klassilise kooli. Minu suureks unistuseks oli enne ja on nüüd seda rohkem tulla õpinguid jätkama Tallinna. Nii nagu tegi seda minu sugulane Hugo Tiismus, kes laulupeo külastuse ajal korraldas vormilise külje Tallinna Polütehnilises Instituudis ning sügisel siirdub siia jätkama õpinguid, mis tal jäid pooleli Harkovi Elektromehaanika Instituudis.

Tagasi jõudnud Salmesse, tahan anda oma muljed edasi kõigile meie noortele, kes ise ei saanud meie rahva suurpäevadest osa võtta. Loodan kindlasti, et see külastus ei jää viimaseks ja et hiljemalt 1950. aastal XIII üldlaulupeol võin Tallinna tervitada teiskordselt!

OSVALD TIISMUS,

Salme küla 8-kl. kooli kommunistlike noorte algorganisatsiooni sekretär

See on uute inimeste laul

„Pidu hakkab, pidu hakkab, Ülemiste taadikene!" — nii tahaks hõisates vastata Ülemiste vanakese küsimusele, mis on juhtunud vana Tallinnaga, sellesama Tallinnaga, mis kunagi ei pidanud valmis saama.

Enne suurt pidu oli kõikidel kiire. Kadusid varemed. Alles paar päeva tagasi, kui jalutati Pirita teel, märkas silm tee-äärset muuli pidi kulgevat paari kilomeetri pikkust raudset tara sõjast ja roostest puretuna ja lagunenuna. Ja päev hiljem on see tervenisti juba uus ja hõbetatud, suundudes kauni Pirita poole. Üle öö on tekkinud uued betoonteed, nagu varemeterägagi asendavad kaunid muruväljakud. Isegi vanad, aastasadu maganud kivimajad on nagu ärganud ja vaatavad värske värvikorraga noorendatuna rõõmsalt välja põlispuude rohelusest.

See on vana, ent siiski uus Tallinn. Ja need noored kirevais eesti rahvuslikes pidurõivais, kes tuhandeina tänavail sagivad! Eks ole needki vanad, aga siiski uued eestlased. Vanad oma rahvuslikus omapäras ja kauniduses, uued oma ellusuhtumises, tööhoos ja rõõmulauluski.

Need on sotsialistliku riigi tulevikuinimesed, kes oma kätetööga muutsid kauniks oma linna, nagu ehitavad kauniks oma kodumaa.

See nooruse tuhin nakatab, haarab kaasa, paneb kaasa laulma suurel rõõmupeol, kus lauldakse vabaduse, töörõõmu ja helge tuleviku laule.

Laulab vaba eesti rahvas, tundes, et see laul heliseb kajana kaasa miljoneis ja miljoneis südameis kogu suurel Nõukogude kodumaal.

PAUL PINNA,

Eesti NSV rahvakunstnik

Nagu õitsev lillekimp

XII üldlaulupidu õnnestus üle ootuste hästi. Lauljate rongkäik jättis sügava mulje oma kauni ja stiilse rahvarõivastisega. Eriti paistsid ilusais omapäraseis rõivais silma Pärnumaa koorid ja Värska koor Võrumaalt.

Ja ühendatud koorid laululaval — see oli nagu üksainus suur õitsev lillekimp, kui palju noorust, tarmu, pulbitsevat elu! Ja millise vaimustusega lauldi kõik laulud! Eesti rahvas on taas tõusnud loovaks, pingelise töö, suurte tegude rahvaks.

AUGUST ALLE,
kirjanik

Lauludest ammutame jõudu

Laulupidudel on olnud eesti rahva elus juba enam kui poole sajandi jooksul täita suur ning auväärne ülesanne: neist on meie rahvas ammutanud jõudu võitluseks, nendega on meie rahvas tähistanud oma saavutusi.

Ja suurimat jõudu ning indu ammutab meie rahvas kindlasti tänavusest, XII üldlaulupeost, esimesest nõukogulikust laulupeost, — jõudu kõigi raskuste ületamiseks käimasolevas hiiglaslikus taastamistöös, indu üha suuremate tagajärgede saavutamiseks meie sotsialistlikus ülesehitustöös, millega me kindlustame õnnelíku elu ka tulevastele põlvedele.

AUGUST JAKOBSON,
ENSV teeneline kirjanik, Stalini preemia laureaat

Sõjamehe rõõm kaunist laulust

„Meie, ukrainlased, oleme ka laulurahvas, kuid et lauljate kollektiiv võib olla nii hiiglasuur, see oli mulle täielikuks üllatuseks ning jättis unustamatu elamuse," jutustab lahinguis karastatud sõjamees. „Et ma ka ise laulu harrastan, hindan ma kõrgelt teie laulupeo kunstilist külge, mis ei jätnud midagi soovida.

Näha koos laulmas nii palju lapsi, naisi ja mehi — see annab pildi, mida on raske väljendada sõnades. Ent mitte üksnes kõrvadele, vaid ka silmadele sai osaks suur rõõm. Naiste kaunid rahvarõivad näitavad eesti naiste peent maitset ja ilutunnet. Kõik see sulas kokku üheks suureks helide ja värvide sümfooniaks, mis on liitunud selleks, et ühiselt väljendada nõukogude patriotismi, koguda jõudu uuteks töövõitudeks põldudel, tehastes, kaevandustes, asutistes.

Kuulajate keskel kohtasin ma paljusid sõjasõpru ka teistest Nõukogude Liidu rahvustest, kellele laulupidu jättis samuti sügava mulje, tuues neid lähemale eesti rahva kultuurilisele elule ja süvendades rahvuste sõprust. Kõike seda kuuldes ja nähes olen rõõmus, et Nõukogude Liidu perre kuulub ka Eesti oma kõrge laulukultuuriga ja suure nõukoguliku patriotismiga, mis ühendab meid kõiki ühiseks võitluseks kõigil töörindeil õnneliku elu nimel. Olen õnnelik, et mul oli võimalus osa võtta sellise vapra rahva vabastamisest saksa röövvallutajaist."

G. FILIPPOV,
kaardiväemajor

Pole näinud veel midagi sellist

Tänavune, XII üldlaulupidu elustab minus kaugeid mälestusi eelmistest rahvapidudest. Meenub 1894. a. suvi, mil seisin esmakordselt noorusest hõõguva südamega V üldlaulupeo lauljate peres. Tol päeval laulsin ma koos teistega täie rinnaga paremate eelseisvate päevade, ilusa ja õnneliku tuleviku nimel.

Tsaarivõimudele, kubernerile, sandarmitele ja ka saksa mõisnikele ei meeldinud meie laul, laul, mis kutsus eestlasi nende vastu võitlema,

Arvan, et 1905. a. sündmusteks Eestimaal aitasid meie üldlaulupeod tunduvalt kaasa. Olin üks neist, kes 1905. a. sattus Vene turul karistussalga püssitule alla. Kuulihaav õlas säilitab mälestusi noist terroripäevist.

Et 1905. a. revolutsiooni mahasurumise järel tsaarivõimud kohtlesid revolutsionääre kõige julmemal kombel, heites neid vanglasse ja saates asumisele, siis põgenesin sünnimaalt, siirdudes Krimmi. Krimmis oli tollal palju Eestist põgenenud eestlasi ja hulgaliselt ka neid, kes olid kodumaa maha jätnud juba varasematel aegadel. Nii jätkasime siin uuesti armsakssaanud laulupidude korraldamist. Meid abistasid laulupidude organiseerimisel agaralt ka Kaukaasia eestlased. Tihtilugu võttis laulupeost osa 500 ja isegi enam lauljat. Ja Krimmi taeva all kõlas laul eestlaste suust niisama uhkelt ja võimsalt kui sünnimaal. Laul aitas meil võõrsil töötada ja võidelda tsaarivõimu murdmiseks.

Tulin sünnimaale tagasi käesoleva aasta aprillis, just XII üldlaulupeo eel. Olin seega sünnimaast eemal nelikümmend aastat.

XII ehk esimest nõukogulikku üldlaulupidu hinnates arvan ma isiklikult, et küllap see mahutab endasse kõigi eelmiste suuruse. Olen rõõmus, et võisin oma rahva ühele suuremale pidupäevale kaasa elada. Et aga edaspidi laulupeod veelgi suuremaks kujuneksid, selleks on meie rahval vaja töötada senisest veelgi paremini. Töö on meie elu ja ilu alus!

TÕNU EENOK,
V üldlaulupeost osavõtja

Kogu südamest noorusjõudu

Noh, küll oli seda laulu ja pillerkaaritamist ning rahvast kui murdu. Ei see laulupidu nii ruttu unustusse vaju.

Mis mulle eriti südamesse tungis, oli lastekooride rõõmus ja elav laul. On ikka kaunis vaadata väikesi tüdrukuid ja poisse, kui nad särasilmil hõiskavad kogu südamest noorusjõudu.

JOHANNES ARUNURM,
elemenditehase „Ika" meister

XII üldlaulupidu sütitas

Vana-Kariste laulukoor on üks vanemaid koore Pärnumaal. Seepärast on meie seas ka palju üldlaulupidude veteraane. Oma innu ja vaimustusega repertuaari õppimisel äratasid nad nooremate kooriliikmete seas suurt huvi XII üldlaulupeo vastu. Koorijuht sm. Maria Hink, samuti vana veteraan, õpetas meile kiiresti selgeks kõik laulud. Esinesime eelproovidel ja ka pidupäevadel laululaval võimsalt ning hästi. Meie ühtlased rahvarõivad ja mugav ööbimiskoht Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku töötajatele äsjavalminud elamus voodite, puhaste linade, tekkide ning patjadega suurendasid veelgi juba isegi head peotuju.

Meie esimene üldlaulupidu oli VII üldlaulupidu. Sellest alates pole me ühtegi vahele jätnud. XII üldlaulupeo hea õnnestumine sütitas ja andis meile uut vaimustust traditsioonilistele pidupäevadele vastu minna. Kui elu-tervist on, tuleme kindlasti veel järgnevatele üldlaulupidudele.

MARIE LOHK ja ANNA KARTUS,
Vana-Kariste üldlaulupidude veteraanid

XIII üldlaulupidu kujunegu veelgi võimsamaks

Olin alles 15-aastane, kui esimest korda laulupeost osa võtsin. See oli viies laulupidu. Laulsime küll nagu tänagi „Oh laula ja hõiska!", kuid mis sa hõiskad, kui sandarmid ja pristavid vahivad su otsa kurjade nägudega, nagu oleksid nad iga minut valmis kallale kargama. Olid ju siis isegi eestikeelsed kõned keelatud. Süda oli raske, aga suu laulis. Laulis tulevasele vabadusele, mida tuli nii kaua oodata. Kuid ta jõudis siiski kätte. Ning alles nüüd tundsin, et võin laulda täiel rinnal, nii nagu pole veel kunagi laulnud, sest nüüd ei ole südamel enam mingisuguseid muresid. Aina rõõm. Suur rõõm valguse võidust pimeduse üle. Aastaid on mul juba palju, tervelt kuuskümmend kaheksa, kuid tahaksin laulda veel järgnevailgi laulupidudel. Kui ma aga ise ei suuda, siis asuvad mu asemele lapsed ja lastelapsed. Nad juba praegu laulavad — Tõnis ja Vaike Rahumäe algkooli lastekooris.

Usun, et XIII üldlaulupidu kujuneb veelgi võimsamaks ja suuremaks. Laulame ju siis oma stalinliku viisaastaku võitudest. Soovin, et ka 1950. a. laulupeost võtaksid jälle osa lastekoorid ja et toimuks samasugune rahvakunstiõhtu.

ANNA NEEME,
Nõmme laulukoori liige

Viime kaasa unustamatuid elamusi

Armastame laulu ja seepärast tulime laulupeole, et ka teistele näidata oma võimeid. Tallinna saabunud, nägime, et see suur rahvapidu on palju enam kui ainult lauluharrastuse kontroll. Laulupidu — see näis meile suurpühana, kus peategelasteks ei olnud ainult lauljad, vaid kogu rahvas, kogu kuulajaskond elas meiega kaasa, kui laulsime neile. Nägime siin tuhandeid inimesi, küll üksteisega mittetuttavad, kes aga niipea, kui laululavalt kostis ühiselt laulduna meie riigihümni esimene stroof, olid liitunud ühisesse perre. Neid liitis laulu võim, neid ühendas ühine suurüritus.

Meile pole uudne see laulu võim, tunneme seda väga hästi, sest laul on seni alati saatnud iga meie pioneerlikku üritust, iga töö on läinud laulu saatel nagu libedamini.

Lahkusime pealinnast täis üllaid muljeid nähtust-kuuldust, mida me veel ei suuda sõnadega väljendada.

Hanila 7-klassilise kooli kollektiivi nimel:

ANTS UDU,
koori vanem

HELJU KOITMÄE, ETEL JAKOBSON,
koori liikmed, pioneerid

See pidu jääb kauaks meelde

Ei ole kerge suurte sündmuste puhul kõnelda lihtsalt. Näib, nagu oleks vaja eriti ülevaid ja südamlikke sõnu, et edasi anda seda suurt ja haaravat meeleolu, mis lainetab ja jääb kauaks püsima iga laulupidulise

südamesse. Kõik, mis me siin nägime, kuulsime ja üle elasime niihästi rongkäigus, laululaval kui ka külalislahkes Tallinnas, tõendab veel kord, et see on võimalik ainult nõukogude võimu, rahva oma võimu juures. Muide, tallinlased on teinud palju meie pealinna taastamisel ja ülesehitamisel. Olime sellest lugenud, nüüd nägime seda oma silmaga.

Aitäh pealinlastele südamliku vastuvõtu, siira tähelepanu ja hoolitsuse eest.

K. KÜTMAN,
Räpina rahvamaja orkestri juht

Elurõõmsa nooruse unustamatu pidupäev

Eesti elurõõmsale noorusele kujunes XII üldlaulupidu unustamatuks sündmuseks. Esmakordselt meie laulupidude ajaloos võisid tuhanded noored hõisata koos vanadega, tunda rõõmu rahva suurtest pidupäevadest. Uhkelt ja võimsalt kõlas vaba rahva rõõmus laul, kaunilt helisesid viisid noorte huulilt Tallinna suvise taeva all.

Meie, noored, viime siit kaasa unustamatuid elamusi, usku oma jõusse ja võimetesse loovaks, ülesehitavaks tööks. Noorte ülesanded sotsialistliku ühiskonna kujundamisel on küllaltki vastutusrikkad. Nõukogude võim on andnud meile kõik võimalused viljakaks tegevuseks ükskõik millisel elualal. Kasutagem neid võimalusi, loogem oma elu kauniks ja päikesepaisteliseks — see on meie eneste teha.

SILVI LUKK,
Elva keskkooli segakoori laulja

Eestlaste suurim pidu

Üldlaulupeod on eestlaste suurimad peod. Olen paljudest neist osa võtnud lapsena vanemate käe kõrval kuulajate hulgas, hiljem esinejate ridades, kuid sellist pidutuju pole mul veel kunagi varem olnud kui nüüd. XII üldlaulupidu oli eestlaste suurtest pidudest suurim.

JAKOB KAHK,
Reidla rahvamaja segakoori juht

Hoolitseme uute lauljate juurdekasvu eest!

Olen 19 aastat laulukoori juhatanud, XII üldlaulupidu oli minule viiendaks laulupeoks, millest olen osa võtnud. Kuigi Holstre rahvamaja segakoor on vana koor, on sinna vähe jäänud vanu lauljaid. Kolm rasket okupatsiooniaastat laostasid meie laulukoori täielikult. Tänu nõukogude võimu hoolitsusele oleme suutnud koondada laulukoori ümber noori lauljaid ja teha tüki tõhusat tööd laulukunsti viljelemisel. Laulu-harjutused toimusid meil iga nädal. Harjutuste käigu kohta pidasime päevikut.

XII üldlaulupidu oli meile suureks elamuseks ja õppetunniks. Laulupidu oli võimas ja laulud kõlasid kaunilt, samuti südamlik oli pealinlaste külalislahkus — see on lühikeses kokkuvõttes minu hinnang. Et XIII üldlaulupidu õnnestuks veelgi paremini, peame sellele aegsasti ette valmistuma, koondades laulukooride ümber veelgi rohkem lauljaid, hoolitsedes uute lauljate juurdekasvu eest ja viies harjutused läbi distsiplineeritult.

PAUL NUGIS,
Holstre rahvamaja segakoori juht

Minu üheksa laulupidu

Nagu sütitav laul tungisid seltsimees Karotamme tervitussõnad minu ja, ma usun, et ka kõigi teiste lauljate ja laulupeost osavõtjate hinge, kes viibisid 28. juunil Lauluväljakul. Kuigi olen viibinud üheksal laulupeol ja reast laulupidudest osa võtnud lauljana, pole keegi, isegi mitte poole sõnaga, meenutanud meid, vanu lauluveteraane.

Võimas laul, võimsam, mida ma kunagi olen kuulnud oma elus, pani mu südames helisema kauneid mälestusi eestlaste esimestest laulupidudest. Tollal, kui peeti esimene laulupidu, olin ma ainult 6-aastane. Läbi aegade kaja tuleb mulle meelde, et sellest kõneldi kui millestki eriti kallist, suurest, hingeülendavast, priiuse taganõudmisele õhutavast. Teisest laulupeost, aastal 1879, ma veel isiklikult osa ei võtnud, ent sellest on säilinud mõningaid mälestusi. Tutvusin esimese ja teise laulupeoga Karl August Hermanni „Laulu- ja Mängulehtede" kaudu, mida

ostsin innuga ja millest õppisin suure huviga laule. Kaua aega oli mul veel alles neid lehti enam kui 10 aastakäiku. Nende „Laulu- ja Mängulehtedega" sai laul mulle eriti südamelähedaseks. III üldlaulupeost ma võtsin osa juba laulukoori liikmena. Laulsin kaasa ka IV, V ja VI laulupeol. Hilisematest laulupidudest võtsin osa ainult kuulajana ja vahel abistasin ka laulupidude korraldajaid organisatsioonilises töös.

Et ma olen osa võtnud, nagu eespool märkisin, üheksast laulupeost, siis ei oleks ülearune rääkida ka neist raskustest, millega laulusõpradel ja organiseerijatel tuli võidelda niisuguste suurte rahvuslikkude pidude korraldamisel. Eriti vaenulikult suhtusid meie üldlaulupidudesse tsaarivõim ja saksa mõisnikud. Kunagi ei võinud kindel olla, kas saadakse laulupeo korraldamiseks luba ja milliseid laule lubatakse laulda. Üldlaulupeo kava soriti ja sorteeriti mitu ja mitu korda läbi. Nii polnud võimalik peaaegu kunagi kogu hinge ja innuga asuda laulude õppimisele.

See oli arvatavasti VI laulupeol, 1896. aastal, kui üks laulupeo organiseerijaist, August Busse, maadles tükk aega kuberneriga, et saada luba laulupeo korraldamiseks. Kuberner oli üks suuremaid laulupeo vaenlasi. Ta tõmbas armutult laulupeo kavast maha rahvale armsakssaanud laulud ja tegi ka igasuguseid muid takistusi. Viimaks siiski said laulupeo organiseerijad laulupeo korraldamiseks loa. Peo algul tekkis aga skandaal. Nimelt lõid eestlased lahti niisuguse isamaalise laulu, mida kavas polnudki. Esmalt kuberner ei saanud asjast aru, ent kui talle „truualamate" poolt sellest teatati, pistis ta karjuma: „Kes lubas? Lõpetada!"

Laul oligi juba lõppenud. See oli otsast otsani maha lauldud. Kriitilise olukorra päästis aga D. O. Virkhaus, kes lõi oma pasunakooriga lahti võimsa „Porilaste marsi" ja varjas laulukoori kuberneri eest marsihelide kilbiga.

Mulle on selge, et nüüd, nõukogude ajal, on laul saanud esmakordselt ja täielikult rahva omaks. Seepärast ei mahutanudki hiigla-laululava korraga kõiki lauljaid. Seepärast laksus ka vägevas laulutormis sõna tõsises mõttes maa ja meri.

Kõlagu meie laul edaspidi veelgi võimsamana üle meie maa, üle mere ja metsade. Andku laul jõudu neile, kes töötavad meie vabrikutes, põldudel, ehitustel — neile, kes töötavad meie parema tuleviku heaks!

MART KALBUS,
üheksast üldlaulupeost osavõtja

Eine koorijuhtide auks

30. juunil korraldasid Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium, Eestimaa K(b)P Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kadrioru lossi aias eine XII üldlaulupeost osavõtnud kooride juhtide auks. Sõbralikus õhkkonnas vahetasid koorijuhid muljeid laulupeo üle.

Laua taga on Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Päll, Eestimaa K(b)P Keskkomitee sekretär sm. Karotamm, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja sm. Andresen, Eesti NSV haridusminister sm. Raud, Stalini preemia laureaadid professorid Ernesaks ja Kapp, heliloojad sm. Karindi, sm. Päts ja sm. Vettik, pasunakooride üldjuht sm. Vigla ja rahvatantsijate üldjuht sm. Toomi, Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimees sm. Abels, leelotaja Anne Vabarna tütardega, külalised vennasvabariikidest — kahekordne Stalini preemia laureaat helilooja Šalva Mšvelidze, helilooja Gogo Kokeladze, helilooja Usbeki NSV-st Muhtar Ašrofi, Moskva Riikliku Konservatooriumi professorid sm-d Raiski ja Bogdanovski, Üleliidulise Kunstidekomitee esimehe asetäitja sm. Petrosjan ja teised.

Sõna võtab Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Päll.

„Me tulime täna kokku, et vahetada muljeid möödunud pidupäevist ja märkida järgmise, XIII üldlaulupeo korraldamiseks vajalikud abinõud," ütles sm. Päll. „XII üldlaulupidu kinnitas, et meie laulukunst on tõusnud veelgi kõrgemale tasemele. XIII üldlaulupidu peab kujunema veel grandioossemaks, veel kunstiküpsemaks eesti rahva vaimujõu tõeliseks meeleavalduseks. Ta peab kujunema eesti nõukoguliku — vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri tõeliseks triumfiks. Seepärast on vaja, et koorijuhid arendaksid väsimatult kooriliikmete lauluoskust, täiendaksid oma repertuaari rahvalauludega ning teiste vennasvabariikide nõukogulike heliloojate teostega."

Lõpuks tänas sm. Päll koorijuhte partei ja Eesti NSV valitsuse nimel tehtud töö eest.

Üldlaulupeost võtsid osa nii vanad kui ka noored, elas kaasa kogu eesti töötav rahvas; pildil: 70-aastane Anne Vabarna ja 11-aastane Elvi Koitli

Jällenägemiseni
XIII
üldlaulupeol!

Sõna võtab Usbeki NSV helilooja Muhtar Ašrofi. Ta avaldab oma vaimustust eesti rahva laulupeo üle. „Mind hämmastas eesti muusikakultuuri kõrge tase," ütles ta. „Meil, Nõukogude Usbekistani muusikategelastel, on, mida eesti kolleegidelt õppida. Ma mõtlen, et äsjane laulupidu tugevdab veelgi kultuurisidemeid vennasrahvaste vahel."

Sõna võtavad Moskva Riikliku Konservatooriumi professor sm. Raiski, Üleliidulise Kunstidekomitee esimehe asetäitja sm. Petrosjan, Moldaavia NSV haridusministri asetäitja sm. Sulla, Leedu NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidevalitsuse juhataja sm. Banaitis ja teised. Nad väljendasid oma vaimustust laulupeo üle ja avaldasid mõningaid soove.

Oma sõnavõttudes tõotasid koorijuhid, et nad rakendavad kogu oma jõu selleks, et järgmine laulupidu toimuks veelgi kõrgemal kunstilisel tasemel. Sm-d Kask, Mürk, Kiilaspea ja teised avaldasid oma kollektiivide nimel kindlat veendumust, et neile XIII üldlaulupeoks ettevalmistamisel antakse tõhusat abi.

Seejärel loeb Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär sm. Telling ette Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse vanima eesti leelotaja Anne Vabarna autasustamise kohta aukirjaga. Kestvate kiiduavalduste saatel annab sm. Päll aukirja üle Anne Vabarnale.

Lõpuks võttis sõna Eestimaa K(b)P Keskkomitee sekretär sm. Karotamm, kelle koosolijad soojalt vastu võtsid. Ta soovis koorijuhtidele uusi edusamme XIII üldlaulupeo ettevalmistamisel.

XII üldlaulupeo peakomisjoni kiri laulupeost osavõtjaile

XII üldlaulupeost osavõtnud kooride, pasunakooride ja rahvatantsurühmade juhtidele, kõigile lauljaile, mängijaile ja tantsijaile, XII üldlaulupeo üldjuhtidele

Kallid seltsimehed!

XII üldlaulupidu kujunes selleks, milleks ta oli meie ja teie poolt kavatsetud: eesti rahva suureks muusikademonstratsiooniks, meie rahva kunstiliste ja organisatsiooniliste võimete näitajaks, meie lauljate ja mängijate ning kõigi muude töötajate suureks pidustuseks, eesti rahva tõotuseks väsimatult kommunismi üles ehitada, meie tööliste, talupoegade ja haritlaste, meie noorte ja vanade ühtseks ülemlauluks rahva enese poolt loodud nõukogude võimule ja meie juhtijale, kommunistlikule parteile ja seltsimees Stalinile. Meie töö on leidnud üksmeelse kõrge hinnangu arvukailt külalistelt. Eesti heliloojate kõrge väärtusega koorilaulud hakkavad kõlama ka teiste nõukogude rahvaste juures. Eesti laulupeod annavad eeskuju ka teistele nõukogude rahvastele laulupidude korraldamiseks. Meie oleme uhked, et oleme suutnud oma rahva suuri ja väärtuslikke laulupidude traditsioone edasi arendada, senisest suuremaid kunstilisi ja organisatsioonilisi tulemusi saavutada ning oma osa anda Nõukogude Liidu rahvaste kultuuri varasalve.

XII üldlaulupeo kunstiline ja organisatsiooniline õnnestumine oli võimalik seetõttu, et meie teiega koos mõistsime õieti mineviku laulupidude võitlevat, inimese vabastamisele püüdvat, reaktsiooni vastu võitlevat mõtet ja võtsime mineviku traditsioonist selle osa, mis oli progressiivne, edasiviiv, heites kõrvale kõik manduva ja võideldes kõigi rahvavaenulike püüete vastu. Meie leidsime kooriliikumise ja eesti laulu lähtekoha rahva suurtest töötavaist hulkadest, rahva vabadusest, meie pidasime

oma laulupeo eelkäijaks rahvusliku ärkamisaja demokraatlikku tiiba. Meie sidusime oma laulupeod eesrindlike ideedega, milleks praegu on marksismi-leninismi ideed, ja taotlesime eesti rahvusliku koorilaulu vormi ühendamist nõukoguliku sisuga. Meie saime õieti aru, et alles nõukogude korras on rahva loomingulised jõud täiel määral vabastatud. XII üldlaulupeo õnnestumine oli võimalik Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei alatise hoolitsuse tõttu meie koorilaulu ja üldse eesti rahva kultuuri eest, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ministrite Nõukogu alatise hoolitsuse tõttu laulupeo organiseerimise eest. XII üldlaulupidu õnnestus teie — koorijuhtide, orkestrijuhtide, tantsurühmade juhtide, teie — lauljate, mängijate ja tantsijate nõukoguliku vaimustusega tehtud töö tõttu.

Vaimustuse ja vastutusega tehtud suure töö eest XII üldlaulupeo ja rahvakunstiõhtu kunstilisel juhtimisel tänab XII üldlaulupeo peakomisjon südamlikult meie üldjuhte — Stalini preemia laureaati professor Gustav Ernesaksa, professor Tuudur Vettikut, professor Riho Pätsi, professor Alfred Karindit ja Leopold Viglat ning Ullo Toomit, kõiki assistente ja eelproovide juhte. Suure töö eest tänab XII üldlaulupeo peakomisjon kõiki koorijuhte ja rahvatantsujuhte, kõiki lauljaid, mängijaid ja tantsijaid.

Algab XIII üldlaulupeo ettevalmistamine. XII üldlaulupeo peakomisjon annab rõõmuga oma ülesanded uuele peakomisjonile ja kutsub teid kõiki üles endisest veelgi suurema hoolega valmistuma uueks laulupeoks, mis sõjajärgse stalinliku viisaastaku lõppaastal, 1950. aastal, peab kujunema veelgi võimsamaks kunstiliseks demonstratsiooniks ja peab andma veelgi suuremaid kunstilisi ja organisatsioonilisi saavutusi kui äsja möödunu — samuti kui Nõukogude Eesti on juba selleks ajaks jõudnud majanduslikus ja kultuurilises tõusus kõrgele tasemele. Kõik jõud XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele! Jõudu tööle, seltsimehed!

Tallinnas, 5. juulil 1947.

ED. PÄLL
XII üldlaulupeo peakomisjoni esimees

N. ANDRESEN
aseesimees

A. VAARANDI
sekretär

NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidekomitee käskkiri nr. 334

Moskva linnas 6. juulil 1947. a.

XII üldlaulupidu, mis toimus Eesti NSV-s 28. ja 29. juunil k. a., omab suurt kultuurilist ja poliitilist tähtsust. Ta ületas oma mõõteilt ja organisatsioonilt kõik eelnevad laulupeod Eestis.

XII üldlaulupeost võttis osa üle 800 isetegevusliku koorikollektiivi, mis tunnistasid eesti rahva mitmehäälelise koorikultuuri kõrget taset, — vabariigi pealinna tuli kokku 25 000 lauljat, nende hulgas 7000 last, 1000 rahvatantsijat ja 1000 orkestranti. Laulupeost võtsid osa Eesti kõige kaugemate rajoonide, kaasa arvatud ka saarte töötajad.

XII üldlaulupeo kava koosnes parimatest eesti rahvalauludest ja kaasaegseist lauludest.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv Kunstidevalitsus, Rahvaloomingu Keskmaja ja Eesti Nõukogude Heliloojate Liit tegid ära suure töö kava ettevalmistamisel, selle levitamisel ja instruktiivse abi andmisel kollektiividele, mis laulupeost osa võtsid.

Laulupeo ettevalmistustest ja läbiviimisest võtsid aktiivselt osa eesti heliloojad ja dirigendid: G. Ernesaks, A. Karindi, R. Päts, T. Vettik, L. Vigla, E. Kapp ja teised.

Märkides ära eesti XII üldlaulupeo läbiviimise kõrge ideelis-kunstilise ja organisatsioonilise taseme,

KÄSIN:

1. Avaldada tänu: Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidevalitsuse juhatajale, XII üldlaulupeo repertuaarikomisjoni esimehele J. Semperile; Eesti Nõukogude Heliloojate Liidu esimehele, Stalini pree-

mia laureaadile E. Kapile; XII Üldlaulupeo Büroo juhatajale P. Rummole; Vabariikliku Rahvaloomingu Keskmaja juhatajale A. Saukasele; heliloojatele ja dirigentidele: Stalini preemia laureaadile, koondmeeskoori juhile G. Ernesaksale, koondsegakoori juhile T. Vettikule, koondnaiskoori juhile A. Karindile, koondlastekoori juhile R. Pätsile, koondpuhkpilliorkestri juhile L. Viglale, koondtantsukollektiivi juhile U. Toomile, XII Üldlaulupeo Büroo sekretärile M. Braunile ja kõigile XII üldlaulupeost osavõtnud kollektiivide juhtidele.

2. Kirjastuse „Iskusstvo" direktorile sm. N. Kuhharkovile: 1947. aastal välja anda raamat, mis populariseerib eesti XII üldlaulupeo kogemusi.

3. Riikliku Muusikakirjastuse direktorile sm. V. Rozanovile:

a) 1947. a. välja anda eesti heliloojate valiklaulude kogu;

b) anda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidevalitsuse käsutusse nõukogude parimate muusikateoste väljaanded 100 nimetuse ulatuses eesti muusikakollektiivide kava laiendamiseks ja rikastamiseks.

4. Heliülesvõtete Maja direktorile sm. V. Vladimirskile: üles kirjutada 10 parimat eesti laulu XII üldlaulupeo kavast.

5. Teha ülesandeks Kunstilise Isetegevuse Osakonnale (sm. V. Pimenov) ja Üleliidulisele Rahvaloomingu Majale (sm. D. Anastasjev) Moskvas läbi viia parimate koori- ja muusikakollektiivide juhtide loominguline nõupidamine. Selle läbiviimise kulud kanda Üleliidulise Rahvaloomingu Maja arvele.

6. Lubada Üleliidulisel Rahvaloomingu Majal anda eesti parimatele isetegevuslikele muusikakollektiividele kasutada 3 komplekti puhkpille.

M. HRAPTŠENKO,
NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidekomitee juhataja

NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuvale Kunstidekomiteele

Kinnitades Teie käskkirja nr. 334, 6. juulist k. a. kättesaamist, avaldab Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv Kunstidevalitsus tänu eesti kunstile osutatud kõrge tunnustuse eest.

Innustatud osutatud tunnustusest ja praktilisest abist, tõotame astuda veelgi energilisemaid samme eesti nõukogude muusikakultuuri rikastamiseks ja eesti XIII üldlaulupeo läbiviimiseks kõrgel ideelis-kunstilisel tasemel.

P. RUMMO,
Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidevalitsuse juhataja asetäitja

24. juulil 1947.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused aunimetuste andmise kohta

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS PROFESSOR GUSTAV ERNESAKSALE EESTI NSV RAHVAKUNSTNIKU AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA

Suurte saavutuste eest koorijuhatamises ja heliloomingus ning teenete eest koorilaulu arendamises anda professor Gustav ERNESAKSALE Eesti NSV rahvakunstniku aunimetus.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS JUHAN SIMMILE EESTI NSV RAHVAKUNSTNIKU AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA

Suurte teenete eest sümfoonilise muusika arendamisel ja laulupidude korraldamisel anda Juhan SIMMILE Eesti NSV rahvakunstniku aunimetus.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS HELILOOJATELE AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA

Väljapaistvate saavutuste eest koorilaulude loomingus ja laulukooride juhatamises anda Eesti NSV teenelise kunstitegelase aunimetus:

1. Professor Tuudur VETTIKULE.
2. Professor Alfred KARINDILE.
3. Professor Riho PÄTSILE.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS LEOPOLD VIGLALE EESTI NSV TEENELISE KUNSTNIKU AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA

Silmapaistvate teenete eest puhkpillikooride juhatamises anda Leopold VIGLALE Eesti NSV teenelise kunstniku aunimetus.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS ULLO TOOMILE EESTI NSV TEENELISE KUNSTNIKU AUNIMETUSE ANDMISE KOHTA

Silmapaistvate teenete eest rahvatantsu arendamises ja elustamises anda Ullo TOOMILE Eesti NSV teenelise kunstniku aunimetus.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus

XII ÜLDLAULUPEO KOLLEKTIIVIDE JUHTIDE JA KORRALDAJATE AUTASUSTAMISE KOHTA EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI AUKIRJAGA

Suurte teenete eest XII üldlaulupeo ettevalmistamisel ja korraldamisel autasustada Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga järgmisi silmapaistvaid XII üldlaulupeo koorijuhte, rahvatantsujuhte, instruktoreid ja laulupeo organisatsioonilisi abistajaid:

AAVIK, Joosep, Kuressaare Kultuurimaja koorijuht.

ADAMSON-ERIC, Eesti NSV teeneline kunstitegelane, Riikliku Tarbekunsti Instituudi direktor.

AIA, Jaan, Kambja Keskrahvamaja koorijuht.

AINLO, Maret, Alavere segakoori ja Mittetäieliku Keskkooli lastekoori juhataja.

ALJAS, Elfriede, Raadiokomitee saatesektori juhataja kt.

ASPER, Hans, Raadiokomitee tehnikaosakonna juhataja.

BRAUN, Marie, XII Üldlaulupo Büroo juhataja.

BUZIN, PAVEL, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.

ELKEN, Paul, Võru Kultuurimaja koorijuht.

ERME, Kusta, Kiviõli segakoori ja lastekoori juhataja.

GRODZINSKI, Ilja, Üleliidulise Raadiokomitee vanem toonmeister.

HARGLA, Jaan, Eesti NSV Rahvaloomingu Keskmaja rahvatantsuosakonna inspektor.

HUMAL, Erich, XII üldlaulupeo transpordi-, vastuvõtu- ja majutamiskomisjoni esimees.

JAANSOO, Paul, Pärnumaa kultuurharidusosakonna juhataja.

JALAK, Richard, Rõngu Rahvamaja koorijuht.

JANSEN, Mare, Järva Maakondliku Kultuurimaja koorijuht.
KADARIK, Feliks, Pöide Rahvamaja segakoori juhataja.
KAHU, Ida, Eesti NSV Haridus- ja Kunstitööliste Ametiühingu naiskoori juhataja.
KALJO, Richard, Kärdla Keskkooli segakoori ja lastekoori juhataja.
KALJOLA, Johannes, J. Sütiste näidendi „Lembitu" näitejuht vabaõhuetendusel.
KALLAS, Ella, Viljandi Meditsiinilise ja II Mittetäieliku Keskkooli koorijuht.
KALLIKORM, Arnold, Tallinna Polütehnilise Instituudi koorijuht.
KALLION, Olga, Järvakandi Rahvamaja koorjjuht.
KALMET, Leo, J. Sütiste näidendi „Lembitu" lavastaja vabaõhuetendusel ja kaasautor.
KALVO, Arved, Eesti NSV siseministri asetäitja.
KANTER, Elmar, Kadrina Rahvamaja segakoori ja Kadrina Mittetäieliku Keskkooli lastekoori juhataja.
KARI, Johannes, Iisaku segakoori juhataja.
KASK, Oskar, Torma Rahvamaja orkestri ja koori juhataja.
KIILASPEA, Ants, Tehase nr. 9 koorijuht.
KILD, Arnold, Tartumaa kultuurharidusosakonna juhataja.
KIRDELAHT, Hugo, puhkpilliorkestrite instruktor.
KLEMEIER, Oskar, Kanepi Rahvamaja koorijuht.
KLIIMAND, Voldemar, Tartu linna I Kultuurimaja meeskoori juhataja.
KONNIKOV, Viktor, Eesti raudtee Pärnu osakonna ülem.
KOORT, Artur, Viljandi Kultuurimaja koorijuht.
KOPPERMAN, Felix, Eesti NSV Tsiviilõhukaitse Kesknõukogu aseesimees.
KOTKAS, Elmar, XII Üldlaulupeo Büroo raamatupidaja.
KRENTS, August, Otepää linna Kultuurimaja koorijuht.
KULL, Mari, Rakvere Õpetajate Seminari koorijuht.
KURME, Juhan, Sipa Rahvamaja koorijuht.
KUUSIK, Ella, Tallinn-Väike vaksali ülem.
KÕRVITS, Harri, helilooja.
LAUL, Heinrich, Arhitektuurivalitsuse insener.
LAURIMAA, Martin, Rapla Kultuurimaja ja Keskkooli koorijuht.
LEEVI, Boris, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
LEINUS, Karl, Raudteelaste Ametiühingu segakoori „Raudam" juhataja.
LEMMIK, Voldemar, Põltsamaa Keskkooli koorijuht.
LIFANTOV, Konstantin, Eesti raudtee reisiteenistuse ülem.
LINNAST, Boris, Autotransportbaasi nr. 5 direktor.

LOHK, Juhan, Eesti NSV Haridusministeeriumi Alg- ja Keskkoolide Valitsuse juhataja asetäitja.
LUKAŠOV, Semjon, Vabariikliku Autoinspektsiooni ülem.
LUKKSEPP, Nikolai, Saare Rahvamaja koorijuht Tartumaal.
MALVISTE, Linda, Võrumaa Kultuurimaja rahvatantsude juhataja.
MARANIK, Karl, Eesti NSV Ministrite Nõukogu asjadevalitseja asetäitja.
MIHKLISOO, Lehte, Saru Rahvamaja koorijuht Võrumaal.
MIILEN, Helju, Raadiokomitee muusikaosakonna juhataja.
MUDI, Elmar, Kehra puhkpilliorkestri juhataja.
MUST, Leida, Rakke Mittetäieliku Keskkooli lastekoori juhataja.
MÄNNILO, Valdo, Rakvere Õpetajate Seminari lastekoori juhataja.
MÜRK, Hugo, Türi Haridus- ja Kunstitööliste Ametiühingu koorijuht.
NOSSOV, Nikolai, Tallinn-Balti vaksali ülem.
NÕMM, Alma, Jausa segakoori ja lastekoori juhataja Hiiumaal.
OJASOO, Maimu, Tallinna Õpetajate Seminari lastekoori juhataja.
OTS, Ülo, Autotransportbaasi nr. 5 autojuht.
PAIVEL, Vladimir, Lümanda Rahvamaja koorijuht.
PAJUPUU, Aksel, Kallemäe Rahvamaja koorijuht Saaremaal.
PAKK, Jaan, Rakvere Keskkooli ja Kergetööstustehnikumi koorijuht.
PALLO, Ilmar, Autotransportbaasi nr. 1 ekspluatatsiooniosakonna juhataja.
PAOMETS, Tõnu, Haapsalu Õpetajate Seminari Harjutuskooli koorijuht.
PENDER, Alfred, Tartu III Keskkooli koorijuht.
PREI, Eduard, Taritu Rahvamaja koorijuht Saaremaal.
PŠENITŠNIKOV, Boris, Tallinna Linna TSN Täitevkomitee tervishoiuosakonna juhataja.
PUUSILD, Jaan, ENSV Kunstidevalitsuse juhataja asetäitja.
PÕLDROOS, Johannes (Priit), Riikliku Draamateatri direktor ja kunstiline juht.
PÕLTS, Voldemar, Autoinspektsiooni vanem inspektor.
RANDALA, Valter, Autotransportbaasi nr. 5 autojuht.
RANNE, Vanda, Kehra naiskoori juhataja.
RATASSEPP, Valdeko, J. Sütiste näidendi „Lembitu" nimiosa täitja vabaõhuetendusel.
RAUD, Jaan-Arnold, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
REBANE, Alfred, J. Sütiste näidendi „Lembitu" näitejuht vabaõhuetendusel.
REBANES, Aleksander, Autotranspordi Peavalitsuse juhataja asetäitja.

REEKNA, Valdur, ENSV Vabariikliku Noorte Maja direktor.
REIDLA, Elmar, Tartu Kultuurimaja orkestrijuht.
RITSING, Richard, Tartu „Vanemuise" segakoori ja Akadeemilise Mees- ja Naiskoori juhataja.
RODIMA, Kusta, Tartu rahvatantsurühmade juhataja.
RUMESSEN, Voldemar, Pärnu Arve- ja Tööstustehnikumi koorijuht.
RUMMO, Jaan, Raadiokomitee „Noorte Raadio" osakonna juhataja.
RUMMÕ, Paul, Eesti NSV Kunstidevalitsuse juhataja asetäitja.
RÖÖP, Johannes, Urvaste Rahvamaja koori- ja orkestrijuht.
SAAR, Ekateriina, Pikavere Rahvamaja koorijuht Harjumaal.
SAAREND, Jaan, Ambla Rahvamaja koorijuht.
SAARMAN, Andres, eesti kolhoosi „Salme" segakoori juhataja Abhaasias.
SAIA, Mihkel, Vigala Rahvamaja koorijuht.
SALUN, Elvi, Järvamaa Kultuurimaja rahvatantsujuhataja.
SAUKAS, August, Rahvaloomingu Keskmaja juhataja.
SIMON, Eduard, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
SIMSON, August, Eesti NSV Haridusministeeriumi sõjalis-kehalise kasvatuse osakonna juhataja.
SOKK, Regina, Tartu Maakondliku Kultuurimaja koorijuht.
SOOME, Adam, Elva I Kultuurimaja koorijuht.
STEPANOV, Aleksander, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
STRIŽ, Aleksander, Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi riiklik peasanitaarinspektor.
ZEIGER, Juhan, rahvapilliorkestri juhataja.
TAMAR, Aleksander, Sidetranslatsiooni peainsener.
TAMM, Eleonore, Tallinna XVII Keskkooli lastekoori juhataja.
TAMM, Valeria, Eesti NSV kommunaalmajanduse ministri asetäitja.
TARIMÄE, Artur, Tallinn-Balti jaama korraldaja.
TAUK, August, arhitekt.
TINN, Eduard, J. Sütiste näidendi „Lembitu" näitejuht vabaõhuetendusel.
TOIVI, Eik, Eesti NSV Rahvaloomingu Keskmaja muusikaosakonna juhataja.
TOMINGAS, Voldemar, Tallinna II ja VIII Keskkooli koorijuht.
TOOM, Kaarel, Raadiokomitee kuuldemängude vastutav toimetaja.
TULVIK, Natalie, Tallinna XVI Keskkooli lastekoori juhataja.
TVERETIN, Nikolai, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
TÄHT, Jaan, Autotranspordi Peavalitsuse ekspluatatsiooniosakonna vanem insener.
URBAN, Augustin, Saaremaa kultuurharidusosakonna juhataja.

USTAV, Laine, Tartu V Mittetäieliku Keskkooli lastekoori juhataja.
VAHERSALU, Endel, Tapa Keskkooli lastekoori juhataja.
VALGEMÄE, Ott, J. Tombi nimelise Keskkultuurihoone rahvatantsujuht.
VALLIK, Pavel, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
VARANDI, Voldemar, Eesti NSV Kaubandusministeeriumi ühiskondliku toitlustamise osakonna juhataja.
VARISTE, Jüri, XII üldlaulupeo instruktor ja Eesti NSV Raadiokomitee segakoori juhataja.
VEEVO, Aleksander, Rakvere Kultuurimaja koorijuht.
VEEVO, Peeter, Tääksi Rahvamaja koorijuht Viljandimaal.
VERLIN, Lembit, Vabariikliku Noorte Maja ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu Ametiühingu segakoori juhataja.
VESKE, August, Pärnu Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu orkestrijuht.
VIBO, Elisabeth, Laatre Rahvamaja koorijuht Valgamaal.
VIIRA, Alma, Meeri lastekodu koorijuht Tartumaal.
VOOLAID, Maimu, Pärnumaa Kultuurimaja rahvatantsujuht.
VOROBJOV, Fjodor, Eesti NSV Miilitsavalitsuse töötaja.
VÄINMAA, Ludmilla, Tallinna IV ja VIII Keskkooli koorijuht.
ÕUNROOS, Verner, Padise Rahvamaja koori- ja orkestrijuht.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ED. PÄLL
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. TELLING

Tallinn, 19. juulil 1947.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 14

29. juunil 1947. aastal

EESTI NSV XIII ÜLDLAULUPEO PEAKOMISJONI MOODUSTAMISE KOHTA

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määravad:

1950. aastal toimuva Eesti NSV XIII üldlaulupeo ettevalmistamiseks moodustada peakomisjon järgmises koosseisus:

esimees: sm. A. Raadik, aseesimees: sm. G. Ernesaks, aseesimees: sm. N. Andresen, vastutav sekretär: sm. A. Vaarandi, liikmed: sm. N. Puusepp, sm. L. Illisson, sm. J. Semper, sm. G. Abels, sm. T. Vettik, sm. A. Karindi, sm. R. Päts, sm. L. Vigla, sm. E. Kapp, sm. U. Toomi, sm. A. Saukas, sm. R. Ritsing, sm. A. Valsiner, sm. J. Undusk, sm. S. Tambijev.

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ministrite Nõukogu esimees A. VEIMER

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee sekretär N. KAROTAMM

Hoogsale XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele

Üldrahvalike laulupidude traditsiooni hoogsaks edasiviimiseks toimuvad nüüd Nõukogude Eestis laulupeod tihedamini kui varem, iga kolme aasta tagant. Sellepärast ei olnud juhus, et juba XII üldlaulupeo teisel päeval ilmus Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus järgmise, XIII üldlaulupeo peakomisjoni moodustamise kohta. Sellega oli kümneile tuhandeile lauljaile ja kuulajaile juba Lauluväljakul öeldud, et otsekohe pärast XII üldlaulupeo lõppu tuleb alustada uue laulupeo ettevalmistamisega. Ei tohi vähimatki pausi tekkida meie massilisel laulukultuuri arendamisel, kui tahame auga kanda laulurahva nime.

Toimunud XII üldlaulupeo erakordne õnnestumine, nii osavõtjate arvult kui ka kunstiliselt, oli suureks saavutuseks eesti rahva massilise muusikalise isetegevuse alal. See leidis ka üleliiduliselt kõrget üldhinnangut, esmajoones NSV Liidu Kunstidekomitee poolt.

Kõik see on andnud vaimustust ja hoogu edaspidiseks tööks. Nüüd peab olema meie ühine tahe ja püüd: korraldada järgmine üldlaulupidu veelgi paremini, veelgi võimsamana kui eelmine.

Ja meil on selleks ka erakordne põhjus.

XIII üldlaulupidu toimub 1950. aastal, ajal, mil Nõukogude Eesti saab 10 aastat vanaks. See on tähtis juubeliaasta meie rahva ajaloos. 1950. aasta on ühtlasi käesoleva viisaastaku lõpliku teostamise aasta. Siis tehakse ulatuslikke kokkuvõtteid sotsialistliku ülesehituse võitudest ja saavutustest nii rahvamajanduse kui ka kultuuri alal.

Laulupeos peavad mõlemad suursündmused täit vastukaja leidma. XIII üldlaulupidu peab kujunema sotsialistliku ülesehitustöö laulupeoks, mille ideoloogilises ja kunstilises tasemes kui ka osavõtu ulatuslikkuses oleks tunda ehitatava sotsialismihoone monumentaalsust, nõukogude töö-

tajate kangelaslikkust ja ehtsat patriotismi. Laulus ja mängus leidku väljendust nõukogude inimeste loov töö ja uljas elutunne.

Tulevase laulupeo kui suure üldrahvaliku ürituse igakülgne õnnestumine eeldab võimalikult varakult alustatud pingsat ja hästi organiseeritud ettevalmistustööd. Seda juba repertuaari alal. Vanade tuntud eesti laulude kõrval, mis on saanud meie rahva kunstiliseks raudvaraks, peame andma head ajakohast uut loomingut nõukogude heroilise tänapäeva teemadel. Siin langeb pakiline ja austav ülesanne meie luuletajaile ja heliloojaile. Neilt ootame uusi aja suurusele vastavaid luuletusi ja helindeid. Mida kiiremini asutakse tööle, seda tõotavamad on siin tulemused.

Et laulupidu on massilise kunstilise isetegevuse vorm, siis on see kümnete tuhandete, kogu rahva üritus. Sellepärast tuleb uue laulupeo ettevalmistamiseks varakult aktiviseerida laiad hulgad, et kindlustada kooride arvulist ja kunstilist tugevnemist. Kõigepealt tuleb kõik teha, et olemasolevate kooride lauljate pere tõhusalt kasvaks, eriti meeshäälte juurdetuleku arvel. Teiseks seal, kus seni veel koorid ei tegutsenud, tuleb need ellu kutsuda. Ja seda juba kohe. Tuleb tingimata taotleda, et meil ei oleks ühtki rahvamaja, klubi, õppeasutist, kus ei oleks laulukoori.

Uute koorikollektiivide moodustamisel peab erilist tähelepanu pöörama meeskooride arvu suurendamisele, milleks meil muusikahuvilise kooli-, töölis- ja maanoorsoo näol on olemas küllaldane kasvubaas.

Samuti seisab puhkpilliorkestrite osas ees suur töö. XIII üldlaulupeol peab mängijate arv mitmekordistuma. Rahvapilliorkestri kui võrdlemisi uudse muusikakollektiivi teoreetiline ja praktiline väljaarendamine lisab järgmisele laulupeole tunduvalt värvi ja omapära. Siin tuleb lõplikult välja töötada rahvapilliorkestri koosseisu struktuur ja taotleda senise nokitsemise asemel rahvapilliorkestri viimist massilisele baasile.

Möödunud üldlaulupeol esmakordselt rohkearvuliselt esinenud lastekoori menu ei olnud väike. Kuid XIII üldlaulupeo ettevalmistamisel tuleb veelgi enam koolides rõhku panna koorilaulu arendamisele ja süvendada lauluarmastust noorsoos, kes on ju meie tulevaste laulupidude kandja.

Kooride ja orkestrite töö tõhustamise kõrval ei tohi unustada rahvakunstikollektiive. Ka siin peab jätkuma pidev töö rahvatantsurühmade tugevdamise, repertuaari täiendamise jne. näol.

XIII üldlaulupeo suure ja vastutusrikka ettevalmistustöö läbiviimisel on nõukogude asutiste, partei, ametiühingute ja noorsoo-organisatsioonide aktiivne kaasabi tarvilik ja endastmõistetav. See ilmnegu nii ideoloogilises suunamises kui ka kooridele ja orkestritele soodsate töötingimuste, ruumide, mänguriistade jne. hankimises.

Töö on siis tagajärjekas, kui kõik koori- ja orkestriliikmed endale kohustuseks teevad igast harjutusest ja eelproovist järjekindlalt osa võtta ja laulude kava hoolega ära õppida. Koorikollektiividel endil tuleb valvel olla teadliku distsipliini kindlustamisel, et ei esineks harjutustelt põhjuseta puudumist.

Laulupeo ettevalmistamisel on koorijuhtidel kanda vastutusrikas ülesanne. Nemad on selle suure töö kohapealsed kesksed kujud ja nende heast tahtest ja tööinnust oleneb eeskätt kooride kunstiliste võimete tase. Lähemas tulevikus korraldatakse rida koorijuhtide kursusi. On tingimata tarvilik, et koorijuhid neist võimalikult rohkearvuliselt osa võtaksid. Eriti on see maksev noorte, väiksema vilumusega koorijuhtide kohta.

Nõukogude kord on loonud avarad tingimused rahvusliku kultuuri edasiarendamiseks. See on stalinliku rahvuspoliitika järjekindel teostamine. Eesti NSV valitsuse ja EK(b)P Keskkomitee hool ja tähelepanu XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele tagavad selle õnnestumise.

Asugem siis kõikjal innukalt tööle, pangem mehiselt käed külge, et XIII üldlaulupidu kujuneks tõeliselt võimsaks sotsialistliku ülesehituse laulupeoks!

XIII üldlaulupeo peakomisjon: A. RAADIK, G. ERNESAKS, N. ANDRESEN, A. VAARANDI, N. PUUSEPP, L. ILLISSON, J. SEMPER, G. ABELS, T. VETTIK, A. KARINDI, R. PÄTS, L. VIGLA, E. KAPP, U. TOOMI, A. SAUKAS, R. RITSING, A. VALSINER, J. UNDUSK, S. TAMBIJEV.

26. septembril 1947. a.

Bibliograafiat

XII ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTAMISEL ILMUNUD TRÜKISED

1. Eesti XII üldlaulupeo naiskoori laulud I. 1945.
2. Eesti XII üldlaulupeo segakoori laulud I. 1945.
3. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 1. 1945.
4. E. Liives, Kalurite tants. Puhkpilliorkestrile. 1945.
5. Eesti XII üldlaulupeo meeskoori laulud I. 1946.
6. Eesti XII üldlaulupeo segakoori laulud II. 1946.
7. Eesti XII üldlaulupeo lastekoori laulud I. 1946.
8. R. Kull, Kodumaa. Puhkpilliorkestrile. 1946.
9. Eesti XII üldlaulupeo naiskoori laulud II. 1946.
10. NSV Liidu hümn segakoorile. 1946.
11. Eesti NSV hümn puhkpilliorkestrile. 1946.
12. Eesti XII üldlaulupeo meeskoori laulud II. 1946.
13. Eesti NSV hümn segakoorile. 1946.
14. Eesti XII üldlaulupeo naiskoori laulud I—II. 1946.
15. Eesti XII üldlaulupeo segakoori laulud I—II. 1946.
16. V. Muradeli, Raudtahtel Stalin juhtis meid. 1946.
17. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 2. 1946.
18. E. Vaino poolt valmistatud vabariikliku laulupäeva plakat. 1946.
19. NSV Liidu hümn klaverile. 1946.
20. Vabariikliku laulupäeva rahvatantsude kirjeldus. 1946.
21. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 3. 1946.
22. R. Ploom, Kehakultuurlaste paraad. Puhkpilliorkestrile. 1946.
23. Vabariikliku laulupäeva juht. 1946.
24. Vabariikliku laulupäeva kava vene keeles. 1946.
25. E. Brauer, Võidupidu. Puhkpilliorkestrile. 1946.
26. Eesti XII üldlaulupeo lastekoori laulud II. 1946.
27. Eesti XII üldlaulupeo segakoori laulud III. 1946.
28. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 4. 1946.
29. Eesti XII üldlaulupeo segakoori laulud IV. 1947.

30. Eesti XII üldlaulupeo naiskoori laulud III. 1947.
31. Eesti XII üldlaulupeo meeskoori laulud III. 1947.
32. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 5. 1947.
33. R. Ploom, Pioneeride paraad. Puhkpilliorkestrile. 1947.
34. P. Veebel, Kalevite kants. Puhkpilliorkestrile seadnud R. Ploom. 1947.
35. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 6. 1947.
36. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 7. 1947.
37. Eesti rahvakunsti õhtu. Rahvatantsude viisid. 1947.
38. C. Kreek, Pill ütleb. Puhkpilliorkestrile. 1947.
39. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 8. 1947.
40. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 9. 1947.
41. XII üldlaulupeo juht. 1947.
42. XII üldlaulupeo meelespea. 1947.
43. XII üldlaulupeo juht vene keeles. 1947.
44. A. Hoidre poolt valmistatud XII üldlaulupeo plakat. 1947.
45. V. Raunami poolt valmistatud XII üldlaulupeo plakat. 1947.
46. S. Škopi poolt valmistatud rahvakunstiõhtu plakat. 1947.
47. XII Üldlaulupeo Teataja nr. 10. 1947.

AJAKIRJANDUSES ILMUNUD KIRJUTISI XII ÜLDLAULUPEO JA SELLE ETTEVALMISTUSTÖÖDE KOHTA

„Rahva Hääl"

XII üldlaulupeo ettevalmistused. 10. X 1945. Nr. 239.
XII üldlaulupeo ettevalmistustööd. I. Järv. 20. X 1945. Nr. 248.
XII üldlaulupeo peakomisjoni üleskutse. 23. X 1945. Nr. 250.
XII üldlaulupeo ettevalmistustöödest. 22. XI 1946. Nr. 274.
Kõik jõud XII üldlaulupeo ettevalmistamisele. 15. XII 1945. Nr. 293.
XII üldlaulupeo ettevalmistustöid. 6. IV 1946. Nr. 82.
Üle Nõukogude Eesti helises vaba rahva laul. 25. VI 1946. Nr. 147.
Laul helises kolmes maakonnas. 9. VII 1946. Nr. 159.
Suur huvi XII üldlaulupeo vastu Ahnaasia ja Ameerika eestlaste hulgas. 28. XI 1946. Nr. 278.
Hoogsalt valmistuda XII üldlaulupeoks. 24. XII 1946. Nr. 301.
Suuremat tähelepanu XII üldlaulupeo ettevalmistamisele. R. Nugis. 5. III 1947. Nr. 53.
XII Üldlaulupeo Teataja nr. 5. 2. III 1947. Nr. 51.
Rahvapilliorkestrite loomisest. Juhan Zeiger. 6. III 1947. Nr. 54.
Rahvarõivastes üldlaulupeole. 12. III 1947. Nr. 59.
Laulupeo ettevalmistamisest Tartu maakonnas. P. Kivi. 21. III 1947. Nr. 67.
Rakvere koolinoored valmistuvad XII üldlaulupeoks. 30. III 1947. Nr. 75.
Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee määrus nr. 8. 29. III 1947. Nr. 74.
Üleskutse Tartule. Tallinna linna XII üldlaulupeo komisjon. 6. IV 1947. Nr. 81.
XII üldlaulupeo eel. 1. V 1947. Nr. 102.
XII üldlaulupeo ettevalmistamisest Tartus. J. Rae. 21. V 1947. Nr. 116.

Kõik jõud läheneva XII üldlaulupeo heaks kordaminekuks. Ed. Päll. 30. V 1947. Nr. 124.
Valmistume XII üldlaulupeoks. 8. VI 1947. Nr. 132.
Virumaa puhkpilliorkestrite peaproovi kogemusi. Ed. Kulp. 18. VI 1947. Nr. 140.
Aidakem kõik kaasa XII üldlaulupeo heaks kordaminekuks. 21. VI 1947. Nr. 143.
Kogu vabariik valmistub XII üldlaulupeoks. 22. VI 1947. Nr. 144.
Igale laulupeolisele on kindlustatud öökorter. A. Käär. 25. VI 1947. Nr. 146.
Leningradi Konservatooriumi tervitus. 25. VI 1947. Nr. 146.
Eesti rahva suured pidupäevad. P. Rummo. 27. VI 1947. Nr. 148.
Laulupeo erinumbrid 28. ja 29. VI ja 1. VII 1947. Nr. 149, 150, 151.
Teie tiivustavad laulud lendavad kaugele Nõukogude kodumaa avarusse.
Väliskülaliste sõnavõtte pressikonverentsil. 2. VII 1947. Nr. 152.
Jälgides möödunud pidustuste kogemusi. A. Saukas. 3. VII 1947. Nr. 153.
XII üldlaulupeo saavutusi ja kogemusi. N. Andresen. 6. VII 1947. Nr. 156.

„Sirp ja Vasar"

XII üldlaulupeo ettevalmistused. 10. X 1945. Nr. 38.
Laulupeod — eesti rahva kunsti traditsioon. G. Ernesaks. 13. X 1945. Nr. 41 ja 42.
XII üldlaulupeo ettevalmistustööd arenevad hoogsalt. 25. XI 1946. Nr. 47.
Naiskooride osa eeloleval XII üldlaulupeol. A. Karindi. 14. XII 1946. Nr. 50.
XII üldlaulupeo rindelt. 21. XII 1946.
XII üldlaulupeoks kõik kollektiivid rahvariidesse. A. Saukas. 18. I 1947. Nr. 3.
Muljeid XII üldlaulupeo eelproovilt Rakveres. J. Variste. 25. I 1947. Nr. 4.
Üldlaulupeo eelproov Pärnus. J. Variste. 1. II 1947. Nr. 5.
XII üldlaulupeo eelproovide esimene ring. A. Karindi. 22. II 1947. Nr. 8.
Lastekoorid, valmistuge laulupeo eelproovideks. R. Päts. 22. II 1947. Nr. 8.
XII üldlaulupeo rindelt. A. Saukas. 1. III 1947. Nr. 9.
Virumaa segakooride üleskutse kõigile Eesti NSV segakooridele. 15. III 1947. Nr. 11.
Virumaa laulurahvas tahab väärikalt esineda. A. Veevo. 15. III 1947. Nr. 11.
Puhkpilliorkestrite ettevalmistustöö XII üldlaulupeoks. L. Vigla. 15. III 1947. Nr. 11.
Harjumaa laulukoorid ühinevad Virumaa segakooride üleskutsega. 22. III 1947. Nr. 12.
XII üldlaulupidu kohustab. 22. III 1947. Nr. 12.
Tallinna kollektiivide juhid olid koos. 5. IV 1947. Nr. 14.
Üleskutse Tartule. Tallinna linna XII üldlaulupeo komisjon. 5. IV 1947. Nr. 14.
Parandada otsustavalt puhkpilliorkestrite töötingimusi. A. Vahter. 5. IV 1947. Nr. 14.
Täita eeskujulikult määrus XII üldlaulupeo korraldamise kohta. 5. IV 1947. Nr. 14.
Tartu linna naiskooride üleskutse kõigile Eesti NSV naiskooridele. 22. IV 1947. Nr. 15.
Viljandimaa vastab Virumaa üleskutsele. A. Saar. 22. IV 1947. Nr. 15.
Algab XII üldlaulupeo teine segakooride eelproovide ring. T. Vettik. 22. IV 1947. Nr. 15.

Pärnumaa ja Pärnu linna laulukoorid ja puhkpilliorkestrid ühinevad Virumaa segakooride üleskutsega. 22. IV 1947. Nr. 15.
Ühineme Virumaa segakooride üleskutsega. 26. IV 1947. Nr. 17.
XII üldlaulupeo ettevalmistustöödest Võrumaal. E. Tuultemäe. 26. IV 1947. Nr. 17.
Muljeid naiskoor de esimeselt XII üldlaulupeo eelproovilt. A. Karindi. 1. V 1947. Nr. 18.
Abhaasia eestlased tulevad laulupeole. L. Verlin. 17. V 1947. Nr. 20.
Kui suured sündmused lähenevad. T. Vettik. 17. V 1947. Nr. 20.
Laulupeo künnisel. 31. V 1947. Nr. 22.
Naiskooride ettevalmistuse täse XII üldlaulupeoks. A. Karindi. 31. V 1947. Nr. 22.
XII üldlaulupeo eelproovid Tallinna segakooridele. A. Kilaspea. 31. V 1947. Nr. 22.
XII üldlaulupidu on esimene Nõukogude Eesti laulupidu. N. Andresen. 7. VI 1947. Nr. 23.
Lastekoorid stardivalmis XII üldlaulupeoks. R. Päts. 7. VI 1947. Nr. 23.
Kõik laulupeole. T. Vettik. 21. VI 1947. Nr. 25.
Laulupeo erinumber. 28. VI 1947. Nr. 26.
Võimsaim eesti laulupidu. 5. VII 1947. Nr. 27.
Panus Nõukogude Eesti uude kunstiloomingusse. 6. VII 1947. Nr. 27.
XII üldlaulupeo kontserdid. J. Variste. 5. VII 1947. Nr. 27.
Muljeid laulupeolt. 5. VII 1947. Nr. 27.
„Lembitu" lavastaja kõneleb. 5. VII 1947. Nr. 27.
XII üldlaulupeo üldjuhid jutustavad. 5. VII 1947. Nr. 27.
Märkmeid XII üldlaulupeo dekoratiiv-kujundustöist. H. V. 12. VII 1947. Nr. 28.

„Noorte Hääl"

XII üldlaulupeo ettevalmistamine. 21. X 1945. Nr. 134.
Laulukoorid kesk- ja kõrgemate koolide juurde. J. Variste. 16. XI 1946.
Ettevalmistusi XII üldlaulupeoks. 28. III 1947. Nr. 73.
Laul, helise. H. Leberecht. 30. III 1947. Nr. 75.
Kohalike laulupeokomisjonide tegevus vajab aktiviseerimist. 30. III 1947. Nr. 75.
Koolikooride laul XII üldlaulupeol. B. Kaljas. 2. IV 1947. Nr. 77.
Aktiviseerida kohalike laulupeokomisjonide tööd. 20. IV 1947. Nr. 93.
XII üldlaulupeo eel. S. Kaerama, N. Jürisoo, E. Humal. 17. V 1947. Nr. 113.
XII üldlaulupeo eel. 22. V 1947. Nr. 118.
Kasutada laulupeoni jäänud aega maksimaalselt. 31. V 1947. Nr. 125.
Valmistume suureks peoks. 14. VI 1947. Nr. 137.
XII üldlaulupidu, esimene nõukogulik laulupidu. 24. VI 1947. Nr. 145.
Kodanlik propaganda ja üldlaulupeod. A. Roolaht. 27. VI 1947. Nr. 148.
Laulupeo erinumbrid — nr. 149 ja 150. 28. ja 29. VI 1947.

„Sovetskaja Estonia"

Ettevalmistused XII üldlaulupeoks. 15. V 1947. Nr. 111.
Laulupeol lauldavaid laule. N. Andresen. 17. V 1947. Nr. 113.

Puudused õigel ajal kõrvaldada. M. Braun. 23. V 1947. Nr. 118.
Mis me näeme rahvakunstiõhtul 27. juunil. A. Saukas. 31. V 1947. Nr. 125.
100-aastane orkester. 4. VI 1947. Nr. 128.
Rahvapillimees Piilpärk. H. Leberecht. 17. VI 1947. Nr. 139.
Laulame laulu õnnest. S. Milovski. 22. VI 1947. Nr. 144.
Hoogsalt kõlagu laul. 24. VI 1947. Nr. 145.
Leelo. S. Levin. 25. VI 1947. Nr. 146.
Külalised vennasvabariikidest. 25. VI 1947. Nr. 146.
Eesti rahva koorilaul. S. Milovski. 26. VI 1947. Nr. 147.
Esimest korda koos (rahvapillimeestest). 26. VI 1947. Nr. 147.
Rahvakunsti erinumber. 27. VI 1947. Nr. 148.
Laulupeo erinumbrid 28., 29. VI ja 1. VII 1947. Nr. 149, 150, 151.
Laulupeoliste muljeid ja sõnavõtte. 2. VII 1947. Nr. 152.
Eesti laulud tõlgitakse vene keelde. 8. VII 1947. Nr. 157.

„Õhtuleht"

Algasid ettevalmistused XII üldlaulupeoks. 11. X 1945. Nr. 238.
XII üldlaulupeo ettevalmistustöödest. 20. XI 1945. Nr. 270.
Rutata XII üldlaulupeost osavõtvate kooride registreerimisega. 14. XII 1945. Nr. 291.
Avati XII üldlaulupeo koorijuhtide seminar. 25. III 1946. Nr. 70.
Koorijuhid arutasid päevaküsimusi. 26. III 1946. Nr. 71.
XII üldlaulupeo repertuaarist. 10. XII 1946. Nr. 286.
Kõik lauljad rahvarõivaisse. 2. I 1947. Nr. 1.
Laulud tehniliselt selgeks. T. Vettik. 5. III 1947. Nr. 53.
Kuidas valmistuvad puhkpilliorkestrid laulupeoks. 11. III 1947. Nr. 58.
Vastuseks Virumaa segakooridele. E. Kägu. 24. III 1947. Nr. 69.
Üldlaulupidudest. Aleks. Heintare. 31. III 1947. Nr. 75.
Tallinlaste üleskutse tartlastele. 5. IV 1947. Nr. 80.
Koolinoorte laulukooride eelproovid. 3. IV 1947. Nr. 78.
Aidakem majutada laulupidulisi. 10. V 1947. Nr. 107.
XII üldlaulupidu — uue elu ehitajate võidupidu. 17. V 1947. Nr. 113.
Muljeid naiskooride eelproovidelt. A. Karindi. 21. V 1947. Nr. 116.
Märkmeid meie rahvapilliorkestreist. G. E. 24. V 1947. Nr. 119.
XII üldlaulupeo vabaõhulavastus. 10. VI 1947. Nr. 133.
Valmistume suureks peoks. 20. VI 1947. Nr. 142.
Tallinlased valmistuvad vastu võtma kalleid laulupeo külalisi. 21. VI 1947. Nr. 143.
XII üldlaulupidu toimub 28. ja 29. juunil. 24. VI 1947. Nr. 145.
Laulupeod eesti rahva poliitilise võitlusvahendina. V. Lehari. 26. VI 1947. Nr. 147.
Laulupeo erinumbrid 27.—30. VI 1947. Nr. 148—150.
Üldjuhid jutustavad. I. VII 1947. Nr. 151.

„Talurahvaleht"

Hoogustada XII üldlaulupeo ettevalmistustöid. 8. III 1946. Nr. 29.
XII üldlaulupidu — eesti rahva rahvuslik ja kultuuriline suurüritus. 20. IV 1946. Nr. 48.

XII üldlaulupidu on tuleva aasta suurim kultuuriline üritus. M. Braun. Nr. 1. 1947.
XII üldlaulupidu kujuneb Nõukogude Eesti poliitiliseks ja kunstiliseks suursündmuseks. 22. III 1947. Nr. 36.
Viimased viimistlused Järvamaal. O. Kuningas. 9. V 1947. Nr. 56.
Hästi ette valmistuda XII üldlaulupeoks. 31. V 1947. Nr. 65.
XII üldlaulupidu peab õnnestuma ka organisatsiooniliselt. V. Ugas. 10. VI 1947. Nr. 69.
Valmistume XII üldlaulupeoks. A. Mikal. 12. VI 1947. Nr. 70.
Rahuldavad tulemused. L. Vigla. 14. VI 1947. Nr. 71.
Laulupeo erinumber. 28. VI 1947. Nr. 77.
Eesti esimese laulupeo päevilt. Aino Undla. 28. VI 1947. Nr. 77.

„Nõukogude Õpetaja"

Kooli laulukoori organiseerimisest ja koori tööst. R. Päts. 1. III 1946. Nr. 9.
Abiks lastekoori juhtidele eesti XII üldlaulupeoks ettevalmistumisel. Riho Päts. 29. III 1946. Nr. 13.
Abiks lastekoori juhtidele eesti XII üldlaulupeoks ettevalmistumisel. Riho Päts. 12. IV 1946. Nr. 15.
Koolikoorid valmistuvad hoogsalt XII üldlaulupeoks. J. Lohk. 28. III 1947. Nr. 13.
Koolikoorid laulupeo eel. J. Lohk. 25. IV 1947. Nr. 17.
Kõrvaldagem koolikooride esimesel eelproovil ilmnenud puudused. Riho Päts. 25. IV 1947. Nr. 17.
Lastekooride ettevalmistus XII üldlaulupeoks. R. Päts. 13. VI 1947. Nr. 24.
XII üldlaulupeost osavõtvaile laste- ja õpilaskooridele. 13. VI 1947. Nr. 24.
XII üldlaulupidu — rahva suurüritus. 27. VI 1947. Nr. 86.
Õpetajate töö laulupidude heaks. 27. VI 1947. Nr. 26.
Eesti rahva võidulaulupidu. 4. VII 1947. Nr. 27.

„Postimees"

Tartumaa valmistub maakondlikuks laulupäevaks. 3. III 1946. Nr. 52.
XII üldlaulupeo ettevalmistusest Tartu linnas ja maakonnas. G. Paas. 12. I 1947. Nr. 10.
XII üldlaulupeo ettevalmistus vajab paremat organiseerimist. 16. III 1947. Nr. 63.
Rohkem tähelepanu laulupeo ettevalmistusele maakonnas. 16. III 1947. Nr. 63.
Tallinna üleskutse Tartule. Tallinna linna XII üldlaulupeo komisjon. 8. IV 1947. Nr. 82.
Segakooride teise ringi eelproovid Tartus. R. Ritsing. 12. V 1947. Nr. 108.
Torma puhkpilliorkestri üleskutse kõigile puhkpilliorkestritele Eesti NSV-s. O. Kask. 22. V 1947. Nr. 117.
Lastekooride II eelproov Tartumaal. J. Rosin. 25. V 1947. Nr. 120.
XII üldlaulupeo ettevalmistus on jõudnud lõppjärku. 25. V 1947. Nr. 120.
Kõik jõud läheneva üldlaulupeo heaks kordaminekuks. 31. V 1947. Nr. 125.
Kaheteistkümnes üldlaulupidu. Ed. Päll. 22. VI 1947. Nr. 144.

Organiseeritult laulupeole. A. Kild. 24. VI 1947. Nr. 145.
Võimas avamäng suurele peole. R. Tare. 29. VI 1947. Nr. 150.
Kõlasid eesti rahva töö- ja rõõmulaulu võimsad helid. 1. VII 1947. Nr. 151.
XII üldlaulupidu õnnestus hiilgavalt. 2. VII 1947. Nr. 152.

„Sakala"

Enam tähelepanu XII üldlaulupeo ettevalmistustöödele maakonnas. A. Krahe. 27. II 1947. Nr. 25.
Valmistugem hästi XII üldlaulupeoks. 15. III 1947. Nr. 32.
Vastuseks Virumaa segakooridele. E. Kägu. 22. III 1947. Nr. 35.
XII üldlaulupeo ettevalmistustööd maakonnas edenevad rahuldavalt. A. Krahe. 1. V 1947. Nr. 52.
Viljandimaa lastekooride ettevalmistustööst XII üldlaulupeost osavõtuks. 30. V 1947. Nr. 63.
Meie laul peab kõlama hästi. Ed. Saarik. 10. VI 1947. Nr. 68.
Kogu maa valmistub XII üldlaulupeoks. 14. VI 1947. Nr. 70.
Läheme suurele peole. 19. VI 1947. Nr. 72.
Esimesed laulukoorid Viljandimaal. K. Naanuri. 26. VI 1947. Nr. 75.
Esimesed Viljandimaa laulupeod. Aug. Pung. 17. VII 1947. Nr. 84.
Laul, helise. 19. V 1947. Nr. 85.
Võimsalt kõlas Sakalamaa võidu- ja rõõmulaul. 21. VII 1947. Nr. 86.

„Järvalane"

Türi naiskoor on üldlaulupeoks esinemisvalmis. Hugo Mürk. 16. I 1947. Nr. 6.
Ambla koorid pingsas ettevalmistustöös. O. Merioja. 1. IV 1947. Nr. 37.
Järvamaa naiskoorid ühinesid Tartu linna naiskooride üleskutsega. 19. IV 1947. Nr. 45.
Paides toimus eelproov naiskooridele. 24. IV 1947. Nr. 47.
Kõik jõud XII üldlaulupeo repertuaari viimistlemisele. O. Merioja. 5. V 1947. Nr. 51.
Paide meeskoori tegevuse edukas algus. F. Natka, O. Merioja. 13. V 1947. Nr. 50.
Paide koorid teevad viimaseid ettevalmistusi. M. Jansen. 22. V 1947. Nr. 59.
III üldlaulupidu Tallinnas 1880. a. andis tõuke koorilaulu hoogsaks arenguks ka Põhja-Eestis. K. Helmre. 27. V 1947. Nr. 61.
Teha viimaseid ettevalmistusi XII üldlaulupeoks. O. Michelson. 27. V 1947. Nr. 60.
Järva koorilaulu algaegadelt. K. Helmre. 31. V 1947. Nr. 63.
Et heliseks vaba rahva laul. E. Sillarand. 5. VI 1947. Nr. 65.
Kogu maa valmistub XII üldlaulupeoks. 12. VI 1947. Nr. 68.
Teisest üldlaulupeost. 14. VI 1947. Nr. 69.
XII üldlaulupidu — nõukogude kultuuri võimas demonstratsioon. 28. VI 1947. Nr. 75.
Laul andis uut hoogu tööks ja võitluseks. 12. VII 1947. Nr. 81.
Rahvatantsud kolmandat korda Järva laulupäevade kavas. 17. VII 1947. Nr. 83.
Laulupeo erinumber. 21. VII 1947. Nr. 75.

„Töörahva Hääl"

XII üldlaulupeo eelproov Pärnus. P. Jaansoo. 1. II 1947. Nr. 14.
XII üldlaulupeo eel. 5. IV 1947. Nr. 40.
XII üldlaulupeo ettevalmistustöödest Pärnumaal. P. Jaansoo. 24. IV 1947. Nr. 48.
Pärnu ringkonna segakooride eelproovilt. H. Laarne. 15. V 1947. Nr. 56.
Naiskooride eelproov Pärnus. P. Jaansoo. 23. V 1947. Nr. 60.
Pärnust läheb laulupeole 9 koori 645 lauljaga. M. Kiivet. 14. VII 1947. Nr. 69.
Pärnumaa koolikoorid XII üldlaulupeo eel. T. Saar. 21. VI 1947. Nr. 72.

„Läänlane"

Rahvamajade osa laulupeo ettevalmistustöös. 4. XII 1945. Nr. 143.
Laul ja muusika. P. Ellerhein. 18. VI 1946. Nr. 71.
Nõupidamine maakondliku laulupäeva läbiviimiseks. H. Rõigas. 20. VI 1946. Nr. 72.
Kõik koorid innukamalt õppima. H. Rõigas. 20. III 1947. Nr. 33.
Kõik jõud XII üldlaulupeo ettevalmistamiseks. 27. III 1947. Nr. 36.
Tõsta maakonnas XII üldlaulupeo organisatsioonilist ja kunstilist ettevalmistustaset. Maakondlik laulupeokomisjon. 10. IV 1947. Nr. 47.
Uhine siht. H. Ormus. 19. IV 1947. Nr. 46.
XII üldlaulupidu kujuneb Nõukogude Eesti suursündmuseks. 24. IV 1947. Nr. 48.
Tõstame XII üldlaulupeo ettevalmistustööde taset. Ed. Toonela. 5. V 1947. Nr. 52
Kogu maa valmistub XII üldlaulupeoks. 12. VI 1947. Nr. 67.
Laulupidude osa meie rahva kultuuri edendamiseks. A. Kelder. 17. VI 1947. Nr. 69.
Kõigile XII üldlaulupeo Läänemaa tegelaskollektiividele. Ed. Toonela. 19. VI 1947. Nr. 70.
Maakondlik puhkpilliorkestrite eelproov Haapsalus. P. Ellerhein. 19. VI 1947. Nr. 70.

„Töörahva Elu"

Üleskutse Võrumaa laulukooridele, puhkpilliorkestritele, rahvatantsu- ja näiteringidele. XII üldlaulupeo maakondlik komisjon. 15. III 1946. Nr. 32.
Parandada ettevalmistustöid XII üldlaulupeo ettevalmistamiseks. E. Pae. 21. IX 1946. Nr. 112.
XII üldlaulupeo ettevalmistustööle rohkem hoogu. A. Saluri. 29. XII 1946. Nr. 152.
XII üldlaulupeo ettevalmistustööd nõuavad täit tähelepanu. 3. IV 1947. Nr. 39.
Kõik jõud XII üldlaulupeo õnnestumiseks. H. Laidre. 5. IV 1947. Nr. 40.
XII üldlaulupeo Võrumaa naiskooride eelproov. A. Salve. 22. IV 1947. Nr. 47.
Segakooride eelproovidelt. A. Saluri. 13. V 1947. Nr. 55.
Viimased pingutused XII üldlaulupeo ettevalmistamiseks. I. Lepp. 17. V 1947. Nr. 57.
Õpetajate osa üldlaulupeo ettevalmistamisel. Ed. Juppets. 21. V 1947. Nr. 58.
Ettevalmistusi XII üldlaulupeoks. 21. V 1947. Nr. 61.

Kõik jõud läheneva üldlaulupeo heaks kordaminekuks. 5. VI 1947. Nr. 65.
Laulupeo erinumber. 1. VII 1947. Nr. 76.
Kõlas eesti rahva võidulaul, sotsialistliku ülesehitustöö võimas laul. 3. VII 1947. Nr. 77.

„Valgamaalane"

Laulupidu kujunegu üldrahvuslikuks pidupäevaks. 13. IV 1946. Nr. 45.
Jää sõbraks laulule. L. Loomet. 28. VI 1946. Nr. 78.
Kuidas Valgamaa valmistub XII üldlaulupeoks. 30. III 1947. Nr. 40.
17 lastekoori Valgamaalt Tallinna. H. Kõomägi. 18. IV 1947. Nr. 48.
Mida näitas eelproov Valgas. A. Puusta. 23. IV 1947. Nr. 50.
Hoolikamalt valmistuda XII üldlaulupeoks. V. Seesmaa. 30. V 1947. Nr. 65.
XII üldlaulupidu on eesti rahvakultuuri võimsaks demonstratsiooniks. K. Vaher. 6. VI 1947. Nr. 68.
Kõlas vaba rahva võimas võidulaul. Olaf Utt. 2. VII 1947. Nr. 79.

„Viru Sõna"

Laulupidu — tähtsaim kultuuriüritus. 22. VI 1946. Nr. 61.
Ettevalmistused laulupeoks Virumaal. Kaljuvee. 20. III 1947. Nr. 23.
Virumaa puhkpilliorkestrid XII üldlaulupeoks valmis. Eduard Kulp. 18. VI 1947. Nr. 54.
XII üldlaulupidu — eesti rahva kultuuri- ja vaimuelu suurüritus. 28. VI 1947. Nr. 59.
Kõlas vaba rahva võidu- ja rõõmulaul. 2. VII 1947. Nr. 60.

„Harju Elu"

Jaanuaris algavad XII üldlaulupeo segakooride eelproovid. 4. I 1947. Nr. 3.
Kõik lastekoorid laulupeo eelproovile. 3. IV 1947. Nr. 40.
Koolinoored valmistuvad XII üldlaulupeoks. 8. IV 1947. Nr. 42.
Ettevalmistustöödest XII üldlaulupeoks Harjumaal. 22. IV 1947. Nr. 48.
XII üldlaulupeo lastekooride II eelproovilt Järvakandis. 17. V 1947. Nr. 58.
Laulupeolised, olge valmis kevadpeoks. 20. V 1947. Nr. 59.
Hästi ettevalmistatult XII üldlaulupeole. E. Kalle. 7. VII 1947. Nr. 67.
Oh laula ja hõiska. H. Urbalu. 17. VI 1947. Nr. 71.
Laulupeo erinumber. 1. VII 1947. Nr. 77.

„Saarte Hääl"

Kuressaare linna kultuurimaja segakoori üleskutse kõigile Saare maakonna segakooridele. Joosep Aavik. 11. III 1947. Nr. 28.
XII üldlaulupeo eelproovid Saaremaal. J. A. 11. III 1947. Nr. 28.
Hoogustagem ettevalmistusi lähenevaks XII üldlaulupeoks. Oskar Prei. 12. IV 1947. Nr. 42.
XII üldlaulupeo rindelt. F. Kadarik. 29. IV 1947. Nr. 49.

Valmistume XII üldlaulupeoks. 17. V 1947. Nr. 55.
11. tunnil. A. Urban. 7. VI 1947. Nr. 64.
XII üldlaulupeo eel. A. Kivilo. 24. VI 1947. Nr. 71.
Laulupeo erinumber. 4. VII 1947. Nr. 74.

„Pravda"

Eesti rahva üldlaulupidu. „Pravda" ja „Sovetskaja Estonia" ühine kirjasaatja. 28. VI 1947. Nr. 164.
Eesti rahva üldlaulupidu. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees Ed. Päll (telefoni teel). 30. VI 1947. Nr. 166.
Üldlaulupeo lõpp-päev. V. Subbotin. 30. VI 1947. Nr. 166.

„Izvestija"

Üldlaulupidu Eestis. Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidevalitsuse ülem J. Semper. 29. VI 1947. Nr. 151.
Üldlaulupidu Eestis lõppes. „Izvestija" erikirjasaatja G. Klevakin. 1. VII 1947. Nr. 152.

„Sovetskoje Iskusstvo"

Eesti laulupeod. N. Andresen.
Laulude päevad. Erikirjasaatja M. Beljavski. 4. VII 1947. Nr. 27.
Koorikultuur. Erikirjasaatja D. Žitomirski. 4. VII 1947. Nr. 27.

„Trud"

Üldlaulupidu Eestis. M. Berljant. 8. VII 1947. Nr. 158.

„Ogonjok"

Seda ei ole teie iialgi näinud. V. Reginin. August 1947. Nr. 31.

„Kultura i Žizn"

Eesti rahva laulupidu. Ed. Päll. 30. VI 1947. Nr. 18.

„Eesti Bolševik"

Laulupidude osa eesti progressiivse kultuuri arendamisel. N. Andresen. Juuni 1947. Nr. 11.

„Looming"

Kuulaja-peokülaline eesti rahva XII üldlaulupeost. A. Aule. Juuli 1947. Nr. 7.

„Abiks Agitaatorile"

Laulupeod eesti rahva poliitilise võitlusvahendina. V. Lehari. 1947. Nr. 18.
Eesti üldlaulupidude ajalooline ülevaade. V. Ugas. 1947. Nr. 18.

„Eesti Naine"

XII üldlaulupidu ligineb. Salme Kõiv. Aprill 1947. Nr. 4.
Naiskoorid XII üldlaulupeo eel. I. Rae. Mai 1947. Nr. 5.
Laulu võim. Salme Kõiv. Juuni 1947. Nr. 6.

„Pilt ja Sõna"

Suure vabaduspeo eel. Mart Raju. 1947. Nr. 4.
Meie rahva suurpäevad. Ed. Päll. 1947. Nr. 7.
Üldjuhtide sõnavõtte. 1947. Nr. 7.
Viime kaasa kaunid muljed. 1947. Nr. 7.

Sisukord

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees Ed. Pälli avakõne XII üldlaulupeol 5
EK(b)P Keskkomitee sekretäri seltsimees N. Karotamme kõne XII üldlaulupeol 8
Kiri seltsimees Stalinile 13
XII üldlaulupeo peakomisjoni esimehe seltsimees Ed. Pälli lõppkõne . . 16
Mart Raud, Võitjate õnnelik laul 19
Lauljate rongkäik 21
Laulud nõukogulikust patriotismist ning töö- ja elurõõmust 25
Nigol Andresen, Esimene Nõukogude Eesti laulupidu 32
Johannes Semper, XII üldlaulupidu ideoloogiliselt 47
Tuudur Vettik, Kaheteistkümnendast ja kolmeteistkümnendast 52
Alfred Karindi, Naiskooride osa XII üldlaulupeol ja tulevikuülesandeid 56
Gustav Ernesaks, Meeskooride päevaküsimusi 61
Riho Päts, Lastekooridest võrsuvad tulevaste laulupidude kandjad . . . 65
Leopold Vigla, Puhkpilliorkestrite kunstilise ja arvulise kasvu nimel . 75
Juhan Simm, XII üldlaulupeo järel 78
Eesti NSV Kunstidevalitsuse juhataja sm. J. Semperi avakõne rahvakunstiõhtul 81
Nigol Andresen, Rahva loodud kunst kuulub jälle rahvale 83
Rahvakunstiõhtu 86
Paul Rummo, Rahvakunstiõhtu kogemustest 91
Karin Kask, Vabaõhuetendus „Lembitu“ 94
P. Uusman, XII üldlaulupidu raadios 98
E. Nittim, ... ja filmis 103
XII üldlaulupeost osavõtjate muljeid 105
Väliskülaliste sõnavõtte pressikonverentsil 106
Väliskülaliste hinnanguid mälestusalbumis 116
Väliskülaliste sõnavõtte ajakirjanduses 123
Kuulajate ja lauljate sõnavõtte ajakirjanduses 148

Eine koorijuhtide auks 160
XII üldlaulupeo peakomisjoni kiri laulupeost osavõtjaile 162
NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstidekomitee käskkiri nr. 334 164
NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuvale Kunstidekomiteele 166
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused aunimetuste andmise kohta 167
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus XII üldlaulupeo kollektiivide juhtide ja korraldajate autasustamise kohta Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga 169
Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus nr. 14 . . 174
Hoogsale XIII üldlaulupeo ettevalmistamisele 175
Bibliograafiat 178

Kaane- ja tiitlijoonise ning päisvinjetid valmistanud J. Jensen.

Vastutav toimetaja A. Vaarandi.

Keeleline toimetaja L. Raudsepp.

Ladumisele antud 15. IX 1947. Trükkimisele antud 6. XII 1947. Paber 56:79 sm 1/8. Trükiarv 10 200. Trükitähti trükipoognas 24 192. Trükipoognaid 24 + 4 pg. lisalehti. Arvutuspoognaid 16,9. MB-08089.
Trükikoda „Uhiselu", Tallinn, Pikk tänav 40/42. Tellimise nr. 1715.

На эстонском языке.
Альбом XII всеобщего певческого праздника в гор. Таллине в 1947 г.

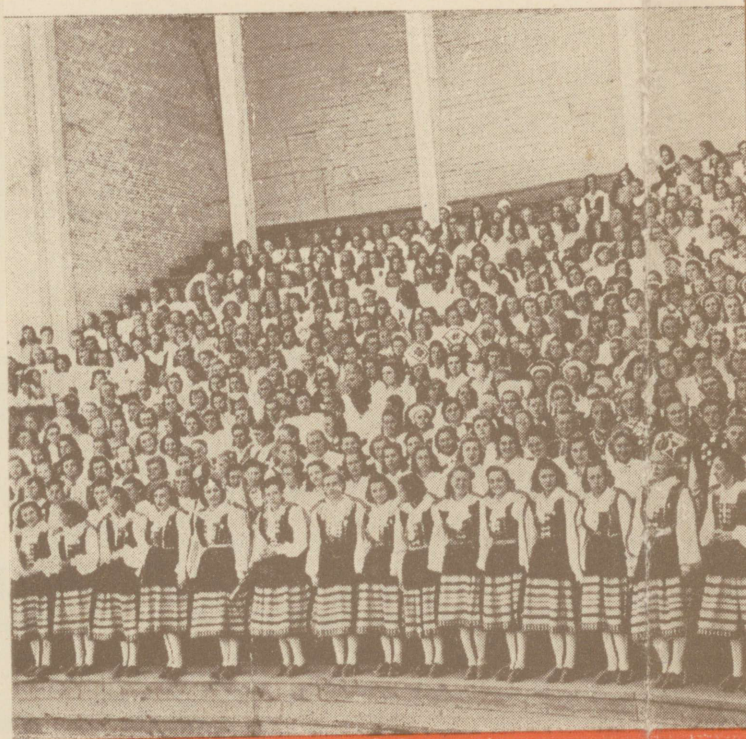

RBL. 10,—

